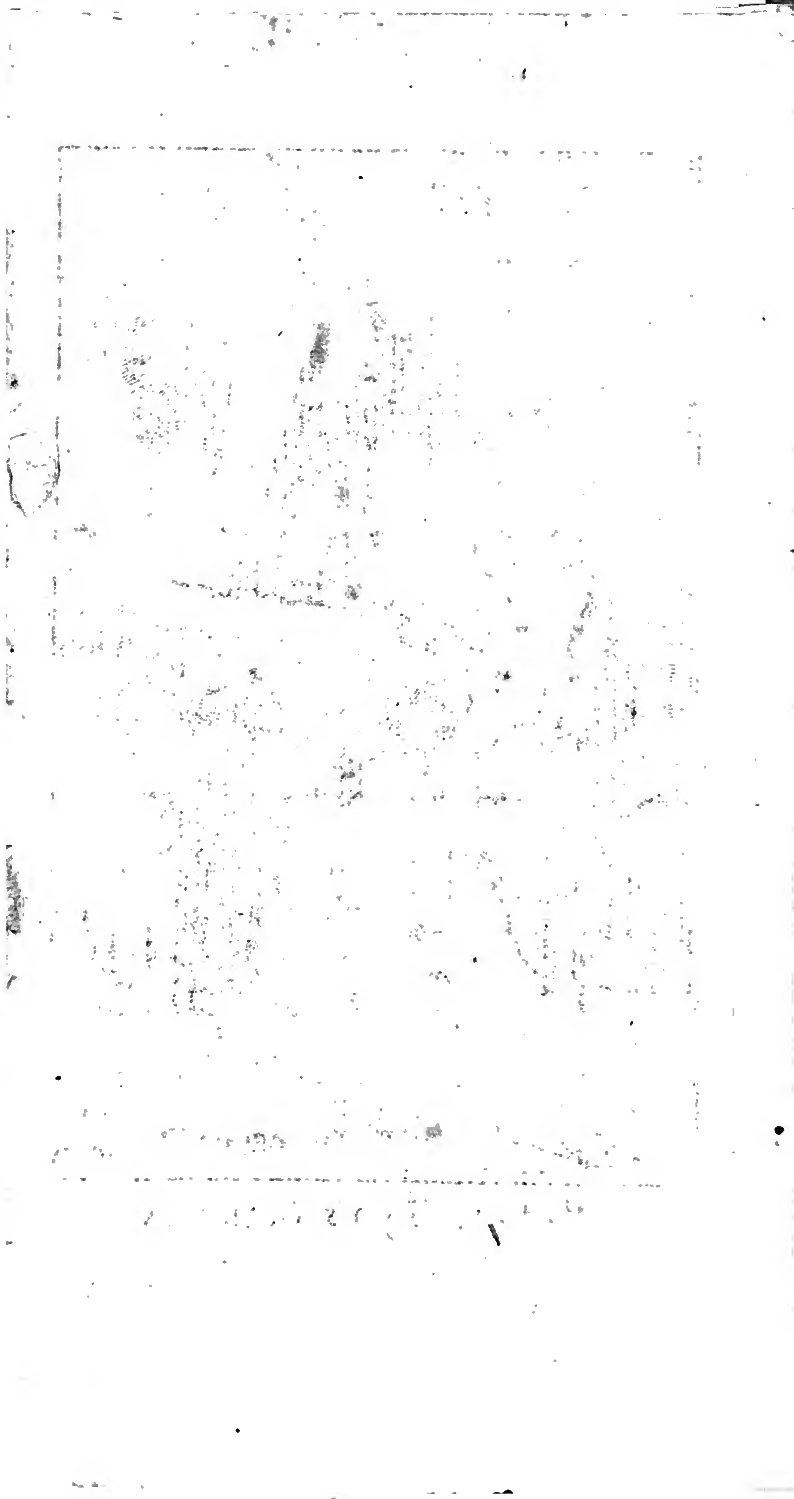

VITT. EMANUELE
EBORENSE

Patauÿ Typis Seminarÿ

ROMANORUM PONTIFICUM BREVIS NOTITIA

Ritus Ecclesiasticos a singulis institutos præcipue declarans.

ACCEDIT ONOMASTICON

Vocum obscuriorum quæ in Missali, Breviario, Martyrologio Romano, & hac Notitia continentur.

AUCTORE

GUILIELMO BURIO

Bruxellensi, Eccles. Metrop. Mechlin. Canonico Zellariensi.

PATAVII, MDCCXXIV.

Ex Typographia Seminarii.

Apud Joannem Manfrè.

Superiorum Permissu, & Privilegio.

Illustr.mo ac Rever.mo D.

AUGUSTINO

EPISCOPO SPIGACENSI

PRÆLATO DOMESTICO,

& ASSISTENTI.

Hieronymus de Blanchis
F.

Ui a Te profectus, Te auctore atque impulsore lucem primum in his regionibus videt, ad Te

redire gestit, Vir Illustrissime ac Reverendissime, Tibique inscribi jure quodam suo postulat Libellus iste; in quo omnium Romanorum Pontificum Series, gesta præcipua, & quæ ad Ecclesiasticos ritus pertinent, brevi narratione comprehensa continentur. Neque hac una de caussa ad te adfectat iter; verum, quod cum dignitate, tum virtute, & Catholicæ fidei dilatandæ studio ad probatissimos quosque ex istis accedas multo maxime. Tuis enim laboribus plane Apostolicis effecisti, ut Romanæ Sedis & Religionis splendor ibi quoque affulgeret, ubi densissimæ cujusdam noctis tenebræ a multis retro annis se se offuderant. Siquidem Regibus, ac Principibus summis apprime carus,

rus,

rus, cum apud eos Religionis rationes & negotia procurares, id egisti consilio, prudentia, auctoritate, ut ipsa in Sede, ut ita dicam Lutheranæ Sectæ Templum magnificentissimum exstrueretur, quod Sacris Mysteriis Romano ritu publice peragendis a Te dedicatum inserviret. Quod Tu ipse sæpenumero fecisti tanta cum celebritate & admiratione omnium, ut Catholica in Civitate versari videreris. Fruere isto tam præclaro excellentis virtutis Tuæ fructu (quæ utinam altiore loco posita aliquando conspiciatur) & publicam hanc meæ in Te voluntatis & observantiæ significationem æqui bonique consule.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM.

PRolixam Romanorum Pontificum Historiam non exhibeo, Benevole Lector, sed brevem tantummodo singulorum Notitiam; quid potissimum in Ecclesia ab illis institutum, quid actum præcipue fuerit, unde sacrorum Rituum antiquitas colligi facile poterit. Ducentos & quinquagintaquinque usque ad præsentem Pontificem Optimum Maximum Benedictum XIII. numero. Non ignoro propter Joannes, Felices, Stephanos, Bonifacios, Benedictos, Martinos, & Silvestros, de quibus quot fuerint controvertitur, in supputatione aliquod esse discrimen. Notitia tamen hæc, & præsertim Elenchi Sectio vigesi-

gesima quinta, controversiam hanc, si plane non dirimit, breviter saltem declarat. De Notæ non ita bonæ Pontificibus quid dicam? scio quacumque ratione operienda esse a filiis verenda Patrum. Sed quid tum postea? si Historiæ Pontificiæ Scriptores etiam Orthodoxi, quæ ego pro instituto paucis expono, ea pluribus passim narrant? Nam nihil de Heterodoxis dico, qui nullos fere præter trium priorum sæculorum Pontifices usque ad Silvestrum pro legitimis agnoscunt. Verum gratiæ Deo habendæ, quod in tanto hactenus Pontificum numero pauci admodum moribus non omni ex parte incorruptis extiterint, cum vel inter duodecim a Christo electos Apostolos, & inter septem cooptatos ab Apostolis Diaconos sua pestis fuerit. Quare inter tot a Deo

per homines creatos Pontifices decem aut duodecim non omnino probatæ virtutis inveniri, non est magnopere admirandum. Laborant & ipsi vitio infirmitatis ingenitæ, ac peccatis ut ceteri hominum obnoxii sunt. Pontifices Summi, & Sanctissimi dicti, non propter mores semper sanctos, sed propter Ecclesiam ipsam, cui præsident, Sanctam, & munus, quod in ea exercent, sanctissimum. Licet vero Deus Sedem Apostolicam ita semper conservaverit, ut ab Arianis, Donatistis, Pelagianis, & similibus monstris occupata nunquam fuerit; Deo tamen non placuit, Domnos Apostolicos omnes vitiis omnibus eximere: ut intelligamus Religionem Christianam non in hominum perfectione, sed in Dei verbo, & Ecclesiæ Fide fun-

datam

datam fuisse. Animadvertendum propterea est, tempore prope medio inter hoc nostrum & Christianitatis primordium, circa Sæculum nempe Nonum, eos ferme extitisse, qui a priorum pietate Pontificum, non a doctrina sana descivere; Deum tamen Ecclesiam suā nunquam deseruisse, Principibus Christianis sanctitate conspicuis (uti recte advertit Baronius) eam vel tum maxime fulciendo: ita ut quod in uno defuit, in alio Providentia Divina suppleverit. Et hæc quidem de Notæ non ita bonæ Pontificibus. De humili autem loco natis, ac de juvenibus ad Pontificiam Dignitatem evectis, uti de paucis minus literatis, ac illegitimo toro procreatis, omnia pro singulorum notitia paucis indicantur. Ordinis Augustiniani, & Benedictini Pon-

tifices exacte cognoſcere non potui; quia inter ipſos adhuc controvertitur ex utro Ordine qui fuerint: ſed numerum, quem ipſi fere tenent, appoſui, eoſque de quibus eſt controverſia, utriſque aſcripſi: quod nimirum aliqui ex uno in alterum Ordinem ſubinde tranſierint. De poſteriorum Ordinum Regularium Pontificibus, ex illorum Annalibus clariora haberi poſſunt. Pſeudopontifices & Schiſmaticos libere omnes profero; qui, quod Chriſti Tunicam, id eſt Eccleſiam, diſtraxerint ac fœdaverint, non tam notitia quam nota mala digni ſunt. Prophetiam de Summis Pontificibus ab anno Chriſti 1143. ad finem uſque mundi futuris, ſancti Malachiæ, non veteris Teſtamenti Prophetæ, ſed Ordinis Ciſtercienſis, & Armacani in Hibernia

nia Archiepiſcopi, huic Notitiæ non inſero. Nam prædictionibus iſtis nulla habenda fides eſt, tum quod etiam ad Pſeudopontifices detorqueri ſoleant, tum quod ea, quæ ad legitimos Romanæ Eccleſiæ Antiſtites pertinent, vaticinia tam longe petenda ſint, ut non niſi inepte & per vim illis poſſint accommodari. Quis vero tam excors eſt, qui non videat, hariolationem iſtam penitus labefactari ac funditus everti teſtimonio illo, atque adeo oraculo Chriſti Domini apud S. Marcum 13.32. apertiſſime aſſerentis, *De die autem illo*, hoc eſt mundi fine, & extremo judicii die, *nemo ſcit?* Etenim poſt accommodatam Pontifici, qui nunc in Petri Cathedra ſedet, prænotionem, quæ ad ipſum ſpectat, eſt autem *Miles in Bello*, adhuc reſtarent 20. futuri Pontifices,
quo-

quorum ultimo regnante prædicitur fore, ut *Civitas septicollis diruatur, & Judex tremendus judicet populum suũ*. Itaque cum experientia constet, nullum adhuc ex tot legitimis Pontificibus, qui Romanam Ecclesiam administrarunt, ad annos Petri pervenisse, fidenter asserere licet, nec ullum ex paucis illis, qui reliqui sunt, per totidem annos esse regnaturum. Ex quo fit, ut si non certa & explorata ratione, saltem probabili admodum, nec a scopo multum aberrante conjectura summus ille dies præcognosci possit, quo Christus Dominus de universo hominum genere est judicaturus. Habeant sibi per me licet hæc omnia, & id genus alia, qui fabulis & inanibus rebus delectantur; ego quidem certe tamquam commentitia, Sanctoque Malachiæ supposita procul
aman-

amandanda censeo. Postea legitimos omnes huc usque Pontifices versibus Technicis 157. concludo: quod & Nicolaus quidam Miniacutius Canonicus Regularis Lateranensis usque ad Alexandrum III. Pontificem 177. abhinc annis quingentis conatus fuit; unde versus pauculos accepisse me non inficior: sed conferantur ipsius cum hisce, & differentia apparebit. Nam præterquam quod omnes, quantum nomina propria permittunt, suis metris constant, & passim Leonini sive Rhythmici sunt; uniuscujusque Pontificis non tantum nomen, sed etiam numerus nominis versibus his intexitur, superaddito singulis ordine successionis, & ad latus anno Christi, unde facili negotio quo sæculo, & quotus quisque sederit, colligi poterit. Præterea singulorum nationem,

ac tempus ſeſſionis, non exactum illud ſemper menſium & dierum (nam de eo inter Scriptores non convenit) ſed annorum quos propius attigerunt aſcripſi, ut cum triginta Elenchi ſectionibus omnia melius conveniant; quarum titulos hic breviter ſubjicio: Prima Sectione referuntur *Pontifices ab Eccleſia pro Sanctis habiti*. 2. *Decem primæ Eccleſiæ perſecutiones quos Pontifices ſuſtulerint*. 3. *Viginti Concilia Generalia ſub quibus Pontificibus habita*. 4. *Ex Religioſis Ordinibus ad ſummum Pontificatum aſſumpti*. 5. *Qui & quot variarum Nationum Pontifices*. 6. *Optimæ præ reliquis notæ*. 7. *Inviti & renitentes electi*. 8. *Qui Conſanguineos non reſpexerunt*. 9. *Nobiliori proſapia orti*. 10. *Tenui parentela nati*. 11. *Notæ non ita bonæ*. 12. *Minus literati*. 13. *Juvenes ad Pontificatum aſſumpti*. 14. *Pontifices aliquot*

die-

dierum. 15. Aliquot mensium. 16. Eo Pontificatus anno mortui, quem nomine præferebant. 17. Papatus præ reliquis diuturnus. 18. Pontifices qui Imperatores coronarunt. 19. A quibus primum Sancti canonizati. 20. Annum Jubilæum quinam hactenus celebrarint. 21. Avenione in Gallia residentes. 22. Pseudo-pontifices. 23. Diuturnæ Sedis Apostolicæ vacationes. 24. Pontifices non ex Cardinalibus electi. 25. Differentia in numero & nomine Pontificum. 26. Qui primum nomen mutarint. 27. Ante Papatum legitime uxorati. 28. Pontificum Nepotes ad Pontificatum assumpti. 29. Musici, Medici, Spurii, & Fratres sibi in Pontificatu succedentes. 30. Omnes hactenus Romani Pontifices 157. versibus Technicis descripti. Tandem habes Onomasticum, quo voces Ecclesiasticæ obscuriores clare & dilucide explicantur.

Non

Non enim videbatur opusculum sufficiens, ut libro separato ederetur: emendatum forsan & auctum tempore crescet. Nonnulla hic, fateor, pluribus nota erunt, at non item hujusce eruditionis expertibus: neque eo consilio proferuntur, ut passim observentur, & ab usu quotidiano recedatur (quot enim Ecclesiæ hodie utuntur ipso Breviario jussu Urbani Octavi, magno & longo labore diligenter accurateque correcto?) sed ut per Etymologiam res ipsæ clarius innotescant. Etenim expedit, ut unusquisque artis suæ vocabula non ignoret. Nam pudor est literatos interdum Laicos melius intelligere voces Ritus Ecclesiasticos significantes, quã ipsos Clericos, qui eas quotidie usurpant. Pluribus te non moror, Benigne Lector, nisi ut animo benevolo,

qualia-

qualiacumque ſint, hæc accipias, & conſideres illud Apoſtoli effatum 1. ad Cor. 12. *Alii datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum*: quod poſtremum ſi mihi conceſſum fuerit, licet alia non acceperim, me voti compotem factum, exiſtimabo.

JESUS CHRISTUS PONTIFEX

OMNIUM QUI FUERUNT, SUNT, ET ERUNT,

MAXIMUS.

ad Heb. 7.

QUI EO, QUOD MANEAT IN ÆTERNUM, SEMPITERNUM HABET SACERDOTIUM; cum Ecclesiam suam constituere, & Vicariam summi sui Sacerdotii potestatem in unum aliquem, & eos omnes, qui legitima successione sequerentur, transferre vellet, Simonē Petrum præ reliquis suis Apostolis elegit, cui non sine mysterio Nomen novum indidit, dicens Joannis 1. *Tu*

es

es Simon filius Jonæ, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Unde fortasse consuetudo ortum trahit, longo tamen post tempore observari cœpta, ut ad summum Pontificatum evecti proprium nomen in aliud mutare soleant, ut simul cum nomine pristinos mores exuisse censeantur. Fuit autem Pontificatus a Christo, antequam mortem pateretur, Petro hisce verbis Matthæi 16. promissus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã, & tibi dabo claves Regni Cœlorum*: post Passionem tamen dumtaxat collatus; quod ut ait Divus Thomas in Matthæum, *Claves istæ nondum essent fabrefactæ, & Christi sanguine intinctæ ac temperatæ, cum quo pariter virtus ac efficacia Sacramentorum, & Clavium potestas effluxit*; quam Christus Petro

con-

conferre volens, eum singillatim hisce verbis Joannis 21. semel, iterum, ac tertio interrogat: *Simon Joannes diligis me plus his?* cumque respondisset toties Petrus: *Etiam Domine tu scis, quia amo te:* tum Christus totidem vicibus subjunxit: *Pasce Agnos meos*. Ter hoc modo examinatus Petrus, jussionem triplicem accepit, doctrinæ verbo, vitæ exemplo, ac subsidio temporali, oves sibi creditas procurandi. Insuper trinam illam de dilectione Petri interrogationem ideo a Christo factam fuisse ait sanctus Augustinus, ut *redderetur negationi trinæ triplex Confessio, ne minus amori lingua serviat quam timori, & plus vocis elicuisse videatur mors imminens, quam vita præsens; essetque amoris officium pascere Dominicum Gregem, si fuit timoris indicium negare Pastorem*. Christus

Tract. 123. *in Joan. in med.*

stus

stus itaque cum vixisset in terris annos triginta tres, & tres menses, ac post Resurrectionem suam per dies quadraginta vivum se Viris, Fœminis, Discipulis, Apostolis, ac plusquam quingentis Fratribus exhibuisset; feria quinta, Jovis dicta, quarta decima Maii (cum simili ante sex septimanas die, Cæna Legali quoad esum Agni Paschalis celebrata, Corporis & Sanguinis sui Sacramentum instituisset, ac duodecim suos Apostolos Sacerdotes consecrasset) præsentibus & intuentibus undecim, e vertice Montis Olivarum, sex ab Hierosolyma stadiis distante, in cœlum ascendit, oculisque omnium se subtraxit, relinquens Petrum suum in terris Vicarium, non successorem; nam Christo succedere nemo potest. Successor enim tunc datur, quando alius

Petrus Christi Vicarius, nō Successor.

ab

ab officio amovetur, & desinit Magistratum gerere, alio in ejus locum suffecto: Christus autem manet Pontifex in ęternum. Neque e contrario ullus Romanus Pontifex Petri Vicarius, sed Successor dicendus. Ipse enim munus Pontificium, non nomine Petri, sed Christi ministrat, licet Petro succedat: & auctoritatem, qua utitur, ac potestatem, quam habet ligandi atque solvendi, a Christo habet non a Petro. Petrus siquidem ut a vita, sic a Pontificatu discessit. Qui Petro succedit, Vicarius Christi est, qui vivit Pontifex in æternum. Igitur Romanos Pontifices, non Successores, sed Vicarios Christi; at Petri non Vicarios, sed Successores dicemus, nisi nominum, & rerum significatione abuti volumus.

Romanus Pontifex, Petri Successor, non Vicarius.

ROMANORUM

PONTIFICUM

BREVIS NOTITIA.

ANCTUS PETRUS Christi Vicariatum ab ipso Domino acceptum tenuit ab anno Christiano quarto & trigesimo usque ad septuagesimum; quod est spatium sex & triginta annorum: nimirum Hierosolymæ annis 5. Antiochiæ 7. Romæ 24. mensibus 5. diebus 10. Petrum instituisse tempus Adventus Christi, per tres hebdomadas integras, & unam non integram annue observandum, affirmat G. Durand. in Rationali Divin. Offic. lib. 6. cap. 2. Quadragesimam ab eodem institutam fuisse, ex Radulpho probat B. Gavantus in Rubricis de Quadrag. quod Pascha semper celebretur in die Solis, jam Dominica dicta, ex auctoritate D. Petri esse narrat C. Baronius ad annum Christi 58. n. 82. in prima Missa ante omnes Apostolos festo Pentecostes ab ipso celebrata, post Consecrationem

ANNO CHRISTI 34.

Adventus I

Quadragesima.

Pascha die Dominica.

Pater noster in Missa.

dixit Orationem Dominicam, sive *Pater noster*; quod & Apostoli deinde usurparunt: neque Missa, teste Gregorio lib. 7. Epist. 63. aliis partibus primum constabat, quam Consecratione, Oratione Dominica, & Communione; quæ Oratio cæteris etiam omissis, uti in die Parasceves, nunquam prætermittitur. Consecrationis Eucharisticæ formæ a Christo editæ vocem illam *enim* a Petro insertam fuisse ait S. Thomas 3. p. qu. 78. art. 2. ad 5. Fuit Petrus origine Syrus, natus Bethsaidæ Galilææ civitate; vico, habet Breviarium Romanum Festo S. Andreæ. Simeon Metaphrastes ait, Bethsaidam fuisse parvam & ignobilem Capharnaitani agri civitatem, sitam ad littus magni lacus Genesareth, sive Maris Tiberiadis. Petri annos fere vigintiquinque, quibus Romæ rexit Ecclesiam, nemo Pontificum Romanorum hactenus vidit. Nomen Petrus est a Græco, ἡ Πέτρα, Latine Saxum, Syriace Cephas; quod, ut ait Euangelium, interpretatur Petrus, super quam Petram Christus ædificavit Ecclesiam suam.

Consecrationis formæ vox enim.

2. LINUS, primus post Petrum (uti Breviarium Ro-

Romanum 23. Septemb.) gubernavit Ecclesiam: cujus tanta fides & sanctitas fuit, ut non solum demones ejiceret, sed etiam mortuos ad vitam revocaret. Sancivit ne qua mulier nisi velato capite Ecclesiam introiret: scripsit res gestas B. Petri, & ea maxima quæ ab illo acta sunt contra Simonem Magum; item de Petri & Pauli Agone libros duos. Illum Princeps Apostolorum, dum universalis Ecclesiæ sollicitudine, ab Urbe in diversas Christiani Orbis Provincias evocaretur, ordinavit Coepiscopum, sive Coadjutorem suum una cum Cleto: & Linus quidem intra Urbem, Cletus autem extra, in suburbiis vicariam gerebant potestatem: & quamvis Petrus Clementem in Apostolica Cathedra successorem paulo ante mortem designasset, Clemens tamen modestia usus juri suo cessit, & Linus Pontifex Romanus electus fuit, ac dein Cletus: Clemens itaque fuit secundus Petri designatione, non Ecclesiæ nominatione aut electione, quæ Lino, ac deinde Cleto tributa fuit; idque non sine Divino consilio, ne in posterorum exemplum transiret successores sibi in Pontificatu eligere, & liber-

Mulieres in Ecclesia velato capite.

Successores in Pontificatu non eligendi.

tas Ecclesiæ in constituendo Pastore isto modo adempta foret; vide paulo post in Clemente. In antiquis Vaticani Pontificum Imaginibus primus depictus est Linus Pallio amictus; unde eum Pallii Pontificalis institutorem multi tenent: fuit ipse Italus, Volaterris in Etruria natus, transegit in Pontificatu annum undecimum. Nomen Linus a Græco est τὸ λίνον, linum; quod significat etiam filum cui affigitur hamus piscatorius, Flandrice *de leyn*, imo ipsum rete, quod ex lineis filis contextum est: idque non sine mysterio; nam Apostoli, eorumque successores Pontifices ac Sacerdotes Dei, sunt piscatores hominum.

Pallium Pontific.

3. CLETUS, secundus post Apostolum Petrum (uti Martyrologium Romanum 22. Aprilis) rexit Ecclesiam; ad eam regendam nomine & re Cletus, quod est vocatus; is ex præcepto Principis Apostolorum in Urbe viginti quinque Presbyteros ordinavit. Sacerdotes initio Ecclesiæ non dicebantur, sed Presbyteri, idest Seniores, non propter decrepitam ætatem, sed ob scientiam & sanctitatem, quæ in senio-

ribus

ribus plus requiritur, & esse supponitur, juxta illud Sapientiæ 4. *Senectus venerabilis est non diuturna neque annorum numero computata; cani enim sunt sensus hominum, & ætas senectutis vita immaculata.* Quænam ætas ad Presbyteratum requireretur; vide post in Fabiano. Et Christianorum Mystæ, non Sacerdotes sed Presbyteri eo dicti sunt, quod inter Judæos essent Sacerdotes & Principes Sacerdotum; & inter Gentiles, fæminæ Sacerdotes dicerentur, uti apud Virgil. lib. 6. Æneid. Sibylla Cumana vocatur *Longæva Sacerdos*: & ad illam Deiphobus: *ne sævi magna Sacerdos.* ac S. Ambrosius de Virginitate l. 1. Vestales Virgines, Palladis Sacerdotes appellat. Similiter loco Templorum dictæ sunt Ecclesiæ, id est cætus sive conventus; unde in actis S. Silvestri dicitur: *Templa claudantur, & Ecclesiæ pateant.* ut paulatim observationes Judaicæ & Gentilium superstitiones evanescerent. Primus in litteris usus est verbis illis: *Salutem & Apostolicam Benedictionem*, qua etiamnum salutationis formula utuntur summi Pontifices. Presbyteri tanquam Angeli salutant populum dicendo: *Dominus vobiscum*,

Non Sacerdotes, sed Presbyteri primum dicti.

Non Templa sed Ecclesia.

Salutationis formula, Papæ, Episcopi, Presbyteri.

qua formula Gabriel Angelus usus est ad Mariam Virginem: & Angelus ad Gedeonem dicens: *Dominus tecum*. Episcopi tanquam Apostolorum successores dicunt: *Pax vobis*, quod Apostoli a Christo Domino acceperunt. Summus Pontifex dictus *Domnus Apostolicus*, Salutem & Apostolicam Benedictionem precatur. Fuit Cletus Romanus, vixit in Pontificatu annos 12. menses 7. Nomen Cletus Græcum est, Latine vocatus, uti Anacletus revocatus, & Paracletus advocatus ἀπὸ καλέω, id est, voco, unde & kalendæ.

4. CLEMENS ex genere Imperatorum Romæ summo loco natus, Philosophus præclarus, deinde Christianus Theologus eximius: multa scripsit accurate & salutariter, quibus Christianam Religionem illustravit, ut ipsius Opera in folio edita testantur. Septem Urbis regiones divisit septem Notariis, singulas singulis attribuens, qui passiones Martyrum & res ab eis gestas diligentissime litteris mandarent; quorum umbram Romanæ Ecclesiæ Protonotarii, præsertim qui *Participantes* vocantur, adhuc retinent.

Protonotarii Apostolici.

Participantes.

Paramenta Sacerdotalia.

Ve-

Vestes Sacerdotales ad Missam ordinavit; voluit lavari Corporalia in proprio vase: dicitur auctor Canonis Missæ, item Benedictionis frugum. Voluit quod Baptizatus, prout citius poterit, confirmetur. Martyrium ipsius exacte describitur in Brev. Roman. 23. Nov. de ipso

Corporalium lotio.

Canon Missæ.

Benedictio frugum.

Baptizati confirmatio

Disceptat mundus, sit quartus; sitne secundus:

nam invaluit apud aliquos opinio, Linum & Cletum nequaquam post Petri obitum suffectos fuisse, sed tantum viventis adhuc, dum universalis Ecclesiæ solicitudine sæpe in diversas Provincias evocaretur, coadjutores fuisse: & quidem Petrus paulo ante obitum Clementem Romanum Pontificem, & Successorem suum designaverat; verum Petro e vivis sublato, cessit humiliter ipse nomine & re Clemens (quod est mitis & lenis, qui remittit de eo quod possit prosequi) atque subire munus & onus illud recusavit; idque non sine divino consilio, ne suprema Ecclesiæ dignitas, potestas hereditaria fieret, & arbitrio unius, non totius multitudinis electione, administranda crederetur: proinde Lino & Cleto, qui Petri coad-

Clemens non secundus sed quart. Papa.

jutores fuerant, prælatis, quartus ipse Pontificatum iniit. & vero certa Apostolicæ Sedis tempora eis tribuenda esse docet ipsius Ecclesiæ auctoritas ex Breviar. & Martyrol. Romano supra de utroque allata: tum etiam sacer Missæ Canon, in quo Linus & Cletus, secundum antiqua diphtycha, post Apostolos primi recensentur, sequente eos Clemente: qui antiquus Apostolorum Petri & Pauli discipulus, post Linum & Cletum, Romanus Pontifex ab anno Christi 93. usque ad 23. Novemb. anni 102. per annos novem, menses & dies sex, primum Æræ Christianæ sæculum feliciter absolvit, ac sequens incœpit.

ANNO CHRISTI 100.

5. ANACLETUS, cujus festum agitur die 13. Julii, decrevit, ut a tribus neque a paucioribus, reliquis consentientibus, Episcopus consecraretur; uti consecratum fuisse, narrat Anacletus ipse, Jacobum minorem Hierosolymitanorum Episcopum, a Petro, Jacobo majore, & Joanne. Voluit ut Clerici sacris Ordinibus publice, & a proprio Episcopo initientur: utque Presbyteri sacrificent non soli, sed secum

Episcopus a tribus ordinandus.

Sacri Ordines publice, & a proprio Episcopo conferendi.

cum testes adhibeant; & illud non ubique, sed in locis Deo consecratis: utque *Dominus vobiscum*, & *Orate Fratres* non ad unum, sed ad duos minimum præsentes dicatur: & ut in Missa, peracta consecratione, omnes præsentes communicent. Tres decretales epistolas sapientia plenas, quæ extant, conscripsit de Testibus, Judiciis, & Ordinationibus Episcoporum: voluit ab Episcopis annuatim visitari Limina Apostolorum. Insuper Clericis comam alere primus prohibuit: formam in radendo observandam Anicetus postea præscripsit. Beati Petri sepulchrum sive Memoriam ornavit, Pontificumque sepulturæ locum attribuit, & separata a plebe loca sepeliendis Martyribus assignavit. Fuit ipse Græcus Atheniensis, pervenit in Pontificatu ad annum nonum, mensem tertium. Α'νάκλητος latine revocatus dicitur, uti Paracletus advocatus, & Cletus vocatus.

Sacrificandum in locis sacris, & multis præsentibus, omnibusque communicantibus.

Memoria B. Petri, idem quod sepulchrum.

6. EUARISTUS item Græcus, Judæo Patre natus, totidemque annorum & mensium Pontifex, domos Fidelium cultui divino mancipatas, in quibus Synaxes, id est congregationes fiebant,

Tituli Ecclesiarum, & Cardinalium.

bant, & Tituli vocabantur, Presbyteris & Diaconis, ad confusionem vitandam, divisit: unde Cardinalium Tituli originem trahunt. De Titulo mentionem facit Martyrologium Romanum 26. Julii hisce verbis: *Romæ Sancti Pastoris Presbyteri, cujus nomine Titulus extat in Viminali apud sanctam Pudentianam*: Ad quem locum vide notas Baronii, qui inter alia sic ait: Idem Titulus quod Memoria seu Ecclesia, sic dictus, quod in loco ubi erat Ecclesia erigenda, Crux poneretur in Titulum, uti hodie in Ecclesiarum erectione adhuc servatur. Constituit Euaristus ex traditione apostolica ut Matrimonium publice celebretur, & Sacerdotis benedictio adhibeatur, neve Vir & Uxor ante una dormirent, quam a Sacerdote benedicerentur; ut qui vult nubere, in Domino nubat. Festum ipsius agitur 26. Octob. ubi in lectione Breviarii fit mentio de septem Diaconis ab ipso ordinatis, qui Episcopum custodirent, dum prædicationis munere fungeretur: idque propter stylum veritatis, ne Episcopo prædicanti ab æmulis imponerentur errores. Vide infra in Lucio simile quid ordinatum.

Titulus idem quod Memoria seu Ecclesia.

Matrimonium publice cum Sacerdotis benedictione.

Episcopo prædicanti astant Diaconi.

Eua-

Euaristus Εὐάρεϛ☉ bene optimus latine sonat; εὖ valde, bene, ἄρεϛ☉ optimus: unde interjectio εὖγε Euge! vox laudantis. quare non debet scribi Evaristus, sed Euaristus: sicuti Euangelium, id est bonum nuncium, non Evangelium; per u vocalem, non per v consonantem.

7. ALEXANDER Primus, vir quidem ætate Juvenis, sed moribus ac sanctitate incomparabilis, & salutaribus institutis illustris: ordinavit in Missa lectionem Epistolæ & Euangelii, Canoni addidit, ob memoriam Passionis Christi, *Qui pridie quam pateretur.* & post Consecrationem: *Unde & nos memores*, usque ad Memento Defunctorum. Statuit ut una tantum Missa in die celebraretur (quod usque ad Deusdedit Papam 70. ita mansit, qui secundam permisit) utque tantum Panis azymus, uti purior & Christi Institutioni similior, & vinum in Mysterio offerretur: vinum autem aqua misceri jussit, propter Sanguinem & Aquam, quæ ex Jesu Christi Latere profluxerunt, atque ad Christi & Ecclesiæ conjunctionem significandam. Passiones ex

Lectio Epistolæ & Euangelii in Missa. Item Memoria Passionis Christi.

Una tantum missa in die.

Panis azymus.

Vinum aqua mixtum.

Lectio Passionum in heb. majori.

Aqua benedicta & ejus virtutes.

Euangelistis in Hebdomada Majore jussit legi eo ordine quo scriptæ sunt. Decrevit ut aqua benedicta sale admixta perpetuo in Ecclesia asservaretur, & in cubiculis adhiberetur ad fugandos Dœmones, ita rescribens: *aquam sale admixtam populo benedicimus, ut cuncti aspersi sanctificentur. nam si cinis vituli aspersus sanguine populum sanctificabat, multo magis aqua aspersa sale, divinisque precibus sacrata: & si sale asperso per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est; quanto magis divinis precibus aqua sacrata sterilitatem rerum auferet humanarum, & insidias diaboli avertet, atque a phantasmaticis versutiis hominem defendet & coinquinatos sanctificabit?* Fuit Alexander Romanus, seditque annos decem, menses tres, & dies 20. Memoria ejus ab Ecclesia celebratur tertia Maii, Festo Inventionis S. Crucis. Nomen Alexander Græcum est, latine sonans auxiliator virilis vel virorum. ἀλέξειν auxiliari, ἀλέξιον auxilium sive remedium, Alexius remedium ferens.

8. XYSTUS Primus similiter Romanus, decemque fere annorum Pontifex, se uni-

universalis Ecclesiæ Episcopum in epistolis scripsit, censuitque ne Episcopi ad Sedem Apostolicam quacumque de causa vocati, inde redeuntes a suis populis reciperentur, nisi secum deferrent literas Romani Pontificis. Vetuit ne vasa sacra ab aliis, quam a sacris ministris, nullo modo a fæminis tangerentur: neque Corporalia ex alia materia, quam ex lino eoque purissimo fierent; ordinavit cani in Missa Trisagion *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Memoriam defunctorum in missa ex præscripto Apostolorum ejus decreto tribuere Platinam, ait Gavantus, cum Platina ascribat Gelasio primo. De hoc Xysto nihil habetur in Breviario, sed in Martyrologio sexta Aprilis. octavus post illum Pontifex Zephyrinus vocatur a Tertulliano libro de Pudicitia, *secundum veterem nomenclaturam Pontifex Maximus, & Episcopus Episcoporum*; unde patet non esse recens Papam, OEcumenicum sive universalem appellari. nomen ξυστὸς latine est Porticus sive series longa arborum.

Papa universalis Ecclesiæ Episcopus.

Vasa sacra a fæminis non tangenda.

Corporalia ex lino.

Trisagion Sanctus &c. in Missa.

Memoria Defunctorum.

Pontifex Maximus, Episcopus Episcoporum.

9. TELESPHORUS Quadraginta dierum solemne

Jejunium quadragesimale. ne jejunium per septem hebdomadas ante Pascha ab omnibus Christianis observari, uti ab Apostolis constitutum erat, injunxit: quod jejunium tunc non continuum, sed interpolatum, incipiebat a Septuagesima, omissis tribus per septimanam diebus; vide Onomasticon in voce Quadragesima. *Gloria in Excelsis.* Inseruit Missæ hymnum Angelicum *Gloria in Excelsis*. Ordinavit celebrari tres Missas in festivitate Natalis Domini; *Tres Missæ in Natali Domini.* primam media nocte, cum Christus in Bethleem natus est; secundam illucescente aurora, quando a Pastoribus est adoratus; tertiam hora diei tertia, quum dies Redemptionis nostræ illuxit: Aliqui ad triplicem Christi Nativitatem referunt: 1. æternam ex Patre, 2. temporalem ex Virgine Matre, 3. spiritualem, per gratiam in cordibus fidelium. Alii, quia Christus natus est in salutem eorum qui erant ante legem, sub lege, & post legem sub Euangelio. De ipso fit mentio in Officio Ecclesiastico Vigilia Epiphaniæ. Fuit Monachus, Græcus, uti nomen indicat, quod latine sonat, finem referens. Carmelitæ illum pro suo habent, sedit annos undecim, menses novem.

HY-

10. HYGINUS decretum promulgavit de susceptoribus seu Patrinis (ita enim Ecclesia eos vocat, qui infantes tenent, & præsentant dum baptizantur, & ex sacro lavacro suscipiunt) ubi inter alia hæc habentur: *sicut infantes contrahunt peccatum originale ex culpa aliena, ita Divinæ convenit misericordiæ, ut justificentur per fidem & confessionem alienam*. Clerum composuisse, & gradus distinxisse, vel traditam ab Apostolis formam illustrasse dicitur: & sicut Euaristus Titulos in Urbe Presbyteris divisit, ut unusquisque suæ Parochiæ terminis distingueretur; ita Hyginus Clerum composuit, & gradus distinxit, ut alii superiores, alii inferiores Presbyteri & Diaconi, & ordines minores essent. Extat ejus Epistola decretalis ad omnes Christifideles de Deo Trino & Uno, & Christi Filii Dei Incarnatione, Catholicam Doctrinam plene complectens. Commemoratio de eo fit 11. Jan. Fuit Græcus, Patria Atheniensis, attigit in Pontificatu annum quartum. Nomen ipsius ὑγεινὸς latine sanus vel sanans dici posset, ὑγεία sanitas.

Patrini in Baptismo.

Ordines & gradus in Clero.

PIUS

Pascha die Dominico celebrandum.

11. PIUS Primus, Apostolorum traditionem de Paschate die Dominico celebrando firmavit, ad Ecclesias nonnullas judaizantes corrigendas, quæ Pascha quocumque die, luna decima quarta, cum Judæis in Plenilunio martiali celebrabant, cum Christiani Dominica sequente suum Pascha celebrent. Primus notatur Pius qui Romæ Templum consecravit, Thermas Novati dictum, domum scilicet Pudentis Senatoris, sanctarum Virginum Pudentianæ & Praxedis patrem; apud quem S. Petrus cum Romam introisset, primo hospitio exceptus fuit: cui Pius fratrem suum, Pastorem nomine, primum præfecit Presbyterum: unde primus Titulus, Pastoris dictus fuit. Vide Onomasticon in voce Titulus. Ritus consecrandi & velandi Virgines sacras a Pio ordinatus dicitur. Pœnam quam statuit in Sacerdotem cujus negligentia de Sanguine Domini aliquid stillaverit, vide Breviarium Romanum 11. Julii. fuit natione Italus, patria Aquilejensis, annos novem & dimidium Petri Cathedram tenuit.

Primi Templi consecratio.

Consecratio & velatio Virginum.

12. ANICETUS, quo Ecclesiæ melius consultum esset, ne malis moribus labefactaretur, renovavit Decretum Anacleti, ne Clerici comam nutriant, formamque tonsionis addidit, ut desuper caput in modum sphæræ seu coronæ radantur. Etiam cavit a paucioribus quam tribus consecrari Episcopum; ubi vero Metropolitanus esset consecrandus, omnes Provinciales Episcopos interesse voluit. Ab eodem quoque sancitum fertur ne Archiepiscopi nisi ex singulari prærogativa Primates (quorum aliqui postea Patriarchæ dicti sunt) appellarentur, reliquis Metropolitani nomen remaneret: in qua voce vide Onomasticon. Ejus quoque decretum est ne Episcopus crimen Metropolitani sui ad alium quam ad Primatem, aut ad Sedem Apostolicam deferret. Fuit Anicetus Syrus, est nomen ipsius græcum ἀνίκητος latine invictus, ab alpha privativo & νικάω vinco. colitur ab Ecclesia 17. Aprilis, sedit annos octo, menses fere novem.

Corona in capite Clericorum rasa.

Archiepiscopi non sunt Primates passim vocandi.

13. SOTER Pontifex re & nomine Ecclesiæ salutaris. Σωτὴρ

τὴρ idem eſt quod latine Salvator, hebraice Jeſus: præter pietatem ſingularem, in rebus deliberandis egregii conſilii fuit, erga omnes ſe adeuntes comis & benignus, eccleſiaſticaque eloquentia inſignis: ſancivit ne ullus poſt cibum potumve ſeu quodlibet minimum ſumptum Miſſam facere, neque abſque patentis neceſſitatis interventu eam imperfectam relinquere audeat: Ideoque præcepit, ut Sacrificans habeat ſecum adjutorem Sacerdotem, ut ſi aliquo caſu ille qui ſacrificium incepit turbatus, vel ad terram eliſus fuerit, a tergo ſemper habeat qui ejus vices proſequatur intrepidus. Voluit item juxta Anacleti conſtitutionem, ut nullus Presbyter Miſſarum Solemnia celebrare præſumat, niſi duobus ad minimum præſentibus, ſibique reſpondentibus, & ipſe tertius habeatur Sacerdos. Quia cum ab ipſo dicitur Dominus vobiſcum, & Orate Fratres, aptiſſime convenit, ut ipſius ſalutationi præſentes reſpondeant. Idem ſancivit ne ſacræ virgines vaſa ſacra & pallas attingerent, neve thuris miniſterio in Eccleſia uterentur: idque contra Montanum Hæreticum, cujus ſecta fœminas ſa-

Miſſa a jejuno celebranda, neque imperfecta relinquenda.

Deficiente in Miſſa ſacerdote, alius ſuppleat.

Miſſam audientes Sacerdoti reſpondeant.

Sacræ Virgines vaſa ſacra non tangant, nec Thus miniſtrent.

ſacris Myſteriis immiſcebat. Idem ſtatuit, ut Chriſti Corpus in Cœna Domini ab omnibus ſumeretur, exceptis iis qui propter grave peccatum id facere prohiberentur. Euariſti decretum de Benedictione ſacerdotali, & conſenſu Parentum Matrimoniis adhibendo renovavit: Ideo enim dicuntur Sponſus & Sponſa, quia ante Matrimonium a parentibus ex utraque parte ſpondebantur. Colitur ab Eccleſia 22. Aprilis: fuit Italus, Fundis in Campania natus, ſedit annis quatuor, tredecim diebus minus.

Omnium in Cœna Domini communio.

Benedictio Sacerdotalis, & conſenſus parentum ad matrimonium.

14. ELEUTHERIUS Græcus, uti nomen indicat, liberatorem ſeu ſervatorem ſignificans ab ἐλευθερόω libero; quod re ipſa erat: nam ipſius tempore ſumma pace & quiete (ut Breviarium Romanum 26. Maii ait) fruebatur Eccleſia Dei a perſecutoribus libera. Ad hunc Pontificem Lucius Britannorum Rex circa finem ſecundi ſæculi extinctam Religionem Chriſtianam reſtaurare cupiens, quam Joſeph ab Arimathia, qui Chriſti corpus ſepelivit, in ea inſula primum prædicaverat, ſupplices literas miſit, ut ſe ac ſuos in Chri-

Converſio prima & ſecunda Anglorum ad fidem Chriſti.

Christianorum numerum reciperet: uti narrat Gildas vetustissimus illius Gentis Scriptor; & Tertullianus vicinus illorum temporum, Britannorum inaccessa Romanis loca subdita tunc Christo fuisse scribit: quamobrem Fugatium & Damianum, pios & doctos viros, misit in Britanniam, per quos Rex & reliqui fidem susceperunt; cui fideliter adhæserunt, quoadusque erupit furor Diocletiani Imperatoris; nam deinde teste Gilda, ob immanitatem persecutionis Religio ita refrixit, ut pœne extincta, tandem a S. Gregorio Magno, missis eo doctis & sanctis viris Augustino aliisque Monachis sub finem sæculi Christiani quinti, renovata fuerit; quam usque ad sæculum quintumdecimum, per mille circiter annos integram inviolatamque conservarunt: & circa annum Christi 1534. per turpissimum ab Ecclesia Catholica schisma se obstinate retraxerunt, in quo schismate adhuc hodie pertinacissime perseverant. Scripsit Eleutherius Galliæ Provinciis; nullas escas superstitiose refutari debere, quoniam Deus universas ad victum fidelibus suis tribuit. Matth. 5. & Actor. 10. idque contra

Anglorum post mille annos ab Ecclesia Cath. defectio.

En-

Encratitarum hæresim, quæ non solum carnes, sed etiam nuptias damnabat. noluit præterea quempiam de gradu suo dejici, nisi prius accusatus, reus criminis convinceretur: exemplo Salvatoris, qui scelus Judæ, licet furis, & proditoris, nondum tamen convicti, ita æque tulit, ut quidquid interim pro dignitate Apostolica egisset, ratum firmumque esse voluerit. Postquam sedisset annis quindecim, incompertum est quo mortis genere sublatus fuerit; nisi quod in antiquis Martyrologiis Martyr reperitur adscriptus, & Ecclesia illum 26. Maii pro tali colit: cum alioqui certum sit Martyris nomen apud Tertullianum, Cyprianum, & alios plerosque antiquorum tribui consuevisse non iis tantum qui mortem, sed etiam qui cruciamentum aliquod Christi causa subjissent; qui & dicti reperiuntur Confessores, cum, si utriusque vocis vim expendas, idem sint; nam μάρτυρ latine testem significat: & quod Martyres sanguine fecerunt, confessione sua alii Sancti fidem Christi testati sunt. hinc in Martyrol. Romano multi vocantur simpliciter Episcopi, alii Episcopi & Confessores. de quo vide

Accusati, non convicti, non damnandi.

Martyr Græce idem quod Latine Confessor.

de notas Baronii ad Martyrol. die 2. Januarii, ad illa verba: *Passio Beati Isidori Episcopi*, & alterius ibidem *Isidori Episcopi & Confessoris*. ac Onomasticum hic additum in vocibus *Confessor*, & *Martyrologium*.

15. VICTOR Primus. initio Ecclesiæ Baptisma conferebatur omni tempore, & qualibet aqua, ut omnes in viam fidei facilius adducerentur; sed crescente Religionis honore, & numero fidelium aucto, ordinatum fuit ad majorem Sacramenti hujus celebritatem, ut solummodo conferretur in Paschate & Pentecoste, per aquam tunc benedictam: uti patet ex decreto hujus Victoris, quod extat de Consecr. dist. 5. c. Celebritatem: idque eo potissimum, ut qui baptizari vellent, mysteriis fidei melius imbuerentur; integroque anno catechizabantur, & tempore præsertim Quadragesimæ concionibus intererant: unde S. Cyrillus Hierosolymitanus sermones suos indigitat Catecheses, quos habuit tempore Quadragesimæ ad Catechumenos sive Baptizandos: quæ consuetudo duravit usque ad tempora Caroli Magni,

Solemnis Baptismus in Paschate & Pentecoste.

Catechismus & Catechumenus unde dicantur, vide Onomast.

gni,

gni, & Ludovici Pii, ut ait S. Thomas; quando ordinatum fuit, ad multa inconvenientia vitanda, ut omni tempore Baptisma conferretur, retenta nihilominus veteri consuetudine benedicendi Fontes Baptismales singulis annis in Sabbato Sancto, & Vigilia Pentecostes; atque offerendi in Missa *Pro his quoque quos Deus regenerare dignatus est ex aqua & Spiritu Sancto, tribuens eis remissionem omnium peccatorum*: uti per Octavam Paschatis & Pentecostes adhuc dicitur in Canone Missæ. Victor hic confirmavit decretum Pii, ut Sacrum Pascha die Dominico celebraretur: qui ritus ut postea in mores induceretur, habita sunt multis in locis Concilia; & in Nicæna denique prima Synodo sancitum est, ut Paschæ dies festus post quartam decimam lunam ageretur; ne Christiani Judæos imitari viderentur, qui in quamcumque hebdomadis diem Luna decimaquarta, post æquinoctium vernum, incidisset, Pascha celebrare soliti sunt: ne Christiani cum Judæis illud celebrantes eorum sceleribus in occidendo Christo commissis consortes esse videantur. hinc die Dominico proximo sequente, Pascha Chri-

Benedictio Fontis Baptism. pridie Pasch. & Pentecostes.

Differentia inter Pascha Judæorum & Christianor.

Christianum, quod est Christi Resurrectio, quæ ista die contigit, celebrari decretum fuit: uti Sabbatum in diem Dominicam mutatum, & dies Veneris, quam Gentiles ludis, epulis & variis nequitiis traducebant, in mœrorem & luctum, ac jejunium, ob Christi mortem eo die toleratam, conversa est. & quamvis Victor primum decrevisset, ut Baptismus tantummodo per aquam in Paschate & Pentecoste benedictam conferretur: statuit tamen postea, ut quavis aqua, modo naturali, si necessitas cogeret, quicumque baptizari posset. scripsit de Quæstione Paschæ, & alia quædam opuscula: fuit Afer, seditque annis novem.

quavis aqua naturali baptizare licet.

ANNO CHRISTI 100.

Communio in Paschate.

Calices lignei, deinde vitrei, tandem ex metallo.

16. ZEPHYRINUS indixit omnibus Christianis, si ad pubertatis annos pervenerint, communicare in Paschate. decrevit quod Calices & Patenæ essent vitreæ, non ligneæ prout ante erant; idque propter ligni porositatem. hanc tamen constitutionem sequentes Pontifices irritaverunt, decernentes ut calices fierent ex auro, argento, vel saltem stanno; non ex ære, ob æruginem, & tetrum saporem quem æs creat. sancivit,

civit, ut qui ordinandi essent, opportuno tempore & multis præsentibus Clericis ac Laicis de more sacris initiarentur; doctique ac spectatæ vitæ homines ad id officii munus deligerentur. decrevit præterea, ut rem divinam facienti Episcopo Sacerdotes omnes honoris & reverentiæ gratia astarent. idem instituit ut Patriarcha, Primas, Metropolitanus adversus Episcopum non ferat sententiam, nisi Apostolica auctoritate fulti. promulgavit etiam edictum de recipiendis Mœchis pœnitentibus, indeque obstrepentem Tertullianum, qui illos non recipiendos tenebat, anathemate multavit. festum ejus agitur 26. Augusti. Sedit annos octodecim, nativitate Romanus, nomine Græcus, quod a Zephyro vento, qui quasi Ζωοφορὸς, id est vitam afferens, dicitur: quia eo flante, terra hieme mortua, vere reviviscit; ita Zephyrinus latine vivificans reddi possit.

Doctis ac probis ordin. sacri multis præsentibus conferendi.

Episcopo sacrificanti adstent sacerd.

Episcopi a solo Papa condemnandi.

Mœchi pœnitentes recipiendi.

17. CALIXTUS Primus, vel, uti correctius scribitur, CALLISTUS Κάλλιστος pulcherrimus sive optimus; ordinavit ut Clerici ad sacros Ordines promovendi, uxoribus abstinerent; pro-

Continentia sacris ordinibus annexa.

Matrimonium prohibitum inter consanguin.

hibuit Matrimonium inter consanguineos; eos Hæreticos censuit, qui arbitrabantur Sacerdotes post admissum crimen, etiamsi dignam pœnitentiam subiissent, ad pristinos honores redire non posse. constituit *Quatuor* anni *Tempora*

Jejunium Quatuor Temporum.

quibus jejunium ex Apostolica traditione acceptum ab omnibus servaretur, idque pro fructibus terræ: juxta prophetiam Zachariæ cap. 8. *Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Judæ in gaudium & lætitiam & solemnitates præclaras.* quia sicut replemur a Domino frumento, vino, & oleo ad alenda corpora, ita repleamur jejunio ad alendas animas. Ædificavit Basilicam S. Mariæ trans Tyberim: & in via Appia vetus Cœmeterium ampliavit, in quo multi sancti Sacerdotes & Martyres sepulti sunt; quod ab eo Callisti Cœmeterium est appellatum, uti Breviar. Rom. 14. Octobris. fuit Romanus, seditque annos quinque.

Cæmeterium Callisti.

Vasa sacra argentea, & aurea.

18. URBANUS Primus, vasa pro sacro ministerio jussit fieri ex argento & auro, exclusis propter fragilitatem vitreis. Ex institutione Christi, & Apostolo-

lorum traditione ſtatuit, ut quiſque baptizatus, deinde Chriſmate confirmaretur; idque per manus Epiſcopales: nam & ab Epiſcopis Chriſma conficitur, & ipſi in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt; qui ſoli leguntur Act. 8. & 19. quod ſuper baptizatos manus imponebant, & accipiebant Spiritum ſanctum: ita ut ratione non careat Sacramentum Confirmationis a ſolis Epiſcopis conferri. Urbani inſtitutum eſt, ut Eccleſia fundos ac reditus a Fidelibus oblatos reciperet, partireturque proventus Clericis omnibus viritim, nihilque cujuſpiam privatum eſſet, ſed in commune bonum: quod hodie inter Clericos obſolevit. Ipſe de bonis Eccleſiæ attributis ſcripſit his verbis: *Ipſæ res Fidelium, quæ Domino offeruntur, non debent in alios uſus quam Eccleſiaſticos, & Chriſtianorum fratrum vel indigentium converti; quia vota ſunt Fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimonia pauperum.* uti Brev. ipſius feſto 25. Maii. Rationem alibi reddit, cur ſedes Epiſcoporum excelſæ, & paratæ ſive ornatæ, ut throni habeantur in Eccleſiis: ſcilicet ob traditam eis a Domino poteſtatem judicandi, & ſolvendi atque ligan-

Confirmatio per manus Epiſcopi conferenda.

Eccleſiæ fundi et reditus.

Quomodo diſpenſandi.

Sedes Epiſcopi excelſa & ornata.

di; quare etiam tribunalia dicuntur. fuit ipse nobilis Romanus, & magnam partem Romanæ nobilitatis, interque alios S. Cæciliam cum sponso suo Valeriano, & fratre Tiburtio ad Christum convertit. sedit annos 6. menses 7. dies 4.

Psalmorum in Ecclesia cantus.

19. PONTIANUS, similiter Romanus, quatuor annorum, totidemque mensium, ac dierum viginti quinque Pontifex, instituit Psalmos die ac nocte in Ecclesia cantari, Missæque præposuit *Confiteor*; quia *justus in principio accusator est sui*. Proverb. 18. docuit quod honorandi sint Sacerdotes; quoniam ore proprio, inquit, conficiunt Corpus Christi, illudque populis distribuunt; & panem ideo venerari & osculari solemus, ubi in terram ceciderit; quia inde Corpus Christi conficitur. festum ejus agitur 19. Novembris: qui ob præclaram Fidei confessionem multis calamitatibus afflictus in exilio vitam finiens, sine fuso sanguine Martyr ab Ecclesia colitur: quo modo inter Pontifices quinque coluntur: Marcellus, Joannes, Silverius, Martinus, & Pontianus. Joannes Stella in vitis Pontificum, quas usque ad Julium

Confiteor ante Missam.

Sacerdotes cur honorandi, & panis ubi cecidit cur osculandus.

Martyres sine fuso sanguine.

II. produxit, refert Cyriacum quemdam Pontiano successisse, annumque unum sedisse; sed quod contra voluntatem Patrum, Papatui renunciasset, atque in comitatu S. Ursulæ Coloniam venisset, in Pontificum catalogo positus non fuit; cum tamen ipse virgo existens, cum virginibus illis Martyrio coronatus sit. ita Joannes Stella Sacerdos Venetus; cujus fabulosæ historiæ etiam Ciaconius meminit: atque hoc perperam scriptum esse, series temporum demonstrat; nam Martyrium S. Ursulæ prope duo sæcula post contigit: potuit tamen contigisse, quod in comitatu S. Ursulæ (ubi erant etiam Sacerdotes & Præsules) aliquis fuerit cæteris venerabilior, Cyriacus *Papa* dictus; quo nomine antiquitus ipsi Episcopi vocabantur, imo spectabiliores sacerdotes: uti postea videbitur in Gregorio VII.

Papa in comitatu 11000. Virginum; sed perperam.

20. ANTERUS, rogatus an liceret mutari Episcopum de civitate in aliam, respondit, licere quidem pro communi utilitate aut necessitate, sed non pro libitu cujusquam, aut dominatione: uti Petrus Princeps Apo-

Episcopi non transf.

ferendi nisi publica utilitate. ſtolorum de Antiochia, pro publica Eccleſiæ utilitate, translatus eſt Romam, & quidam alii auctoritate Apoſtolica mutati ſunt; verum avaritiæ vel præſumptionis, aut propriæ voluntatis cauſa, non ſunt Epiſcopi mutandi de civitate in civitatem, niſi fiant Archiepiſcopi. Martyrio coronatus legitur, eo quod geſta Martyrum diligenter a Notariis exquiſiviſſet, & in Eccleſia recondiſſet; ne una cum vita bene agentium memoria aboleretur. nihil de ipſo in Breviario, ſed in Martyrologio 3. Januarii. fuit Pontifex unius dumtaxat anni, ipſe Græcus, uti nomen Ἀντέρως, quod eſt contrarius amori; contra quem Platina Dialogum ſcripſit, ἔρως amor noxius, ἔρος amor bonus: ſic Anterus accentu in penultima, eſt contrarius amori noxio.

21. FABIANUS, coronata per Martyrium uxore, Pontifex deſignatus fuit indicio columbæ e ſublimi devolantis, ejuſque capiti inſidentis. De ipſo narrat Breviar. Rom. 20. Januarii, quod *ſeptem Diaconis ſeptem urbis regiones diviſit, qui pauperum curam haberent*. Diaconorum veſtis Dalma-

matica, apertas, & laxas habens manicas, indicium est liberalitatis quam exercebant ipsi erga pauperes: totidem subdiaconos creavit, qui res gestas martyrum a septem Notariis per Clementem institutis scriptas colligerent, & in ordinem redigerent. statuit ut quotannis feria quinta in Cœna Domini vetere combusto, Chrisma renovaretur. ad Presbyterii ordinem triginta annorum ætatem requisivit: quia ipse Dominus illa ætate Baptizatus, tunc docere cœpit. Presbyteros non accusandos aut reprehendendos dixit; quia eorum causas sibi Dominus reservare voluit, & suo judicio vindicare: tolerandos eos potius a fidelibus, quam exprobrandos, & veluti paleam cum tritico, usque ad ultimum ventilabrum relinquendos; & sicut pisces malos cum bonis, usque ad segregationem, quæ futura est in littore maris, id est in fine seculi. Idem Presbyteros illiteratos celebrare vetuit: prohibuitque ne quis fidelis ex consanguineis uxorem duceret usque ad quintum, exclusive, consanguinitatis gradum. fuit Fabianus Romanus annorum quindecim sanctissimus Pontifex.

Diaconi pauperum curatores: eorum vestis cur laxa?

Presbyteri ætas apto- rum 30.

Inter Consanguineos Matrimonium vetitum.

22. CORNELIUS ad Pontificatum non subito pervenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, ad sacerdotii sublime fastigium ascendit: neque vim fecit ut Pontifex fieret, sed vim ipse passus est, ut Pontificatum coactus acciperet, uti sanctus Cyprianus ait; qui & modum tunc eligendi Pontificis Maximi ita tradit: primo divinum aliquod indicium præcedebat, ut quem Deus vellet eligi, signo aliquo admoneret; idque Apostolico more: de eo igitur qui judicio Dei præelectus erat, coacto Presbyterio (hoc enim nomine sacra illa comitia dicebantur) rogabatur singulorum sententia: eorum itidem votum & testimonium explorabatur, qui plebis totius vicem repræsentabant: *oportet enim illum testimonium habere bonum ab his qui foris sunt. ad Tim.* 3. admittebantur æque ad comitia, si qui aderant in Urbe Episcopi cum prærogativa suffragii; quod vero ad plebis in electione officium spectabat, sic delegati aderant, ut de ordinandi anteacta vita testimonium ferrent, non autem quod ferendi suffragii jus haberent, ut docet Cyprianus; suf-

Modus eligendi summum Pontificem.

Cur delegati ex plebe ad electionem Pontificis admissi?

fra-

fragium ad Clerum, judicium seu testimonium ad plebem referens; licet hoc ipsum alibi appellet etiam suffragium. Sub Cornelio contigit primum in Ecclesia schisma: Novatus Episcopus Africanus videns Novatianum Presbyterum Romanum, qui ex Philosophia & dicendi peritia magnum sibi fastum comparasset, ob Cornelii electionem invidiæ stimulis agitari, cœpit una cum illo adversus Cornelium agere; ita ut Novatianus per nonnullos rudiores ac simpliciores Episcopos, eosque ebrios redditos clandestine ordinatus fuerit in Romanum Episcopum: sed quomodo hi errorem suum deposuerint, & Cornelium Papam legitimum agnoverint, vide Cypr. ad Antonianum. Novatianus vero in hæresim lapsus (a quo secta Novatianorum) asserebat lapsorum peccatum esse irreconciliabile, neque ulla medicina aut pœnitentia curari vel remitti posse: & sic negabat articulum Symboli Apostolici: *Remissionem peccatorum*, & claves universaliter datas Petro ligandi atque solvendi: & plures alios errores discipuli ejus adjunxerunt. ipse tempore Xysti Secundi Romæ occisus, martyr Satanæ

PRIMUM IN ECCLESIA SCHISMA.

Novatianus contra Cornelium.

Hæresis Novatianorum.

effectus est; ipsiusque aliquot in Episcopatu successores ducentis prope annis, usque ad Cœlestini primi Pontificatum permanserunt; a quo deinceps publice Episcopum habere prohibiti sunt. Fuit Cornelius Romanus, vixitque in Pontificatu circiter annos duos. vetuit a Sacerdotibus & Dei ministris exigi sacramentum juramenti, nisi pro confirmatione veræ Fidei. quomodo cum Lucina fœmina sanctissima, corpora Apostolorum Petri & Pauli e Catacumbis in locum opportuniorem transtulerit, videatur Brev. Rom. 16. Septemb. & quid sint Catacumbæ, Onomasticum huic Notitiæ additum.

Clericis jurare non licet, nisi pro confirmatione veræ fidei.

23. LUCIUS Primus, unus ex Presbyteris Confessoribus, qui cum Cornelio ad Centum Cellas, sub Imperatoribus Gallo & Volusiano in exilium missi fuerant, mandavit eligi continentes altaris ministros, iisque prohibuit contubernia & frequentationes cum mulieribus: & ut nullus clericus cum extranea habitet fœmina, nisi forte soror aut proxima fuerit; idque cum maxima solicitudine fiat: non enim, ait, ignoro malitias Satanæ. Summa

Clerici continentes non cohabitent mulieribus.

ma Conciliorum habet quod ipse præceperit, ut duo Presbyteri & tres Diaconi in omni loco Episcopum comitarentur, propter testimonium Ecclesiasticum. vide supra in Euaristo, qui simile quid ordinavit. sub hoc Pontifice obiit Origenes, de quo dictum antiquitus: *Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus*. antea sub Zephyrino martyrio affectus fuerat Leonides Origenis Pater (de quo Martyrologium 22. Aprilis) qui apud Suidam Episcopus & Martyr fuisse legitur; quem filius scriptis hortatus est subire Martyrium, agereque constantissime: quod & explevit, capite abscisso, Originem juvenem 17. annorum orbum relinquens; quem nisi mater multis artibus avocasset, martyrii sitim, ad quod anhelaverat, explesset: post patris igitur necem, una cum matre, & aliis sex fratribus minoribus natu orbus relictus, cœpit literas humaniores profiteri Alexandriæ; & ex proventibus perceptis matrem viduam & fratres aluit: rem enim familiarem, ob confessionem Christi, Fiscus occupaverat. deinde post Clementem Alexandrinum (Stromatæum dictum, ob libros Stromatum quos

Origenes Leonidis Martyris filius.

Stroma quid, vide Onomastic.

ſcripſit) præceptorem ſuum, Catecheſeos in Eccleſia Alexandrina magiſter fuit. Ὠριγένης latine monte genitus ſonat, ſive montanus: fuit nomine & ſcriptis Græcus; uti Tertullianus latinus, quaſi ter, & maxime Tullianus, ſive Ciceronianus, ac Latinorum Architheologus; ſed decrepita ætate in Montanam hæreſim lapſus eſt. nota quod Tertullianus obiit ſenex anno Chriſti 215. cum Origenes juvenis eſſet, qui obiit ejuſdem ſæculi anno 256. ætatis ſuæ 69. hinc dicitur paſſim in concionibus teutonicis: *den ouden Tertullianus: den gheleerden Origenes*. Fuit Lucius Romanus unius dumtaxat anni, & 4. menſium Pontifex; cujus commemoratio fit in Breviar. Rom. 4. Martii.

Tertullianus ſenex, quando Origenes juvenis.

24. STEPHANUS Primus, Lucii Archidiaconus, eligitur in Pontificem: ſub ipſo Synodus celebrata fuit in Africa, ad quam inter alia, perlata eſt querela, quod moriens Chriſtianus homo Presbyterum filiis ſuis tutorem ex teſtamento nominaſſet, contra Eccleſiæ Canones; quod facinus ſevere admodum ulta S. Synodus ſecundum antiquam diſci-

Sacerdotes tutores eſſe non poſſunt. de quo vide egregiam Cypriani epiſt. 9. lib. 1.

pli-

plinam censuit, ne pro eodem defuncto sacrificium offerretur, aut preces frequentarentur in Ecclesia: ut sic cæteris daretur exemplum, ne quis Sacerdotes, Dei ministerio, & altari mancipatos, curis sæcularibus implicaret. hodie bene secus fit. instituit Stephanus benedici indumenta ad usum sacrorum, utque sacerdotes & diaconi nusquam sacris vestibus nisi in Ecclesia uterentur: sæcularibusque interdixit, ne auderent vestes sacras usurpare; ne si secus facerent, pœnam Regis Balthasaris subirent, qui vasa sacra manibus impuris tractare ausus, profanis usibus ea adhibuit, & subito a Deo punitus fuit. idem Baptizatos ab hæreticis iterum baptizari vetuit: quod de iis intelligendum est, qui forma Ecclesiæ consueta ab hæreticis baptizati essent. alia quæ fecit & passus est, vide Breviar. Roman. 2. Augusti. fuit Romanus annorum trium totidemque mensium Pontifex. Nomen Στέφανος latine corona, satis notum est.

Benedictio sacrorum indumentorum, eorumq; usus extra Ecclesiam prohibetur.

Baptizati ab hæreticis legitima Ecclesiæ forma non rebaptizandi.

25. XYSTUS Secundus sive Junior (ita enim secundi ejusdem nominis in vitis Pontificum

cum passim vocantur) ex Philosopho Græco Atheniensi Christi discipulus, sæviente crudeli Valeriani persecutione, ob denegatum Martis simulacro sacrificium capite truncatur, cum sedisset tantum menses undecim, dies duodecim, & sancto Laurentio Archidiacono suo (quem ante Pontificatum in Hispania prædicans, inter alios Christo lucratus fuerat, & secum Romam adduxerat) Martyrii coronam prædixisset; qui se ad Martyrium non simul duci, talibus inter alia verbis conquerebatur: *Experire utrum idoneum Ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem: cui consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?* Cum Fideles sub utraque specie communicarent, Sacerdos Christi Corpus, Diaconus Sanguinem fidelibus dispensabat: vide lectiones secundi nocturni 13. Augusti in Breviar. Rom.

Diaconi sanguinem Christi fidelibus dispensare solebant.

26. DIONYSIUS Presbyteris Romanis Ecclesias & Cœmeteria in Urbe divisit, Parochias & Diœceses foris distribuit, quo quisque finibus suis limitibusque contentus esset, nec alte-

Diœceses, Parochiæ, & Cœmeteria.

alterius administrationi se quisquam ingereret: ac scripsit de Parochiarum divisione, item de Sanctissima Trinitate, ac Christi Divinitate, adversus Arianas & Sabellianas hæreses. de eo Martyrologium 26. Decembris narrat, quod *multis pro Ecclesia Dei impensis laboribus, fidei documentis clarus effulsit*. nomen Dionysius venit a διονύσω, id est vino infercio, unde Bacchus Διόνυσος dictus est; διονύσιος Bacchicus, & διονύσια Bacchi sacra sive Bacchanalia. nil mirum sanctos interdum habuisse profana nomina; Paganismus adhuc vigebat. vide indicem Martyrologii Romani, ubi Bacchus, Mercurius, & Apollo, Divorum etiam nomina invenies. fuit Dionysius Monachus Græcus, duodecim annorum Pontifex. Carmelitæ ipsum, uti supra Telesphorum, esse sui Ordinis tenent: nonnulli eum ignotis parentibus ortum, spurium indigitant. vide Pontum Heuterum tractatu de libera hominis nativitate.

Profana etiam Sanctorum nomina.

27. FELIX Primus, Martyrum gloriæ consulens, constituit ut Missa super memorias & sepulchra eorum celebraretur; & ubi

Corpora & Lipsana Sanctorum sub altaribus inclusa.

ubi sepulchra talia non essent, ponerentur Reliquiæ Martyrum sub altari: quod hodie adhuc fit in altarium consecratione; & alveus in quo Reliquiæ ponuntur vocatur Sepulchrum, idque secundum illud Apoc. 6. *Vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei &c.* unde clare demonstratur altaria esse Sepulchra Martyrum; hinc absque eorum Lipsanis altaria non consecrantur. idem decrevit, si de consecratione templi alicujus ob vetustatem & abolitionem munimentorum ambigeretur, denuo consecrari posse: *nec enim* (ut ipse ait) *iteratum dicitur, quod factum esse nescitur*. fuit Felix Romanus annorum duorum Pontifex.

Offertorium.

Benedictio comestibilium.

28. EUTYCHIANUS habetur auctor Offertorii in Missa, item benedictionis frugum, qualia sunt poma, uvæ, fabæ, & cætera comestibilia: idque contra Manichæos, qui tenebant poma, & fructus omnes productos esse a malo principio, ob lapsum primorum parentum: hinc illos detestabantur & maledicebant, Papa e contrario fructus benedicente, & per verbum Dei sanctificante, Deoque gratias pro illis agente tamquam

quam vero Creatori & Domino, Decrevit, *quam duxit uxorem fidelis ante Baptisma, liberum esse ei hanc habere vel non habere*. contra Ebrietatem ita scripsit: *magnum malum Ebrietatis, ex quo omnia vitia pullulant, Christianis omnibus cavere præcipimus; qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse censemus, usque ad congruam emendationem*. item, *Episcopi & Dei Ministri non debent commessationibus & vinolentiis nimis incumbere, considerantes sententiam Domini dicentis: ne graventur corda vestra crapula & ebrietate; moderate enim cibum, & necessarium solum sumant, ut juxta Apostolum, sobrii sint & parati ad servitium Dei*. Martyrologium Romanum 8. Decembris ait, quod per diversa loca trecentos & quadraginta duos Martyres sua manu sepelivit, quibus & ipse sociatus, sub Numeriano Imperatore Martyrio coronatus est, & in Cœmeterio Callisti sepultus. Modum sepeliendi Martyres ipse præscribens, vetuit ne sine Dalmatica aut Colobio purpurato sepelirentur. quid sit Dalmatica & Colobium, vide Onomasticon. fuit Eutichianus Italus ex Tuscia, annorum octo & sex mensium Pontifex.

Uxorē ante Baptismum ductam liberum est retinere, vel non.

Ebriosi excommunicati, usque ad emendationem.

Modus sepeliendi Martyres cum Colobio.

fex. nomen derivatur ab Eutichius, quod latine bene munitus sive muratus sonat. τεῖχος murus, τειχέω muro cingo, sive munio.

Diocletianus Patruus Caii Papa.

29. CAJUS ex genere Diocletiani Imperatoris, ipsius fratris Filius, ob Patrui sui crudelitatem in subterraneis locis, quas cryptas vocant, diu latuit: qui Imperator affines suos Christianos, Susannam Gabinii fratris Caii filiam, ipsum Gabinium, imo uxorem suam Serenam Augustam ferro & igne consumpsit, Cajusque una cum ipsis periit: qui constituerat, ut his ordinum gradibus ad Episcopatum ascenderetur, Ostiarii, Lectoris, Exorcistæ, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri: & ne quis Episcoparetur nisi ministrasset consueto tempore in singulis ordinibus. cavit etiam ne prophanus quispiam sacris initiatum in judicium vocaret; neve paganus aut hæreticus accusandi hominem Christianum potestatem haberet. colitur 22. Aprilis, fuit Dalmata, annorum duodecim Pontifex. Nomen Cajus, recte pronuntiatur tanquam Gajus, Græce γαίως a γαίω lætor: unde Gallica vox *Gay*.

Per septem Ordinum gradus, eosque exercitos ad Episcopatum ascendendum.

Sacris initiati a prophanis in jus non trahendi.

MAR-

30. MARCELLINUS cum Idololatriæ ex timore commissæ pœnitens, cilicio indutus ad concilium plurimorum Episcoporum Sinuessam venisset; eum damnare ausus est nemo; sed omnes una voce clamarunt: *Tuo te ore, non nostro judicio judica; nam prima Sedes a nemine judicatur*. Postea Martyrio affectus, a Marcello Presbytero, qui ipsi in Pontificatu successit, Presbyteris & Diaconis, Hymnis ac luminibus adhibitis, honorifice sepultus fuit. vide historiam paulo fusius descriptam in Breviario 26. Aprilis, quando festum ejus ab Ecclesia colitur. fuit Romanus, annorum 8. Pontifex. nomen Marcellinus diminutivum est a Marcellus; & hoc a Marcus.

Prima Sedes a nemine judicatur.

Modus sepeliendi cum hymnis ac luminibus.

31. MARCELLUS Primus, cujus hortatu nobiles & potentes matronæ, Priscilla cœmeterium suis sumptibus ædificandum curavit, & Lucina bonorum suorum Ecclesiam Dei fecit hæredem, viginti quinque titulos in Urbe instituit, quasi Diœceses quasdam, ad Baptismum pœnitentiamque eorum qui ex infidelibus Chri-

ANNO CHRISTI 300.

Ecclesiam Dei hæredem scribere.

Christianam Religionem suscipe-rent, & ad Martyrum sepulturam. Quid sint Tituli, & Diœceses, vide Onomasticon. scripsit Marcellus Epistolam ad Episcopos Antiochenæ Provinciæ de Primatu Romanæ Ecclesiæ, quam caput Ecclesiarum appellandam esse demonstrat; ubi etiam illud scriptum est: *Nullum concilium jure celebrari, nisi ex authoritate Romani Pontificis*. Martyrium ipsius sine sanguine, ex squallore carceris, describitur in Breviario die 16. Januarii. fuit Romanus, annorum quinque Pontifex.

Primatus Romanæ Ecclesiæ.

32. EUSEBIUS: sub hoc Pontifice sancta Crux Domini nostri a beata Helena 5. Nonas Maii Hierosolymæ inventa est; & ipse Festum Inventionis hujus eo die quotannis celebrandum statuit. Decrevit sacrificium altaris non in serico panno aut tincto, sed in puro lineo, ab Episcopo benedicto celebrari (jam per usum Corporalia sacrantur) eo quod Corpus Domini in Sindone munda sepultum fuerit: item Sacramentum Confirmationis perficiendum a solis Episcopis; nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ab

Inventio S. Crucis.

Corporalia non serica, sed linea.

Confirmatio a solis Episcop. peragenda.

ab ipsis Apostolis fuisse peractum, uti patet Actorum 8. & 19. idem præcepit, quod *Oportet Episcopum moderatis epulis contentum esse, suosque convivas ad comedendum & bibendum non urgere; quin potius sobrietatis præbeat exemplum: removeantur ab ejus convivio cuncta turpitudinis argumenta; non ludicra spectacula, non fatuorum stultiloquia, non scurrilium admittantur præstigiæ: adsint peregrini, & pauperes ac debiles, qui de sacerdotali mensa Christum benedicentes, benedictionem ipsi percipiant: recitetur sacra lectio, subsequatur vivæ vocis exhortatio, ut non tantum corporali cibo, imo verbi spiritualis argumento convivantes se refectos gratulentur, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum Dominum nostrum*. fuit Eusebius, uti nomine, ita origine Græcus, & re Eusebius: εὐσεβέω pie vivo, εὐσέβεια pietas. Pontifex annorum 2. mensium 7. ipsius meminit Martyrologium die 26. Septembris.

Episcopalis mensa, qualis esse debeat.

33. MELCHIADES Afer annis fere duobus præfuit. nomen ab hebræo *Melchi* derivandum videtur, quod interpretatur meus rex, sive consilium meum, unde patronymicum Mel-

chia-

Die Dominica jejunium vetitum: & quondam die Jovis.

chiades: Hispani aliqui illum suum dicunt, & Mantua Carpetanorum, hodie Matrito, oriundum. vetuit jejunium die Dominico, ob Resurrectionis, & feria quinta, ob Ascensionis Domini memoriam: quod festum Ascensionis olim in Ecclesia tam erat solemne, ut feriæ quintæ festivæ essent, sicut Dominicæ sunt, & in iis prout in Dominicis numquam jejunaretur, nequidem in Quadragesima: idque ne ullum daretur signum tristitiæ in illa die, quæ tantum lætitiæ tum cœlo, tum terræ attulerat, cum humana in Christo natura elevata fuit super omnes Angelorum Choros. Instituit Melchiades erogationem Panis benedicti, in symbolum unionis inter Fideles; unde adhuc in Ecclesiis Parochialibus diebus festivis, post Missam Conventualem pauperibus panis erogatur. Candelabra in altaribus poni jussit: & constituit, nequis umquam aliqua suspicione, ante veram probationem, & propriam confessionem condemnaretur. De ipso tamquam Martyre in Breviario Romano 10. Decembris fit commemoratio, idque propter Fidei confessionem; nam μάρτυρ latine testem sive confessorem significat, uti superius in

Erogatio panis benedicti in Ecclesiis.

Candelabra in altari.

Nemo condemnandus ante propriã confessionem.

Martyr idem quod Confessor.

Eleu-

Eleutherio notatum fuit. Martyrologium ait, quod *in persecutione Maximiani multa passus, reddita Ecclesiæ pace, quievit in Domino*:

Ultimum hunc triginta trium primorum Pontificum, qui omnes ab Ecclesia Martyres habentur, subsecutus est Primicerius Confessor.

34. SILVESTER Primus, Romanus vir divinus, aspectu angelicus, sermone nitidus, corpore decorus, opere sanctus, consilio magnus & maturus, fide catholicus, spe patientissimus, ac omni charitate diffusus: cui tantam Dominus contulit gratiam, ut non a Christianis modo, verum etiam a Gentilibus miro coleretur affectu: ab ipso namque baptizato Imperatore Constantino, & Ecclesiæ pace firmata; facultas data fuit Christianis, quod hactenus negatum, publice templa extruendi. hinc ritus, quos in consecrandis solemniter Ecclesiis & altaribus, Romana servat Ecclesia, Beatus Silvester primus instituit. multa ipse decreta fecit Ecclesiæ Dei utilia: in his, ut a solo Episcopo Chrisma conficeretur, ut Presbyter Chrismate baptizati summum liniret verticem, ut Diaconi Dalma-

Solemnis Consecratio Ecclesiarum & Altarium.

Chrisma fit a solo Episcopo, a Presbytero unctio.

ma-

Manipulus Palla Linostima.

maticis in Ecclesia, & Palla linostima (quam hodie manipulum dicimus) ad lævam uterentur, ut in lineo tantum velo sacrificium altaris conficeretur. præscripsit tempus omnibus qui Ordinibus initiati essent, exercendi singulos ordines in Ecclesia, antequam quisque ad altiorem gradum ascenderet: ut Laicus Clerico non inferat crimen, ne Clericus apud profanum judicem causam dicat. Sabbati & Dominici diei nomine retento, reliquos hebdomadæ dies feriarum nomine distinctos, ut jam ante in Ecclesia vocari cœperant, appellari voluit: quo significaretur, quotidie Clericos, abjecta cæterarum rerum cura, uni Deo prorsus vacare debere. & reliqua, quæ cœlesti prudentia, Ecclesiam per viginti annos administrando, statuit, & fecit: vide Breviarium Romanum nona Novembris, & ultima Decembris. primus inter Pontifices usus est Mitra, quam alii deinde Pontifices exornaverunt; hinc in antiquis Pontificum imaginibus prior mitratus pingitur. sub ipso habitum est primum Concilium œcumenicum, Nicænum dictum, constans trecentis decem & octo Patribus, anno Christi 325.

Interstitia & exercitia singulorum Ord.

Clericus a Laico non accusetur.

Hebdomadæ dies quare feriæ dictæ?

Mitra Pontificia.

PRIMUM CONCILIUM OECUMENICUM NICAENUM.

ubi

ubi Arius condemnatus est; qui Christum non ejusdem, sed similis cum Patre substantiæ asserebat.

35. MARCUS Romanus instituit ut Episcopus Ostiensis, a quo Romanus Pontifex consecratur, pallio uteretur, quod Archiepiscoporum ornamentum est: apud Græcos tamen omnes Episcopi Palliis utuntur; quod unde sit, vide infra in Joanne undecimo. Pallium summi honoris index, Potestatis Ecclesiasticæ plenitudinem designat; estque præcipuum Romani Pontificis insigne, quo in Missarum solemniis semper & ubique utitur: ab ipso Metropolitanis impertiri solitum, qui illo nec semper, nec ubique utuntur; quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. sicut olim summi Sacerdotis Hebræorum amiculum erat superhumerale, ita in Christianæ Religionis sacerdotio, genus illud indumenti, quod Pallium dicitur, summi tantum Pontificis cessit usui; ab eo tamen compluribus Episcopis magna ex causa communicatum: hoc superjacet Planetæ, seu Casulæ dum Pontifex sacra facit. cur Pallium

Pallium ornamentum Archiepiscoporum Latinorum, apud Græcos omnium Episcoporum.

Quare fiat Pallium ex Lana.

ex lana ovium vel agnorum confici soleat, non ex lino, aut bysso? Isidorus Pelusiota rationem reddit: *hoc* inquiens *amiculum, quod summus Sacerdos humeris gestat, ex lana, non ex lino aut bysso contextum, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæsivit, inventamque humeris suis sustulit, pellem designat. Episcopus enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur, atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendit, se boni illius Pastoris imitatorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.* vide quid Cœremoniale Romanum ait: *Consecratio Romani Pontificis, secundum antiquas Patrum constitutiones, solebat spectare ad Episcopum Ostiensem, qui etiam Pallio in ea consecratione utebatur, assistebant ei Portuensis & Albanensis Episcopi. sed ad tollendas contentiones, jam pridem introductum est, ut prior Episcoporum Cardinalium, cum duobus ex senioribus Episcopis id munus obire debeat: sicque nostris temporibus servari videmus, ut non habeatur ratio Ecclesiarum, sed prioritatis Episcopalis.* Pallia autem texuntur Romæ in Monasterio S. Agnetis, ubi aluntur singulis annis agni gemelli, quos Pontifex illac in supplicatione publica transiens, a Monialibus adfe-

Consecratio Romani Pontificis antiqua, & moderna.

Ubi & a quibus Pallia texantur.

ne-

nestram oblatos benedicit, ex quibus occisis desumitur lana sic benedicta; ex qua Moniales istæ Pallia contexunt; quæ deinde ponuntur super Corpus S. Petri, unde Papa ea desumit, & mittit Archiepiscopis. Christophorus Marcellus Archiepiscopus Corcyrensis, olim Xysti IV. Præfectus Cæremoniarum, & priscus auctor Rituum Ecclesiasticorum, tribuit primam Pallii institutionem Lino Petri successori; ex Eusebio Cæsariensi, sermone de Epiphania. vide supra in Lino. Statuit Marcus ut recitato Euangelio in Missa, Symbolum Nicænum a Clero & a Populo decantaretur. vixit in Pontificatu tantum menses octo, sub Constantino Magno Imperatore, qui duas a Marco dedicatas Basilicas magnis muneribus exornavit. vide Breviarium Rom. 7. Octobris.

Pallii Institutor.

Symbolum Nicænum in Missa post Euangelium.

36. JULIUS (*a magno demissum nomen Julo*, uti Virgil. Æneid. 1. Ascanius Æneæ filius Julus dicebatur a tenera lanugine, sive prima barba, quæ græce ἴουλος dicitur) initio sui Pontificatus, nempe anno Christi 336. Constantino Magno vita functo, Imperii 31. ætatis 66. con-

Mors Constantini Magni.

gregatis Romæ 116. Episcopis OEcumenicam Synodum Nicęnam confirmavit, damnatamque hæresim Arianam nova excommunicatione proscripsit. anno dein Christi 340. Julii quarto, Athanasius Romam venit, ut adversariorum accusationibus & calumniis responderet; qui vocati & citati, ac per sesquiannum expectati non sunt ausi comparere; quo tempore Athanasius in Urbem invexit Ægyptiorum Monachorum institutum, vitamque Antonii Magni, quam ipse conscripserat. idem Romæ cum esset, illud quoque insigne fidei suæ reliquit Occidentalibus monumentum, nempe *Symbolum*, quod hucusque *Athanasii* nomine in Ecclesia recitatur, per quod ipse se Athanasium, id est immortalem omnibus Orthodoxis reddidit. Constituit Julius, ut nullus Clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia per Notarios stipularetur: & ut omnium monumentorum in Ecclesia confectio per Primicerium Notariorum celebraretur: sive ut alii dicunt, mandavit omnia ad Ecclesiam pertinentia, ut legitime fierent, per Notarios exacte conscribi, & a Primicerio Notariorum sive Protono-

Institutum Monachorum Antonianorum.

Symbolum Athanasii.

Clericus publice causam agere nisi cum Ecclesiæ notitia non potest.

Monumenta Ecclesiæ per Protonotarios approbata.

notario comprobari. de ipso narrat Martyrol. Rom. 12. Aprilis: *Romæ via Appia Natalis Sancti Julii Papæ, qui adversus Arianos pro fide Catholica plurimum laboravit, ac multis præclare gestis, sanctitate celebris quievit in pace.* fuit Julius Romanus, annos quindecim & aliquot menses Romæ sedit: licetque Oriens universus Arianorum procellis suo tempore exagitaretur, Occidentalis tamen Ecclesia summa fruebatur tranquillitate: verum sub sequenti Pontifice non ita mansit.

37. LIBERIUS item Romanus, & totidem annorum Pontifex: idem latine, quod græce Eleutherius. ejus nomine insignita fuit Ecclesia Romæ ab ipso extructa in Monte Exquilino impensis Joannis Patricii Romani: primum *Basilica Liberii*; deinde *S. Mariæ ad Præsepe*, ob translata eo ex Bethleem sacra Christi Incunabula; postremo Ecclesia *Sanctæ Mariæ Majoris*, atque *ad Nives* dicta. quamvis nihil de Liberio referatur in Martyrologio Romano, de ipso tamen egregia fit mentio in Breviario, die quinta Augusti: atque in Pontificum Catalogo nomen

Ecclesia S. Mariæ Majoris, sive ad Nives.

men ipsius littera S. prænotatur. nam propter fidem & veritatem Catholicam, quam adversus Arianos tenebat, & propter Ariminensem Conventum a sectatoribus Arianæ hæresis Arimini, Civitate Flaminiæ coactum (ubi multa callide disputata fuerunt, & negabatur Christus cum Patre esse homousios) ab illo aperte impugnatum & rejectum (uti Breviarium in lectionibus de Sancto Damaso 11. Decembris) instigantibus Arianis, & eorum fautore Imp. Constantio in exilium actus, ejusque loco Felix secundus suffectus est. inter alia ordinavit Liberius, quod diebus jejuniorum nullæ lites, nullæque contentiones esse debeant, sed in Dei laudibus, & opere necessario persistendum: arguitque eos qui tempore Quadragesimæ debita a creditoribus exigunt, juxta illud Isaiæ 58. *Ecce in diebus jejunii vestri debitores vestros expetitis, ecce ad lites & contentiones jejunatis.* & diebus istis sacratissimis abstinendum esse statuit a conjugiis, & caste ac pie vivendum, ut sanctificato corde & corpore dies isti transigantur, donec perveniatur ad diem sanctum Paschæ; quia nihil pæne valet jejunium, quod conjugali ope-

Ariminensis Conventus.

Diebus jejunii & Quadragesima a litibus & conjugiis abstinendum.

opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ & eleemosynæ non commendant. unde *tempus clausum*, quod vocant, quando nuptiæ celebrari non possunt, originem trahit. Illum Ambrosius l. 3. de Virgin. sanctæ memoriæ virum, Basilius Beatissimum, Epiphanius Beatum nominant; tantum abest ut pro hæretico eum aliqui habuerint. imo reperitur memoria Liberii in Martyrologio Bedæ die 24. Septembris recensita inter alios Sanctos. qui, si quid externo actu per metum aliquando in gratiam Arianorum fecisse videatur, certum tamen est, nunquam illum aut hæresim docuisse, aut hæreticum extitisse: & si quam maculam olim exul Arianorum ad tempus communione contraxit, posteriore confessione in Synodo apud civitatem Ariminum legitime habita, ubi antea Pseudo-Synodus ab Arianis coacta fuerat, prorsus delevit.

Tempus clausum.

38. FELIX Secundus, licet ingressus ejus ad Pontificatum fuerit vitiosus; quod vivente adhuc Liberio, ab Arianis, & fautore eorum Constantio Constantini magni filio intrusus fuisset:

SCHISMA SECUND.

Felix 2. contra Liberium, qui defuncto Liberio legitime sedit,

ſet; mortuo tamen Liberio, legitime confirmatus fuit; imo ab ipſo Conſtantio Imperatore Ariano, quem legitimus jam Pontifex ut hæreticum damnaverat, ob Catholicæ Fidei confeſſionem e Sede ſua dejectus, Cære in Tuſcia occulte gladio necatus, glorioſe occubuit. ejus corpus inde a Clericis raptum, Romæ via Aurelia ſepultum, poſtea ad Eccleſiam SS. Coſmæ & Damiani delatum; tandem anno 1582. ſub Gregorio decimotertio ibi repertum eſt, ſub altari reconditum, cum hac inſcriptione: *Corpus ſancti Felicis Papæ, qui damnavit Conſtantium*. vide Martyrologium Romanum 29. Julii, qua die ipſius memoria tenetur; & notas Baronii ibidem. fuit Felix Romanus, unoque anno & tribus menſibus legitime ſedit.

39. DAMASUS Primus Hiſpanus, ex Luſitania, latine domans vel domitus reddi poſſit, a δαμάζω domo, unde adamas lapis pretioſus, præ duritie indomabilis. Breviarium Romanum 11. Decembris ait, quod fuerit vir egregius & eruditus, qui proſa & verſu ſcripſit de virginitate, multaque alia metro edidit: ac

Damaſus Poeta.

ac Platoniam (vide Onomasticon) Petri & Pauli exornavit elegantissimis versibus. Vitæ Pontificum Romanorum, quas Anastasius Bibliothecarius continuavit, ipsius nomine circumferuntur: at vero multi non ipsius hoc scriptum, sed Damasi Portuensis Episcopi esse volunt; nam stylum Damasi Papæ dissimilem, & multo nitidiorem esse, apparet ex Epistolis quas ad Hieronymum dedit: & ipse Hieronymus, cum alia ab ipso scripta narrat in Epistola ad Dextrum Pretorio Præfectum, nullam prorsus mentionem facit editi ab eo libelli de vitis Pontificum urbis Romæ. Inter alia pœnam talionis constituit iis qui alium falsi criminis accusassent; idque ea occasione contigit: cum in Clero Romano orta esset dissensio ex substitutione Felicis decessoris, parte adversa indigne ferente, hunc Damasum, qui erat ex communione Felicis, electum esse in Pontificem; Ursicinus Diaconus creatus fuit Antipapa: sed cum deinde Damasi electio legitima agnosceretur, schismatici ad falsas accusationes conversi, sanctissimum virum adulterii accusarunt; verum probata ejus innocentia, Concordius & Cal-

Vitæ PP. non Damasi Papæ, sed Damasi Portuensis Episcopi.

Pœna talionis.

SCHISMA TERTIUM. *Ursicinus contra Damasum.*

Callistus Diaconi calumniatores ab Ecclesia fuere dejecti, lata lege Talionis contra falsos delatores. duravit vero schisma tredecim mensibus, quando Ursicinus se Pontificatu abdicavit, factusque fuit Episcopus Neapolitanus. statuit Damasus, ut quod jam a Pontiano Papa statutum pluribus locis erat in usu, Psalmi per omnes Ecclesias die noctuque ab alternis canerentur, & in fine cujusque Psalmi adderetur, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*. extinxit Chorepiscopos, eo quod ipsi per inflationem se Episcopis similare vellent. vide Onomasticon in voce Episcopus. dicitur instituisse Festum Assumptionis B. M. Octavam ejusdem postea instituit Leo quartus. sub ipso habitum est Concilium OEcumenicum secundum 150. Patrum, Constantinopoli, anno Christi 381. contra Macedonianos Spiritum sanctum Deum negantes. gubernavit Ecclesiam egregie annos decem & septem.

Gloria Patri &c. in fine Psalm. Chorepiscopi extincti.

SECUND. CONCIL. ŒCUMENICUM CONSTANTINOPOL.

40. SIRICIUS, Romanus, annorum tredecim Pontifex, fertur auctor partis Canonis: *Communicantes & memoriam venerantes*: Monachos ad Clerum accersiri, & ad

Communicantes & memoriam venerantes.

ad Ordines sacros promoveri posse permisit (antea enim nec ipsi Abbates erant sacerdotes, uti SS. Antonius, & Hilarion, imo aliqui Benedictum sacerdotem non fuisse volunt) Ordinesque interpolari, non omnes una ordinatione dari voluit. Bigamum, & qui viduam duxisset, sacerdotem fieri prohibuit. statuit ut Baptismus non celebretur nisi in Paschate & Pentecoste; quod intelligendum de iis qui adulti baptizabantur: eratque hoc apud antiquos usitatum, ut baptismus cum celebritate conferretur, uti patet ex Missæ Canone infra Octavam Paschatis & Pentecostes: *Hanc igitur oblationem quam tibi offerimus pro his quoque quos regenerare dignatus es ex aqua & Spiritu sancto &c.* quod duravit usque ad tempora Caroli Magni, circa annum Christi 800. Sirius est stella in ore canis dicta a σήρειν siccando; nomen Siricius huic Pontifici conveniebat, quia siccus & tardus erat in extinguenda hæresi Origenis; cui sequens Pontifex egregie se opposuit. ita ex Hieronymo, Alphonsus Ciaconius.

Monachi ad sacros Ordines admissi.

Bigami irregulares.

Solemnitas Baptismi, in Paschate & Pentecoste.

41. ANASTASIUS Primus, Romanus, annorum 4. Pontifex, vir ditissimæ paupertatis, & apostolicæ solicitudinis, quem, ut S. Hieronymus ait, Roma diu habere non meruit, ne orbis caput sub tali Episcopo truncaretur: nam haud multo post ejus obitum, Roma a Gothis capta atque direpta fuit. ita Martyrologium 27. Aprilis. cavit ne ullus corpore defectuosus sacris ordinibus initiaretur: neve peregrini ordinarentur, nisi a proprio Episcopo chirographum signatum exhiberent; unde *Litteræ Dimissoriales*. statuit ut ad recitationem Euangelii, ad majorem reverentiam & attentionem verbo Dei, & promptitudinem ad illud opere exequendum demonstrandam, ab omnibus staretur, etiam a Presbyteris; quod illis nominatim hac occasione injunctum fuit: cum Diaconi ob temporalium Ecclesiæ bonorum administrationem apud populum essent in magna estimatione, ipsisque se comparare, imo præferre inciperent Presbyteris; hi ad dignitatem suam tuendam, volebant, ut ipsis sedentibus Diaconi starent; resque eo processit, ut

Corpore defectuosi non ordinandi.

Litteræ dimissoriales.

Ad Euangelium ab omnibus standum.

ut Diaconis stantibus, & Evangelium cantantibus, Presbyteri manerent sedentes: contra quem abusum Anastasius edito decreto, non tantum populum, sed etiam Presbyteros stare jussit; nomen huic jusso non incongruum habens; nam Anastasius latine resurgens dicitur, ἀνάστασις resurrectio.

42. INNOCENTIUS Primus, Pelagio & Cælestio damnatis, contra eorum hæresim decretum fecit, ut parvuli ex christiana etiam muliere nati, per Baptismum renasci deberent: *Ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt*. Probavit ut Sabbato jejunium servaretur, ob memoriam sepulturæ Christi Domini, ac tristitiam B. Virginis, & Apostolorum. ordinavit servari Hostiam consecratam in diem Parasceves. auctor est *Pax Domini sit semper vobiscum*, & pacem omnibus dari jussit in Missa; de quo ita rescripsit; *Pacis osculum dandum est post confecta mysteria, ut constet populum ad omnia quæ in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse pacis concludentis signaculo*. quia vero per illud pacis osculum nescio quid la-

ANNO CHRISTI 400.

Baptizandi parvuli quare?

Jejunium in Sabbato.

S. Hostia servanda in diem Paras.

Pax Domini, & Pacis osculum in Miss.

Tabella pacis.

lascivi interdum obrepebat; ordinata fuit *Tabella pacis*, quæ cuique daretur osculanda, præterquam sacerdotibus, qui adhuc in choro se invicem salutant in osculo pacis, dicendo *Pax tecum*. Noluit, ut Ecclesia semel consecrata amplius consecraretur: censuit, ut si Clericus sine proprii Episcopi consensu esset ordinatus, ejus ordinatio fieret irrita: declaravitque quod Episcopi, qui præbendas & dignitates, vel Sacramenta, ut puta Oleum sanctum, Chrisma, consecrationes altarium &c. venderent, pro Simoniacis punirentur. scripsit B. Augustino, quod plus communibus, & publicis Ecclesiæ orationibus, quam singularibus & privatis proficere poterimus: ipsius ætate Sanctus Hieronymus quoque floruit, qui de ipso ita ad Demetriadem scripsit: *Sancti Innocentii, qui Apostolicæ Cathedræ, & beatæ memoriæ Anastasii successor est, teneas fidem &c.* vide Breviarium Romanum 28. Julii. fuit Italus Albanensis, annorum quindecim Pontifex.

Ecclesia bis non consecranda.

Clerici sine consensu sui Episcopi non ordinandi.

Sacramenta & Præbendas vendere, simoniacum est.

Publicæ orationes meliores privatis.

Servi & Spurii non Ordin.

43. ZOSIMUS servis & spuriis Clericatum, Clericis tabernas interdixit. Sabbato

san-

ſancto Cereum magnum benedici conſtituit, in honorem Reſurrectionis Chriſti, qui in Paſſione quaſi extinctus, novo lumine in Reſurrectione refulſit. alii dicunt quod conceſſit licentiam Parochiis benedicendi Cereum Paſchalem, quam majores duntaxat Baſilicæ habebant: quod autem mos benedicendi Cereum iſtum fuerit ante Zoſimum, patet ex Prudentio Poeta Chriſtiano, qui uno ſæculo Zoſimum præcedens, cecinit hymnum de Cereo Paſchali. & Martinus Polonius Theodorum primum, anno 643. auctorem faciens, plane uti in pluribus errat. vigebat tunc conſuetudo cantandi omnes Miſſas: abbreviatio earum, & ſubmiſſa voce recitatio fluxit ab indevotione & impatientia populi. ſanctus perhibetur in Martyrologio 26. Decemb. fuitque Græcus, prout nomen Ζώσιμος, latine vitalis, Ζωή vita; unius tamen tantum anni Pontifex.

Clericis taberna interdicta.

Cereus Paſchalis.

Miſſæ omnes prius cantabantur.

44. BONIFACIUS Primus, quinquennis Pontifex Romanus, in lege doctiſſimus, & vetus Presbyter, poſt unum diem a Zoſimi obitu invitus ac reluctans eligitur: & contra illum Eulalius

SCHISMA QUARTUM.

Eulalius contra Bonifacium.

Ar-

Archidiaconus, favente Symmacho Urbis præfecto, intruditur. re ad Imperatorem Honorium delata; propter dies qui imminebant S. Paschatis, Imperator negotium differens, utrumque urbe jussit abstinere; & Spoletinum Episcopum Romæ sacra celebrare: cum autem Eulalius temere se in urbem intrusisset, & publicæ seditionis præbuisset occasionem, Honorius eum, Clericosque ei communicare præsumentes urbe jussit expelli, Bonifacium vero in urbem deduci, & tamquam legitimum Papam regere Ecclesiam. instituit Bonifacius feria quinta in Cœna Domini cantari *Gloria in excelsis Deo*: quia gaudium est eo die ob institutionem venerabilis Sacramenti. extatque decretum ejus de ætate Presbyterorum, ne ante trigesimum ætatis annum, uti Fabianus statuerat, ordinentur. neque tantum servos & spurios, uti decessor Zosimus, & antecessor Anastasius debiles & claudos, sed etiam debitis intricatos a Sacris arcuit. *Sanctorum Vigiliæ* ab hoc Pontifice sublatæ sunt, retento tantum nomine cum jejunio. cur autem sustollendæ essent, narrat inter alios Augustinus sermone 115. de diversis: *Istum tam*

Gloria in excelsis in Feria quinta in Cœna Dom.

Debitis intricati non ordinandi.

Vigiliæ sublatæ retentis jejuniis.

san-

sanctum locum, ubi jacet sancti Martyris Corpus, invaserat pestilentia & petulantia saltatorum; per totam noctem hic cantabantur nefaria, & a cantantibus saltabatur: & cætera pejora quæ fiebant. de Bonifacio hoc Martyrologium 25. Octobris facit mentionem.

45. CÆLESTINUS Primus, a quo, in tertio Concilio OEcumenico, Ephesi anno 430. a ducentis Patribus celebrato, Nestorius damnatus, & Diva Virgo Θεοτόκος, id est Deipara, dicta est, qui illam quidem dicebat Christotocon: non tamen Theotocon (vide Onomasticon) unde magna in Catholicis pietas erga B. Virginem Deiparam excitata, templa in ejus honorem erecta, & tunc primum ad Salutationem Angelicam additum fuit: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis &c.* instituit Psalmum *Judica me Deus* ante Missam a Sacerdote dici: inseruit Missæ *Introitum*, *Graduale*, *Tractum*, *Offertorium*, *Communionem*. quod autem discrepent hic Psalmorum versiculi a vulgari nonnumquam editione, fit ex vetustissima illa sacrorum Bibliorum versione, quæ etiam ante S. Hieronymi

TERTIUM CONCIL. OECUMENICUM, EPHES. *D. Virgo Θεοτόκος.*

S. Maria Mater Dei ora pro nob.

Missæ. Psal. Judica, Introitus, Graduale, Offertorium, Communio.

Cur Missæ Introitus

discrepent a vulgari Psalmorum editione:

mi tempora celebris habita est in Ecclesia; ex qua omnes fere Missarum Introitus, Gradualia, & Offertoria desumpta sunt. Cum solerent antiqui totum Psalterium ante Missam præmittere; nunc ad minus Matutinum cum laudibus & aliis psalmis præparatoriis præmittendum esse quis neget? Et Gavantus in commentariis Missalis, Titulo de præparatione Sacerdotis celebraturi ait: esse quidem auctores viginti, qui negent peccatum mortale, matutinum omittere; sed & novemdecim, qui affirment. Atque hic Cælestinus instituit illos quinque Psalmos præparatorios ante Missam; ut quidquid quinque sensuum transgressione commisit Sacerdos, hoc modo detergat. septem autem orationes quæ incipiunt, *Aurem tuam, quæsumus Domine*, & *Gratia sancti Spiritus illumina cor nostrum &c.* subjunguntur pro septiformi gratia Spiritus sancti impetranda. hinc non absque ratione præscribunt Rubricæ, ut Sacerdos celebraturus Missam, Matutino saltem cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet, & Psalmos orationesque ante Missam positas, pro temporis opportuni-

Matutinum & Laudes ante Missam dicendæ; antiquitus totum Psalterium dicebatur.

Quinque Psalmi præparatorii, & septem orat. ante Missam.

tate

tate dicat; cum antiqui toto Psalterio prius recitato, solerent ad Missarum solemnia accedere. Cælestini meminit Martyrologium 8. Aprilis; fuit Romanus, octo annorum Pontifex.

46. XYSTUS Tertius similiter Romanus, & totidem annorum Pontifex, in pauperes & sacra ædificia profusus, Basilicam Liberii, quæ hodie S. Mariæ Majoris dicitur, & tunc S. Mariæ ad Præsepe vocabatur, ob translata eo ex Bethleem Incunabula Christi, restituit; atque ab hoc Xysto, etiam Xystiana dicta fuit. Huic Pontifici Eudoxia Eudociæ filia catenam detulit qua S. Petrus ab Herode vinctus fuerat; quam a matre acceperat, quæ illam Hierosolyma attulerat; illique monstravit Xystus alteram catenam, qua Nerone Imperatore idem Apostolus constrictus fuerat: quibus collatis, factum est, ut illæ inter se ita connecterentur, ut non duæ sed una catena ab eodem artifice confecta esse videretur: uti tacito Pontificis nomine narratur Kalendis Augusti in Breviario Romano. qui Xystus instituit festum istud S. Petri ad vincula.

Basilica S. Mariæ majoris, ad Præsepe, & Xystiana dicta.

Festum S. Petri ad vincula.

Ba-

Baronius in notis ad Martyrologium 28. Martii ait, quod res ejus gestæ sint amplissimæ, quæ volumine prægrandi potius, quam brevi annotatione indigeant; & 5. Augusti, quod Adrianus Papa ad Carolum magnum de eo scribat: Xystus Papa successor Cælestini refecit Basilicam Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cognomento Majorem, quæ & Præsepe dicitur, & ipse tam in metallis aureis, quam in diversis historiis, eam sacris decoravit Imaginibus. ita Adrianus apud Baronium ad annum 808.

Orate fratres.

Incensatio oblatorum, Sanctum Sacrificium, Immaculatam Hostiam.

Ite missa est.

Benedicamus Domino.

Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miserere nobis.

47. LEO Primus, ob excellentissimum doctrinæ, & curæ Pastoralis studium Magnus dictus, auctor est *Incensationis oblatorum*, *Orate fratres*, *Hanc igitur*, *Sanctum Sacrificium*, *immaculatam hostiam*, *Ite Missa est*, *Benedicamus Domino*. ipsius tempore per miraculum, quod contigit Constantinopoli, cœpit usurpari Trisagion *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis miserere nobis*: ubi illa verba græce proclamabantur, quo idiomate apud nos adhuc in die Parasceves proferuntur. Contigit autem hoc modo miraculum: anno hujus Leonis septimo, ingens

gens terræ motus per ſex menſes variis in locis concitatus eſt, quo urbes plurimæ & muri Conſtantinopolitani cum 77. turribus corruerunt; ac fames & peſtifer aer multa millia hominum & jumentorum delevit: cum Theodoſius Imperator una cum Patriarcha Proclo, univerſoque populo præ metu ruentium ædificiorum, extra urbem habitarent; ac die quadam motu vehementius graſſante, cuncti ſimul ex intimo corde miſericordiam divinam implorarent, & clamarent Kyrie eleiſon; ſuperna repente vi puer, ſpectantibus omnibus, de media turba extra viſum hominum raptus, rurſumque per aerem priore via in eumdem locum demiſſus, multitudini ſupplicationibus intentæ retulit, ſe audiviſſe decantatum hoc ab Angelis Triſagion: ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. utque omnes eodem modo concinerent hortatus eſt; quo dicto animam Deo puer reddidit. ubi vero populus jubente Proclo Triſagion ad eum modum decantare cœpit, motus terræ continuo ceſſavit: quo miraculo commoti Theodoſius Imperator & Pulcheria Auguſta Conſtitutione Impe-

Terræ motus vehemens per ea verba ſopitus.

Triſagion.

pe-

periali decreverunt, ut per totum orbem hymnus iste divinus concineretur. Colitur S. Leo ab Ecclesia 11. Aprilis, deque ipso in lectionibus secundi Nocturni narratur, quod sepulchris Apostolorum custodes adhibuerit, quos Cubicularios appellavit: quodque in tribus Basilicis Cameras extruxerit, id est, sacella vel sacraria. quid sint Cubicularii, & Cameræ, vide latius in Onomastico. Fuit Leo Italus in Etruria natus, Canonicus Regularis, sedit in Pontificatu annos fere 21. sub ipso habitum fuit Concilium quartum œcumenicum Chalcedonense, 630. Patrum, anno 451. contra Eutychen, Christum solum Deum fuisse asserentem.

Cubicularii.

Cameræ.

QUARTŨ CONCIL. ŒCUMENICUM CHALCE.

48. HILARIUS opum neglectu, & consiliorum magnitudine inter sublimes Pontifices effulsit, agendo quæ ad optimum Pontificem pertinent, tum in extruendis templis, iisque ornandis ac dotandis, tum etiam docendo, admonendo, castigando, eleemosynasque copiosas, ubi opus erat, largiendo: constituit, ut nullus literarum inscius in Clericum ordinaretur, prohibuitque, ne

Illiterati non fiant Clerici.

ne Episcopi sibi deligerent successores, & ne ullus ordinetur Episcopus sine consensu Metropolitani. sub ipso solemnes ante Ascensionem Domini triduanas Litanias, quas sanctus Mamertus Episcopus Viennensis in Gallia instituerat, universalis Ecclesia recipiens comprobavit. de quo vide Martyrologium 11. Maii. & nota quod S. Mamertus eas non absolute, sed in Galliis tantum instituerit: quia ante Augustinum eæ fuerunt, qui & de iis tractat; uti notat Baronius ad 25. Aprilis. Hilarii meminit Martyrologium 10. Septembris. Fuit ipse Sardus, annorum fere septem Pontifex, nomen a Græco est ἱλαρὸς, latine hilaris, lætus: ἱλαρόω exhilaro: ab aliquibus etiam Hilarus sine i, nominatur.

Episcopi successores non statuant: nec sine consensu Metropolitani ordinentur.

Rogationes ante ascensionem Domini.

49. SIMPLICIUS vetuit Clericos recognoscere Beneficium a Laicis: Episcopum male dividentem redditus Ecclesiasticos administratione prorsus interdixit. Oblationes fidelium tripartito dividendas esse præcepit: ut Episcopo & Clero una portio cedat; duæ reliquæ in Ecclesiæ fabricam, & pauperes ac peregrinos

Clerici a Laicis recognoscere nō debent beneficia.

Oblationes quomodo dividendæ.

Ordines sacri initio tantum in Sabbato 4. temporum Decembris conferebantur.

nos erogentur. Notandum quod in sabbato quatuor temporum mensis Decembris tantum habitæ fuerint Ordinationes a S. Petro usque ad hunc Simplicium, qui deinde Sabbato quatuor temporum Quadragesimæ Ordines sacros contulit; & secundus ejus successor Gelasius extendit Ordinationes ad alia quatuor tempora: fiuntque in Sabbato tantum; quia a Deo illud est sanctificatum, ut ordinandi etiam sanctificentur. quod fierent autem antiquitus mense Decembri tantum, uti passim constat ex lectionibus Breviarii de Pontificibus; ideo erat, ut nimirum cum Christo nascente tunc ordinandi ab Ecclesia gignerentur. ita Amalarius. fuit Simplicius Italus Tiburtinus, per annos quindecim Pontifex, habetur in Martyrologio 2. Martii.

Cur in Sabbato, & cur mense Decembri.

Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrandæ.

50. FELIX Tertius, qui Sancti Gregorii Magni atavus fuit: de quo is refert, quod sanctæ Tharsillæ nepti apparens, illam ad cœlestia regna vocavit; uti Martyrol. 25. Febr.: constituit, ut Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrarentur. sub hoc Felice Pontifice, & Zenone Imperatore,

post

post trinam revelationem inventum est Corpus Sancti Barnabæ in Insula Cypro, ad cujus pectus erat Euangelium S. Matthæi Barnabæ manu conscriptum, lignis Thyinis (vide Onomasticon) compactum. paulo post Zeno Imperator morbo comitiali correptus, dum mortuus creditur, vivus sepultus est: & merito, cum infida fuerit hæretici hominis fides, qui non ad pietatem sed ad regni stabilitatem se Catholicum mentiretur. fuit Felix Romanus ex nobili Aniciorum prosapia, Canonicus Regularis, annis novem in Petri Cathedra sedit.

Inventio Corporis S. Barnabæ & Euangelii S. Matthæi.

Zeno Imperator epilepticus vivus sepultus.

51. GELASIUS Primus, discipulus sancti Augustini, declaravit libros S. Scripturæ quinam sint Canonici, quinam Apocryphi. Ordinum collationem, quæ antiquitus tantum fiebat mense Decembri, & ab antecessore Simplicio facta fuerat in Quadragesima, reliquorum quatuor temporum Sabbatis attribuit. voluit ne ullus bigamus ad sacros Ordines, nisi de licentia Sedis Apostolicæ promoveretur: item nullus membro mutilatus, aut carens oculo (quod postea ad oculum

Libri Canonici S. Scrip.

Ordinationes in sabbatis omnium 4. temporum.

Membro mutilatus, aut oculo carens irregularis.

Corpus Christi sine sanguine non consecrandum.

Canonis, sive sinistrum, restrictum fuit) Presbyter ordinaretur. Mandavit item Sacerdotibus ne umquam sacrum Christi Corpus sine Sanguine conficerent, nec ulla consecratio fieret extra Missam. auctor est Gelasius decem Missæ Præfationum, quæ sunt: 1. Præfatio Communis, 2. de Nativitate, 3. de Epiphania, 4. de Quadragesima, 5. de S. Cruce, 6. de Resurrectione, 7. de Ascensione, 8. de S. Spiritu, 9. de SS. Trinitate, 10. de Apostolis: quas & ad cantum aptavit. Præfationis de B. Maria auctor est Urbanus secundus, de quo vide infra. sub hoc Gelasio contigit Apparitio S. Michaelis in monte Gargano, de qua die octava Maii. de ipso autem Martyrologium 21. Novembris: *Romæ S. Gelasii Papæ doctrina & sanctitate conspicui*. fuit Gelasius, uti Augustinus, Afer, annorum quatuor, & mensium fere novem Pontifex: nomen Gelasius Græcum, latine ridens sonat, γελάω rideo.

Undecim in Missis præfationes.

Apparitio S. Michaelis.

52. ANASTASIUS Secundus, sive Junior, ratum habuit Baptismum ab Hæretico datum; & Ordinationem colla-

latam ab Episcopo suspenso; dummodo utantur forma Ecclesiæ Catholicæ consueta, sic scribens: *Quod mali ministrando sibi tantummodo noceant, non Ecclesiæ Sacramenta commaculent; nec eos qui per hæreticos sunt baptizati, aut ordinati, portio læsionis attingat.* fuit Anastasius Romanus annis fere duobus, minus 8. diebus Pontifex.

Ordinatio ab Episcopo suspenso est valida.

53. SYMMACHUS die quarto eligitur: sed eodem die fit quintum in Ecclesia schisma, per intrusum quemdam Laurentium; qui in S. Mariæ, via nova, Symmachus autem in Constantiniana Basilica ordinatus fuit: qua ex causa separatus est Clerus, & divisus Senatus. sed schismaticis superatis, Symmachus pauperum & maxime Clericorum amator & sustentator constituit diebus Dominicis & Natalitiis Martyrum cantari *Gloria in Excelsis Deo*: quod antea fecerat Telesphorus, sed sine hac festorum restrictione. arcuit hic legitimus Pontifex Laicos, etiamsi reges, ab electione Pontificis, iisque de rebus Ecclesiæ disponendis potestatem abrogavit. consultus a Cæsario Arelatensi Episcopo anno 502. respondit pos-

ANNO CHRISTI 500.

SCHISMA QUINTŨ.

Laurentius contra Symmachum.

Gloria in Excelsis tantum in Festis.

Laicis de rebus Ecclesiæ disponere non licet.

possessiones dari posse ad tempus Clericis; unde Beneficiorum Ecclesiasticorum origo cœpit; cum antea stipe accepta victitarent Clerici: quod aliqui ex almutiis perperam probare conantur, quæ saccum sive manticam superius referunt, & lingua Teutonica *Aelmoesse* eleemosynam sonat, vide Onomasticon in voce *Almutia*. de ipso Martyrolog. 19. Julii: *Romæ sancti Symmachi Papæ, qui schismaticorum fatigatione diutius fatigatus, demum sanctitate conspicuus migravit ad Dominum*. fuit Sardus, ultra quindecim annos Pontifex, nominis sui etymon egregie explens; quod Græce σύμμαχος; latine simul pugnans, sive contendens sonat.

Origo Beneficiorum Eccl.

54. HORMISDA ab ὁρμίζω, id est navem in portum duco; quod reapse præstitit, Petri navem schismaticorum fluctibus agitatam in portum quietis perducens. de ipso Martyrologium 6. Augusti. huic Papæ Clodovæus Francorum Rex, sub decessore Symmacho Christianus factus, misit Coronam auream gemmis ornatam: & S. Remigius Rhemensis Episcopus scripsit ei congratulans de

Clodovæus I. Franc. Rex Christianus.

de Pontificatu; ad quem rescripsit Papa, eumque Legatum Apostolicum Franciæ in omnibus constituit. Micrologus de Ecclesiasticis observationibus cap. 8. sic scribit. *Beatus Hormisda a Sancto Petro quinquagesimus quartus Papa illum deponit, quicumque non ordinatus officium ordinati usurpaverit. nihil autem obstat quin Sacerdos inferiorum ordinum officia, si necesse fuerit, expleat, quem omnes inferiores obtinere constat: qui & in Missa sacris vestibus est indutus, sine quibus juxta Romanum ordinem, ministrare non debemus.* Reliquit Hormisda ex legitimo ante Papatum matrimonio filium Silverium nomine, qui ad Papatum, imo ad Martyrium deinde pervenit. fuit ipse Italus in Campania natus, seditque annos 9.

Non ordinatus ordinati officium non usurpet.

Sacerdos inferiora officia exercere potest.

55. JOANNES Primus, a Justino Seniore Imperatore summo excipitur honore; cum enim Constantinopolim tenderet, tam pro Religione Catholica, quam pro Regis Theodorici causa (cujus jussu paulo post Ravennæ carceris pædore fameque consumptus, Martyrum numero est adscriptus; impius autem Theodoricus in ignem Liparitanum,

Occursus & adoratio Papæ cum cereis & crucibus.

num, Vulcani Ollam dictum dejectus) occurrit ei civitas ad duodecimum milliare cum cereis & crucibus, & adoravit eum primus in terra Imperator; qui licet a Constantinopolitano Episcopo diadema accepisset, Papæ tamen manibus voluit coronari: & hic fuit primus Imperator a Romano Pontifice coronatus: quem ritum postea in consuetudinem induxit Carolus Magnus; fuitque Joannes primus Romanorum Pontificum, qui Constantinopolim est profectus. Miracula quæ tunc edidit, vide in Breviario Romano 27. Maii. fuit ipse Italus in Tuscia natus, annorum duorum, & mensium novem Pontifex.

Prima coronatio Imperatoris Roman. a Papa.

56. FELIX Quartus Divis Medicis Cosmæ & Damiano Romæ templum dedicavit. scripsit ad Episcopos, Missam non debere celebrari nisi in sacratis Deo locis, nisi magna compulerit necessitas: quoniam scriptum est Deuteronomii 12. *Vide ne offeras Holocaustum in omni loco, quem videris; sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus.* sicut enim non alii quam sacrati Domino Sacerdotes debent sacrificia offerre, sic non in aliis quam

Non nisi in sacratis Deo locis sacrificandum.

quam Domino sacratis locis Missæ sunt celebrandæ. Juxta doctrinam Beati Jacobi, & aliorum Apostolorum, mandavit infirmos ante obitum inungi Oleo sancto. Ex epistola prima hujus sancti Felicis Papæ Quarti leguntur Lectiones secundi nocturni, in die octava Dedicationis Ecclesiæ: & Gavantus in Præfatione Octavarii Romani sic ait: *Sancivit Papa Felix hoc nomine Quartus, ut per octo dies dedicatio colatur Ecclesiarum; quam a Constantino edictam, & a Silvestro per octo dies indictam, scribunt S. Athanasius & Sozomenus.* Martyrologium 30. Januarii de ipso refert, quod pro Ecclesia Catholica plurimum laboravit. Fuit Italus Beneventanus, anni quarti, uti nominis, Pontifex.

Extrema Unctio.

Octava Dedicationis Ecclesiæ.

57. BONIFACIUS Secundus sive Junior, sub contentione cum Dioscoro ordinatur, ille in Basilica Julii, hic in Constantiniana: Et fuit dissensio in Clero & Senatu diebus 29. quo tempore defunctus est Dioscorus, & quievit seditio. Schismaticus hic adversarius simoniæ infamatus fuit, eaque de causa post mortem a Bonifacio anathematizatus: absolu-

SCHISMA SEXTUM. *Dioscorus contra Bonifacium 2.*

tus tamen postea ab Agapeto, ut injuste damnatus. decrevit rursum Bonifacius, quod & ante non semel statutum fuerat, ne quispiam sibi successorem in Episcopatu deligeret; & ut in demortui locum alter Pontifex, si fieri posset, die tertia sufficeretur, ne dilatio seditionem faceret. in epistola quadam ostendit per Divinam Sapientiam optime constitutum, ut minores majoribus subdantur, & omnes Episcopi Episcopo Romano: quare gradus diversos & ordines distinctos constituit, ut dum reverentiam minores potioribus exhibent, & potiores minoribus dilectionem impendunt, vera concordia servetur. Nota quod hic Bonifacius Secundus, sit primus inter Pontifices Romanos, de quibus nihil habetur in Breviario, aut Martyrologio Romano, uti sequentes duo Joannes & Agapetus: obiitque Bonifacius hic origine Romanus anno Pontificatus, uti nominis, secundo.

58. JOANNES Secundus, honorificam legationem accepit ab Imperatore Justiniano cum ingentibus donis auri & argenti, ac gemmarum, addita

Justinianus Imperator collector legum.

dita confeſſione Fidei in ſcripto ſub chirographo proprio Imperatoris. fuit hic Juſtinianus, qui leges ſparſas & incompoſitas in ordinem ad utilitatem hominum redegit, & ea quæ ſupervacanea & inutilia, ac contra Religionem Chriſtianam videbantur, abſcidit. habuit Joannes Concilium Romæ pro decidenda quæſtione, an unus de Trinitate paſſus dici debeat; quæ conſultatio per annum duravit: & ſtatutum eſt, poſſe dici; ſed ſecurius addi, paſſum in carne. fuit Romanus, fere triennalis Pontifex.

Unus de Trinitate paſſus, ſed in carne.

59. AGAPETUS Primus, ſecunda longa, quia Græce ſcribitur per η, quæ quidem vocalis eſt, quæ apud Græcos producitur; ideo Latine Agapètus, non Agàpetus pronũtiatur, ab ἀγαπητὸς, ἀγαπητȣ̃, quod ab ἀγαπάω, ῶ, quod ſignificat amo, diligo. Græci autem in pronuntiando non habent rationem quantitatis, ſed accentus. ἀγάπη idem eſt quod Charitas ſive dilectio, hinc Agapetus dilectus, amabilis, Flandrice *Lieven*, Barbare Livinus. Agapèti hujus ſanctitatem S. Gregorius Magnus L.3. Dialogorum cap.3. commemorat

Agapetus idem quod Livinus.

(uti Martyrologium 20. Septembris) *Agapetus vas Catholicum, Euangelii tuba, præco justitiæ &c.* Ritum expiandi Catholice quod Hæretici polluerant induxit : nam omnes templi ædes, & altaris sedisque velamina Anthimi Pseudo-episcopi infecta flatibus, catholicis eluit precibus : hincque fluxit antiquus Ecclesiæ Catholicæ ritus expiandi quæ hæretici polluerant. Feriam quintam similem Dominicæ festivam quondam in Ecclesia habitam, & cognatam Dominicæ vocatam, Agapetus propter nimia festa, quibus populus gravabatur, festive celebrari sustulit; ut sola Dominica per septimanam sic observaretur. vide supra in Melchiade. fuit Romanus biennalis Pontifex.

Ritus expiandi ab hæreticis polluta.

Festivitas Feriæ Quintæ sublata.

60. SILVERIUS Hormisdæ quondam Papæ ex legitimo ante Pontificatum Matrimonio filius. de eo Martyrologium 20. Junii: *Natalis Sancti Silverii Papæ & Martyris, qui cum Anthimum Episcopum hæreticum* (quem Theodora Augusta ex Trapezuntina in Constantinopolitanam Sedem intruserat) *ab Agapeto prædecessore suo depositum restituere noluisset, a-*

Fuso sine sanguine Martyr.

gen-

gente impia Theodora, a Bellisario in exilium pulsus ad insulam Pontiam, ibidem pro fide Catholica ærumnis confectus defecit. vide latius eodem die in lectionibus Breviarii. fuit ipse Italus Campanus, nomen a silva, uti Silvester habens; trium annorum Pontifex.

61. VIGILIUS (idem latine, quod græce Gregorius vide PP.66.) Joannis Consularis viri nobilissimi filius, S.R.E. Archidiaconus, viventi adhuc Silverio, agente impia Theodora Augusta, substitutus est eo fine, ut Anthimum Constantinopolitanæ Sedi restitueret, ejusque dogma confirmaret: quod ipse in se conversus constanter recusat, & considerans se schismaticum in ordinem redigit, mortuoque Silverio dat locum comitiis habendis pro electione Papæ; in quibus legitime electus, ascendit thronum Petri: moxque Anthimum cum aliis hæreticis atque schismaticis anathematizat. Censuit eos esse damnandos, qui cum carnibus abstinerent, ea quoque credebant esse vitanda, quæ carnibus admista fuisse videbantur. nam (inquit) Dominus noster Jesus Christus ita

SCHISMA SEPTIMŨ. *Vigilius contra Silverium.*

Bonum est abstinere carnibus, etiam iis vesci.

præmonuit dicens: *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quæ procedunt de ore, hæc sunt quæ coinquinant hominem:* quapropter nec abstinentiam Deo placitam reprobamus, nec eos, qui execrantur Dei creaturam, in nostra recipimus societate. Ordinavit insuper, ut verba consecrationis Eucharisticæ secrete dicerentur. solebant antea Sacerdotes alte & clare ea proferre, & circumstantes respondebant *Amen*; quasi dicerent: ita esse credimus; uti patet ex lectionibus sancti Ambrosii feria quarta infra Octavam Corporis Christi: *Dicit tibi Sacerdos Corpus Christi, & tu dicis Amen, hoc est verum; quod confitetur lingua, teneat affectus &c.* Sed quia ex frequenti eorum auditu, verbis istis Sacrosanctis homines abutebantur, ordinatum fuit ab Ecclesia, ut *verba Consecrationis secrete, devote, & attente* dicerentur. videtur Vigilius auctor Capitulorum quæ passim in horis Canonicis leguntur, de iis ita rescribens: *quoties Paschatis, aut Ascensionis Domini, Pentecostes, vel Epiphaniæ, Sanctorumque Dei fuerit agenda festivitas singularis, Capitula diebus apta subjungimus, quibus commemorationem sanctæ solemnitatis, aut*

Verba Consecrationis prius alte, jam secrete proferuntur.

Capitula ad horas Canonicas.

ea-

eorum facimus , quorum natalitia celebramus ; cætera vero ordine consueto prosequimur . sub ipso habitum est OEcumenicum Concilium quintum, Constantinopolitanum secundum, anno 553. constans 165. Patribus , contra Origenistas . fuit Vigilius Romanus ; alii quindecim, alii septemdecim ei Pontificatus annos tribuunt , ob illegitimum primo Sedis Apostolicæ ascensum .

QUINTŨ CONCILIUM OECUMENICUM CONSTANTINOP. 2.

62. PELAGIUS Primus (latine Marinus vel Maritimus, τὸ Πέλαγος Mare) Canonicas preces Ecclesiasticis quotidie persolvendas constituit ; quod imposuit paulo post Pelagius secundus sub pœna peccati . Missam conventualem diebus jejuniorum post Nonam celebrari decrevit ; pro defunctis suffragia fieri jussit : hæreticos , cum excommunicationibus non terrerentur, brachio sæculari coercendos ordinavit . decretum promulgavit adversus eos , qui pecunia , aut promissionibus ad gradus ordinesque Ecclesiasticos pervenirent . ipso Pontifice , Constantinopoli Romam translatum est Corpus Sancti Stephani , & collocatum in sepulcro Sancti Lauren-

Horæ Canonicæ quotidie persolv.

Missa convent. serius dicenda diebus jejun.

Hæretici sæculari potestate coercendi .

Pecuniam promittere ad sacra simoniacum .

rentii; qui huic Protomartyri locum cessisse dextrum, & Humani inde Hispani nomen accepisse dicitur. fuit Pelagius Romanus, seditque annos prope quinque.

Consulibus extinctis, Exarchi praeesse coeperunt.

Usurpatores bonorum Eccl. reddant quadruplum.

63. JOANNES Tertius cognomento Catellinus, ex patre Anastasio viro illustri Romæ natus. ipsius tempore venit in Italiam Longinus Patricius cum Exarchi titulo; quo sublati fuerunt Consules Romani. Onuphrius Panvinius ait, quod mortuo Narzete ultimo Consule, Longinus Patricius reliquum Italiæ, quod Longobardi non occupaverant, Imperatoris Constantinopolitani nomine, Exarchi titulo, Ravennæ sede locata, obtinuit; & sic præesse cœpit, assumens titulum ex re quam aggrediebatur: ἐξάρχω enim incipio præesse significat. vide Onomasticon. Ordinavit hic Joannes, ut qui bona Ecclesiastica injuste usurpassent, quadruplum redderent; quod in lege antiqua ita statutum esset: uti David ad Nathan dicebat: ovem reddet in quadruplum. 2. Reg. cap. 12. & in lege nova Zachæus ad Christum: si quid aliquem defraudavi, red-

reddo quadruplum. præfuit Ecclesiæ annis tredecim.

64. BENEDICTUS Primus: sub ipso Longobardi pessumdederunt Italiam, & in magnis laboribus atque afflictionibus Papa positus, mortuus est ex compassione Italiæ. scripserat Epistolam ad Davidem Episcopum Hispanum in Bœtica, qui per literas retulerat ad Sedem Apostolicam, esse quosdam in Hispania, qui dicerent neminem posse veraciter probare, Trinitatem esse Unitatem: sed Papa ex S. Scripturæ testimoniis, Genesis 18. Exodi 34. 2. Reg. 5. Isaiæ 37. Matthæi 28. confundit contrasentientes; & suam sic concludit Epistolam: *His frater testimoniis veritatis, Unitatem Trinitatis agnosce, & desine Arianorum pravitatem sequi, ut ab eadem Trinitate possis indulgentiam promereri*. fuit Romanus, seditque annos quatuor.

Trinitatem esse Unitatem probatur varie ex S. Scriptura.

65. PELAGIUS Secundus, Romanus, vetuit assumere nomen OEcumenici Patriarcham aut Archiepiscopum, docuitque illud soli Pontifici Romano convenire, ex privilegio Petri,

OEcumenici nomen soli Papæ convenit.

una

una cum jure convocandi, formandique Concilia generalia. obligavit sub peccato Clericos in sacris existentes ad recitandum quotidie septem horas Canonicas: quod ut rite fieret, librum Officii Ecclesiastici, Breviarium dictum, in optimum ordinem redegit successor ejus Gregorius. Præfationes, quibus in Missa utitur Romana Ecclesia ex editione Gelasii, tenendas præcepit Pelagius: vestivit Corpus B. Petri Apostoli tabulis argenteis deauratis; sicque ornavit corpus, sive sepulchrum B. Laurentii. quid vero mirandum atque pavendum acciderit, tum cum Martyris hujus corpus ab operariis quæreretur, audiamus S. Gregorium tunc viventem hoc narrantem lib. 3. Epist. 30. *sanctæ memoriæ decessor meus Pelagius, ad Corpus S. Laurentii Martyris quædam meliorare desiderans; dum nescitur, ubi venerabile corpus ejus esset collocatum, & effoderetur exquirendo: subito sepulchrum ejus ignoranter apertum est, & ii qui præsentes erant & laborabant Monachi, & Mansionarii, qui corpus ejusdem Martyris viderunt, quod quidem minime tangere præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt; ita ut nullus superesse potuisset, qui san-*

Obligatio ad horas Canonicas sub peccato.

Corpora Sanctorum temere non movenda.

sanctum & justum ejus corpus viderat; Hæc Gregorius. simile quid contigit nostro hoc tempore circa corpus S. Francisci Xaverii in Indiæ Metropoli Goa. Pelagius autem Monachus quondam Benedictinus, lue inguinaria sive pestilentia, quæ Italiam præcipue devastabat, sublatus est, anno sui Pontificatus duodecimo.

66. GREGORIUS Primus, Monachus prius, & Abbas Benedictinus, magnis dein in Ecclesiam meritis *Magnus* vocatus, principio omnium Horarum Canonicarum *Deus in adiutorium* cum *Gloria Patri* adjecit: & considerans Cælestinum Papam, ut infirmitati & indevotioni humanæ consuleret, recitationem omnium ante Missam Psalmorum mutasse in aliquos ex Psalmis versiculos cum Gloria Patri repetitos; adjecit sexies *Kyrie Eleison*, & ter *Christe Eleison* in honorem SS. Trinitatis alternatim repetitum; eo quod Canticum istud sit quasi totius psalterii compendium, secundum illud Psalmistæ: *Ego dixi, Domine miserere mei*. Orationi Dominicæ, quæ a S. Petro in prima Missa, & deinceps ab omnibus dicta fuit, adje-

Deus in adjutorium cum Glor. Patri.

Kyrie eleison & Christe eleison in Missa.

Libera nos quæsumus Domine ab omnibus malis &c. atque Beato Andrea.

adjecit: *Libera nos quæsumus Domine ab omnibus malis præteritis, præsentibus & futuris &c.* addens: *atque Beato Andrea*, quia Gregorius huic Apostolo propensior fuit, cujus nomine in suis ædibus Romæ monasterium ædificavit; ubi Monachi vitam professus, postea Abbas fuit: quo tempore pro quodam Monacho defuncto triginta diebus continuis offerri jussit sacrificium; quod mortuo isti quam bene cesserit, vide Dialogos ipsius l. 4. c. 55. quas triginta Missas, ex ipsius institutione, adhuc adhibere pro defunctis solemus. Præordinavit quatuor dies in capite jejunii quadragesimalis; cujus initium consecravit cineribus benedictis fidelium capitibus imponendis: qui cineres debent esse aridi, non in modum luti (prout apud nos perperam fit) quod sacra Rituum Congregatio anno 1603. declaravit, & Romæ, ac in Italia, & Hispania passim observatur: voluitque Gregorius, ut jejunium istud consequenter observaretur, non interpolate, prout antea fiebat, incipiendo nempe a Septuagesima, feriis quintis, & Sabbatis, atque Dominicis non jejunando: & ut dies mœstitiæ adhuc ob-

30. Missæ continuæ pro defunctis.

Dies cinerum initium Quadragesimæ.

Jejunium Quadr. consequenter observandum.

observarentur, ordinavit a Septuagesima usque ad Pascha canticum lætitiæ *Alleluja* intermitti. instituit Cantum Romanum, sive plenum, ab ipso Gregorianum dictum: & Collegium Cantorum fundavit, quibus domum quam inhabitarent construxit: in optimum ordinem redegit Breviarium, quo Romana utitur Ecclesia; item Sacramentarium, seu librum Sacramentorum; & Pastorale, seu Regulas Pastorales edidit. in festo Purificationis, & Dominica Palmarum Processiones instituit, ac Litanias Majores atque Stationes: quis Minores, sive Rogationes ordinaverit vide Onomasticon in voce Litania. *Commemoratio S. Pauli* 30. die Junii ab illo instituta cur sit? vide idem in voce Commemoratio. Bigamos Ordinibus Sacris, uti prius prohibitum fuerat, interdixit. Subdiaconos agamos voluit; & usum in Sicilia, quo uxores ducere non vetabantur, compressit; ordinavitque nequis imposterum Subdiaconus ordinaretur, nisi continentiam servare, Episcopo spopondisset. vetuit fœminas, tam virorum quam fæminarum ingredi Monasteria. cœpit ipse nume-

Intermissio Alleluja.

Cantus Gregorianus.

Breviarium, Sacramentarium, & Pastor. Greg.

Processiones, Stationes, ac Litaniæ.

Commemorat. S. Pauli.

Bigami irregulares.

Subdiaconi agami.

Fæminis Monasteria ingredi prohibitum.

rare annos Christianos a Christi Incarnatione: de quo vide Onomasticon in voce Æra. præ humilitate abhorruit a nomine OEcumenici, sive universalis Episcopi; uti Paulus, qui de se dicebat: non sum dignus vocari Apostolus: imo se Sacerdotis nomine indignum reputans, *Servum Servorum Dei* appellavit, quo titulo & successores hactenus usi sunt: cumque Joannes Patriarcha Constantinopolitanus sibi universalis Ecclesiæ Episcopi nomen arrogaret, ejus audaciam hac sua humilitate fregit. ipsius tempore tanta mortalitas homines invasit, ut oscitantes & sternutantes passim morerentur: hinc ordinavit, ut sternutantibus diceretur, *Deus te salvet* vel *servet*; & oscitantes signaculo Crucis os signarent: quomodo mortalitas ista cessaverit, die Resurrectionis Domini, per Antiphonam *Regina Cæli lætare alleluja &c.* historia nota est. fuit Gregorius Romanus Gordiani Senatoris filius, ex illustri Aniciorum Prosapia, annos fere quatuordecim optime gubernavit Ecclesiam. Nomen Gregorius græcum est, idem quod latine Vigilius, γρηγορέω vigilo. de nomine Anicius vide Onomasticon.

An. a Christi Incarnatione.

Servus Servorum Dei.

Deus te salvet sternutantibus.

Oscitantes Cruce os signant.

Antiphona Regina Cæli lætare allel.

SABI-

67. SABINIANUS, magnarum rerum sub Gregorio decessore procurator fuit; quem ipse in Epistola ad Eulogium Episcopum Alexandrinum, Diaconum in urbe regia responsa Ecclesiæ facientem, ac responsalem suum sive Apocrisiarium vocat; & Gregorius eo se munere quondam functum fatetur. Sabinianus horas diei tintinnabuli sonitu distinguere docuit, & Officium Divinum pulsu campanæ die ac nocte præsignari voluit: cum antea Clerus non nisi horologiis sciatericis, aut clepsydris uteretur. idem lampades, & sacra lumina in templis ardere ordinavit. Ciaconius ait, quod Sabinianus usum campanarum adhibuit; jussitque ut ad Horas Canonicas & Missarum solemnia pulsarentur: quamquam campanæ diu ante a Paulino Episcopo Nolano inventæ fuerint. Incurrit ipse pessimam avaritiæ notam; quod cum rogaretur decessoris sui liberalitatem erga pauperes imitari: respondit, Gregorium ex popularis famæ ambitu dissipasse largitionibus patrimonium Ecclesiæ. Et ipse dira urgente fame, triticum communita-

ANNO CHRISTI 600.

Papæ Apocrisiarius, seu Responsalis. vide Onom.

Tintinnabula

Officium Divinum pulsu campanæ præsignatum.

Lampades, & sacra lumina in Ecclesiis.

ti

ti non gratuito erogavit, ſed cariori quam aliquis pretio venum expoſuit: quare populo inviſus, cum defunctus eſſet, ſine pompa funebri tumulatus dicitur. Patria ipſius a multis ignoratur, alii Bleranum in Tuſcia, alii Volaterranum in Etruria volunt. Platina ait, quod ejus patria merito ignoretur: homo enim obſcuro loco natus, obſcurior moribus, rebus geſtis Gregorii deceſſoris ſui viri ſanctiſſimi adverſatus eſt. ſedit tantum menſes quinque, dies novemdecim.

Legati Papæ ordinarie in Summos Pontifices aſſumuntur.

68. BONIFACIUS Tertius, Gregorii olim ad Phocam Imperatorem Apocriſiarius, id eſt Legatus, ſive Nuntius: accidebat enim, ut qui eo munere functi eſſent, iidem in Summos Pontifices eligerentur: cum ſcilicet Clerus eos eligere ſtuderet, quos ſciret Principibus fore gratos; uti de Gregorio legimus, & hodie fieri videmus. Qui Phocas imperiali edicto ſancivit nomen OEcumenici, ſive univerſalis tantummodo proprium eſſe Eccleſiæ Romanæ, tanquam quæ caput eſſet omnium Eccleſiarum, ſolique convenire Romano Pontifici:

fici: quem titulum Ecclesia Constantinopolitana sibi vendicare conabatur, faventibus interdum malis Principibus, affirmantibusque eo loci primam sedem esse debere, ubi Imperii caput esset; Romanis contra affirmantibus, Urbem Romam, unde Constantinopolis colonia deducta est, caput Imperii merito habendam esse; cum Græci in literis suis Principem suum Τῶν Ῥομαίων αὐτοκράτορα, id est Romanorum Imperatorem, indigitent, etsi Romæ non resideat. meretur videri Notatio Onuphrii ad Platinam in hoc Pontifice: unde inter alia colligere licet, Episcopum Romanum œcumenicum Papam; Constantinopolitanum, œcumenicum Patriarcham vocatum fuisse. tenuit Bonifacius Romæ Concilium, in quo decrevit sub anathemate, ne quis in demortui cujusvis Episcopi locum suffectionem tractaret, nisi saltem die tertia post ejus obitum: sub eadem simul pœna vetuit, ne quis dolis, minis, pretiis, adulationibus, aut aliis quibuscumque sæculi modis ad Episcopatum, aut summum Pontificatum promoveretur. fuit ipse Romanus, vix novem mensium Pontifex.

Episcopus Romanus œcumenicus Papa: Constantinopolitanus œcumenicus Patriarcha.

In demortui Episcopi locum quis, & quando sufficiendus.

BONI-

69. BONIFACIUS Quartus, Italus, Marſus, ex civitate Valeria, Medici filius, tot annorum, quot deceſſor menſium, fuit Papa: hic domum ſuam paternam, uti Gregorius Magnus, in Monaſterium redegit, factus deinde monachus Benedictinus. de eo Martyrologium 25. Maii: *Romæ ſancti Bonifacii Papæ Quarti, qui Pantheon in honorem B. Mariæ ad Martyres dedicavit.* Cum ante hunc Pontificem nullum templum Gentilium Deorum uſui Chriſtiano eſſet dedicatum; & propter hanc Imperatoris Honorii legem: *ſicut ſacrificia profana prohibemus; ita volumus & publicorum operum ornamenta ſervari*, extarent complura fana, & intactum inter alia remanſiſſet Pantheon, nobile delubrum, forma rotunda, a Marco Agrippa Conſule quondam erectum, Jovi omnibuſque Diis dedicatum: Bonifacius illud a Phoca Imperatore impetravit, & ejectis ſimulacris gentilibus, in honorem Dei Genitricis Mariæ, & omnium Martyrum, duodetriginta curribus repletis oſſibus ſacris, e diverſis Urbis Cæmeteriis effoſſis, illuc ſolemniter comportatis, ac decentiſſime collocatis,

Pantheon.

Feſtum prius omnium Martyrum, nunc omnium Sanctorum.

con-

consecravit, die 13. Maii; quod Templum *Maria Rotunda*, & *ad Martyres* dictum fuit: quo die illud festum Itali, usque ad Gregorium Quartum celebrarunt, qui illud in Kalendas Novembres transtulit: eo quod mense Majo concurrentibus undique ad eam festivitatem populis, cum frugum copia eo anni tempore angustior existat, transferendum censuit in Novembrem, quo repletis horreis, annona copiosior esse solet: quod festum eousque in honorem, non omnium Sanctorum, sed Martyrum tantum celebratum fuit: cujus vestigia adhuc remanserunt in Officio Ecclesiastico prima die Novembris (quod modo omnium Sanctorum est) in quo Psalmi vesperarum, Responsoria brevia Horarum, ac Versiculi Nocturnorum adhuc sunt de Martyribus; notandumque est quod in nonnullis antiquis Ecclesiis etiamnum hoc festum celebretur cum paramentis rubris, quasi in honorem adhuc omnium Martyrum.

Quare a mense Majo in Novembrem translatum?

70. DEUSDEDIT, idem quod græce Theodorus; de eo Martyrologium 8. Novembris: *Romæ Sancti Deusdedit Papæ*,

qui tanti meriti fuit, ut leprosum osculo a lepra sanaverit. hic jussit parentes propriorum liberorum in Baptismo susceptores abstinere a copula carnali; item ne filius Patrini puellam e sacro fonte a Patre levatam in uxorem ducere possit; unde patet affinitatem spiritualem hic contrahi. instituit secundam singulis diebus in Clero peragendam Missam, unde intelligas unicam prius dici solitam ex decreto Alexandri Primi. adeo detestabatur labem Simoniæ, ut permiserit contra Simoniacos testificari posse infames, & mulieres publicas. fuit Romanus, trium annorum Papa.

Affinitas spiritualis Patrinorum.

Antiquitus una tantum Missa in Clero fiebat.

71. BONIFACIUS Quintus statuit, ne quis cooptaretur in Clerum, nisi in defuncti Clerici locum subrogaretur: tot enim se in Ecclesiam intrudebant, ut reditus ad alendum omnes non suppeterent. Presbyteris tantum & Diaconis permisit Reliquias Martyrum & aliorum Sanctorum contingere. Confugientes ad Ecclesiam, ne vi retrahi possent, sancivit. Eduino Regi Anglorum scribens, præfatur se *Servum Servorum Dei*; quod prius a Sancto Gre-

Clerici in defunctorum tantum locum substituendi.

Reliquiæ SS. a quibus tangendæ.

Immunitas Ecclesiæ.

Gregorio scribi cœptum fuerat. sub ipso passus est Sanctus Anastasius Monachus Persa; cujus corpus sequens Pontifex ab Heraclio Imperatore acceptum, Romæ ad Aquas Salvias collocavit. fuit ipse Neapolitanus, seditque annos fere octo.

Passio S. Anastasii Persæ Monachi 22. Januarii.

72. HONORIUS Primus, Canonicus Regularis, Theologia & Poetica exultus. sub ipso contigit historia Exaltationis Sanctæ Crucis, prout 14. Septembris in Breviario Romano describitur. sub eodem obiit B. Isidorus Hispalensis Archiepiscopus vir eruditissimus & sanctissimus, qui præter alia scripsit viginti libros Originum sive Etymologiarum doctrina refertos. ab hoc Pontifice Hispaniæ Rex Suintilla, Catholicus cognominatus est; quia de ejus & Optimatum sententia statutum fuit in Toletano Concilio, ut qui assumeretur ad Thronum Hispaniæ, juraret non permissurum se aliquem in regno suo degere, aut militare, qui non esset Catholicus. fuit Honorius Italus, Campanus, natus patre Petronio viro inter Consulares præcipuo, annorum paulo plus 12. Pontifex.

Exaltatio S. Crucis.

73. SEVERINUS. ipso nondum consecrato, thesaurus Lateranensis Ecclesiæ ad eam diem intactus, à Mauritio Chartulario (vide Onomasticon in voce Secretarium) expilatus fuit: ad ipsum missa est legatio a Scotis super controversia aliqua; sed cum deputati invenissent Severinum Pontificem defunctum, Clerus Romanus una cum Joanne sequenti Pontifice electo nondum confirmato, literas aperuerunt, Scotisque responsa fecerunt; quorum sic habebat inscriptio: *Dilectissimis Thominiano, & cæteris, Hilarius Archipresbyter, & servans locum sanctæ Sedis Apostolicæ, Joannes Diaconus, & in nomine Dei electus, Joannes Primicerius, & servans locum Sedis Apostolicæ, Joannes Servus Dei, & Consiliarius ejusdem Apostolicæ Sedis &c.* unde forma vicariatus antiqui vacante Sede apparet: nunc defuncto Pontifice sigilla franguntur, in signum quod vacante Sede nihil expediatur. fuit Severinus Romanus, unius tantum anni Pontifex.

Vicariatus Sede vacante.

74. JOANNES Quartus, distractis variarum Ecclesiarum

rum thesauris, multa millia hominum per Istriam & Dalmatiam a captivitate & servitute redemit; & sanctorum multorum corpora ex Barbarorum manibus Romam, cum devoto apparatu, transferri curavit. Heraclius Imperator a Sophronio Patriarcha Hierosolymitano commonitus, de una Christi voluntate, Joannem hunc consuluit, atque acrem a Pontifice de ejusmodi opinionis perversitate objurgationem retulit: itaque pudore affectus, cum nec susceptum errorem abjicere vellet, nec aspera Christianorum sustinere convitia posset, edictum proposuit, ne quis unam, neve duas in Christo voluntates assereret. qui Heraclius, ante tam catholicus, sub quo contigerat Exaltatio sanctæ Crucis, tandem Monothelitarum hæresi infectus obiit. fuit Joannes hic Dalmata, unius tantum anni, & novem mensium Pontifex.

Captivi a Barbaris Christiani distractis Ecclesiarum thesauris redempti.

75. THEODORUS Primus, nomine & origine Græcus (latine Adeodatus vel Deusdedit) Pyrrhum Constantinopolitanum Patriarcham relapsum in hæresim Monothelitarum, quam

Excommunicati Episcopi heretici depositio, quomodo a Pontifice scripta.

prius coram Pontifice abjurarat, deposuit & damnavit hoc modo: accedens Papa ad sepulchrum sancti Petri, de sanguine Christi ex sacro Calice in atramentum distillato, depositionem Pyrrhi excommunicati conscripsit: quo ritu Octava Synodus etiam usa est adversus Photium: nequaquam tamen a Latinis de cætero usurpatus legitur. sedit hic Pontifex fere septem annis.

Martinus Papa & Martyr non fuso sanguine.

76. MARTINUS Primus Italus, Tudertinus (sive Tuders Tudertis; sicut Camers Camertis, idem quod Camerinus) cujus festum agitur 12. Novembris, postridie sancti Martini Turonensis Episcopi, fuit Martyr, sed sine fuso sanguine (vide Onomasticon de Confessoribus Martyribus) qui ob Catholicam Fidem ærumnis confectus in exilio vitam sexto Pontificatus anno finivit. extant ipsius Epistolæ, quibus deplorat ærumnas suas, ac Fidei ab hæreticis proditionem: & sunt ejusmodi, quæ siccis oculis legi non possunt. Præcepit hic Pontifex omnibus Episcopis, ut sacrum Chrisma singulis annis consecratum per omnes Ecclesias suæ Diœcesis distribuant.

Chrisma ab Episcopis singulis annis consecratum distribuendum.

EU-

77. EUGENIUS Primus ordinavit Episcopos habere carceres, ad puniendum delicta Clericorum. cæterum fuit benignus, mansuetus, omnibus affabilis, & decessoris sui non tantum in Sede, sed & sanctitate successor. refertur in Martyrologio die 2. Junii. fuit Romanus, seditque per sesquiannum.

Carceres Episcoporum.

78. VITALIANUS Musices peritus, Cantum Ecclesiasticum ad consonantiam Organorum ordinavit, Davidis in hoc exemplum secutus; quo organico murmure cantus non tantum ornatur, sed & cantores exonerantur. sanctus habetur in Martyrologio 27. Januarii. fuit Italus Signinus, Provinciæ Campaniæ, seditque annos 14. menses 5. Uno sæculo post Vitalianum, organa primum missa fuisse in Galliam Pipino Regi, Patri Caroli Magni a Constantino 4. Imperatore, qui cum Irene matre regnavit, auctor est Marianus Scotus: & organa dein sub Ludovico Pio, Caroli Magni filio, ejus sumptibus primum fabricata & composita esse, industria cujusdam, cui nomen erat

Cantus cum Organis.

Gregorius, narrat Haymon Monachus de gestis Francorum l. 4.

Supplicationes contra prodigia.

79. ADEODATUS laudatissimus, quod neminem inconsolatum a se discedere sineret, ad abolenda prodigia quæ sæpenumero sui Pontificatus tempore apparebant, supplicationes frequentes instituit. in Archivio Turonensi extat ejus epistola, qua per privilegium eximit ab Episcopi potestate Monasterium sancti Martini. fuit Romanus, Monachus Benedictinus, seditque annos septem.

Privilegium exemptionis.

80. DONUS Primus doctrina & sanctitate adeo floruit, ut Ravennatem Ecclesiam jam pridem a Romana segregatam Sedi Apostolicæ obtemperantem reddiderit. fuit Romanus, per sesqui fere annum Pontifex; quo ipsius tempore maximi fuere imbres, multique fulmine afflati interiere, & frumenta in agris emarcuere. Nomen Donus latine reddi posset motor, agitator, a δονέω moveo, agito.

Peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit.

81. AGATHO (ἀγαθὸς bonus): cum ejus tempore

re Romam, aliasque Italiæ urbes pestis sævissima depopularetur, divino admonitu altare in honorem S. Sebastiani, in Ecclesia S. Petri ad Vincula, ad luem propulsandam, non sine remedio erectum fuit: unde contigit ut fideles posteri eumdem Divum contra pestem consueverint habere Tutelarem. Agathonis invenitur rescriptum: *sic omnes Apostolicæ Sedis Sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius divini voce Petri firmatæ*. Legimus in Pontificali, de vitis Pontificum, quod circumfertur nomine Damasi, & continuatum est ab Anastasio Bibliothecario, Agathonem Pontificem ad luminaria S. Mariæ ad Præsepe, & Apostolorum, solidos bis mille centum septuaginta donasse. habitum fuit sub ipso OEcumenicum Concilium sextum, Constantinopol. 3. anno 681. constans Patribus 170. contra Monothelitas. Martyrologium 10. Jan. de eo habet: *Romæ S. Agathonis Papæ, qui sanctitate & doctrina conspicuus quievit in pace*. fuit Siculus Panormitanus, Monachus Benedictinus, præfuitque annis quatuor.

S. Sebastianus Tutelaris contra Pestem.

Sanctiones Pontificiæ tanquam ipsius D. Petri.

Dona pro luminaribus.

SEXTUM CONCIL. OECUMENICUM.

82. LEO Secundus, humanis & divinis literis Græce & La-

Pontifex musicus græce & latine doctus.

& Latine doctus; Musicis etiam eruditus, sacros Hymnos & Psalmos in Ecclesia ad concentum meliorem reduxit: probavit acta sextæ Synodi, quæ Constantinopoli sub decessore Agathone celebrata est; quam & in Latinum transtulit: & cætera quæ fecit, vide Lect. Breviar. 28. Junii. Leonis hujus quoque institutum est, & salutare; ne ad Archiepiscopatum assumptus pro usu Pallii, aliorumve Officiorum, quicquam Ecclesiæ persolveret. idem in Missa post Agnus Dei, Pacis Osculum etiam populo dari voluit, & finita Missæ spargi aquam Benedictam. fuit Siculus Diœcesis Catanensis, brevis nondum unius anni, sed sanctus Pontifex.

Nihil pro Pallio.

Osculum Pacis Populo, & aqua Benedicta.

83. BENEDICTUS Secundus: de ipso fit mentio in Martyrologio 7. Maii, ad quem locum Baronius ita notat: hic Secundus hujus nominis fuit, junior dictus, successitque Leoni secundo; cujus tanta fuit opinio sanctitatis, ut Heraclius Constantinus Imperator usurpatam a prædecessoribus suis, in Romanorum Pontificum electione, pecunia impartiri solita, assensionem omni-

no

no remiserit. S. Gregorius Papa ejusmodi temeritatem (sic enim ipse appellabat) acerbissime deplorabat, vocatque Dei Ecclesiæ captivitatem, atque invehitur in Imperatorem talia sibi illicite vendicantem, in explanatione Psalmi quarti Pœnitentialis, ad illum versum: *Tota die exprobrabant mihi inimici mei.* id primus excogitavit Odoacer Getulus, Rex Italiæ Arianus, cujus conatibus Anastasius Papa Primus, quantum potuit, restitit. fuit Benedictus hic Romanus, unius vix anni, uti decessor, Pontifex.

84. JOANNES Quintus Agathonis olim Apocrisiarius, scripsit librum de Pallii dignitate: quid autem sit Archiepiscopale Pallium, & unde vocetur ac fiat, vide Onomasticon. a tribus Episcopis Romæ vicinioribus, Ostiensi, Portuensi, & Velitrensi, in Basilica Lateranensi se consecrari fecit; quamquam hodie antiquior Episcoporum Collegii Cardinalium, licet non sit Ostiensis, Papam consecret. fuit Joannes hic natione Syrus, Patria Antiochenus, aliquotque diebus plus uno anno sedit.

Dignitas Pallii Archiepiscopalis.

Ostiensis Episc. consecrator Romani Pontificis.

85. CONON tempore Adeodati Romam veniens, in Clerum Romanum adſciſcitur deinde ob doctrinam & diligentiam circa myſteria & rem divinam, ſanctæ Suſannæ Presbyter Cardinalis, Titulo ejus loci creatur; unde aſſumptus ad Pontificatum, Angelici nomen ſortitus, & munificus in ædes ſacras, ac pauperes fuiſſe legitur; cumque adverſa per totum Pontificatum valetudine conflictatus, ſe morti propinquum videret, ingens auri pondus legavit, Paſchalis, Archidiaconi, & theſauri Pontificii diſpenſatoris arbitrio in pios uſus diſtribuendum: qui theſauri cupiditate incenſus, & regnandi cupidus, literas dedit ad novum Exarchum Ravennatem, atque ei grandem ſe pecuniam daturum, ſi ipſius beneficio Pontificatum obtinuiſſet, promiſit: qui ambitione ſua ſimoniaca, paulo poſt Schiſma in Eccleſia excitavit: uti videbitur in ſequenti Pontifice. Nomen Conon a κονίζω, id eſt, athletarum more me exerceo: fuit ipſe Natione Thrax, Patria Tomitanus, qua in urbe Ovidius Naſo quondam exul defunctus eſt: obiitque Pontificatus

Ex ſimoniaca ambitione ſchiſma.

tus

tus sui mense duodecimo nondum expleto: ita ut hic, & tres antecedentes Pontifices singuli annum plus minus unum tantummodo regnaverint.

86. SERGIUS, Syrus Antiochenus; nomen græcum, σέργιος, latine rete, vel retiaculum, annorum fere 14. laudatissimus Pontifex; de eo Martyrologium 9. Septembris, & Micrologus capite 18. sic ait: *Sergius Papa in ordine 86. constituit ut in tempore fractionis Dominici Corporis, Agnus Dei a Clero & a populo decantaretur; videlicet ut ille nobis propitietur, cujus corpus ibi confringi videmus, & credimus: voluitque Agnus Dei ter decantari, & loco ter miserere nobis, dici ordinavit tertio loco, dona nobis Pacem: addiditque orationem pro pace, idque ob bella Italiæ tum frequentia*. Idem Capite 48. *Sergius Papa a Petro 86. constituit, ut in diebus Annuntiationis, Dormitionis, & Nativitatis B. Mariæ, & sancti Simeonis, quod Græci ὑπαπάντην vocant, Litania exeat a sancto Adriano, & ad Sanctam Mariam populus occurrat*. est autem *Hypapante* idem quod obviatio; quia venerabiles Personæ Simeon & Anna

Agnus Dei in Missa, & dona nobis Pacem.

Festum Hypapantes sive Purificationis B. M. V.

na

na eo die Domino obviaverunt, dum in templo præsentaretur. vide Onomasticon. ipsius tempore Populus in factiones divisus pro Theodoro Archipresbytero, & Paschali Archidiacono certat; sed maxima Cleri & Optimatum pars Papam Sergium, quem insignis probitatis & doctrinæ S. Leo Papa Presbyterum crearat, uno consensu habere voluit; cui cum statim Theodorus cessisset, Paschalis quoque pudore coactus cessit. Sergius Benefactoris sui S. Leonis Corpus in locum celebriorem deportavit; ac Sanctæ Crucis portionem capsæ argenteæ inclusam, revelatione divina declaratam, adorandam produxit.

SCHISMA OCTAVŨ. *Theodorus & Paschalis contra Sergium.*

Pars S. Crucis argento inclusa adorationi exposita.

ANNO CHRISTI 700.

87. JOANNES Sextus: hujus tempore Exarchorum vires, de quibus supra in Joanne Tertio, admodum tenues reddi cœperunt; contra vero Pontificum augeri: adeo ut deinceps supplices, non insultantes in Italiam mittere Exarchos Imperatores solerent. de Exarchis vide Onomasticon. fuit hic Joannes Græcus, & paulo ultra tres annos sedit.

JOAN-

88. JOANNES Septimus singulariter delectabatur picturis, quas ad verisimilitudinem Sanctorum Patrum complures, magnis sumptibus exquisivit, iisque varias Basilicas exornavit: fuit hic etiam, uti decessor, Græcus, annisque duobus cum dimidio sedit.

Pictæ Sanctorum Imagines.

89. SISINIUS arthritide ita constrictus, ut non modo ambulare, sed nec cibum sumere per se posset, vigesimo die obiit. nomen ipsius aliqui per duplex Zeta, Zizinius scribunt, & derivant a Ζιζάνιον quod latine lolium sive zizanium significat: nisi forte a σίζω derivetur, quod est strido, uti ferrum candens in aquam missum. fuit ipse Syrus.

Pontifex arthriticus.

90. CONSTANTINUS, grassante fame triennali, cui provide pauperes sublevando succurrit, navigavit Constantinopolim: ad ejus occursum Justinianus Imperator coronam in capite gestans se ad Papæ pedes prostravit, eosque est osculatus; deinde in amplexum mutuum corruerunt: unde mos ortus dicitur, quod

Osculatio pedum Papæ.

quod Principes osculari soleant summi Pontificis pedes; proxima autem die Dominica e manu solemniter celebrantis Joannis Justinianus SS. Synaxim sumpsit, & Ecclesiæ Romanæ privilegia confirmavit. Moris tunc erat, ut Episcopi, antequam consecrarentur, rationem fidei atque obsequii ederent, eamque in Pontificum tabulis referrent; quod cautiones in scrinio facere ipsi dicebant. fuit uti prædecessor, Syrus, annorum sex Papa.

Cautiones in scrinio facere.

91. GREGORIUS Secundus, de quo Martyrologium 13. Februarii, auctor fuit officiorum in feriis quintis per Quadragesimam, & jejuniorum in iisdem: nam feriis quintis ex decreto Melchiadis non jejunabatur; de quibus ita Gavantus: feriæ quintæ propter festivitatem Ascensionis Domini, quæ tali die contigit, festivæ habitæ sunt a Silvestro successore Melchiadis, & ideo non habuere officia propria in Antiphonario, & Sacramentario a S. Gregorio assignata: sed Gregorius dictus Junior, id est Secundus, Officia propria & Missas iisdem attribuit, & jejunium in iis in-

Evangelia feriis 5. Quadragesima, & jejunia assignata.

Feriæ quintæ festivæ habitæ propter Ascensionem Domini.

instituit: atque hinc Euangelia passim quintis feriis Quadragesimæ assignata, communia sunt aliis diebus extra Quadragesimam. vide supra in Melchiade. Fuit Gregorius hic Secundus, uti Primus, Romanus, & Monachus Benedictinus, perque annos fere quatuordecim, ut ille, sedit.

92. GREGORIUS Tertius. narratur de eo, quod omnes per ordinem memoriter teneret Psalmos, in eorum sensibus subtilissima exercitatione limatus. præcepit ipse, & successor Zacharias Cassinensibus Monachis, ut una cum officio divino recitarent etiam Officium B. M. Virginis; decreto deinde Urbani Secundi ab omnibus Ecclesiasticis recitari jussum. dedit hic Gregorius titulum Christianissimi Carolo Martello: ita ut Reges Hispaniæ prius fuerint vocati Catholici, quam Franciæ Reges Christianissimi. vide supra in Honorio Papa Primo. de ipso Martyrologium 28. Novembris: *Romæ Beati Gregorii Papæ Tertii, qui sanctitate præclarus migravit in Cælum*. fuit Syrus, & ultimus ex hac Natione Pontifex. Benedictini illum

Officium B. Mariæ.

Rex Franciæ Christianissimus vocatus.

illum inter suos referunt. annis fere undecim sedit.

93. ZACHARIAS, Nomen Hebraicum, latine memoria Domini. de eo Micrologus capite 2. Zacharias vir Apostolicus in ordine nonagesimus tertius, constituit ne Sacerdotes ad celebranda Missarum solemnia cum baculo intrarent, nec velato capite altari astarent: intelligendo quod ita claudicarent, ut sine baculo incedere non possent; quia Canon ait: *Claudis minime Ordinibus interdictum est, ut tamen Ordinati ad solemnia Missarum celebranda baculo non incedant*. de ipso etiam Joannes Diaconus lib. 4. cap. 5. Zacharias sanctæ Ecclesiæ Romanæ Episcopus, Græco Latinoque sermone doctissimus, post annos fere centum septuaginta quinque, Dialogos Gregorii in Græcam linguam convertens, Orientalibus ecclesiis divulgavit. fuit Romæ, & adhuc perseverat illustris memoria sancti Georgii ad Velum Aureum (nunc Velabrum dicitur) ubi venerandum Martyris hujus caput asservatur, quod Zacharias Papa in theca repertum cum inscriptione Græcis literis exarata, ibidem recon-

Claudi baculo incedentes irregulares; nec capite tecto celebrare licet.

Dialogi S. Gregorii in linguam Græcam translati.

Caput Sancti Georgii ad velum aureum, nunc Velabrum.

condidit. Ipse inter alia respondit bonum fuisse Baptismum, quod aliquis ex ignorantia linguæ latinæ ita pronuntiasset verba; *Baptizo te in Nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta*: modo non intenderit hæresim, aut errorem inducere; sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ita dixisset; non possumus consentire, ut denuo baptizetur. ab hoc Pontifice sancitum fuit, ne præter Michaelis, Gabrielis, & Raphaelis, Angelorum alia ulla nomina recitarentur; quod dein Carolus Magnus Imperator firmavit in Capitularibus Aquisgranensibus, præcipiens ut ignota Angelorum nomina nec fingantur, nec nominentur, nisi illorum quos habemus in auctoritate; hi sunt Michael, Gabriel, & Raphael. Martyrologium 15. Martii de eo pronuntiat: quod Dei Ecclesiam summa vigilantia gubernavit, & clarus meritis quievit in pace, Pontificatus anno 10. fuit ipse Monachus Græcus, & ultimus ex ea natione ad Pontificatum assumptus.

Baptismus validus, etiamsi verba non bene pronuntiata.

Trium Angelorum nomina Michael, Gabriel, & Raphael tantum usurpanda.

94. STEPHANUS Secundus Romanus tertio Papatus die apoplexia correptus moritur, ideo-

Stephanus secundus 3. dier. Pontif.

ideoque vel ob vitæ brevitatem; vel quia non consecratus, omittitur a pluribus in serie Pontificum; sed haud recte: cum & legitime creatus fuerit, & e Pontificum numero non subtrahendus, etiamsi ad horam tantum vixisset, uti Vicedominus Papa 194. qui primo Papatus die defunctus est.

95. STEPHANUS Tertius; itidem Romanus, annorum 5. Pontifex: hujus virtus & sapientia eum ita amabilem reddiderat, ut suorum humeris fuerit deportatus ad Basilicam Lateranensem; unde mos profluxit in nonnullis solemnitatibus Papam humeris deportandi. hic Astulphum Longobardorum Regem agros Romanos invadentem, cum verbis & muneribus avertere non posset, in Galliam ad Regem Pipinum, Brevem dictum, personaliter profectus est, primus Pontificum Alpes transgressus; cui Pipinus Carolum filium adolescentem, qui Magnus postea dictus est, ad centesimum lapidem obviam misit: & ipse Pipinus, ad tertium lapidem equo suo descendens, ac frenum Papalis equi regens, eum ad Palatium suum deduxit, ac Summus

Mos Papam humeris deportandi.

Primus Papa Alpes transiens.

Pon-

Pontifex Pipinum confestim Italiæ, sive Romanorum Regem consecravit: atque ita Imperium a Græcis ad Latinos transferri cœpit; idque sub impiissimo Imperatore, hæretico, iconomacho, Constantino Copronymo (unde hoc illi cognomen, vide Onomasticon) & sic cessavit Exarchatus, qui per ducentos fere annos duraverat: quam ordinationem non multo post Leo Tertius in Carolo Magno totaliter executioni mandavit. Nota quod in manus hujus Stephani sanctus Rumoldus Archiepiscopatum suum a Papa Zacharia acceptum, septimo Præsulatus anno resignavit, ut prædicationi Euangelii liberius vacare posset: uti narrat Vvachtendonck in vita, capite nono, & undecimo.

Imperium Romanum a Græcis ad Latinos translatum.

96. PAULUS Primus Stephani præcedentis frater, Romanus, annorum decem Pontifex, in demortui locum fratris, ob vitæ & doctrinæ integritatem subrogatus fuit: cum exemplo careret duorum fratrum in summo Sacerdotio successio; quæ nec imposterum unquam visa, nisi semel adhuc in Benedicto Octavo, & Joanne Vigesimo. erat autem Paulus

Fratrum in Pontificatu successio rara.

lus (nomen suum bene referens, παύομαι quiesco, latine quietus, pusillus, modicus) vir mitissimi ingenii, clementiæque singularis, & adeo Salvatoris nostri imitator, ut nulli umquam malum pro malo redderet; sed e contra malos, a quibus sæpe injuriis afficiebatur, in bono vinceret: solitus noctu cum paucis familiaribus pauperum domos, infirmorum cubicula, & captivorum carceres visitare, iisque liberaliter eleemosynis, & bonis exhortationibus succurrere: ædes etiam paternas, in quibus natus & educatus fuerat, in Ecclesiam convertit; quam in honorem Sanctorum Stephani Protomartyris, & Silvestri Pontificis Deo dicavit. ipse quoque in Cæmeterio antiquo invenit corpus Beatæ Petronillæ filiæ B. Petri, in sepulcro marmoreo, hac inscriptione: *Petronillæ filiæ dulcissimæ*. quod argentea capsa inclusum, congregato Clero Populoque Romano, ex via Appia in Vaticanum detulit, & non procul a Corpore B. Petri collocavit. mortuo hoc Pontifice Schisma excitatum fuit a Totone Nepesino Duce potente, fratrem suum Constantinum Laicum per vim intrudente, & ipsum a coacto vici-

Inventio Corporis B. Petronillæ.

SCHISMA NONUM.

Constantinus Laicus intrusus,

vicinorum Episcoporum conciliabulo approbari curante; sed aruisse statim ordinantis Episcopi manum, ita ut eam ori applicare non potuerit, tradit Anastasius Bibliothecarius. Paulus hic in Martyrologio 28. Junii Sanctus recensetur.

& hinc vacat Sedes Mensib. 13.

97. STEPHANUS Quartus (postquam vacavisset Sedes mensibus tredecim ex intrusione fratris Totonis, qui Constantinum Secundum se nominabat, & per saltum ordinatus fuerat) sancivit ne quis nisi per distinctos gradus Pontifex creari posset: omniaque quæ sic per saltum Ordinati in divinis egissent, irritavit, præter Baptismum & Confirmationem: fuit Stephanus Siculus, paulo plus tribus annis Pontifex, ex Canonico Augustiniano factus Monachus Benedictinus: quod mutationis genus in aliquibus factum dicitur ex eo, quod Benedictini a Gotis e Cassino fugati, se Romam conferentes, & a Canonicis Lateranensibus hospitio excepti, cum religiosa disciplina multum excellerent, nonnulli ex istis se Monasticæ illorum Regulæ subjecerint; hinc an aliquot Pontifices fue-

Per saltum Ordinatorum irrita quæ?

Canonici Augustiniani facti Benedictini.

fuerint ex Ordine Benedictino, an Augustiniano, controvertitur.

98. ADRIANUS Primus, Romanus, cultum sacrarum Imaginum hisce verbis stabilivit: *Definimus in omni certitudine, sicut figuram vivificantis Crucis, ita venerabiles & sanctas Imagines propagandas, ex quavis materia paratas, congruenter in templis sanctis, vasis, vestibus, parietibus, & tabulis, ædibus privatis, & viis publicis habendas; quo scilicet per hanc imaginum inspectionem inspectores ad prototyporum memoriam veniant & desiderium, iisque salutationem & honorariam adorationem exhibeant, oblationibus suffitorum & luminum, ut antiquis piæ consuetudinis erat: imaginis enim honor in prototypum resultat; non tamen veram latriam, quæ secundum fidem est, quæque solum divinæ naturæ competit, impertiendam. igitur qui aliter docuerit, vel aliquid ex his quæ deputata sunt Ecclesiæ, sive Euangelium, sive figuram Crucis, sive sanctas Martyrum reliquias, quas sciverit esse germanas, & veras, projicere, aut contra constitutionem Ecclesiæ improbe aliquid moliri ausus fuerit; si Clerici, aut Episcopi fuerint, deponi præcipimus; Monachos, aut Laicos Communione*

Cruces & Imagines in Templis, domibus, & viis publicis.

Adorationibus & luminibus honorandæ.

pri-

privari. ita Adrianus. Literas Pontificias, quæ primo cera sigillabantur, plumbo muniri constituit: profusus fuit in pauperes, singulis diebus in porticu Lateranensi centum alere solitus: magnificus in ornamentis; Candelabrum 1370. cereorum capax, cujus brachia Delphini dicta, appendit ante Presbyterium S. Petri; quod nunc Chorum, & Candelabrum Coronam dicimus. diuturniorem cæteris, tam præteritis, quam secutis Pontificibus Papatum habuit; utpote qui proxime ad annos Petri pervenerit: sedit enim annis 23. mensibus 10. diebus 18. sequentis etiam Leonis Pontificatus diuturnus fuit, annorum 20. mensium 5. & dierum 17. ita ut spatio 45. annorum duo tantum Summi Pontifices visi fuerint; sequens autem Stephanus Quintus 7. dumtaxat mensibus sedit. sub Adriano habitum est anno 787. Concilium œcumenicum septimum, Nicænum secundum, Patrum 350. contra Iconomachos, sive Imaginum impugnatores.

Literæ Pontificiæ prius cera, nunc plumbo sigillatæ.

Candelabrum magnum ante Chorum.

Diutissimus post Petrum Pontifex.

Spatio 45. annorum duo tantum Pontifices.

Concil. gener. 7. Nicænum 2.

99. LEO Tertius, ex Canonico Augustiniano, dein Monacho Benedictino, pietate & mo-

Anno Christi 800.

F

moribus, ac Pontificatus diuturnitate ultra annos viginti, Adriano non dissimilis, festo Nativitatis Domini anno 800. Carolum Magnum Romæ Imperatorem coronavit: quæ imperatoria coronatio deinde in usu esse cœpit. S. Svvibertum S. Vvillebrordi Coepiscopum, & Vvestphaliæ Apostolum, post lectam ipsius vitam, & miracula discussa, postque actas preces, & celebrata jejunia, de consensu Cardinalium, præsente Carolo Magno, Sanctorum Confessorum Catalogo ascripsit: traditque S. Ludgerus primus Monasteriensium Episcopus, qui præsens aderat, Pontificem instituisse diem primum Martii ab incolis festive quotannis celebrari, & ad divina confluentibus indulgentias concessisse: quæ prima solemnis Sancti alicujus Confessoris Apotheosis sive Canonizatio memoratur. antea moris erat, cum aliquis Martyrio occubuisset, ut Episcopus, sub cujus ditione id accidisset, rem gestam scriberet ad Primatem; a quo adhibitis collegis Episcopis, an inter Martyres esset recipiendus declarabatur: quod in Canonizatione S. Rumoldi Tutelaris nostri contigit, qui a duobus Episcopis Gerardo Came-

Imperatoris Coronatio in usu esse cœpit.

Prima solennis Confessoris Canonizatio additis Indulgentiis.

Quomodo ea ante fiebat?

me-

meracensi, & Adelberto Ultrajectino, qui ad hoc Mechliniam venerant, Martyr declaratus fuit. Hic Leo cum suorum temporum gravissimis vexaretur afflictionibus, septies in die, imo novies interdum Missam celebrasse, pro impetrando divino auxilio, perhibetur: & cum septimo Kalendas Maii, festo S. Marci, solemni ritu Litanias Majores cum Populo & Clero celebraret, ipsi crudeliter lingua abscissa est, & evulsi fuerunt oculi per Paschalem Primicerium, & Campulum Sacellarium, nepotes Adriani Papæ defuncti, qui assumptionem ejus ægerrime ferentes, parum abfuit quin Schisma in Ecclesia excitaverint; sed ope B. Petri linguæ & oculorum usum recepit, atque incolumis in Franciam ad Carolum Magnum, unicum afflictæ Ecclesiæ ea tempestate præsidium contendit; unde anno 803. cum eodem Imperatore, & insigni Cardinalium, ac Procerum Comitatu Mechliniam venit: percrebuerat enim per totam Europam fama miraculorum S. Rumoldi, sub præcedenti Pontifice anno Christi 775. martyrio affecti: atque ipse Leo ad tumulum ejusdem lingua latina concionem in

Papa pluries uno die celebrans.

Primicerius, Sacellarius, vide Onem.

F 2 lau-

laudem ipsius habuit, & aliquot donaria obtulit, uti narrat Vvachtendonck in vita S. Rumoldi capit. 29.

Signum S. Crucis sacris adhibendum.

100. STEPHANUS Quintus declaravit Sacramenta sine S. Crucis signo administranda non esse: unde de Consecratione, distinctione 5. ita loquitur: *nunquid non omnia Charismata Sacerdotalis ministerii Crucis figura perficiuntur? nunquid Baptismatis unda, nisi Cruce sanctificata, peccata relaxat? & ut cætera prætereamus, sine Crucis signaculo quis Sacerdotii gradus ascendit?* fuit hic Stephanus Romanus, mensium duntaxat quinque Pontifex; intra quod breve spatium, anno 816. quarto Kalendas Novembris Ludovicum Pium, Caroli Magni filium, Imperatorem coronavit.

Inventio Corporis S. Cæciliæ.

101. PASCHALIS Primus, Romæ in Cœmeterio Prætextati, inter alia reperit Corpus B. Cæciliæ Virginis & Martyris, aureis indumentis, sanguine adhuc resperſis, involutum: quod deinde nostro tempore anno 1599. Octobris 20. sub Clemente 8. eo habitu quem imagines de illa inven-

ventione passim editæ referunt; fuit repertum. Martyrologium Romanum die 14. Maii ita habet: *Romæ sancti Paschalis Papæ, qui plurima sanctorum Martyrum corpora e cryptis levavit, & in diversis Ecclesiis honorifice tumulavit.* fuit Romanus, Benedictinus, Canonici Augustiniani suum dicunt, annis septem Ecclesiæ præfuit; anno 823. Dominica Resurrectionis Lotharium Ludovici pii filium Romæ coronavit.

102. EUGENIUS Secundus; sub hoc Pontifice, sublato schismate Zinzinii, qui post aliquot dies abdicavit, constitutio promulgata fuit, ut Pontificum electionibus ii tantum interessent, quibus per sanctorum Patrum constitutionem, antiqua fuit consuetudine concessum. munificus erga pauperes Eugenius fuit, curavitque ne usquam vilius quam Romæ annona væniret, pauperum pater dictus: ortu Romanus, Can. Reg. annorum 3. & 6. mensium Pontifex.

SCHISMA DECIMUM. *Zinzinius contra Eugenium II.*

103. VALENTINUS Magno Cleri & Senatus, Populique Romani consensu, non-

dum Presbyter, sed Diaconus in summum Pontificem assumitur, ob præstantissimas virtutes, pietatem, clementiam, liberalitatem, & divinam eloquentiam, qua omnia quæ volebat persuadebat, eaque tantum utebatur ad persuadendum res bonas & sanctas: sed præter expectationem 30. die, Romæ in Patria obiit.

104. GREGORIUS Quartus, ex Monasterio Fossæ Novæ, Ordinis sancti Benedicti Papa: de ipso Martyrologium Roman. *Kalendis Novemb. festivitas omnium Sanctorum, quam in honorem B. Genitricis Dei Mariæ, & omnium Sanctorum Martyrum Bonifacius Papa Quartus, dedicato templo Pantheon, celebrem & generalem instituit agi quotannis in Urbe Roma; sed & Gregorius item Quartus postmodum decrevit eamdem festivitatem, quæ variis modis jam in diversis Ecclesiis celebrabatur, in honorem omnium Sanctorum solemniter hac die ab universa Ecclesia perpetuo observari.* In Italia a tempore Bonifacii Quarti celebrabatur hoc festum die 13. Maii. sed hic transtulit in Kalendas Novembres; quo die antea Romæ agebatur ab ethnicis festum Cybeles, &

Festivitas omnium Sanctorum antea omnium Martyrum tantum.

Cur translata in 1. Kal. Novemb.

& omnium Deorum: eamque non tantum in honorem Martyrum, sed etiam Sanctorum omnium festivitatem agi voluit: & alias rationes cur in mensem Novembrem translata sit, vide supra in Bonifacio IV. Papa *69*. Fuit autem Gregorius hic Romanus, dignissimus sexdecim annorum Pontifex.

105. SERGIUS Secundus: Platina ex Martino Polono refert, quod hic primo nominatus fuerit *Os Porci*, sive Bucca porcina; ideoque fuisset primus, qui in assumptione ad Pontificatum nomen mutarit; sed fabulose hæc, uti alia plura a Polono scripta sunt: nam quis tali unquam nomine homo Christianus vocatus fuisset? nisi forsan cognomine. primam nominis mutationem factam fuisse constat ab Adriano Tertio, qui antea Agapetus; & successore Stephano Quinto, qui Basilius; ac Joanne Duodecimo, qui Octavianus dicebantur: vide suis locis rationem: sed usus mutandi nomen postmodum cœpit, & perseveravit a Sergio Quarto; qui Petrus antea vocatus, reverentiæ causa erga primum Christi Vicarium, nomen dimisit: uti paulo post latius

Mutatio nominis Pontificum.

A quibus vere cœperit.

tius referetur. fuit Sergius hic Romanus, Canon. Reg. trium annorum Pontifex, qui coronavit Imperatorem Ludovicum II. Lotharii filium, anno 844. adhuc vivente Patre Monasterium ingresso.

Laici Presbyterio sive choro exclusi.

Octava Assumptionis Deiparæ.

Fabula Papissæ Joannæ.

106. LEO Quartus ab ingressu Presbyterii edito decreto laicos arcuit: qua de re Ambrosius olim Theodosium Imperatorem arguit. Octavam Assumptionis Deiparæ jussit, cum antea festum hoc a Damaso institutum, sine octava celebraretur. pulcherrimas orationes, sive collectas in honorem Apostolorum Petri & Pauli composuit, quibus Ecclesia Romana adhuc utitur. Crucem, quam ex more antiquo Subdiaconus ante equum Papæ præferre solebat, renovatam auro & gemmis exornavit. Papissa Joanna fabulose post hunc Pontificem inseritur a Mariano Scoto, sæculi decimi, & Martino Polono, duodecimi scriptoribus: sed Ado Viennensis in Gallia Archiepiscopus, sæculi octavi scriptor insignis, quo hæc fabula contigisse narratur, & Anastasius S. R. E. Bibliothecarius, qui eodem tempore vixit, & sex Pontificum consequentium ordinatio-

tioni se interfuisse scripsit: nimirum Sergii 2. Leonis 4. Benedicti 3. Nicolai 1. Adriani 2. ac Joannis 8. & historiam Romanorum Pontificum usque ad sua tempora digessit, nihil omnino meminerunt de supposita hac muliere, aut de ullo Joanne Pontifice, Leoni 4. succedente; sed post tres Pontifices, Joannem Octavum ponunt; quem fabulæ hujus assertores Nonum vocant: atque hinc incipit discrepantia in Joannibus. verum pro fabula etiam haberi cæpit ab heterodoxis historiæ non ignaris, quorum testimonia fatentium esse talem vide in Cenotaphio Joannæ Papissæ everso a Philippo Labbe e Societate Jesu. Camarinam hanc nuper iterum movere cæperat quidam Samuel Maresius Professor Historiarum Groeningæ in Frisia, edito tractatu de Joanna Papissa restituta; sed prædictus Labbeus, Gallus Biturix, eum declarationibus suis eo deduxit, ut scripto veniam petierit, quod fabulæ fabularum omnium fabulosissimæ, renitente conscientia, ut ipse scribit, patrocinium suscepisset. fuit Leo Romanus Can. Reg. annorum paulo plus octo Pontifex, Sanctus indigitatur in Martyrol. 17. Julii.

107. BENEDICTUS Tertius diu reluctatus, plorans, & Deum, ac Sanctos testes faciens, se nequaquam dignum esse, qui tantæ Sedi præficeretur, Pontificium m unus tandem suscepit: sed Schisma excitavit Anastasius Presbyter Cardinalis Tituli S. Marcelli, qui non longe post coactus abdicavit. Constituit Benedictus, ut Pontifex intersit Sacerdotum funeribus, & Clerus reciproce Pontificis; quod ipse non solum verbo, sed re ipsa observavit, omniaque Charitatis Officia implens, post obitum Clericorum humeris delatus est in Ecclesiam S. Petri: inter quos erat ejus Successor Nicolaus. fuit ipse Romanus, Can. Reg. duorum annorum, & dimidii Pontifex.

SCHISMA XI.

Anastasius contra Benedictum 3.

Pontifex Sacerdotes, & hi Pontificem seliant.

108. NICOLAUS Primus; cognomento Magnus, Gregorio Magno æquiparandus: nam ut ille ne assumeretur se subduxit, ita hic latebris extractus consecratur, præsente Ludovico Imperatore, atque cum hymnis & canticis deducitur in Patriarchium Lateranense, equi Pontificii Imperatore ipso frænum tenente: & ut

Imperator pro stratore servit Papa.

ut Gregorius Anglorum, sic ipse Bulgarorum Apostolus merito habetur: sub ipso bis uno anno Tiberis in tantum excrevit, ut Romani crediderint eluvione mundum rursus periturum; pro viribus autem Urbi succurrere non omisit. transtulit Corpus S. Clementis ex Chersona insula, ubi in mare projectus fuerat, Romam in Ecclesiam ejus nominis. prohibuit interesse Missæ Sacerdotis Concubinarii. Scripsit plures epistolas, Vir Cathedra illa dignissimus, & Regibus, ac Tyrannis fortiter imperavit. sub ipso Anastasius Bibliothecarius publicavit historiam Romanorum Pontificum, ejusque censuræ submisit; eamque prosecutus est Guilielmus Bibliothecarius. Martyrol. Rom. 3. Novembris eum vigore Apostolico præstantem indicat. fuit Romanus, annorum novem cum dimidio vere Magnus Pontifex.

Translatio S. Clementis.

109. ADRIANUS Secundus: vir hic multarum virtutum, cum bis antehac, post obitum Leonis 4. & Benedicti 3. ab omnibus expetitus, exquisitis excusationibus verecunde subterfugisset; tandem post Nicolaum,

Hic, & duo decessores Pontifices reluctantes assumpti. vide 2. præcedentes.

fere octogenarius, omnium votis perquisitus consecratur. diversa exin fuere judicia de affectu Adriani in Nicolaum decessorem; quasi quæ ille zelo Religionis sanxisset, hic refringere gauderet: sed purgavit se Adrianus, convocatis Episcopis ad convivium, eorum manibus humiliter aquam affundens, cibos apponens, pocula ministrans, ac denique cum illis discumbens; quod nullum Pontificum fecisse noverant: dum surrexit ab epulis, in faciem suam coram omnibus procidit, rogans ut pro Ecclesia Catholica, pro Imperatore, ac pro seipso preces Deo offerrent: demum in laudes Nicolai prorupit, ejusque memoriam in sacris Diptychis celebrari præcepit. sub ipso habitum fuit 8. Concilium OEcumenicum, Constantinopolitanum 4. & in Orientali Ecclesia ultimum, anno 869. Patrum 383. fuit ipse Romanus, perque annos fere quinque Ecclesiæ præfuit.

Papa suis Convivis ministrans.

CONCIL. OECUMENICUM 8. CONSTANTINOPOL. 4. *& ultimum in Oriente habitum.*

110. JOANNES Octavus hoc loco, non ante, post Leonem 4. ponendus, statuit ut si quis homicidium commisisset, perpetuo irregularis haberetur, & ad

Homicidæ irregulares.

ad sacros Ordines nullatenus admitteretur; & si Sacerdos esset, Missam celebrare non præsumeret. item si quis Sacrum de non Sacro, aut non Sacrum de Sacro abstulisset, sacrilegi pœna multaretur. concessit Indulgentias militantibus aut occisis pro Ecclesiæ defensione: cumque Italia Saracenorum grassationibus depopularetur, præ mœrore obiit; hincque accidisse potuit, ut ob nimiam animi teneritudinem, abjecta omni, ut videbatur, virilitate, non Papa Joannes, ut Nicolaus, & Adrianus, qui inimicis fortissime restiterunt; sed Joanna fuerit dictus; & qui Spadoni Photio Sedis Constantinopolitanæ (expulso per vim Ignatio legitimo Episcopo) non pastori, sed lupo resistere ausus non fuisset; quique victus fuisset a semiviro, non vir, sed fæmina potius esset nuncupandus: sicque nomen contumeliæ transierit ad posteros rerum inscios, in veritatis opinionem; fueritque a pluribus decantatum Joannem 8. fuisse fæminam; atque ut Horatius Tursellinus ait in Epitome historiarum: *sunt qui Joannem 8. fæminam fuisse fabulentur; quod falso creditum, veri locum apud imperitum vulgus obtinuit,*

Sacrilegum furtum.

Joannes 8. quare fæmina dictus.

sive

sive muliebris Pontificis facies, sive effaeminatus interdum vigor fabulæ locum dederit. Ab hoc Joanne incipit discrepare numerus Pontificum in Joannibus; quia hic vocatur Nonus ab iis qui Joannem 8. perperam Papissam dictum, ponunt paulo ante, post Leonem Quartum. quod satis clare refutarunt Onuphrius Panvinius, Cardinalis Bellarminus, Florimondus Remondus, ex Hetero Orthodoxus, & novissime P. Labbe in Joannæ Papissæ Cenotaphio everso: ut etiam Heterodoxi fateantur esse fabulam; quales fuere Samuel Maresius, cum pridem Papissam restituere conatus fuisset; & David Blondel, qui totam fabulam tractatu Gallico clare proposuit, & apud suos propter hoc malam incurrit notam. De Sede autem perforata, sive stercoraria, quæ fabulæ huic admiscetur, ut aliquid addam: sciendum est, quod in Ceremoniis antiquis Consecrationis Papæ adhiberi soleat ejusmodi sedes, & cantari illud Psalmi Davidici: *Suscitans de terra inopem, & de stercore elevans pauperem: ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus populi sui*: ut qui in tanta dignitate constituitur, sciat se non Deum

Papissa Joanna pro fabula habita etiam ab Heterodoxis.

Sedes stercoraria.

Deum, ſed hominem eſſe, humanæque naturæ, utpote alvo egerendæ, obnoxium; unde ſtercorariæ nomen accepit: cujuſmodi adhuc Sedi imponitur novus Papa, cum deportatur ad Baſilicam Lateranenſem pro Pontificatus poſſeſſione accipienda, & paulo poſt in altera auro gemmiſque ornata collocatus, a Cardinalibus adoratur. fuit hic Joannes Romanus, anniſque decem in Petri Cathedra reſedit: intra quod ſpatium, ab anno 872. uſque ad 882. tres Franciæ Reges Romanorum Imperatores coronavit: Carolum 2. Calvum, Ludovicum 2. Balbum, & Carolum 3. Craſſum, dictos; quod nulli Pontificum contigit.

III. MARINUS, vel potius litera interpoſita MARTINUS Junior (quod poſtea in electione Martini Quinti comprobatum fuit) filius Palumbi Presbyteri, ex legitimo ante Sacerdotium Patris Matrimonio, maxima cum laude, ter a Sede Apoſtolica legatus Conſtantinopolim miſſus fuerat: dein creatus Pontifex Photium, cunctaſque ab eo res geſtas, præſertim Epiſcopales damnavit: hincque Baſilius Imperator

Pho-

Photii fautor conabatur eum de solio Papali dejicere; sed restitit egregie, seditque laudabiliter annum, & mensem unum: primus ex Gallis, ut ipsi putant, ad Papatum assumptus; nam Onuphrius Panvinius in notis ad Platinam, ait fuisse non ex Gallia, sed Gallesio Faleriorum in Etruria oppido oriundum.

Nominis mutatio quo intuitu facta.

112. ADRIANUS Tertius, Agapetus antea, Pontifex factus, Adrianus appellatus; quod magnitudine animi cognomines Adrianos prædecessores æquaret. hic inhærens decessoris sui vestigiis, execratus & ipse Photium tamquam Laicum, agentem Constantinopoli Patriarcham; quamvis a Basilio Imperatore rogaretur, Communionem ei impertiri noluit: videns autem Imperator frustra se agere, hostiles & contumeliis plenas literas ei scripsit, quas sero Romam perlatas, post obitum Adriani, Stephanus successor accepit. fuit autem Adrianus Romanus, anno uno & quatuor mensibus Pontifex.

113. STEPHANUS Sextus, miræ virtutis & pietatis

Præ-

Præsul, Urbi fame aliisque incommodis laboranti, ex defectu pluviæ, & locustarum vastatione, optatam pluviam copiosissime impetravit; aquamque benedixit, cujus aspersione locustæ penitus sunt expulsæ. Extat rescriptum hujus Papæ ad Heribertum Archiepiscopum Moguntinum, quo explodit purgationem per ferrum candens, vel aquam ferventem fieri solitam, tanquam judicium Dei: quod præsertim fiebat in fœminis ad probandam pudicitiam; hinc dictum antiquum Teutonicum: *Een goede Maeght „ door t' vier haer vvaeght*„ fuit Stephanus Romanus, Basilius ante dictus, annisque paulo plus sex Romanæ Ecclesiæ præfuit.

Aqua benedicta contra locustas.

Probatio per ferrum candens.

114. FORMOSUS fortunæ inconstantia varie jactatus, tandem ad summum Pontificatum pervenit: existens enim Portuensis Episcopus, usque ad Laicalem statum a Joanne Octavo degradatus est, quod conjurationis contra ipsum auctor haberetur: dein a successore Martino, vel Marino in gradum pristinum restitutus: demum in Romanum Pontificem assumptus fuit; unde schisma duode-

SCHISMA XII. decimum in Ecclesia ortum: ita ut quidam Sergius aliquot dies sederit, sed ope Arnulphi Imperatoris, quem anno 895. Romæ Formosus coronavit, extinctum fuit: qui nomini suo respondens, Ecclesiam Principis Apostolorum renovare aggressus, eam variorum Divorum picturis formosiorem reddidit. fuit ipse Romanus, Canonicus Augustinianus, annorum quinque & dimidii Pontifex.

Sergius contra Formosum.

115. BONIFACIUS Sextus, aliquot tantum dies Cathedram tenuit: nihilque de eo narratur, nisi quod sequitur in successore Stephano. fuitque Bonifacius Italus ex Tuscia oriundus.

Pontifex 15. dierum.

116. STEPHANUS Septimus, Romanus, Bonifacium decessorem tamquam Sedis invasorem, cum eam vix medio mense tenuisset, expulit: quin etiam prædecessorem Formosum, quod a Papatu prius obtinendo eum arcuisset, tanto prosecutus est odio, ut sacrilegus in ejus cadaver extiterit. Nam illud e sepulchro extrahens, atque in Sede Apostolica Pontificalibus indutum collocans, cum ei-

Cadaver Pontificis exhumatum, & degradatum,

eidem tanquam viventi exprobrasset, quod nimia ambitione, ex Portuensi Episcopo, Pontificatum Romanum invasisset: illud ipsum cadaver sic damnatum, sacrisque mox exutum vestibus; ac digitis, quibus benedicere moris est, mutilatum in Tiberim projecit: cunctosque quos idem Formosus ordinaverat gradu deposuit, iterumque ordinare voluit: quod quomodo detestatum fuerit, paulo post in Joanne Nono videbitur: ipse vero, Deo vindice, Sede pulsus, & in carcerem detrusus, laqueo inibi strangulatus est, Pontificatus sui anno quarto nondum expleto. Fuerunt hæc infelicissima & luctuosissima Ecclesiæ Romanæ tempora, quibus majora damna sustinuit a Principibus nonnullis, qui Pontifices intrudebant, quam umquam passa sit a Gentilibus, Hæreticis, vel Schismaticis. Verum etsi interdum deforme valde caput Ecclesiæ ab illis apponi contigerit, magno tamen miraculo, non est inventus, qui hoc perditissimo tempore ab ipsa se abscinderet schismate, vel hæresi eam impugnaret, sed omnes Fidei vinculo & obedientiæ nexu juncti persiterunt; idque virtute orationis

Infelix Ecclesiæ seculum.

Ipsa tamen a Christo non deserta.

Chri-

Christi pro inconcussa Fide Petri, & successorum ejus.

ANNO CHRISTI 900.

117. ROMANUS, Marini, vel potius Martini superioris ex fratre nepos, Italus Gallesius, uti patruus fuerat, non Gallus. Testimonium Euangelicum est: *Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur & vobis.* sicut Stephanus irritaverat quæ a Formoso fuerant decreta, ita Romanus, qui Stephano successit, idem ipsi præstitit; cum parvo tempore quatuor vix mensibus Pontifex fuisset.

118. THEODORUS Junior, nativitate Romanus, spatio viginti dierum quibus solummodo Pontifex fuisse dicitur, nil aliud fecit, quam rursus confirmare decreta Formosi: quantæque pietatis fuisset Formosus inde demonstratum est, quod, ut refert Luitprandus, dum ejus corpus a piscatoribus postmodum inventum ad S. Petri Basilicam reportaretur, Divorum quos depingi curaverat imagines, illud in loculo positum, motis capitibus, venerabiliter salutaverint.

JOAN-

119. JOANNES Nonus, Italus Tiburtinus, professione Monachus Ordinis S. Benedicti, cum non esset ei liberum Romæ degere, Ravennæ Synodum coegit; in qua damnata & combusta sunt acta Stephani Septimi adversus Formosum, & ordinati a Formoso in gradum pristinum restituti, atque anathematizati Sergius Presbyter, aliique qui Formosi sepulchrum temerare ausi fuerant. item prohibitio facta est, ne decedente Papa, Patriarchium Romæ expoliaretur, aut alibi Episcopia; quæ mala consuetudo irrepserat. obiit anno quarto, & aliquot diebus; qui missus a Deo videbatur ad destruenda quæ antecessor Stephanus male egerat.

Patriarchium & Episcopium quid? vide Onomastic.

120. BENEDICTUS Quartus Romanus, Canonicus Regularis Lateranensis, sequenti die a morte decessoris factus Pontifex, hujus sæculi moribus corruptissimis, laudabiliter annos tres totidemque menses, amore in pauperes commendatissimus, Pontificatum tenuit.

121. LEO Quintus, Italus, natus in Villa Priapi, agri Ardeatini. Pontus Heuterus illum ſpurium indigitat Tractatu de libera hominis nativitate; quo inter alia demonſtrat, pleroſque ita natos, fuiſſe optimi genii, ſive ingenioſos: quod vox Teutonica *Baſtaerd*, ſonare videtur, quaſi *Beſten aerd*. hic Leo Quintus Benedicto Quarto ſubrogatus, poſt dies quadraginta expellitur, detruditurque doloſe in arctum Monaſterium a Chriſtophoro familiari ſuo, & ambitioſo ſucceſsore, ubi mœrore preſſus brevi obiit.

SCHISMA XIII. *Inter tres Papas Leonem 5. Chriſtophorum, & Sergium 3.*

122. CHRISTOPHORUS Romanus Sedem ex invaſione menſibus octo occupat, ſed deturbatur a ſucceſsore Sergio, & ſimiliter in Monaſterium detruditur; arctiori dein cuſtodiæ mancipatus in vinculis moritur: Deo illi condignam pœnam contribuente, ut quæ Leoni Domino fecerat, & ipſe pateretur.

123. SERGIUS Tertius factione Adalberti Marchionis Sedem apprehendit, odioque adhuc furens in dudum defunctum

For-

Formosum, sententiam capitis in eum pronuntiat, rursumque sepulcro extractum capite truncat, & truncum cadaver iterum in Tiberim projicit. sed & præter tyrannicam ejus vim, turpitudo quoque vitæ scriptis est prodita. Luitprandus enim testatur, ipsum ex Marozia nobili scorto filium genuisse Joannem dictum, qui & ipse summum Pontificatum postea ejus nominis undecimus adeptus est. mala hac tempestate bonum hoc præstitit, quod Lateranensem Basilicam terræ motu collapsam restituit. fuit Romanus e Comitibus Tusculanis, annis fere tribus notæ non bonæ Pontifex.

Pro sacrilego (ut videtur) facinore hujus Sergii, & superioris Stephani in Formosum commisso, ita respondet Bellarminus Controvers. Tom. 1. Lib. 4. de Rom. Pontifice, erraſſe scilicet Stephanum 7. & Sergium 3. sed in quæstione facti, non juris; & malo exemplo, non falsa doctrina; hanc enim inquit rei esse historiam: Formosus Cardinalis & Episcopus Portuensis a Papa Joanne Octavo depositus ac degradatus, & usque ad sortem Laicorum redactus, ex Urbe discessit, &

jura-

juravit nunquam ſe ad Urbem vel Epiſcopatum rediturum: paulo poſt, mortuo Joanne Octavo, ſucceſſor ejus Martinus Secundus abſolvit Formoſum a juramento incaute prolato, & in dignitatem priſtinam reſtituit. haud ita longe poſt idem Formoſus Papa creatur, cui mortuo ſucceſſit Stephanus Septimus, qui magno in Formoſum odio inflammatus, & neſciens, vel non credens eum a Martino Papa fuiſſe abſolutum a juramento, publice in Concilio Epiſcoporum decrevit, Formoſum nunquam legitimum fuiſſe Pontificem, atque adeo irrita fuiſſe debere omnia ejus acta: & qui ab illo ordines ſacros acceperant, coegit iterum ordinari, tanquam nihil ab illo accepiſſent. diſplicuit hoc factum omnibus; & ideo tres Pontifices ordine ſuccedentes, Romanus, Theodorus 2. & Joannes 9. convocato alio Epiſcopali Concilio, judicaverunt Formoſum verum fuiſſe Pontificem, ipſiuſque Stephani ſententiam irritaverunt. ſucceſſit poſtea Sergius 3. & in omnibus Stephanum imitatus eſt. præcipua ergo queſtio fuit, an Formoſus fuiſſet Papa legitimus, necne: in quibus quæſtionibus

non

non negamus posse errare Pontifices, & de facto errasse. *ita Bellarminus.*

124. ANASTASIUS Tertius, Sergio 3. suffectus, modeste in tot fluctibus & integre vixit: Episcopum Papiensem, sive Ticinensem singularibus auxit privilegiis; ut Crucem præviam haberet in itinere, umbella uteretur, equo albo veheretur, & in Conciliis a læva Pontificis assideret. fuit ipse Romanus per annos duos irreprehensibilis Pontifex.

Episcopi Papiensis prærogativa.

125. LANDO: hic ita obscurus fuit, ut etiam ab aliquibus inter Pontifices non numeretur; tantum sex mensibus & diebus aliquot præfuit. interposuisse dicitur suam auctoritatem, quo Arnulphus Imperator, & Berengarius Imperium ambiens bellum inter se non gererent. fuisse eum volunt aliqui origine Sabinum, professione Canonicum Aurelianum, sive Augustinianum.

126. JOANNES Decimus, anno 914. Berengarium contra Arnulphum ab Italis electum Imperatorem coronavit. confirma-

Puer quinquennis Archiepiscopus Rhemensis.

vit electionem pueri quinquennis in Archiepiscopum Rhemensem, delegans interim munia Pastoralia Episcopo Suessionensi. Joanni huic Decimo ab aliquibus alius quidam Joannes supponitur: sed quia male intraverat, statim ejectus est, & in Catalogo Pontificum passim prætermissus. fuit autem Joannes Decimus Italus Ravennas, de Familia Cynthia, quæ hodie Cincia dicitur, seditque annis quatuordecim.

127. LEO Sextus Romanus, detrusus a factiosis in carcerem, ibi mense septimo defunctus est; vir bonus, qui virtutis suæ splendore sæculi tenebras illustrare incipiebat.

128. STEPHANUS Octavus Romanus sedit annos duos, mensem unum, ejusque vita mansuetudinis & religionis plena fuit. Vvratislaus Spirenæus Bohemiæ Dux Christi Fidem sub ipso recepit; nam qui Bohemiæ præerant antea Duces, post auctis opibus & copiis, Reges appellati sunt, uti patet paulo post in Vvenceslao ejus filio Bohemiæ Duce, dein Rege. Sub idem tempus Mona-

Vvratislaus Bohemiæ Dux Christianus factus.

nasterium Gemblacense in Brabantia a Comite Guiberto propriis impensis magnisque operibus strui cœptum, & absolutum est, uti narratur in Chronographico, quod in pariete Ecclesiæ extat: *Fundatio Monasterii Gemblacensis.*

Unum D scribis, C quatuor, X bis, & I bis;
Cum Claustrum per te sit Gemblacense Guiberte.

Quod est anno Domini D. CCCC. XXII. cujus Monasterii Abbas Comitis titulum, quem Fundator habuerat, & primarium inter Nobiles Brabantiæ locum tenet.

129. JOANNES Undecimus, Sergii Tertii, ut supra, filius: detentus per vim in carcere coactus fuit concedere Patriarchę Constantinopolitano, ut absque Romanorum Pontificum permissu, ipse & successores uterentur Pallio: indeque mos inolevit, ait Luitprandus, ut Episcopi totius Græciæ Palliis utantur. obiit in carcere patientissimus in afflictionibus, cum Ecclesiæ præfuisset annis fere quinque: fuit Romanus ex Comitibus Tusculanis. *Græci Episcopi omnes Palliati.*

130. LEO Septimus, Romanus, tempore trium an-

norum, ſex menſium, & decem dierum, quo gubernavit Eccleſiam, nihil notatu dignum hiſtorici referunt; niſi quod Sanctus Vvenceslaus Regiis inſignibus ab Othone Imperatore decoratus, quibus præ humilitate nunquam uti voluit, a fratre Boleslao, inſtigante eum Drahomira matre pagana ad Regnum invadendum, Martyrio affectus fuerit: cum quo Boleslao filio illa impiiſſime vivens, impietatis ſuæ debitas pœnas luit. Vide hiſtoriam ſuccincte narratam in lectionibus Feſti 28. Septembris, quod anno 1673. quo hæc ſcribo, a Clemente Decimo Breviario Romano eſt inſertum.

S. Vvenceſlaus Rex Bohemiæ.

131. STEPHANUS Nonus, Romanus, ſed in Germania educatus, ab Italis vexatus, & in ſeditione ab Alberico Principe excitata turpiter mutilatus, deinceps vitam duxit in occulto, cum ob inhoneſta vulnera in facie deformatus prodire in publicum refugeret. miſit hic Pontifex Pallium Hugoni, jam viro facto, in pueritia electo Rhemenſi Archiepiſcopo; qui a Joanne pridem Decimo quinquennis confirmatus

fue-

fuerat in electione, a Rhemensibus publica legatione petitum. sedit annis tribus, mensibus 4. diebus 5.

132. MARTINUS Tertius, a pluribus Marinus Secundus dictus (vide supra in Martino Secundo): sub ipso Constantinus Porphyrogenitus solvit Edessenorum obsidionem, mediante dono imaginis, quam vultus sui Christus miraculose delineatam, Abagaro Regi miserat: hæc Imago primo Constantinopolim, inde ob bella translata est Romam, & magno honore culta. fuit ipse Romanus, annorum trium & dimidii Pontifex.

Imago Christi Abagaro Regi missa.

133. AGAPETUS Junior, vir innocens, & Reipublicæ Christianæ amator, Monachis, & præcipue Cassinensibus privilegia multa concessit: Legatos misit in Galliam, ad stabiliendum Ludovici Quinti Regnum, quod factione Hugonis Capeti, variis nutabat insultibus; qui illud dein invasit. fuit Romanus, annorum prope decem Pontifex.

134. JOANNES Duodecimus Romanus ex Comitibus Tusculanis, electus ambitione Patris sui Alberici potentissimi Principis, cum nondum decimum septimum ætatis suæ annum explesset: quod tolerandum potius suasere pessima illa tempora, quam Ecclesiam schismate scindere, utpote malo omnium pessimo. mutavit ipse nomen, quo vocabatur Octavianus, in Joannem; ut posset audire in adulatoriis acclamationibus: *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes.* qui existens Pontifex venationi magis quam devotioni, & voluptatibus plus quam precibus vacabat; aliaque auditu indigna de illo narrantur. Otho Magnus, primus ex Germanis Imperator, a quo ipse anno 962. Coronam Imperialem accepit, quibusdam querulis de illius excessibus respondisse fertur: Puer est; facile bonorum mutabitur exemplo virorum. fuit per annos fere novem non bonæ notæ Papa.

Papa juvenis annorum septēdecim

135. BENEDICTUS Quintus, Romanus, a Romanis Joanni per annum unum subro-

rogatus fuit: quod audiens Otho Imperator, Romam reduxit in angustias, eamque fame laborantem accepit in deditionem: mox (quod ipsius non erat) convocavit Synodum, in qua exauctoratus fuit Benedictus, substituto Leone sequenti: quod facinus Deus ipse vindicavit, immissa in ejus exercitum peste sævissima, qua Antistites multi, inter alios, extincti sunt. Benedictus interim vir patiens & sanctus, traductus in Germaniam, Hamburgi sancto fine quievit. aliqui Benedictum hunc inter Pontifices non numerant, quod vivente Joanne suffectus fuerit.

Imperatoris non est Synodum convocare, & Pontificem mutare.

136. LEO Octavus Romanus, Canonicus Regularis, suffectus etiam per novem menses fuit, eo tempore quo in exilium Benedictus missus fuerat: sed schisma hinc ortum, duravit etiam aliquo tempore sequentis Papæ.

SCHISMA XIV.

Leo 8. contra Benedictum 5.

137. JOANNES Decimus tertius: cum tandem per Othonem Primum Imperatorem turbæ Romanæ essent compositæ, Pontifex hic lætitia repletus, O-

thonem Juniorem Imperiali corona decoravit, & consortem ejus Theophaniam Imperatoris Græcorum Filiam. in monumentum autem, & augmentum tantę solemnitatis anno 968. elevata est campana miræ magnitudinis recens ære fusa, quam prius sacris ritibus Papa consecravit, atque Joannis nomine nuncupavit: hincque invaluit usus benedicendi campanas, easque aliquo nomine indigitandi. Sub hoc Pontifice contigit quod narratur in Breviario Romano Kalendis Augusti: cum anno salutis humanæ nongentesimo sexagesimo nono quidam Comes Othonis Imperatoris familiaris, occupatus ab immundo spiritu, seipsum dentibus laniaret, is jussu Imperatoris ad Joannem Pontificem ducitur, qui ut sacra Vinculorum Petri catena Comitis collum attigit, erumpens nefarius spiritus, hominem liberum reliquit; ac deinceps in urbe Vinculorum religio propagata est. fuit Joannes hic Romanus, annisque fere septem Petri Cathedram optime tenuit.

Benedictio & nominatio Campanarum.

Attactus Reliquiarum saluber.

138. DONUS Junior (eo modo Secundi inter Pon-

pontifices, præsertim ubi duo tantum ejusdem sunt nominis, passim vocantur) Romanus, trium dumtaxat mensium Pontifex, tantæ modestiæ fuisse refertur, ut si nihil in Pontificatu gessit, quo præterea laudaretur, non tamen aliqua injuria affectus, vel ignominia notatus fuerit, ut sequens mox Pontifex.

139. BENEDICTUS Sextus, Romanus, a Cynthio præpotenti Romano captus, in Molem Adriani, quam sancti Angeli vocant, includitur, eodemque in loco fame moritur: aliqui post annum unum & tres menses strangulatum volunt. male autem a Cynthio actum est; non enim ad illum pertinebat, etiamsi Benedictus deliquisset, Pontifici manus injicere. Miratur Platina de tanta in Pontificem injuria Othonem Imperatorem, Ecclesiæ Romanæ defensorem acerrimum, nullam sumpsisse vindictam, sed illum aliis negotiis impeditum fuisse putat.

140. BONIFACIUS Septimus; cujus cognomen & patria ob ignobilitatem (ut Pla-

tina credit) reticetur; aliqui Germanum dicunt, & Franconem antea vocatum: Pontificatum malis artibus adeptus, pessime dimisit: nam mense septimo relinquere Urbem coactus, pretiosissima quæque ex Vaticana Basilica subtrahens, Constantinopolim fugit: quomodo obierit, vide paulo post in Joanne Decimoquarto.

141. BENEDICTUS Septimus, Romanus, Comitis Tusculani filius, Arnulphum Archiepiscopum Rhemensem, seditione pulsum, Sedi suæ restituit. ab ipso Sanctus Stephanus Hungariæ Rex Regium nomen & diadema impetravit. sub ipso Corpus Sancti Bartholomæi Apostoli ex Urbe Beneventana, Romæ in insula Tiberina collocatum fuit. in magnis Ecclesiæ turbis laudatissimus novem fere annorum Pontifex vixit.

Corpus S. Bartholomæi in Insula Tiberina.

142. JOANNES Decimusquartus, Italus Papiensis, sive Ticinensis, Petrus antea vocatus: sub hoc Pontifice Romæ institutum fuit Sodalitium, pro solamine Fidelium defunctorum per preces & eleemosynas impetrando; & ad

Institutum Sodalitium defunctorum.

& ad refricandam in mentibus vivorum mortalitatis memoriam: nihil in Sacello ad hoc præparato, præter genuinam totius mundi domitricis Mortis imaginem ubique repræsentabatur, tum in parietibus, tum in altari, & ornamentis sacris, in musica, & officio divino: ad sacelli introitum videbantur plurima mortuorum ossa & capita; uti hodie in funebri apparatu adhuc fieri videmus: multi Prælati, & Episcopi nomen huic Sodalitio dare non dedignabantur; ejusque memoriæ testis tabula marmorea adhuc extat Romæ in Diaconia SS. Cosmæ & Damiani: singuli Sodalium pro singulis de Sodalitio defunctis 40. Missas celebrari curabant; uti S. Gregorius 30. instituerat: quem numerum quadragenarium imitari hodie incipiunt, qui supra Plebem 30. Missis Gregorianis contentam, sumptuosius suos sepelire satagunt. Exactis a Joanne hoc in Pontificatu tribus mensibus, rediit invasor & expilator Bonifacius; qui suorum factione, Papam detrusit in munitionem S. Angeli a factionariis occupatam; ubi per menses quatuor pessime detentus Joannes fame periit. unde tetrum

SCHISMA XV. Schisma exortum fuit. Bonifacius vero post totidem ab ejus nece menses, ultore Deo repentina morte percussus est; quem sui fautores, post tetræ animæ exhalationem, lanceis confossum, nudumque per plateas tractum, insepultum abjecerunt: licet eum quidam Clerici postea sepelierint.

Bonifacius 7. prius expulsus denuo reversus.

143. JOANNES Decimusquintus, Romanus de Vico Albæ Gallinæ, Pontifex annorum 10. & mensium 4. a Clericis odio habitus fuit, quod divina & humana cognatis & affinibus suis elargiretur. Hugo Capet, post Ludovicum Quintum Carolinorum ultimum, tertiæ stirpis Franciæ Rex, ad hunc Joannem Legationem misit, qua eum invitabat in Galliam, ad componendas Rhemensis Ecclesiæ discordias: Pontifex autem Legatum suum eo direxit Abbatem S. Bonifacii Urbis Romæ.

Papa nimis affectus erga suos.

144. JOANNES Decimussextus: hunc Crescentius potens Romæ Consul, Urbis Imperium sibi vendicare studens, ita persequi cœpit, ut Urbem relinquere Papam oportuerit. sed ubi

inno-

innotuisset ipsum pro auxilio Legationem misisse ad Othonem Imperatorem, Crescentius humanissime revocavit: quo redeunte Consul cum Senatu ad pedes Papæ se prostravit petens veniam, eaque obtenta, in concordiam redacti vitam simul quiete traduxere. hic Pontifex habetur auctor Commemorationis omnium Fidelium defunctorum, die secunda Novembris: Sanctus Odilo Cluniacensis Abbas illam quidem in suis monasteriis antea instituerat; sed hujus Pontificis auctoritate ubique locorum tenendam, sacris legibus sancitum fuit. fuit ipse Romanus, mensium tantum 4. & aliquot dierum Pontifex.

Commemoratio omnium Fidelium defunctorum 2 Novemb.

145. GREGORIUS Quintus, Saxo-Germanus, Bruno ante vocatus, Othonis Imperatoris Tertii affinis, cujus interposita auctoritate Pontifex creatur; quem die Pentecostes anno 998. Imperiali Corona decoravit: verum post Othonis in Germaniam discessum, seditionibus Romanorum exagitatus ad Imperatorem confugit; Romanique Joannem Episcopum Placentinum ab ipsis Decimumseptimum dictum intruserunt.

Qui S. R. Imp. primum Electores.

runt. Gregorius hic Electores Sacri Romani Imperii, non determinando numerum, primus instituit: videlicet solis Germanis licere Principem deligere, qui Cæsar, & Rex Romanorum appellatus; tum demum Imperator & Augustus haberetur, si eum Romanus Pontifex confirmasset: nam defuncto Othone omnes Feudatarii Principes Imperii per annos seducentos electionem fecerunt: septem vero Electores postea determinati sunt sub Innocentio Quarto anno 1245. Hic Pontifex propter largas eleemosynas, & egregia facta, quibus claruit, *Minor Gregorius* est appellatus: sedit per annos tres, & menses fere octo.

146. JOANNES Decimus septimus, Italus, Episcopus Placentinus, contra Gregorium intrusus, & pro Pontifice habitus fuit: nomen ejus quidam ex Pontificum Catalogo supprimunt, nonnulli vero apponunt; quod Populi, Clerique Romani consensu, ad quos electio spectabat, Pontificatum iniisset. Schisma interim per menses decem, quibus hic intrusus regnavit, in Ecclesia fuit: & coactus ab Imperatore Otho-

SCHISMA XVI.
Joannes Episcopus Placentinus contra Greg. 5.

chone se abdicavit, effossisque oculis in Germaniam relegatus est.

147. SILVESTER Secundus, Gallus ex Aquitania, Monachus Floriacensis prope Aureliam, dein Abbas Bobiensis, & Archiepiscopus Rhemensis ab Hugone Capeto designatus; cujus filii Roberti Pædagogus quondam fuerat, ante Papatum Gerbertus Philosophus vocatus est: cum Episcopatu legitime depositus fuisset, scripsit virulenta adversus Pontificum Epistolas, a Cardinali Baronio confutata, tanta Sede, ut Spondanus ait, indignus. Mathematicæ & Astrologiæ scientissimus præbuit ansam ignaris sæculo isto 1000. quo nullum indoctius & infelicius fuit, opinandi, quod magicis incantationibus ad tantum culmen evectus fuisset: prudenter tamen fere per quatuor annos Pontificatum administravit, ipse cultor doctorum & sanctorum Virorum, ac jurium Ecclesiæ defensor, pro cujus subsidio primus edita epistola parenetica bellum sacrum conclamavit. Qui referunt eum opera diaboli Pontificatum fuisse assecutum, ajunt, inquisisse quamdiu in ea dignitate esset vi-

ANNO CHRISTI 1000.

victurus, diabolumque respondisse: si non attigeris Hierusalem, diu vives; quo responso lætus, longe finem suum abesse suspicabatur: sed quarto Pontificatus sui anno, dum tempore Quadragesimæ, Romæ in Basilica S. Crucis in Hierusalem sacrificaret, subito se moriturum cognovit: quare pœnitentia ductus errorem suum coram populo confessus est, rogavitque ut corpus suum diabolicis artibus seductum membratim detruncaretur, dissectumque ac laceratum super currum imponeretur, & eo loci sepeliretur, quo sponte ab equis foret vectum: feruntque Dei nutu (ut scelerati discant veniæ locum sibi relictum esse, modo rite pœnituerint) equos ipsos sponte ad Lateranensem Ecclesiam pervenisse, ibidemque sepultum fuisse. Refertur insuper, quando tumba ipsius, ex collisione ossium, quæ intus movebantur, solebat sudare, præsagium fuisse mortis tum regnantis Pontificis: quam ei tumbam erexit tertius in Papatu successor Sergius Quartus, uti postea narrabitur.

148. JOANNES Decimusoctavus: Patria & Cognomen-

mentum ejus ob ignobilitatem prætermittitur; Ciaconius putat Romanum fuisse ignobilissimum, qui Sicco antea vocatus sit. quinto ab inito Pontificatu mense moritur; unde ob breve tempus nihil de eo memoria dignum scribitur, nisi quod ipso Pontifice multa prodigia apparuerint, visusque fuerit Cometes, & multæ urbes terræ motu concussæ referantur.

149. JOANNES Decimusnonus: hujus tempore Constantinopolitana Ecclesia cum Romana conjuncta est unione Catholica, & a Sergio Patriarcha ipsius nomen Papæ in sacra Diptycha est relatum. Joannes hic, quem Platina Vigesimum indigitat, se ipse Decimumnonum appellat in suis quæ ab Onuphrio in Annotationibus ad Platinam referuntur Diplomatibus, & publicarum tabularum instrumentis ipsius tempore factis: quare Joannes illi, qui postea 21. 22. & 23. passim vocantur, tantum 20. 21. & 22. dicendi sunt. fuit hic Joannes 19. Romanus, annorum fere sex Pontifex.

Nomen Papæ a Græcis in diptycha relatum. vide Onomast.

SER-

150. SERGIUS Quartus, Romanus, vir sanctissimæ vitæ, cum ante, tum in Pontificatu, in pauperes liberalis, in amicos jucundus, in delinquentes clemens, juste & integre omnia gubernans, eo mirabilior fuit, quod istius temporis Pontifices potius intrusi a sæculi Principibus quam electi, monstra hominum essent. hic Monachus Benedictinus, cum Petrus vocaretur, ob reverentiam erga primum Christi Vicarium Petrum, nomen mutavit. ante illum quidem aliqui nomina sua mutaverant, sed nulla in successoribus consequentia: quam nominis mutationem non sine ratione Pontifices post hunc deinceps imitati sunt; quod Christus Dominus Petro ad Apostolatum assumpto nomen novum imposuerit, Joannis 1. versu 42. *Tu es Simon filius Joannis, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*. Sergius hic sepulchrum insigne paravit Silvestro Secundo antecessori suo, ut Magiæ notam dilueret, quam ob summam Matheseos peritiam contraxerat: annis fere tribus præfuit.

Primus Papa, quem in nomine mutando sequentes sunt secuti.

BE-

151. BENEDICTUS Octavus: Sanctus Henricus Rex Romanorum anno 1014. Romam venit, ut Benedictum hunc Urbe pulsum & profugum adversus quemdam Gregorium Romanorum potentia intrusum suæ Sedi restitueret: ad cujus adventum, mox Gregorius abdicavit. Henrico dein obviam processit Papa cum Clero & Senatu, atque insigne Imperii Orbem, sive Pomum aureum pretiosissimis ornatum gemmis, inserta desuper aurea Cruce, ei tradidit: quo intelligeret sic eum debere gubernare mundum, ut non oblivisceretur submittere se Cruci Christi; & non aliter imperare, nisi egregiis virtutibus ornatus, dignus haberetur vivificæ Crucis protegi vexillo. (hinc & hodie dicitur: Leopoldo Sceptrum Sacri Romani Imperii, Pomumque Orbis Christiani in summo capite crucigerum, & Thronum Majestatis Cæsareæ moderante; directore ejus & sospitatore Crucifixo mundi Servatore) Post hæc Papa coronavit Henricum, & Conjugem ejus Cunegundem, prævia data responsione in atrio Basilicæ Vaticanæ, quod Advocatus,

Aureum Pomum cum Cruce Insigne Imperii.

Imperator Advocatus Ecclesiæ.

tus, Patronus, & Defensor foret Ecclesiæ, cujus privilegia, & liberam Papæ electionem post inunctionem confirmavit. Beatus hic Imperator animadvertens non dici Romæ Symbolum in Missa post Euangelium (quod tamen alibi canebatur) responsum accepit, quod Romana Ecclesia non fuisset aliquando hæresi infecta, sed secundum Petri doctrinam, in soliditate Fidei permansisset inconcussa: at, inquit Henricus, ideo magis necessarium est Symbolum frequenter decantari; sic suscepta est Romæ consuetudo aliena. Casimirus Cluniacensis Monachus, atque Diaconus, Regni Poloniæ hæres, dispensatione Benedicti, pro ea a Polonis rogati, absolutus Votis, & Ordinibus sacris, coronatur Rex, ea conditione ut Poloni omnes rotunda in morem Monachorum tonsura utantur, nec ultra auriculas comam promittant: quo modo adhuc hodie tondentur. Fuit hic Pontifex Romanus ex Comitibus Tusculanis, Theophilactus antea vocatus, annisque duodecim sedit.

Rotunda Polonorum tonsura.

152. JOANNES Vigesimus, coronavit anno 1027. die S. Pa-

Paschæ Conradum Secundum Imperatorem. Sanctum Romualdum eodem anno defunctum, quinquennio post ejus obitum canonizavit, id est in Canonem sive ordinem Divorum redegit, (vide Onomasticon) juxta ritum hujus temporis, qui erat, ut petentibus concederet Apostolica Sedes, super corpus defuncti Altaria constituere, & Missas celebrare. fuit hic Joannes Romanus, Benedicti Decessoris frater, ex Comitibus Tusculanis, Monachus Benedictinus, & rarissimo exemplo fratri in Papatu successit; quod tantum semel antea in Stephano tertio, & Paulo primo fratribus accidit. seditque hic secundus & ultimus fratris in Papatu successor annos fere decem.

Canonizatio S. Romualdi an. 1032.

Secundus & ultimus fratris in Papatu successor.

153. BENEDICTUS Nonus, decem annorum Puer, Alberici Comitis Tusculani, duorum immediate præcedentium Pontificum fratris Filius, suffectus, vel potius intrusus est factione Patris ægre ferentis, Papatum successione duorum Fratrum suorum germanorum quodammodo stabilitum egredi e familia sua: ut autem tantum nefas attentare Albericus

Puer decem annorum Papa.

præ-

præsumeret, præcesserat exemplum in pueruło quinquenni electo & confirmato Archiepiscopo Rhemensi, & in Joanne Duodecimo, annorum septemdecim juvene, ex iisdem Comitibus Tusculanis, ambitione cognominis Patris Alberici, in summum Pontificatum intruso: fuitque habitus puer hic legitimus Papa; a quo petierunt & obtinuerunt Pallium tres Archiepiscopi Hamburgenses sibi invicem succedentes, omnes viri sanctitate insignes: tanta scilicet vigebat tunc observantia erga Romanam Ecclesiam, ut quemcumque audirent Petri Throno insidere, colere & venerari non detrectarent. de ipso Martyrologium Kalendis Junii: *Treviris Sancti Simeonis Monachi, qui a Benedicto Papa Nono in Sanctorum numerum relatus est*. Nec est quod Novatores, ut Baronius ait, hoc Ecclesiæ Romanæ objiciant; ipsa talia non faciebat, sed pati cogebatur, ob potentiam sæcularium Principum.

154. SILVESTER Tertius, Romanus, Puero huic in Pontificatu suppositus fuit: qui Sede duobus fere mensibus occupata, a Benedicti factionariis excussus est:

sed

ſed Puer cunctis ſe inviſum cernens, Joanni Sacræ Romanæ Eccleſiæ Archipresbytero Pontificatum dimiſit, qui Gregorii Sexti nomen aſſumpſit.

155. GREGORIUS Sextus, Romanus, cum per annum ac fere menſes ſex ſediſſet, dimiſſam Cathedram Benedictus pueriliter repetiit: atque ita tres ſimul Pontifices Roma habuit. Væ Regno cujus Rex puer eſt! traditque Otho Friſingenſis, tres iſtos Pontifices, diviſis inter ſe redditibus, ſimul Romæ ſedere viſos: unum ad S. Petrum, alterum ad Sanctam Mariam Majorem, & Benedictum in Palatio Lateranenſi: quo durante Schiſmate Henricus Tertius in Italiam veniens, ventilata erroneorum Pontificum cauſa, tribus iſtis quartum ſubſtituit Suidgerum Epiſcopum Hamburgenſem, qui Clemens Secundus dictus fuit.

SCHISMA XVII.
Tres ſimul Pontifices Romæ reſidentes, contra quos quartus ſuffectus.

156. CLEMENS Secundus, Saxo-Germanus, Suidgerus antea dictus, in die Nativitatis Domini anno 1047. ſolemniter conſecratus, Henricum Tertium Germaniæ Regem, cujus

fue-

fuerat Capellanus, & Episcopus Hamburgensis, & Conjugem ejus Imperiali dignitate sublimavit. sed abeunte in Germaniam Imperatore, Romani Pontificem, injussu suo creatum, veneno e medio sustulere, Pontificatus mense nono: & scribunt quidam venenum in hos usus ab ignobili quodam Bavaro paratum fuisse, qui ei in Pontificatu successit, & Damasus Secundus appellatus est.

157. DAMASUS Junior Germano-Bavarus, Popo Bagniarius antea dictus, ingeniosus & in negotiis tractandis dexter fuit: qui brevissimi temporis Pontifex, vigesimo quarto Pontificatus die per vim occupati, subito mortuus est; ita ut nonnulli hunc inter Pontifices nequaquam nominandum censeant. Alii sic narrant: quod dum a Benedicto Nono supradicto Puero, Ecclesia adhuc affligeretur, hic Damasus missus ab Imperatore eligendus, omnium votis acceptus, brevique defunctus fuerit. quomodo autem Benedictus ille infeliciter obierit, testatur Petrus Damiani Cardinalis coetaneus; quod apparuerit aliquibus horribili figura,

cor-

corpore ursino, auribus & cauda asininis, dicens se a Deo, & Petro, cujus dehonestaverat Sedem, inter bestias amandatum in desertis & putidis locis, usque ad finale judicium; damnatumque inde ad inferos: postquam interpolate ita regnasset per annos 12.

Hoc tempore prope medio inter nostrum & Christianitatis primordium, circa sæculum nempe nonum, indoctum passim & infœlix dictum, licet negari non possit, Pontifices Romanos a primorum pietate Pontificum nonnihil desciviſſe; Deum tamen Ecclesiam suam (uti bene notat Baronius) non deseruiſſe existimandum est; Principibus Christianis sanctitate conspicuis eam tum vel maxime fulciendo: quales fuerunt SS. Henricus Imperator cum Conjuge sua Cunegunde, Stephanus Rex Hungariæ cum filio Emmerico, Vvratislaus Spirenæus Dux Bohemiæ cum Vvenceslao filio, Canutus Rex Daniæ, Eduardus Angliæ, Robertus Franciæ, Ferdinandus Rex Castellæ & Legionis, dictus Magnus &c. ita ut, quod in uno defuit, in altero Deus suppleverit.

158. LEO Nonus, Franco-Germanus, nobilis Comes d'Asprugh, prius Monachus Benedictinus, dein Papa, Virtutum & Miraculorum (ut Martyrologium Romanum 19. Aprilis) laude insignis, quasi Sol novus exoritur. Post Leonem 3. qui S. Svvibertum, & Joannem 20. qui Sanctum Romualdum, ac Benedictum Nonum, qui Sanctum Simeonem Trevirensem, Leo hic in Canonem Divorum solemniter retulit SS. Gerardum Tulli Leucorum, & Vvolfangum Ratisbonæ Episcopos: cumque esset Musica & sacrarum literarum scientia excultus, multas ad cantum Antiphonas composuit, & aliquot præclara opuscula Ecclesiæ Dei utilia edidit: decrevit ut ad omne plenum Officium, exceptis Adventu, & Innocentium festo, feriis, ac vigiliis, atque a Septuagesima usque ad Pascha, cantetur in Missa Hymnus Angelicus *Gloria in excelsis*. ante quidem cantabatur, ex decreto Telesphori in omni Missa; sed hic restrinxit. mandavit insuper Clericorum domicilia juxta Ecclesiam construi debere: seditque laudabiliter paulo ultra quinque annos;

Gloria in Excelsis quando omitti debeat.

Clericorum Domicilia prope Ecclesiam.

nos; & ad ipsius tumulum in Vaticano coruscant miracula.

159. VICTOR Secundus Germano-Bavarus, Everardus antea dictus, Comes Calbensis, Henrici Tertii Imperatoris propinquus & consiliarius. sub ipso Episcopus quidam de crimine Simoniæ accusatus, cum illud detrectaret confiteri, repente jussus est dicere, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*. Patrem quidem & Filium diserte & expedite protulit, Spiritum autem Sanctum nequaquam valuit proferre: itaque se divino Judicio convictum cernens, crimen confessus est, & deposito Episcopatu, mox Spiritum Sanctum libero quoque ore protulit. Pontifex hic paulo ultra duos annos præfuit.

Simoniæ crimen in Spiritum Sanct.

160. STEPHANUS Decimus, Goth-Leonis Ducis Lotharingiæ Filius, primum Canonicus Regularis, deinde Monachus atque Abbas Cassinas, in Pontificem assumptus, ita permisit in locum suum alium eligi Abbatem, ut post obitum suum dumtaxat succederet. Mediolanensem Ecclesiam, quæ a Romana ducentos fe-

re per annos se subtraxerat, eidem submisit, & univit.. Petrum Damiani ab eremo revocatum, invitum creavit Cardinalem & Episcopum Portuensem: quem mox cœpit aulicæ vitæ tædere, ac de reditu ad Eremum sequentem Papam interpellavit; quod tandem ab Alexandro Secundo obtinuit. hunc Petrum Honestum (de familia nobili, Honesta dicta) nominatum, Damiani filium, ob amorem solitudinis, egregiam vitæ sanctimoniam, singularem eruditionem, ac zelum Ecclesiasticæ Disciplinæ, Hieronymum juniorem invenimus appellatum; ipse autem se Petrum Peccatorem appellabat. Stephanus hic septem tantum menses, & aliquot dies præfuit.

S. Petrus Damiani Hieronymus junior dictus, se Petrum Peccatorem nominabat.

161. BENEDICTUS Decimus, nullius plane ingenii (vide Baronium Tom. 11. ad annum 1058.) Mincius antea dictus, inseritur hic a Platina, ab aliis tamen prætermittitur; quod intrusus & invasor reputetur, atque per vim & factionem nonnullorum Potentium noctu fuerit consecratus, dum interea Cardinales plerique cum Petro Damiani hæc detestantes fugere per diversa latibu-

tibula coacti fuerunt: qui cum Sedem Apostolicam nefarie tenuisset per menses fere decem, expulsus est. fuit Romanus ex Comitibus Tusculanis, cujus familiæ septem summi Pontifices referuntur: Sergius 3. Joannes 11. & 12. ac Benedicti quatuor 7. 8. 9. & hic Decimus.

Septem Rom. Pontific. ex Comit. Tusc.

162. NICOLAUS Secundus coronavit Romæ Henricum Quartum Imperatorem anno 1058. sub hoc Pontifice, tempore Petri Damiani, potestas data fuit solis Cardinalibus & non aliis, creandi Pontificem, & dignitas Cardinalatus in majori honore haberi cœpit; ordinatumque fuit, ut quicumque Pontificatum alio modo, quam concordi Cardinalium electione obtineret, pro excommunicato & Apostata haberetur. Eodem tempore Berengarius Archidiaconus Turonensis Hæresiarcha, argumentis ab ipso Pontifice in medium allatis confutatus & devictus palinodiam cecinit, erroremque suum circa Sacramentum Eucharistiæ, in quem tertio reciderat, revocavit: de quo narrat Guilielmus Bibliothecarius, quod proximus morti existens, fe-

Papa a solis Cardinalib. creandus.

Berengarius Hæresiar. resipiscens & moriens.

sto Epiphaniæ magnis suspiriis dixerit: hodie apparebit mihi Christus ad gloriam meam, uti spero, ratione pœnitentiæ meæ; vel ad damnationem, uti timeo, ob animas quas seduxi, & reducere non potui. fuit hic Nicolaus Gallus transalpinus Allobrox, sive Sabaudus, annorum duorum, & mensium sex Pontifex.

Epilepticis Miss. celebr. non licet.

163. ALEXANDER Secundus ita rescripsit super Presbytero Epilepsia laborante: *Clericus habens ordinem Presbyterii, sed quia caduco morbo laborat, non ausi sumus concedere, ut offerret, vel Missam celebraret: quia vero languor in culpa non est, super hac re auctoritatis nostræ decreto consulendo deliberavimus; consuluimus itaque, ut si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione & Missarum celebratione omnibus modis prohibeatur: indecens enim est & periculosum, ut in consecratione Eucharistiæ, morbo victus Epileptico cadat. Si vero Dei misericordia convaluerit (quandoquidem non culpa sed infirmitas in causa est) eum sacrificare jam non interdicimus.* Sub hoc Pontifice contigit Schisma decimum octavum: Cadolo Parmæ Episcopo manifesto Simoniaco, a

Licet, si convaluerint.

non-

nonnullis factiosis electo, & vocato Honorio secundo. Dum hic Pontifex a Concilio, ad componendum Schisma Mantuæ coacto, Lucam transiret, majorem hujus Urbis Ecclesiam B. Martino dicatam, cujus ipse Episcopus fuerat, solemniter consecravit, ejusque Canonicos speciali prærogativa Mitra Episcopali insignitos reddidit, ac multis auxit privilegiis: vide paulo post in Paschali Secundo, qui simile quid fecit Ecclesiæ Compostellanæ. statuit hic Papa ut excepta die Nativitatis Domini, non nisi semel in die celebretur; fuit Mediolanensis, Canonicus Aurelianus, annisque undecim cum dimidio sedit.

SCHISMA XVIII. *Cadolus Parmæ Episcop. contra Alexandrum 2.*

164. GREGORIUS Septimus magno omnium consensu eligitur invitus & reluctans; qui idcirco nuntios expedivit ad Henricum Germaniæ Regem, deprecans ut electionem suam impediret. de eo Martyrologium 25. Maii: *Salerni depositio Sancti Gregorii Papæ Septimi, Ecclesiasticæ libertatis propugnatoris acerrimi*. Ipse de numero Psalmorum ac Lectionum per totum annum in Officio Ecclesiastico sic statuit:

Numerum Psalmorum ac Lect. qui in Offic. Eccles. adhuc servatur.

a die, inquit, *Resurrectionis usque ad Sabbatum in Albis, & a die Pentecostes usque ad Sabbatum ejusdem hebdomadæ, tres Psalmos tantum, tresque lectiones antiquo more cantamus & legimus: omnibus aliis diebus per totum annum, si festivitas est, novem Psalmos, & novem lectiones dicimus; aliis autem diebus duodecim Psalmos & tres Lectiones recitamus: in diebus Dominicis octodecim Psalmos, & novem Lectiones dicimus, excepto die Pascha & Pentecostes*. Ecce numerum Psalmorum & Lectionum, quem hodie adhuc in Officio Ecclesiastico servamus. Contra fornicatores clericos sic scripsit: *Si qui sint Presbyteri, aut Diaconi, aut Subdiaconi, qui crimini fornicationis sunt obnoxii, interdicimus eis ex parte Omnipotentis Dei, & auctoritate S. Petri, introitus Ædis sacræ, donec acta pænitentia satisfaciant: si vero in peccato suo perseverare maluerint, nemo officium eorum auscultare velit; quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum*. De collatione Sacerdotiorum ita sanxit: *Sanctorum patrum decreta sequentes, decernimus, ut si quis posthac Episcopatum aut Abbatiam, aut aliquam Ecclesiasticam dignitatem ab aliquo Laico acceperit, nequaquam inter Episcopos*

Contra Cleric. fornicatores.

Collatio Sacerdotiorum non fiat a Laicis.

aut

aut Abbates numeretur, eique gratia Sancti Petri, atque introitu Ædis interdicatur. Eadem ratione, si quis Imperator, Rex, Dux, Marchio, Comes, aut qualibet alia sæcularis potestas, aut persona Episcopatum, aut aliam Ecclesiasticam Dignitatem detulerit, ejusdem sententia vinculo teneatur. ita Ecclesiasticæ libertatis vindex acerrimus. sub ipso coacta Romæ synodo constitutum est, ut Papæ nomen uni Romano Pontifici tribueretur, quasi sit omnium Pater Patrum, & Pastor Pastorum. Sub hoc fere tempus cœpit Ordo Monachorum Carthusiensium a S. Brunone Doctore Parisiensi, & Canonico Rhemensi institutus anno 1082. contra hunc sanctum Pontificem excitatum est schisma decimumnonum, & creatus fuit antipapa Guibertus Archiepiscopus Ravennas, cui nomen impositum Clemens Tertius. fuit Gregorius Italus Etruscus, ex Comite Petiliano factus Monachus Benedictinus, & parum ultra duodecim annos sanctissime præfuit Ecclesiæ Romanæ.

Solus Pontif. Rom. Papa dictus.

Ordo Carthusianorum.

SCHISMA XIX.
Guibertus, Clemens 3. dictus contra Gregorium 7.

165. VICTOR Tertius, postquam electioni suæ, ex humilitate quantum poterat, restitisset,

tiſſet, tandem acquieſcens, coacto Concilio, Guibertum, qui Clemens Tertius dici volebat, excommunicavit. Decrevit Pœnitentiam & Communionem non debere ſuſcipi, niſi a Catholicis Sacerdotibus, meliuſque eſſe ſine viſibili communione perſiſtere, & inviſibiliter communicare Domino, quam eam ab hæreticis & ſchiſmaticis ſumendo, a Deo ſeparari. Fuit Papa hic nomine & re egregius ſui Victor; nam natus patre Beneventi Principe, ſponſam ſummo loco natam intactam relinquens, clam eremum petiit, factus Monachus Benedictinus; inde ſummus Pontifex, uno circiter anno præfuit.

Pœnitentia, & Communio ab Hæreticis non ſumenda.

166. URBANUS Secundus, ex Canonico Regulari Lateranenſi, ſancti Brunonis diſcipulus; cujus conſiliis & doctrina, in tot illis Eccleſiæ calamitatibus (nam ſchiſma Clementis Tertii Antipapæ nondum extinctum erat) aliquot annis hic Pontifex uſus eſt: indixit expeditionem contra infideles in Terram Sanctam. erat autem pro ſtipendio Indulgentia plenaria propoſita, & pro teſſera militari Crucis ſignum rubei coloris

Expeditio Cruciata.

ris super scapulam dexteram, militum vestibus impressum: hinc Expeditio vocata est Cruciata, & Diploma quod ad hanc edebatur, Bulla Cruciatæ, subintellige, Expeditionis. ut autem Deus omnia prosperaret, Papa ordinavit & indixit Clericis Officium B. Mariæ (a Gregorio Tertio Monachis Cassinensibus injunctum) quod pie susceptum est etiam a Laicis, additis Indulgentiis: ac Duce Godefrido Bullonio Hierosolyma Infidelibus erepta est 14. Julii 1099. fuit ipse auctor cultus & venerationis B. Mariæ in Sabbato, & Præfationis in Missa de eadem, quæ habet: *Et te in veneratione B. Mariæ semper Virginis collaudare, benedicere, & prædicare*. instituit ut per intercessionem ejusdem B. Virginis invocetur Gratia Divina in principio homiliarum sive concionum, dicendo *Ave Maria*; retulit in numerum Divorum S. Attilanum Episcopum Zamorensem, de quo Martyrologium 5. Octobris. fuit Gallus Diœcesis Rhemensis, & fere duodecim annis Petri Cathedram possedit.

Bulla Cruciatæ.

Officium B. Mariæ.

Cultus ejusdem in Sabbato.

Ave Maria sub initium Concionis.

167. PASCHALIS Junior. hunc nolentem & latitantem, cum ANNO CHRISTI 1100.

Schisma Vigesimum.

Albertus, Theodoricus, & Sylvester contra Paschalem II.

Cassinas Abbas, Abbas Abbatū.

Compostellani Canonici Cardinales.

Pontificatus nostri anno secundo, tertio, &c.

cum protestaretur humeros suos tanto oneri nequaquam suffecturos, totus Clerus Papam desiderat: cui optimo Pontifici impius Imperator Henricus Quartus tres Antipapas successive subrogavit, quibus ipse toto fere Pontificatus sui tempore viriliter restitit; sub quo schismate hæresis orta est, quæ docebat Ecclesiæ excommunicationem contemnere: Papa hic coronavit Henricum Quintum, Quarti filium, anno 1111. concessit Abbati Montis Cassini, ut vocaretur Abbas Abbatum. Septem Canonicos in Ecclesia Compostellana instituit, qui vestibus purpureis, & mitris uterentur, quibus solis in Ara maxima, ubi Corpus S. Jacobi Apostoli conditum est, celebrare licet, quosque Cardinales vocavit: & hoc ex affectu quem gerebat ad hanc Ecclesiam, ubi in minoribus existens, Pontificis maximi Legatus fuerat: vide supra in Alexandro Secundo, qui simile quid præstitit Ecclesiæ Lucensi. Fuit hic primus Papa, qui annos Pontificatus sui, sicut Imperator regni computare, & subscribere cœpit: quod sequentes deinde Pontifices sunt imitati, signando: Pontificatus nostri

ſtri anno ſecundo, tertio, &c. fuit Paſchalis Tuſcus, Monachus Cluniacenſis, annoſque octodecim ſedit. Nota quod inter Benedictinos numerentur ſeptem præcipuæ congregationes: primi ſunt Caſſinates, orti circa annum 550. deinde Cluniacenſes circa annum 900. Camaldulenſes anno 940. Vallis umbroſæ anno 1060. Ciſtercienſes 1113. Silveſtrini 1232. & Cœleſtini anno 1274. aliqui Gulielmitas circa annum 1150. & alias minoris notitiæ congregationes numerant: quamvis Aureliani S. Guilielmum Eremitam Auguſtinianum fuiſſe velint.

Septem præcipuæ Congr. Benedictinæ.

168. GELASIUS Junior: adverſus hunc legitimum, & invitum ac renitentem creatum Pontificem, intruſus fuit in Sedem Petri Mauritius Burdinus, Archiepiſcopus in Luſitania Bracharenſis. ſub Gelaſio hoc orti ſunt Templarii, ſive milites templi, qui non longe a Sepulchro Domini, in parte ædium templi habitantes, nomen inde traxerunt: & Hoſpitalarii; hi peregrinos ad terram ſanctam tendentes hoſpitio excipiebant: illi per loca ſacra eos armati ducebant ac reducebant, quo

SCHISMA XXI.

Mauritius Burdinus Luſitanus.

Templarii.

Hoſpitalarii.

quo eis ſine periculo inviſere ea liceret. Templariis S. Bernardus regulas & exhortationes varias præſcripſit, inter quos etiam avunculum habuit: duravit vero hic Ordo ducentos circiter annos, uſque ad Clementem Quintum; ſub quo vide quomodo ſint extincti. fuit Gelaſius Italus Cajetanus, Monachus Caſſinas, unius ſolum anni Pontifex.

169. CALLISTUS Secundus, electus in Cluniacenſi Cœnobio, ubi Gelaſius obierat: ejus in Urbem adventus miro exceptus eſt applauſu; quem præveniens Burdinus Antipapa, in munitionem Sutriam ſe recipit, unde extractus in perpetuum carcerem deportatus eſt: tandem poſt varias militum illuſiones, deductus fuit per mediam urbem piloſa vervecis veſte pro chlamyde rubea indutus, Camelo ex adverſo impoſitus, data ei in manibus pro frœno cauda. Sub hoc Calliſto Secundo, & Henrico Quinto Imperatore, inter Sacerdotium & Imperium inſignis illa pax & concordia facta eſt anno plus minus quinquageſimo, ex quo inter Gregorium Septimum, & Henricum Quar-

Pax inter Sacerdotium & Imperium, pro collat. Beneficiorum.

Quartum, ob Investituram, sive Sacerdotiorum collationem ingens discordia fuerat excitata. Compostellanum in Galœcia Episcopum, in honorem S. Jacobi Apostoli (de cujus miraculis ipse volumen fecit) constituit Metropolitanum: & duodecim Canonicos, ante tantum septem a Paschali Secundo statutos, qualitate Cardinalitia in Ecclesia Compostellana stabilivit: fuit Papa hic Burgundus, Guilielmi Burgundiæ Comitis filius, Imperialis & Regiæ celsitudinis derivata consanguinitate generosus, annosque fere sex in Petri Cathedra sedit. sub ipso anno 1122. habitum fuit primum in Ecclesia occidentali sive latina, Romæ, Concilium generale nonum, Lateranense primum.

Archiepiscopatus Compostellanus.

Concil. Generale 9. Lateranense I.

170. HONORIUS Secundus electus est hoc modo: convenientes in Basilica Lateranensi Cardinales elegerunt Theobaldum S. Anastasiæ presbyterum Cardinalem, & Cœlestinum Secundum appellaverunt; ipsoque suæ non consentiente electioni, cœptus est cani Hymnus *Te Deum laudamus*, quo nondum dimidiato,

Ro-

Robertus Frangipanius cum suis asseclis Lambertum Cardinalem, Episcopum Ostiensem acclamavit Pontificem, qui & ipse pro Theobaldo Hymnum cantabat; unde maximus ortus est tumultus: sed mox omnibus ad concordiam reductis, Lambertus perstitit Pontifex, dictusque est Honorius Secundus; qui cum suam electionem minus Canonicam consideraret, post septem dies in præsentia omnium Cardinalium, sponte Mitra & Manto depositis, Pontificatui renuntiavit, dicens malle se Ostiensem Episcopatum jure obtinere, quam injuria Romanum; Cardinales, ejus perspecta humilitate, eum revocaverunt, & ut legitimum Papam adorantes, consuetam ei obedientiam exhibuerunt. Confirmavit Candidum Ordinem Præmonstratensem, a S. Norberto institutum, cum Patriarcha hic Tanchelinum Hæresiarcham eloquentia sua confutasset, & subtilitate superasset. fuit Honorius Italus, Bononiensis, Canonicus quondam Aurelianus, per annos quinque Ecclesiæ præsidens.

Confirmatio Ord. Præmonstraten.

171. INNOCENTIUS Secundus. legitimus hic Pontu-

tifex, fugiens a facie Antipapæ Petri Leonis, qui se Anacletum Secundum, quemque S. Bernardus Epistola 124. Antichristum dicebat, in Galliam se recipit, atque in itinere per Germaniam inferiorem transiens, Bruxellæ consecravit Ecclesiam S. Joannis super Paludem, *op den Poel*: cujus Dedicationis diploma ibidem adhuc servatur, & memoria quotannis agitur Idibus Octobris, cum Indulgentia plenaria ab ipso Innocentio concessa. porro cum per id tempus Clericis & Sacerdotibus honor qui par erat non deferretur, sententiam excommunicationis protulit in eum qui violentas manus in Clericum injiceret, a qua nullus Episcoporum illum absolvere præsumat, donec Apostolico conspectui præsentetur: quod a posterioribus Pontificibus & Conciliis innovatum fuit. cæterum post infelicem mortem Anacleti Antipapæ, schismatici aliquot Cardinales Gregorium quemdam e suis substituerūt, & Victorem Quartum nominarunt; sed hic ad saniorem mentem opera S.Bernardi mox perductus abdicat, & se Innocentio subjicit: Jamque verum Pontificem Romanæ Cathedræ, Ecclesiam-

SCHISMA XXII.
Petrus Leonis, dictus Anacletus 2.

Dedic. Eccl. S. Joannis Bruxellæ. An. 1130.

Si quis in Clericum manus violentas injecerit, Anathema sit.

ſiamque univerſam paci vixdum reſtituerat Bernardus, in quo negotio ſeptennium laboravit; cum ecce (incredibile dictu) idem Innocentius eidem Bernardo non tantum grates non rependit, ſed & amicitiæ illius pertęſus, ipſum veluti frequentibus ſuis ſcriptionibus permoleſtum faſtidivit; ac demum iniquis malevolorum delationibus circumventus, eo iracundiæ ac cæci furoris proceſſit, ut invictiſſimum defenſorem ſuum, atque orbis Chriſtiani Atlantem imprudentiæ primum accuſaret, tum etiam perfidiæ, ac agitatæ in Eccleſiam proditionis criminaretur: uti patet ex Bernardi ad Innocentium Epiſtolis 213. & 218. Hic Pontifex Lotharium 3. Imperatorem anno 1132. qui Papam ob ſchiſma Petri Leonis fugitivum cum valido exercitu ex urbe Leodienſi Romam reduxit, ibidem coronavit: eique ceu legitimo Pontifici ſchiſmatis tempore fideliter adhæſit. ſub hoc Pontifice obiit Joannes a Stampis, Gallice dictus Jean des Temps, id eſt a Temporibus, ob diuturnam 360. annorum vitam: nam illum ſub Carolo Magno primo meruiſſe tradit Paulus Æmilius in Ludovico Juniore; de

Joannes a Temporibus vixit annis 360.

quo

quo Baptista Mantuanus Carmelita & Poeta:

Illum fama refert hyemes vidisse trecentas.

Fuit Innocentius Romanus Canonicus quondam Regularis, per annos 14. Summus Pontifex: sub ipso habitum est Concilium Generale decimum, Lateranense secundum, in quo inter alia damnatus est Arnaldus de Brixia, qui Clericos possessiones habere posse negabat.

Concil. Generale 10. Lateranense 2.

172. COELESTINUS Secundus, Italus Typhernas, brevem habuit Pontificatum, quinque dumtaxat mensium & dierum tredecim, felicem tamen; quod nulla seditione vexatus fuerit, qua octo praecedentes Pontifices exagitati fuerunt. extat D. Bernardi ad ipsum epistola 234. auctoritatem Sedis Apostolicae adversus infamem Simoniacum implorantis, quae incipit: *Oportet vos secundum Justitiam quae ex Lege est suscitare semen fratris vestri defuncti: quod digne implebitur, si Papae Innocentii, cui in hereditate Domini successistis, & defenditis bene gesta, & minus adimpleta perficitis: prae manibus est in quo*

id

id liceat experiri &c. ut verbum abbreviatum faciam auribus occupatis, audiat paucis Dominus meus, quid dictum fuerit, & factum teneamus &c. Ab hoc Pontifice Cœlestino incipit Malachiæ Archiepiscopi Armachani in Hibernia, ex Ordine Cistercienſi, coætanei S. Bernardi, cujus vitam ipſe conſcripſit, Prophetia de ſummis Pontificibus ab hoc tempore in futurum ſecuturis; cui prædictioni quæ fides adhibenda ſit, videatur hujus Notitiæ Præfatio.

Prophetia S. Malachiæ Epiſ. de futur. Pontificibus.

173. LUCIUS Secundus. contra hunc Pontificem rebelles Romani hæreſim Arnaldi de Brixia ſectati ſunt, nempe Clericos non debere habere proprietatem bonorum, ſed cuncta eſſe Principis, & ſufficere illis, ſi more antiquorum Sacerdotum, ſuſtineantur de Decimis & oblationibus. vide S. Bernardi epiſtolas 242. & 248. Sub hoc Papa Edeſſa Meſopotamiæ civitas, maxima Chriſtianorum clade, a Turcis capta & direpta fuit: qua audita clade mellifluus Pater, juſſu Pontificis, patrocinium Religionis Chriſtianæ ſuſcipiens, Principes omnes Chriſtianos cum literis, tum nuntiis ad-

Clerici poſſunt habere prop. bona.

Civitas Edeſſa a Turcis capta.

adhortatus est ut Crucis Christi vexillum in Saracenos sumerent: quo eventu, patet ex vita Bernardi, & libro 2. de Consideratione. Lucius hic incerto lapidis ictu percussus, cum Romanos ad nova studia concitatos a Capitolio conaretur depellere, paulo post obiit, cum sedisset tantum menses undecim, dies quatuor: fuit Italus Bononiensis Canonicus Augustinianus.

174. EUGENIUS Tertius, Abbas SS. Vincentii & Anastasii Romæ ad Aquas Salvias; quod Monasterium Innocentius Secundus amplo patrimonio a se dotatum & restitutum S. Bernardo dederat; cui Abbatem illum præfecit, qui postea Eugenius Tertius summus Pontifex fuit, uti Breviarium Romanum 20. Augusti. Papa hic Metropolitani Armenorum, qui mille pluresque sub se habet Episcopos, subjicientis se Romano Pontifici, legationem suscipit emensam per sex annos, totidemque menses. S. Bernardus, cujus hic Pontifex Discipulus fuerat, & quem Monachum induerat, illi libros quinque de Consideratione obtulit, ad bene administrandum

Armenorum Metropolit. subjicit se Rom. Pont.

Pon-

Pontificatum. Coronasset hic Eugenius Papa Tertius Conradum Tertium Imperatorem, nisi dum ad motus Italicos compescendos & Imperii coronam capessendam, expeditionem pararet in Italiam, non sine veneni suspicione, extinctus fuisset Imperator. propter turbas autem Romanas in Franciam Eugenius receptus, consecravit anno 1146. Ecclesiam Montis Martyrum prope Parisios, assistente eodem mellifluo Patre, & S. Henricum Imperatorem Divorum Canoni ascripsit: fuit Italus Pisanus, Pontifex 8. annorum.

Dedicatio Eccl. Montis Martyrum prope Paris.

175. ANASTASIUS Quartus Romanus, Canonicus Augustinianus, Pontificatum adeptus, Calicem pulcherrimi operis, magnæque æstimationis Ecclesiæ Lateranensi donavit, & ædes egregias apud Pantheon, quod S. Mariam Rotundam vocant, brevi ædificavit; amator ac nutritius pauperum audiebat; pluraque mente destinaverat, tum ad dignitatem Ecclesiæ, tum ad ornatum Urbis Romæ, si ei aliquamdiu vivere in Pontificatu licuisset: obiit autem post annum primum, mense quarto, die 24.

ADRIA-

176. ADRIANUS Quartus, solus inter Pontifices natione Anglus, uti Adrianus postea Sextus, solus Belga, eidem in omnibus persimilis: is ob severitatem patris, & mediorum tenuitatem, in Galliam secedens, suis obsequiis meruit recipi in Monasterium quoddam Canonicorum Regularium, cujus deinde Abbas factus, Romam pro Ordinis sui reformatione contendit: ubi Eugenius Tertius, cognita ipsius prudentia, illum Episcopum Albanensem creavit, dataque Monachis licentia eligendi alium Abbatem, ipsum Cardinalem & Legatum fecit Apostolicum: factusque deinde Pontifex, nec obolum erogavit in propinquos; adeo ut matrem permiserit alendam eleemosynis Ecclesiæ suæ Parochialis Cantuarii in Anglia. Coronavit Romæ anno 1155. Fredericum Primum, qui Ænobarbus, sive *Barbarossa* dicebatur. fertur hic Pontifex, uti postea Adrianus Sextus, cum onus Pontificium sensisset, dixisse se quidem per omnes dignitatum gradus ad summum Pontificatum ascendisse, sed nihil umquam felicitatis aut tranquillitatis expertum: ac

Unicus Papa Anglus.

Ro-

Romano Pontifice nemo miserabilior.

Romano Pontifice neminem esse miserabiliorem; quod & Adrianus sextus postea censuit. Vocabatur antea Nicolaus Breck-sparre, quod est Hastifragus; hinc hastam fractam in insignibus portabat: obiit morbo anginæ: aliqui dicunt quod cum biberet de fonte aquam, musca inseparabiliter adhæserit ejus gutturi, unde quinto Pontificatus anno præfocatus fuerit.

177. ALEXANDER Tertius. Ad hunc Pontificem S. Thomas Cantuariensis se conferens, benigne acceptus fuit: multumque Papa laboravit pro querela componenda adversus Henricum Secundum Angliæ Regem; a quo Thomas dein Martyrio affectus, multis coruscans miraculis, ab Alexandro hoc in Sanctorum numerum est relatus; decrevitque hic Pontifex, ut nulli, nisi per Apostolicam Sedem Canonizato sacer honor publice habeatur. vetuit detestabiles nundinas, quas Torneamenta vocant, a Germanis circa annum 938. inducta, in quibus milites ex condicto convenire solent, & temere congredi, unde cædes corporum & animarum proveniunt. Fredericum

S. Thomas Cantuariensis canonizatus.

Non nisi ab Apostolica Sede Canonizati publice colendi.

Torneamenta vetita.

Secun-

Secundum Imperatorem Schiſmaticum eo uſque humiliavit, ut in terram proſtrati collum pede comprimens dixerit: *Super Aſpidem & Baſiliſcum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem*. cui ipſe reſpondit; non tibi, ſed Petro, cui ſucceſſor es, pareo. iterumque Pontifex: & mihi, & Petro. Poſt ſic humiliatum Fredericum celebravit Concilium œcumenicum undecimum, Lateranenſe tertium, anno 1179. in quo ſtatutum fuit, ut non habeatur Papa, niſi a duabus Cardinalium partibus electus. multa etiam ad reformationem Cleri edita ſunt: ut unus non habeat duo beneficia, & conferantur iis qui Eccleſiæ prodeſſe poſſunt, & vacantia, non vacatura: ſumptuoſa convivia non convenire Prælatis, ſicuti nec veſtes pretioſas, aut venationes illos decere: ſtatutumque fuit ne quis in Epiſcopum eligeretur, niſi triginta annos natus. De Schiſmate contra hunc Pontificem narrat Martinus Polonus, & Onuphrius Panvinius ipſum viciſſe quatuor Pſeudo-pontifices: primum Octavianum de Monticello, qui Victor Quartus; ſecundum Guidonem Cremonenſem, qui Paſchalis Tertius;

Fredericus Imp. Schiſ. humiliatus.

CONCIL. GENERALE XI. LATERANENSE 3.

Beneficia quibus & quomodo conferenda.

Epiſcop. ante 30. annum non eligendi.

SCHISMA XXIII.

Quatuor Pſeudo-pontifices con-

tra Alexādrum Tertium.

tius; Tertium Joannem Strumiensem, qui Callistus Tertius; & Quartum Landonem, qui Innocentius Tertius, vocati sunt: quorum secundus Paschalis Tertius cum in Germaniam ad Fredericum Imperatorem se recepisset, Carolum Magnum Romanorum quondam Imperatorem in Sanctorum Canonem retulit; qui, quod a schismatico Pontifice sit canonizatus, in Martyrologium Romanum non est relatus; ita ut non simplex hoc schisma fuerit. vide Prophetiam Malachiæ. & laus Deo quod post densas hasce nebulas per ducentos postmodum annos, nulla schismatica tempestas dein exorta fuerit. Ordinem Carthusianorum sub Gregorio septimo exortum confirmavit, Divum Bernardum duodecimo post obitum anno Sanctorum Canoni inseruit. Narratur hic Papa dispensasse cum quodam Nicolao Justiniano Veneto, Monacho Benedictino, & Presbytero, ad ineundum Matrimonium, ne familia illustris Justinianæa, ex qua solus hic in hac Republica supererat, cum ipso extingueretur: qui tandem susceptis sex filiis & tribus filiabus ex Anna Ducis Michaelis Veneti filia, re-

Carolus magnus a schismatico Pontifice canonizatus.

Ordo Carthusianorũ.

Dispensatio cum Monacho Presbytero ad ineundum Matrimonium.

reversus ad Monasterium dies suos sancte finivit. Alexandria Civitas Lombardiæ, sive Insubriæ, sub hoc Pontifice condita, ab ipso nomen accepit. fuit Alexander Italus Senensis, Monachus Cistercìensis, uti Martyrologium eorum habet 27. Augusti. Canonici Aureliani, inter quos in juventute fuit, suum esse contendunt: annosque duos & viginti dignissime sedit, & post Adrianum Primum, proximus omnium ad Petri annos pervenit.

Alexandria Lombardiæ civitas ab Alexandro 3. nominata.

178. LUCIUS Tertius, Lucensis, annorum quatuor Pontifex, nomen suum egregie adimplevit, dum in tantis Ecclesiæ tenebris sub præcedenti Pontifice exortis densum illud schisma ante Papatum lumine suo illustravit, & Alexandrum contra tot adversarios fortiter adjuvit, in rebus agendis solertissimus: electus dein ex Episcopo Ostiensi non immerito in summum Pontificem, difficultatibus etiam non caruit; nam quarto Pontificatus sui anno, a Senatoribus Romanis civili seditione, quod Consulum nomina abolere niteretur, Urbe pulsus, Veronam se recepit, ubi diem

clausit extremum, in Cathedrali Ecclesia, cum hoc Epitaphio sepultus:

Luci Luca dedit lucem tibi, Pontificatum
Ostia, Papatum Roma, Verona mori.
Imo Verona dedit tibi lucis gaudia, Roma
Exilium, curas Ostia, Luca mori.

Amissio Hierosolym. anno 88. postquam a G. Bullone fuerat capta.

179. URBANUS Tertius Italus Mediolanensis: sub ipso Saladinus Babyloniæ Rex Hierosolymam cepit, anno octogesimo octavo, ex quo a Godefrido de Bullone, sub Urbano Secundo infidelibus erepta fuerat: qui nequissimus Tyrannus Crucem Domini per duos dies in probrosum ostentum per civitatem portando fustigari fecit: quo tristi nuncio perculsus Urbanus incidit in ægritudinem, obiitque anno Pontificatus sui secundo nondum expleto.

180. GREGORIUS Octavus, Italus Beneventanus, Monachus Benedictinus, sequenti die subrogatus, mox pro subsidio Terræ Sanctæ ad universos Christifideles literas dedit, indicto uni-

ver-

versali jejunio; sed probus Pontifex secundo mense obiit.

181. CLEMENS Tertius Romanus, vir scientia literarum, facundiaque clarus, sed & vitæ puritate, animique integritate præclarior, trium annorum totidemque mensium Pontifex, declaravit, 'quod filii Episcoporum ex legitimo prius matrimonio nati possint sacris Ordinibus initiari, & habere beneficia etiam in Ecclesia paterna.

182. COELESTINUS Tertius, coronavit Henricum Sextum, Fred. Barbarossæ filium Romæ anno 1191. feria secunda Paschatis, cum ipse Pontifex pridie consecratus fuisset. Confirmavit Ordinem Militum Teutonicorum, in quem non nisi Germani, iidemque nobiles admittuntur, quibus Templariorum reditus multi ascripti sunt. retulit in numerum Sanctorum Ubaldum Episcopum, ab Honorio Secundo Eugubinæ Cathedræ præpositum, cultum ab Ecclesia 16. Maii; & S. Joannem Gualbertum Abbatem 12. Julii, nuper oratione ac lectionibus propriis a Clemente Decimo

Ordo militum Teutonicorum.

cimo in Officio Ecclesiastico adornatum. fuit Cœlestinus Romanus, annisque prope septem Petri Cathedram possedit.

ANNO CHRISTI 1200.

183. INNOCENTIUS Tertius, Senioribus Cardinalibus mutuo concertantibus, junior omnium ætatis annum trigesimum tantum agens, renuens & lacrymans, Pontifex creatur: quod autem Diaconus tantummodo esset, dilata est ejus in Presbyterum ordinatio usque ad Sabbatum sequens quatuor temporum Quadragesimæ, & sequenti Dominica in Pontificem consecratur. Sub ipso Ordo SS. Trinitatis de Redemptione captivorum anno 1198. initium cepit. anno 1202. inter Sanctos Confessores retulit S. Guilielmum Aquitaniæ Ducem per Sanctum Bernardum a Schismate contra Innocentium Secundum mirabiliter reductum, mortuum anno 1156. Romæ Idibus Octobris anno 1209. coronavit Othonem Quartum. Philippus vero Pseudo-Imperator Moguntiæ coronatus dicitur. Cum hoc tempore, contra decretum Alexandri Secundi, aliqui ex nimia devotione (uti de SS. Alberto Crispiniensi, & Nor-

Ordo SS. Trinitatis.

Canonizatio S. Guilielmi.

ber-

berto Præmonſtratenſi legitur) pluries in die Miſſam dicerent; Innocentius hic, & ſequens Honorius ſtatuerunt, ut excepta die Nativitatis Domini non niſi ſemel in die citra diſpenſationem celebretur. juſſitque Innocentius recitari in Quadrageſima Pſalmos Pœnitentiales; & dicitur compoſuiſſe Orationem, *A cunctis*. laudatiſſimus hic Pontifex, cum ſcripſiſſet inſigne volumen de ſacro Altaris Myſterio, in quo tranſubſtantiationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Domini fieri docet; illudque ſervari in Templis, & campanulam cum lumine præcedere, cum ad infirmos defertur, ordinaſſet, & alia egregia opera edidiſſet; cumque ædificaſſet Romæ ampliſſimum Sancti Spiritus Xenodochium pro Orphanis, Peregrinis, & Infirmis; quomodo poſt mortem, decimo nono Pontificatus ſui anno pie obitam, apparuerit ingenti flamma cinctus B. Lutgardi, vide Bellarminum de Gemitu Columbæ, lib. 2. Cap. 9. ſub ipſo habitum fuit Concilium œcumenicum 12. Lateranenſe 4. anno 1214. numero Prælatorum vix comprehenſo. fuit Innocentius Italus, Anagninus ex Signiæ

Semel tantum in die celebrandū.

Pſal. Pœnit. in Quadrag.

Oratio, A cunctis.

Euchariſtia cum lumine & campanula ad ægros ferenda.

CONCIL. GENERALE 12. LATERANENSE 4.

Comitibus, Canonicus quondam Augustinianus, Pontifex post Petrum diuturnitate sessionis septimus.

184. HONORIUS Tertius anno 1220. Romæ coronavit Fredericum Secundum; qui dein male contra Ecclesiam se gerens, Imperio privatus est ab Innocentio Quarto in Concilio Lugdunensi. Gerardus Loricius, in Summa Theologica, verbo *Benedictio*, ait Honorium Tertium Indulgentiam concessisse Germanis, post comestionem actis gratiis haustum sumentibus: passim tamen ad Bonifacium aliquem Papam id refertur, juxta antiquum hoc Distichon:

Indulgentia bibentibus post dictas Gratias.

Papa Bonifacius post Grates rite bibenti
Sexaginta dies Pacis amore dedit.

Circa quod auctor *du Recueil des questions curieuses* ita censet: *peut-estre que le peuple se mesprend', en attribuant l'institution au Pape Boniface, la rime en ayant donnè occasion:*

Beuvons une fois apres la grace,
Pour le pardon du Pape Boniface.

Nam quisquis Papa ille fuerit, vere Benefactor sive Bonifacius, si minus nomine, re ipsa fuit: quam in-

indulgentiam potissimum concessit, ne Gratiarum actio post refectionem omitteretur. Audisse memini ex Presbyteris, sive senioribus nostris Mechliniensibus, cum tempore Xysti V. Reverendissimus Dominus Vvilhelmus Lindanus Ruremondensis Episcopus Ecclesiæ suæ negotiis Romæ detineretur, & rogatu C. Baronii, ac instinctu Pontificis vacaret relegendis, & expendendis notationibus in Martyrologium a Baronio propediem in lucem emittendis; ipsum inter alia exposuisse Pontifici, quomodo moris esset in Belgio bibere post dictas gratias mensales, pro lucranda Indulgentia Papæ Bonifacii: & respondisse Xystum, se, licet de Indulgentia ista nihil unquam inaudiisset, eam tamen, sive data fuerit, sive non, motu proprio Belgis concedere. Sub hoc Honorio cœpit mos concludendi Cardinales in Conclavi pro electione novi Pontificis: ubi quotidie aliquid cibi illis detrahitur, ut ex parciori victu, uti Ciaconius ait, maturaretur electio. Ordinem Dominicanum, & Franciscanum ab Innocentio decessore approbatum Honorius confirmavit. fuit Romanus, Canonicus

Conclave Cardin. & parcior vict.

Ordo Dominicanus, & Franciscanus confirm.

Regularis, seditque annos fere undecim.

185. GREGORIUS Nonus Anagninus, Innocentii Tertii Nepos, ordinavit ad Elevationem Corporis Christi in Missa campanam pulsari, ut fideles etiam extra Ecclesiam ad illud adorandum mentem elevent, & participent de sanctissimo Sacrificio: item *Salve Regina* sub vesperam cantari, & ære sonante Fideles convocari ad Laudes Deiparæ; quem hymnum ob Ecclesiam ab Imperatore Frederico Secundo valde afflictam quotidie cantari præcepit. Hymnus hic ab Hermanno Contracto uno sæculo ante compositus dicitur. SS. Dominicum & Franciscum una inter Divos retulit, illum octavo, hunc secundo post obitum anno; atque Antonium a Padua nondum completo post obitum anno: item Sanctam Elisabetham Hungariæ Reginam. cumque sedisset annos quatuordecim & menses quinque, ex devotione sepeliri voluit in habitu Franciscano. Officium Minorum de sancto Francisco in primis Vesperis sic canit: *Cœpit sub Innocentio, cursumque sub Honorio per-*

Campanæ sonitus ad elevationem in Missa.

Salve Regina & Laudes vespert.

Canonizatio SS. Dominici, Francisci, Ant. a Padua, &c.

Devotio sepulturæ in habitu relig.

perfecit gloriosum , succedens his Gregorius magnificavit amplius: Ordinique Franciscano affectissimus eum multis privilegiis affecit.

186. COELESTINUS Quartus, Mediolanensis, decimo septimo electionis suæ die, ante coronationem moritur, & vacat Sedes mensibus 21. eo quod Cardinales plerique a Frederico Secundo Imperatore, qui contra Papam & Ecclesiam dissidebat, captivi detinerentur: unde factiones Guelphorum pro Papa, & Gibellinorum pro Imperatore invaluerunt: quorum nominum originem vide in Onomastico. tandem post fere duorum annorum Sedis Apostolicæ vacationem, precibus Raymondi Comitis Tolosani dimissis a Frederico Cardinalibus, Papa sequens electus fuit.

Factiones Guelphorũ & Gibellin.

187. INNOCENTIUS Quartus amicus pridem Imperatoris. Hoc Papa renuntiato Fredericus dixit, se optimum amicum Cardinalem amisisse, & acerrimum hostem eumdem Papam nactum esse, quod rei eventus declaravit; nam hi versus nomine Frederici tunc spargebantur:

Roma diu titubans, variis erroribus acta
Corruet, & Mundi desinet esse Caput.

Cui responsum:

Niteris incassum Navim submergere Petri:
Fluctuat, at numquam mergitur illa ratis.

Rescripsit Fredericus:

Fata volunt, stellæque docent, aviumque volatus,
Quod Fredericus ego malleus orbis ero.

Cui responsum:

Fata volunt, Scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita brevis, pœna perennis erit.

Octava Nativitatis B. Mariæ.

Ruber galerus Cardin.

Innocentius hic festum Nativitatis B. Mariæ diu quidem ante institutum, cum Octava celebrari ordinavit. Cardinales rubri galeri insignibus decoravit; quo significare voluit eos paratos esse debere caput & sanguinem impendere pro tuenda Ecclesia, eo maxime tempore quo Fredericus eam ita vexabat. reliqua Cardinalium insignia posteriores Pontifices, Bonifacius Octavus, & Paulus secundus, excogitaverunt. Sub annum 1245. ab hoc Pontifice con-

fir-

firmati sunt septem Imperii Electores: de quibus hi versus:

Moguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii fit Cancellarius horum.

7. *Imperii Electores.*

hi tres Ecclesiastici: Moguntinensis Germaniæ, Trevirensis Galliæ, Coloniensis Italiæ sunt Cancellarii; quatuor sequentes sæculares, Imperatoris in coronatione Officiales:

Est Palatinus Dapifer, Dux portitor Ensis,
Marchio Præpositus cameræ, Pincerna Bohemus.

Comes Palatinus, Dux Saxoniæ, Marchio Brandemburgicus, & Rex Bohemiæ. Antea sub Gregorio Quinto statutum fuerat, ut omnes Imperii Principes feudatarii eligerent Imperatorem. Papa hic Petrum Martyrem Ordinis Prædicatorum, & Stanislaum Episcopum Cracoviensem, Martyrum Catalogo adscripsit: ac Sanctam Claram Virginem ægrotantem invisit, eique suppliciter petenti Indulgentiam peccatorum impertivit; quam sequens Pontifex Alexander inter Sanctas Virgines retulit. Sub Innocentio Quarto anno 1244. habitum fuit Concilium œcumenicum

Petrus Martyr, & Stanislaus Cracov. Sanctis adscripti.

CONCIL.

GENERA. 13. LUGDUNENSE PRIMUM. cum 13. Lugdunense primum contra Fredericum Secundum Ecclesiæ rebellem, Imperio depositum: & substitutus ei fuit Henricus Turingus, S. Elisabethæ filius: dein Guilielmus Hollandus: huic Richardus Anglus: ac demum Alphonsus Sapiens, Castellæ Rex: qui coronati a Papa non fuerunt; sed tenetur post depositionem Frederici, Imperium vacasse usque ad Rudolphum Hasburgicum. Fuit Innocentius Italus, Genuensis, paullo post undecimum Papatus annum mortuus.

188. ALEXANDER Quartus Anagninus, Consanguineus Innocentii Tertii, & Gregorii Noni, annorum prope septem Pontifex, canonizavit sanctam Claram sub priore Pontifice mortuam. Libros Guilielmi de sancto Amore contra paupertatem religiosam perpetuo edicto abolevit, atque Mendicantium ordinibus multa concessit privilegia, & ex eis viros doctos ad Episcopatum ac Cardinalatum provexit: Eremitas Augustinianos urbes incolere jussit; ubi verbo & exemplo, nec non confessiones audiendo, salutis fructum afferre possent. Fe-

Canonizatio S. Claræ.

Libri G. de S. Amore condemnati.

Eremitæ Augustin. ex eremo ad urbes vocati.

stum

ſtum Sancti Rumoldi Mechlinienſium Apoſtoli ſtatuit celebrandum prima die Julii: de quo vetus Uſuardi Martyrologium a J. Molano editum: *Kalendis Julii Octava ſancti Joannis Baptiſtæ, Mechliniæ Paſſio ſancti Rumoldi glorioſiſſimi Martyris atque Pontificis, Scotorum Regis filii, ſignis & doctrina mirabilis; qui regalis celſitudinis Solium, & Pontificalis dignitatis reſpuens honorem Mechliniam petiit, ſibi divinitus deſtinatam, quam Octavo Kalendas Julii Martyrio conſecravit; ſed quia eadem die ſanctiſſimi Baptiſtæ, & Præcurſoris Domini celebratur Nativitas, Romanus Pontifex Alexander Quartus Paſſionem noſtri Martyris in Nativitatis prædictæ Octava conſtituit ſolemnizari*. fuerat autem Canoni Sanctorum aſcriptus more tunc recepto (vide ſupra in Leone 3.) ſub Joanne undecimo anno 930. cum Martyrio affectus fuiſſet anno 776.

Feſtū ſancti Rumoldi Mechlinien. Apoſt. quare prima Julii?

189. URBANUS Quartus, Natione Gallus, Patria Trecenſis, natus patre Sutore veteramentario, ſed animi indole nobilis, annorum trium, & duorum fere menſium Papa, quondam Monachus Ciſtercienſis, profeſſus in Monaſterio Foſſæ novæ: ita

ita die secunda Octobris Martyrologium Cisterciense. anno 1264. Festum Corporis Christi solemnissime celebrandum instituit, ob causam quam reddit sanctus Thomas in Officio ejusdem festi. Collegium duodecim Canonicorum Trecis in patria fundavit; idque in Templo S. Urbani ab ipso in paternarum ædium solo ædificari jusso. Ephemerides Gallicæ secunda Novembris de ipso narrant: *Qu' il fit cette belle repartie a Alphonse Roy d' Espagne, qui luy reprochoit, qu' il estoit fils d' un Savetier: il n' y a pas d' honneur de naitre noble, mais bien de scavoir s' annobler soy-meme par son scavoir, sa prudence, & ses bonnes meurs.*

Festum Corporis Christi.

190. CLEMENS Quartus, Gallus annorum trium & decem mensium Pontifex: post uxoris decessum, e qua duas habuit filias, secessit ipse ad Carthusianos; apud quos etiam pater ipsius defuncta uxore se retraxerat, & usque ad mortem perseverarat: sed sanctus Ludovicus Franciæ Rex, prænoscens bono publico magis expedire, eum revocavit, & ascivit in Consiliarium ac status ministrum. variis dein Ecclesiasticis

di-

dignitatibus insignitus, tandem factus Papa, raræ virtutis exemplum præbuit, cum in aliis, tum maxime in affectu erga consanguineos. uni enim filiæ in Monasterio collocatæ triginta tantum libras dedit, alteri quæ conditionis suæ marito nupserat, trecentas libras dotis nomine numerari jussit; idque hac conditione, ne quid amplius peteret. Nepoti tres habenti præbendas injunxit dimissionem duarum: instantibus autem amicis, ut non tantum ea beneficia ipsi permitteret, sed majora & plura tribueret, respondit, se plus Deo, quam carni & sanguini debitorem esse. dignum est legi in additionibus Onuphrii ad Platinam Breve Apostolicum super hoc Nepoti suo scriptum; quod & invenitur apud Marchantium in Horto Pastorum, titulo de Beneficiis. imitatus semper institutum Carthusianorum, a morte uxoris, abstinuit a carnibus usque ad obitum, neque umquam dimisit cilicium; unde merito Carthusianis adnumerari potest, cui flagrans non defuit affectus, & imitatio regularis.

Pontifex plus Deo quam carni & sanguini debet.

GRE-

191. GREGORIUS Decimus, cum ex discordia Cardinalium vacatio Sedis protracta fuisset usque in trigesimum tertium mensem, qua diuturnior nulla fuit; tandem

Sedis Apostolicæ diutissima vacatio.

Papatus munus tulit Archidiaconus unus,
Quem Patrem Patrum fecit discordia fratrum.

Dictus antea Theobaldus Placentinus, de familia Vice-comitum Mediolanensium, Archidiaconus Leodiensis, existens Pontificis Vicarius Generalis in obsequio Christianorum apud Ptolemaidem Syriæ civitatem, cum Eduardo primogenito Anglorum Regis filio; ubi Ludovicum Francorum Regem, & tempus opportunum expectabat, ut cum cæteris Hierosolymam proficisceretur contra Saracenos, ad expugnandam Terram Sanctam. vide Joannis Molani Natales Sanctorum Belgii decima Januarii, ubi hic Gregorius pro Sancto recensetur. ipso Pontifice anno 1274. celebratum fuit Concilium œcumenicum 14. Lugdunense secundum, & inter alia conditæ sunt leges in Conclavi a Cardinalibus observandæ, quas vi-

CONCIL. GENERA. 14. LUGDUNENSE 2.

vide in Annotationibus Onuphrii ad Platinam. Huic Concilio Pontifex ipse cum quindecim Cardinalibus præsens interfuit; sub quo obiit sanctus Bonaventura, & divus Thomas eo se conferens in itinere mortuus est. Rudolphus Comes Hasburgicus, primus e Domo Austriaca Imperator, Aquisgrani primo coronatus, dein Losannam Helvetiorum urbem ad hunc Gregorium profectus ab ipso confirmatus, & Imperii insignibus decoratus fuit; quod nollet ire Romam pro Imperii Corona, dicens: multorum Alemannorum Reges Italia consumpsit, non ibo Romam.

Anno Christi 1244.

Primus Austriacus Imperator.

192. INNOCENTIUS Quintus Burgundus, Frater Petrus de Tarentasia prius vocatus; ex Ordine Prædicatorum primus in summum Pontificem electus, Pontificatus sui mense ac die quinto moritur. contraxerat levem offensiunculam contra Sacerdotes sæculares, eo quod, cum esset inter illos & Fratres Prædicatores contentio de sepeliendo corpore Clementis Quarti, adjudicavit id fratribus committi debere, quod Pontificem, dum viveret, ita voluisse diceret.

Contentio de Sepultura inter Regul. & sæculares Sacerdotes.

ADRIA-

193. ADRIANUS Quintus Genuensis, Nepos Innocentii Quarti, revocavit constitutionem Gregorii Decimi, de Conclavi Cardinalium; quam revocationem, quod ante ejus coronationem facta fuisset, & sic invalida censeretur, Joannes successor confirmavit: atque ita sine Conclavis conclusione qui successerunt Pontifices Nicolaus Tertius, Martinus Quartus, & Cœlestinus Quintus, creati sunt; hic autem posterior Cœlestinus renovavit dictam Gregorii constitutionem, & qui ei suffectus est Bonifacius Octavus ratam habuit, confirmatamque libro Decretalium Sexto registravit: a quo deinceps tempore observata est. Adrianus hic amicis, qui ad ei de Pontificatu congratulandum advenerant, respondisse fertur: utinam me Cardinalem prospere valentem, non moribundum Pontificem invenissetis! post ejus obitum, qui triginta novem tantummodo diebus in Pontificatu æger vixerat, electus fuit Vice-dominus de Vice-dominis Placentinus, Gregorii Decimi Nepos, ejus Sororis filius.

Constitutio de Conclavi Cardinalium renovata.

VICE-

194. VICE-DOMINUS, dictus per aliquot horas GREGORIUS Undecimus, primum Minorita, deinde Archi-Episcopus Aquensis, postmodum electus in Papam; ipsa electionis die, suprema simul dignitate & vita functus est, ideoque inter Pontifices passim non numeratus: sed computandum esse, vel ob subiti occasus exemplum, a quo tanta dignitas exempta non est, quis neget? vide supra Stephanum Secundum, brevis similiter spatii Pontificem, & chronicon Minorum anno 1276.

Papa unius diei.

195. JOANNES Vigesimus Primus (dictus Vigesimus secundus, sed revera tantum Vigesimus, ob rationes superius allatas in Joanne Decimo nono) Lusitanus Ulissiponensis; primus qui eo jam tempore quo Pontifices nomina mutare cæperunt, nomen suum retinuit, dictus antea Magister Joannes Petrus, medicinæ peritissimus: inter alia edidit librum qui inscribitur *Thesaurus Pauperum*, de medendis humani corporis morbis, in omnes fere linguas ad usum

Papa medicus. auctor Thesauri pauperum.

usum pauperum translatum: mense sui Pontificatus octavo, ruina cubiculi recens constructi, obiit; qui vitam sibi longiorem ob medicinæ peritiam pollicebatur: sed videmus, ne summos quidem Pontifices & maximos Physicos, humanis casibus exemptos esse. Constitutionem Gregorii Decimi de Conclavi, quam Adrianus Quintus suspenderat, penitus revocavit, adeò ut sine conclusione Cardinalium, qui deinceps ei successerunt, usque ad Bonifacium Octavum electi fuerint.

196. NICOLAUS Tertius, amantissimus fuit Fratrum Minorum, ex quibus aliquot Cardinales creavit: Missam devotissime celebrabat, ita ut semper sacrificii tempore in lacrymas difflueret. vacantibus Ecclesiis citissime prospiciebat, easque statim optimis & idoneis ministris committebat. Notarios & Tabelliones, tamquam sanguine pauperum litigantium victitantes, ut tetrum virus, Curia sua exclusit. fuit Romanus ex illustri Ursinorum Familia: & Romani a sexaginta retro annis, ab Honorio nempe Tertio, usque ad hunc Nicolaum Ter-

Tabelliones sanguisugæ litigantium.

Tertium, nullum Civem suum in Petri Cathedra sedere viderant: probus hic Pontifex intempestive, nondum triennio in Pontificatu exacto, sublatus est.

197. MARTINUS Quartus, a nonnullis secundus tantum dictus; sed duo intermedii Pontifices Marini inter Martinos recensentur: fuit Gallus, quondam Canonicus & Thesaurarius Ecclesiæ Sancti Martini Turonensis; ideoque Martinus nominari voluit, dictus antea Simon de Bria. sub ipso Vesperæ Siculæ contigerunt; *Vesperæ Siculæ.* Siculis, cum Gallorum superbiam ac libidinem amplius ferre nequirent, constituto tempore pulsationis campanarum ad preces vespertinas, ipsa die Paschatis, quæ erat 30. dies Martii anno 1282. omnes tota insula Gallos, super octo millia, inermes, & nihil tale, tali maxime die cogitantes, nullo ætatis aut conditionis discrimine habito, trucidantibus, ipsasque a Francis prægnantes Mulieres Siculas eviscerantibus, ne quid stirpis Franciæ superesset in Sicilia. quo tempore Petrus Aragonius salutatus est Rex Siciliæ. Papa autem, hoc audito, jus Re-

gni

gni ei abrogat, & tribuit Carolo Valesio filio minori Regis Franciæ ex forore Aragonii. Martinus hic ab omni cupiditate suorum alienus, Ecclesiastici juris defensor maximus fuit. cum Germanus frater aliquando ad eum accessisset, ut ei de tanto honore gratularetur, simulque multa ab eo obtinere speraret: eum confestim paucis muneribus donatum, domum redire jussit, affirmans bona Ecclesiæ, quæ sua non essent, se nolle sine ratione donare. anno sui Pontificatus quarto mortuus, ex devotione in habitu Franciscano sepultus fuit: hinc in Epilogo Ordinis Seraphici tamquam Pontifex ex Franciscano Ordine assumptus exprimitur: sed non recte, uti supra Gregorius Nonus.

Papa Ecclesiæ bona suis non distribuens.

198. HONORIUS Quartus senio & arthritide laborans, instrumentis ad hoc affabre aptatis missam celebrabat: prudentia & consilio præpollebat, dictitans manus & pedes non imperare, sed caput. Ordines Carmelitarum, & Eremitarum Augustinianorum ad maturiorem deliberationem delatos confirmavit; Carmelitisque Pallium album dedit,

Carmelitæ & Augustiniani reformati.

dit, cum antea versicolore uterentur. Aulicos suos amabat, & propinquorum amore non caruit, quos ex Ecclesiæ reditibus ditabat, contra quam facere solebat prædecessor. fuit Romanus, annisque duobus sedit.

199. NICOLAUS Quartus, Italus, Ordinis Minorum Generalis, humili genere, civitate Asculana in Piceno ortus, primus in Pontificem ex Franciscanis assumptus (quamquam non proprie, cum ante ipsum electus fuerit ex eodem Ordine Vice-dominus nepos Gregorii Decimi, ipsa electionis die mortuus) probos & eruditos cognatorum loco habuit: audito calamitoso rerum Syriæ statu, Crucem prædicari ubique jussit, sollicitans Principes Christianos arma in Barbaros convertere: & ipse suo ære conflatum exercitum misit in Syriam ad Ptolemaidis, quam Soldanus obsidebat, defensionem: sed inutiliter; hancque Christianorum a Terra Sancta expulsionem deplorans, obiit mense primo post annum Pontificatus sui quartum. scribunt aliqui (putem fabulose) ipsum fecisse constitutionem, ne-

Primus ex Franciscanis Pontifex probos & eruditos cognatorum loco habuit.

Amissio Ptolemaidis.

minem posse fieri Papam, nisi ex Ordine Minorum: & videtur nonnihil causæ subfuisse; quia Sedes post mortem ipsius valde diu vacavit, ultra duos nempe annos: donec tandem electus fuit sanctissimus Eremita, nihil simile cogitans, Petrus de Morono.

200. COELESTINUS Quintus, Italus Eserniensis, in Samnitibus natus, parentibus piis, sed arctis domi rebus, ipse undecim Fratrum suorum ultimus. Cum ex discordia Cardinalium Sedes Apostolica vacasset annos duos, menses tres, dies duos, Cardinalis Latinus ex Ordine Prædicatorum mentionem fecit Petri de Morono notissimæ Sanctitatis Eremitæ: qui absens confestim omnium consensu renuntiatus Pontifex, acceptis electionis suæ literis, ægerrime Pontificatum admisit, usurpans illud Davidis, Psalmo 70. *Quoniam non cognovi literaturam, introibo in potentias Domini?* dumque ex Eremo ad consecrationem tenderet, vectus est asello; non enim induci potuit, ut equo veheretur: quam simplicitatem Deus miraculo sanitatis ægro redditæ comprobavit; in qua

Sedis Apost. vacatio per annos 2. menses 3.

qua confecratione ad ducenta hominum millia interfuiſſe referuntur, propter diu expectatam electionem, ac rei novitatem; quod homo Eremita literarum rudis, & linguæ latinæ ignarus, ut narrat Ciaconius ex Guilielmo Cardinali Sirleto, ſed ſanctitate eximia præditus ad tantæ dignitatis faſtigium non niſi a Deo evectus fuiſſet; & ideo Cœleſtinus vocatus, quod cœlitus miſſus crederetur. Inter duodecim quos creavit Cardinales, duos ſui inſtituti Monachos, ab ipſo Cœleſtinos dictos aſſumpſit, quibuſcum Divinarum Laudum conſueto exercitio privatim vacare poſſet. ſed mox defuncto Cardinali Latino, qui pondus Apoſtolicum vice Pontificis, cum ſe imparem tanto oneri crederet, ſuſtinebat; cogitavit de Pontificatus abdicatione: ad quam Papam pronum notans Benedictus Cardinalis Cajetanus, ſucceſſioni inhians, eam perſuaſionibus ſuis maxime promovit; nequaquam autem vaframentis vulgo decantatis, immiſſa nimirum per cannam, ſive fiſtulam voce de ſuperiore cubiculi tabulato: ut ſi ſalvari vellet, Pontificatu abiret; Cœleſtinus enim non adeo cre-

Eremita Linguæ Latinæ ignarus fit Papa.

Abdicatio Papalis dignitatis

dendus est rudis fuisse in discernendis spiritibus, ut talibus se dolis deludi passus esset, qui cum Angelis Dei frequens conversabatur, & spiritu prophetico donatus erat. facta igitur constitutione, licere Pontifici abdicare se dignitate, abdicavit Cœlestinus in publico Consistorio, deditque Cardinalibus potestatem subrogandi alium; statimque depositis ornamentis Pontificiis ad Cardinalium pedes se recepit, qui regnaverat tantum menses 5. & dies octo.

Licita per constitutionem.

201. BONIFACIUS, Octavus vulgo dictus (cum sextus dumtaxat dicendus esset, rejectis duobus Bonifaciis Sexto & Septimo iniquis Sedis invasoribus) Benedictus Cardinalis, Cajetanus antea vocatus conjecit in carcerem decessorem Cælestinum; quod metueret, ne aliquis ex Potentatibus eum ad Pontificatum reduceret; in quo carcere post biennium sanctissime mortuus est 19. Maii, anno 1296. aurea cruce circa ostium cubiculi tota die mirabiliter in aere pendente; & ob miraculorum præstantiam undecim post annos a Clemente Quinto in Sanctorum nu-

ANNO CHRISTI 1300.

numerum relatus. Bonifacius, expulsis duobus Cardinalibus Columnensibus, maximis suis inimicis, iisque omni dignitate spoliatis, exhibuit se mox publice spectandum cum tiara duplici corona cincta, non contentus simplici, qua antecessores usi fuerant; cui Urbanus deinde Quintus tertiam imposuit. Bonifacius Jubilæum primus instituit centesimo quoque anno celebrandum; quod anno seculari 1300. Romæ maximo populi concursu celebravit. Quo tempore cum Albertus Austriacus Imperatoris Rudolphi filius contra Adolphum Nassavium electum Imperatorem, prætenderet Imperium, essetque inter illos summa contentio; Papa duobus altercantibus, id sibi adscribens, Romæ die quodam se stitit in publico, in habitu ordinario Pontificali, benedictionem populo impertiens: die vero sequenti cum habitu prodiit Imperiali, coronam Cæsaream in capite gestans, prælatis sibi per spatharium gladiis duobus; cumque sedisset in throno, alta voce clamavit: *Ecce duo gladii hic*, Pontificiæ nempe & Cæsareæ potestatis. sed postea confirmavit electionem Alberti, tali eum condi-

Mitra Papalis cum duplici corona.

Primum Jubilæum.

Papa ambit esse Imperator: deinde Rex Franciæ.

ditione coronans, ut Imperator Regi Franciæ Philippo Pulchro (quem ob reditus Ecclesiasticos sibi negatos excommunicaverat) bellum inferret; eoque regno privato, Regni Franciæ titulum ipse Papa gestaret: unde maximæ dissensiones inter Bonifacium Papam, & Philippum Regem ortæ sunt. Sicut Innocentius Quartus Cardinalibus rubrum galerum, ita Bonifacius purpureum eis vestimentum dedit. Degradationis Clericorum certam sententiam & rationem conscripsit. Pulpitum in Laterano erigendum curavit, ex quo feria quinta in Cæna Domini quotannis excommunicationes proclamantur. Corpus Hermanni Bisochi, qui fuerat caput Ordinis Fratricellorum, apud Ferrarienses per triginta annos pro sancto cultus, habita diligenti inquisitione, exhumari & comburi jussit tanquam damnati Hæretici, & ara ejus donariis multis pretiosa destructa fuit. Ludovicum Nonum Francorum Regem divorum numero adscripsit, Francis licet postea infestissimus, uti patet ex injuriosis utrimque literis de Jure Ecclesiæ & Regni scriptis, quas profert Fr. Cariere in Chronolo-

Rubra vestis Cardinalium.

Clericorum Degradatio.

Excommunicatio in Cæna Domini.

S. Ludovicus canonizatus.

gia

gia Pontificum, Additione de Pontificibus male in Galliam affectis: ut a Gallis de ipso dicterium hoc sparsum habeatur: *Papatum ut vulpes intravit, ut lupus gubernavit, ut canis expiravit*. contra quod notandum est, trecentis post mortem annis, hoc seculo, anno nempe 1605. quinto idus Octobris, corpus ejus plane incorruptum, membrisque omnibus integrum repertum fuisse; vestibus quoque sacris, quibus ad sepulturam indutus fuerat, omnino sanis: qua de re confectum fuit publicum instrumentum, quod descripsit Bzovius Tomo quarto. sedit Bonifacius hic Octavus annos octo, menses fere decem; fuit Anagninus, ex prosapia Innocentii Tertii.

Papa nota non ita bona post 300. annos integer repertus.

202. BENEDICTUS Undecimus, secundus ex Ordine Prædicatorum ad Papatum evectus: Decimus, imo Nonus ab aliquibus tantum dictus est, propter Benedictum Quintum, qui vivente Joanne Duodecimo, malæ notæ Pontifice, suffectus fuit: & Benedictum Decimum, qui per vim intrusus Sedem Apostolicam fere per annum violente tenuit. Natus fuit hic Benedictus Tarvisii,

in Venetorum diſtrictu, obſcuris parentibus, patre Notario, matre pannorum lotrice: Grammaticæ primum præceptore Bocaſino patruo, Presbytero Eccleſiæ Parochialis ſancti Andreæ in patria, operam dedit: deinde Venetiis, quo vitam ſuſtentare poſſet, Nobilium Patriciorum filios rudimenta docuit; Ordinemque Prædicatorum inopia preſſus intravit (ita Ciaconius ejuſdem Ordinis vitæ Pontificum Hiſtoricus). Pontifex hic, memorabili ſui cognitionis exemplo, pauperculam matrem, quondam Dominicani Conventus in patria ordinariam pannorum lotricem, in veſtibus ſericis ad ſe introductam, noſcere diſſimulavit. Ciaconius ſic narrat: quod Pontifice ob timorem Columnenſium Urbe relicta Peruſium profecto, ibi memoria dignum æterna quid acciderit: cum Pontificis mater jam anus ad eum ſalutandum aliquando vili habitu acceſſiſſet; a Pontificis familiaribus ſericis veſtimentis induta, cubiculo ejus introducitur: eam Pontifex matrem ſuam eſſe negavit; quæ vilibus veſtimentis, non ſericis uti ſoleret: ea deducta, & prioribus veſtibus amicta, Ponti-

Papa filius matris pannorum lotricis.

fici

fici denuo sistitur; quam Pontifex amplexatus, ut matrem agnovit, & veneratus est, ac publice clamavit; eam pauperculam anum matrem suam esse, non illam ditem pretiosis vestibus indutam: quam ejus humilitatem audientes, qui astabant, obstupuerunt. fuisse autem Benedictum brevis quidem spatii, octo tantum mensium, & sex dierum Pontificem; sed virum optimum ac sanctissimum miracula ab eo post mortem edita declarant. Memoriam Impressionis stigmatum in corpore Beati Francisci, anniversaria celebritate observari a Minoritis voluit: quam postea Paulus Quintus, ut corda Fidelium in Christi Crucifixi accenderentur amorem, ab universa Ecclesia pro libitu, & Clemens Decimus de mandato colendam statuit.

Festum Impressionis Stigmatum S. Francisci.

203. CLEMENS Quintus, Gallus Vasco, cum ob seditiones Italicas Sedes Apostolica per annum, & menses vacasset, factus Pontifex, eam transtulit Avenionem in Gallia, ubi ultra annos 70. mansit (quam Itali Captivitatem suam Babylonicam appellant) missis Romam tribus

Sedes Rom: Avenionem translata.

Cardinalibus, qui res Italicas curarent; ab his ex Pontificis commissione anno 1312. tertio Kalend. Julii coronatus fuit Imperator Henricus Septimus. Septem Pontifices consequentes, omnes Gallos Avenio habuit; quorum ultimus Gregorius Undecimus, non sine diri schismatis ad annos prope 50. protracti exitiabili appendice, Sedem Romæ restituit. Quomodo Clemens hic a Gualtero de Brugis Episcopo Pictaviensi vocatus fuerit ad judicium divinum, vide Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani, die 22. Januarii. Templarios sub Gelasio Secundo ortos extinxit, variis non tam nefandis, quam infandis errorum & scelerum obscœnitatibus, pravitatibus, , & maculis respersos, uti sententia contra illos lata loquitur; sed an jure tam rigide condemnati sint, multi dubitant: dicuntur Templarii appellasse a sententia hac, & citasse ad Dei judicium Papam Clementem, & Philippum Pulchrum Franciæ Regem; qui uterque intra annum obiit. Franci referunt Templarios extinctos fuisse ob Atheismum & impudicitiam maximam; Germani autem protestan-

Templarii extincti.

testan-

testantur ipsis hasce calumnias fuisse impositas, ad maximas illorum divitias consequendas: apud quos illi, ut postulabant, auditi nomen tantum & leges mutarunt, personis & reditibus distributis in alias sacrorum Ordinum Familias. Sub Clemente hoc habitum fuit Concilium OEcumenicum 15. Viennense in Gallia, in quo fuerunt damnati Templarii prædicti, & Beguini hæretici. Indulsit hic Pontifex Regibus Franciæ communionem sumere sub utraque specie; quo privilegio adhuc utuntur in die quo sacrantur, & in articulo mortis. Cœlestinum Quintum, de quo paulo ante, Divis ascripsit: auctor est Clementinarum, quæ ab illo sic vocantur. fuitque per annos prope novem primus in Francia residens Pontifex.

CONCIL. GENERALE XV. Viennæ in Gallia.

Indultum Regi Galliæ communicare sub utraque specie.

204. JOANNES Vigesimus secundus Gallus, natus patre Scrutario, sive Sartore veteramentario; eligitur post Sedis vacationem per annos 2. menses 3. dies 17. Clementis Quinti Constitutiones, vulgo Clementinas dictas approbavit, & legi publice in scholis jussit, & ipse edidit

Vacatio longa Sedis Apost. ob translatam Sedem Roma Avenionem.

Constitutiones, quas Extravagantes vocant: instituit Ordinem Equitum Christi pugnantium contra Mauros. male non nihil audiit ob opinionem quam habuit de receptaculis animarum, usque ad corporum resurrectionem; quam etiam S. Bernardus tenuisse videtur in Sermone secundo de omnibus Sanctis, ad quem vide Notas Joannis Merlo Horstii, qui Opera Bernardi in pulcherrimum ordinem redegit: sed postea Pontifex hic Bullam emisit, qua animas beari in cœlo, aliasque in inferno cruciari statim ab obitu affirmavit. Salutationem Angelicam in honorem Incarnationis Christi, quæ ter in die ære campano sonante designatur, induxit; ut fideles si non possint sæpius, saltem ter Deum orent, ad exemplum Davidis Psal. 54. *Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam*. cui devotioni Clemens X. novas Indulgentias addidit. Exclusit Semiduplicia ab octava Corporis Christi. Festum SS. Trinitatis in octava Pentecostes ipsum instituisse scribis Ciaconius; Gavantus autem illud antiquius, & a Gregorio Quarto institutum esse ait.

Ordo Equitum Christi.

Animæ ab obitu statim beantur vel damnantur.

Salutatio Angelica vespere, mane, & merid.

Semiduplicia exclusa ab Octava Corporis Christi.

ait. antehac celebrari solebat diversimode: apud nonnullos Dominica prima post Pentecosten, apud alios Dominica ultima ante Adventum; apud Romanos autem non celebrabatur; quia quotidie canitur in honorem SS. Trinitatis *Gloria Patri, & Filio &c.* & singulis diebus Dominicis oct. Responsorium, *Duo Seraphim clamabant.* Tandem Joannes 22. assignavit Dominicam primam post Pentecostem huic Festo. ita Summa Pisanella in verbo *Feria*. Iis qui ad Nomen JESU reverentiam exhiberent, singulis vicibus quadraginta dies remissionis tribuit. Festum S. Catharinæ, quæ Græcis olim fuit notior, Latinis dein facta notissima, ob peculiare patrocinium præstitum in expeditione Terræ sanctæ, in Occidentali Ecclesia celebrari jussit. Canonizavit Avenione S. Ludovicum Episcopum Tolosanum, & S. Thomam Aquinatem. Tribunal duodecim Pontificis Capellanorum, quos Rotæ Auditores vocant, ad quos ex omnibus Orbis Christiani Regionibus provocatio esset, instituit. Contra ipsum Ludovicus Bavarus eligi fecit Romæ in Conventu Schismaticorum Pseudo-Papam Petrum de

Festum SS. Trinit.

Reverentia Nominis JESU

S. Catharinæ Festum.

Auditores Rotæ.

SCHISMA XXIV.

Petrus de Corbario Minorita contra Joannem 22.

de Corbario; qui relicta quondam uxore, Ordinem Minorum professus fuerat, & Nicolaus Quintus vocatus fuit (a quo Imperator cum Uxore coronari se fecit) sed tandem Avenione in publico Consistorio abjecit se ad pedes Joannis Pontificis, collo in laqueum inserto, veniam & vitam deprecatus; Papa oratione prolixa omnia sua commemoranti illacrymatus, eum e terra sublatum osculatus est: vixit autem in Palatio Pontificio sub custodibus annos tres, neminem alloquens, ac defunctus, sepultus est in Ecclesia Fratrum Minorum cum eorum habitu. Papa vero Joannes in Pontificatu ultra annos 18. menses 4. exegit, octavus inter Pontifices diuturnitate Sessionis.

Papa Molitoris filius.

205. BENEDICTUS Duodecimus, Gallus Tolosas, natus patre Molitore, affine Papæ præcedentis, qui filius erat Scrutarii; ex Monacho primum Carmelita, dein Abbate Cisterciensi, Cardinalis, ac demum Summus Pontifex, memor decessoris sui Joannis, cujus beneficio Purpureum Galerum acceperat, opinionem ejus de animarum post mor-

tem

tem ſtatu tam dilucide expoſuit, ut nullus ſupereſſet dubitandi locus. indignos & conſanguineos arcuit a beneficiis; dicens ſe nolle exornare lutum, & Papam non habere conſanguineos: utque Benedictus Undecimus matrem in veſtibus ſericis, ita hic patrem in alio quam Molitoris habitu noluit agnoſcere: nihilq; aliud illi dono dediſſe fertur, quam pecuniam quæ ſufficeret ad emendam molam: cumque conſanguinei ſæpius inſtarent, ut ab illo promoverentur, ſubintulit illud Davidicum, Pſalmi 18. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor a delicto maximo.* Avenione reſidens invitatus a Rege Franciæ, cum expectaretur Pariſiis, ut faceret ſolemnem introitum die quodam Jovis, & altilia omnia ipſi excipiendo parata eſſent; ob quod neſcio impedimentum, tantum ſequenti die Veneris intravit: cujus intuitu ſolemnitatis, populus carnibus pridie paratis veſci non dubitavit, ob præſentiam & veniam interpretativam Papæ, quam vero ſimiliter ipſe etiam conceſſit; hinc ortum habet *La Semaine de deux Jeudis*. fuit autem Benedictus Papatu

Papa non habet Conſanguineos.

La Semaine de deux Jeudis

tu optime functus per annos septem, menses 4.

206. CLEMENS Sextus Lemovix Gallus considerans paucissimos ad annum centesimum pervenire, Jubilæum ad quinquagesimum reduxit anno 1350. Feriam quartam Cinerum fecit privilegiatam, in qua occurrens quodcumque Festum transferri jussit: quia convenit ut populus Christianus eo die publica pœnitentiæ det indicia. Canonizavit S. Ivonem, Britonem, pauperum Advocatum. Avenionem a Joanna Neapolitana Regina emptam, ditionis Pontificiæ fecit. Nota quod Avenio sit Urbs Septenaria, uti Bruxella, habens septem portas, septem Parochias, septem Collegia, septem virorum, & septem fœminarum Monasteria, &c. Tam prodigiosæ memoriæ fuit, ut quidquid semel legisset, oblivisci, etiamsi cuperet, non posset: & hanc tantam memoriam magno quodam capitis vulnerati ictu (cujus adhuc ingens cicatrix in superiore vertice supererat) provenisse narrat Petrarcha lib. 1. rerum memorabilium. Thesauros Ecclesiæ, contra quam prædecessor fecerat, profuse distribuit

Secundum Jubilæum.

Feria 4. Cinerum privilegiata.

S. Ivo canonizatus.

Avenio Septenaria, Ditionis Pontif.

Papa prodigiosæ memoriæ, profusus in consanguineos ac benefactores.

pro-

propinquis ac consanguineis, ipsos locupletes ac sui memores esse cupiens. Pontificatum illi quidam sive prædixisse, sive ominatus esse fertur: cum enim donatus quondam Parisiis Doctoris Theologi Laurea ad Monasterium suum rediret, in itinere a Latronibus spoliatus est omnibus usque ad indusium; iterque suum prosequens Turetum citissime pervenit, ubi quidam Sacerdos modici beneficii Ecclesiastici Rector, vestem ei & necessaria vitæ suppeditavit: cumque discederet, ecquando, inquit, acceptum ego beneficium referre potero? cui Sacerdos, tum, cum eris Romanus Pontifex. igitur multo post adeptus Pontificatum, memor veteris beneficii, illum ipsum Sacerdotem ad se vocatum, primo cubicularium suum fecit, deinde Archiepiscopum Tolosanum. Clemens hic, quondam ex Monacho Benedictino Episcopus Atrebatensis, Papatum per annos decem, menses septem optime gubernavit.

207. INNOCENTIUS Sextus, Curiæ Pontificiæ reformator, menstrua Auditoribus Rotæ & Judicibus salaria constituit, ne mu-

Salaria Auditoribus Rotæ constituta.

muneribus corrumperentur: in victu domestico admodum frugalis. Ipso Avenione residente, Carolus Quartus Imperator Romæ coronatus fuit per duos Cardinales ab Innocentio delegatos, ea conditione, ut non nisi uno die ibi moraretur, & quam citissime ex Italia discederet; quod & fecit Imperator; quæ conditio hanc Petrarchæ extorsit exclamationem: *o infamem diem! o pudendum fœdus!* Petrarcham magicis artibus deditum jam ante Pontificatum, per delatorem quemdam Juris consultissimum Innocentius crediderat: sed delatore mortuo, contrarium reperit, ac falsum esse crimen, quod viro doctissimo objiciebatur: itaque Petrarcham donis ac precibus rogavit, ut Scriba Pontificius fieri vellet; is se excusare maluit senectutis causa, quam ad Aulam redire. fuit Innocentius, uti prædecessor, Lemovix, per annos fere decem summus Pontifex.

Franciscus Petrarcha.

208. URBANUS Quintus, item Lemovix, Monachus Cluniacensis, Guilielmus antea vocatus, S. Victoris apud Massiliam Abbas, Pontifex factus Tiaram Pontificiam triplici corona cir-

Mitra Pontif. tripliciter coronata.

circumdedit, a S. Silvestro simpliciter, a Bonifacio Octavo dupliciter coronatam. In tractu Pessulano, Ecclesiæ SS. Marthæ & Benedicti turrim cymbalariam viginti septem æris campani nolis instruxit, & fundavit ibidem collegium duodecim Medicorum. Confirmavit Ordinem Jesuatorum a Joanne Columbino fundatum. Instituit Benedictionem Rosæ Aureæ, Dominica *Lætare* in Quadragesima; quam ipse primum misit Joannæ Siciliæ Reginæ. Agnos Dei a se benedictos nonnullos direxit ad Imperatorem Græcorum, quorum virtutem hisce versibus expressit:

Turris cymbalaria.

Jesuati.

Benedictio Rosæ Dominica Lætare.

Agni Dei, & eorũ virtutes.

Balsamus & Cera munda cum Chrismatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per mystica significatum:
Fulgura desursum depellit, & omne malignum
Peccatum frangit, ceu Christi Corpus & angit.
Prægnans servatur simul & partus properatur:
Donaque fert dignis, virtutem destruit ignis,
Portantes munde de fluctibus eripit unda.

Usus

Usus Agni Dei est antiquissimus; initium & auctor non cognoscitur; nam dabatur antiquitus Neophytis post depositionem albarum vestium, ut meminissent quod candor, qui de habitu deponitur, semper in corde teneretur; hinc forma cordis ovali collo dependet. Leo Papa Tertius Carolo Magno Agnos Dei donavit: atque Alcuinus & Amalarius referunt, quod Papa eos benedicit Sabbato sancto, eosque distribuit Dominica in Albis: idque tantum facit anno primo sui Pontificatus, deinde singulis septenis annis; vide Molanum Oratione de Agnis Dei. Tempore quo Romani Pontifices Avenione sederunt, Urbanus hic semel Romam venit, & celebravit in Altari S. Petri, in quo a Bonifacio Octavo nemo celebrarat: quod audiens Carolus Quartus Imperator Romam advolat, exhibetque Papæ officium Stratoris; & in ejus Missa Euangelium tanquam Diaconus decantavit. Ad hunc Pontificem Beata Birgitta Dei jussu Romam venit, & sancti Salvatoris Regulam ab ipso Domino acceptam eidem obtulit, quam & approbavit: qui dein Roma rediit Avenionem studio sedandi Anglorum

Imperator Papæ strator & Diacon.

Regula S. Salvatoris B. Birgittæ.

rum cum Francis bellum: ubi B. Elzearium Comitem SS. Confessorum albo inscripsit, Pontifex annorum octo, mensium trium. *Canonizat. S. Elzearii.*

209. GREGORIUS Undecimus, Gallus Lemovicensis, uti tres prædecessores, Clementis Sexti fratris filius, annorum dumtaxat triginta quinque Pontifex creatur, pauloque plus septem annis regnavit. Jussit festum Præsentationis B. Mariæ Virginis, item Symbolum dici in Missis Sanctorum Ecclesiæ Doctorum; quod ipsi illud nobis sua doctrina sunt interpretati. Papa hic Romam ex Gallia reduxit Sedem Pontificiam, motus nonnihil verbis cujusdam Episcopi, qui familiariter Pontifici colloquens, ab ipso interrogatus, cur non rediret ad Ecclesiam suam, quam malum erat sine Pastore tam diu relinquere, respondit Pontifici: cur tu Sanctissime Pater Episcopatum tuum Romanum non repetis, nobis daturus exemplum? accessit etiam persuasio ex revelatione S. Catharinæ Senensis, uti patet in lectionibus Breviarii, ipsius festo 30. Aprilis. alii referunt S. Birgittam Hierosolyma reducem, cum Romam

Papa juvenis 35. ann.

Festum Præsent. B. V.

Symbolum in Missis SS. Doctor.

Pontificia Sedes Avenione Romam relata.

mam venisset, inde Avenionem ad Gregorium scripsisse, Dominum Deum omnino velle Sedem Pontificiam Romam reduci: qui Avenione discedens 13. Septembris anno 1376. post varias in mari jactationes, tandem 17. Januarii anni sequentis 1377. Urbem ingressus est. Refert porro Joannes Gerson, libro de examine doctrinæ, parte 2. & ex eo Nauclerus, ipsum anno sequenti 1378. sub finem mensis Martii in extremis positum, habentem in manibus sacrum Christi Corpus, protestatum esse coram astantibus, ut caverent ab omnibus sive viris sive fœminis, sub specie Religionis loquentibus visiones suo cerebro cusas; quia per tales ipse seductus, omisso suorum rationabili consilio, de non referenda Sede Romam, se, & Ecclesiam in discrimen imminentis Schismatis traxisset; quod sub sequenti Pontifice cum diutissimo Ecclesiæ incommodo exortum est.

Jubilæum Tertium ad annum 33.

210. URBANUS Sextus, Italus Neapolitanus *Prignanus*, Jubilæum ad annum trigesimumtertium reduxit, idque intuitu paris numeri triginta trium an-

annorum vitæ Christi, ex quo omnes manant Indulgentiæ. instituit festum Visitationis B. M. Virginis, secunda die Julii celebrandum: idque quia isto die finita est Visitatio ipsius in domo Elisabeth, ut ait Azorius parte 2. lib. 1. cap. 23. quæst. 2. nam tribus mensibus apud illam a Conceptione Filii Dei mansit. Ordinavit, si post festum omnium Sanctorum occurrat Dominica, transferri commemorationem Fidelium defunctorum in feriam secundam. Papa hic ante Pontificatum claris virtutibus elucebat, quas Pontifex factus, visus est aut numquam habuisse, aut uno veluti momento, tum cum maxime indigeret, amisisse: hinc contra ipsum pluribus invisum electus fuit in Pontificem Robertus Cardinalis Gebennensis, Clemens Septimus dictus, quondam Episcopus Cameracensis; idque illegitime ab aliquot Cardinalibus Avenione se tenentibus; unde Schisma omnium longissimum, quod quinquaginta annos perduravit, exortum est: duoque hi Pontifices, hic in Gallia, ille in Italia alter in alterum censuris sæviebant. seditque legitimus Pontifex Urbanus Romæ annos fere duodecim

Visitatio B. Mariæ cur 2. Julii.

Translatio Com. Fidel. Defunct. in Feriam 2.

SCHISMA XXV. Omnium diutissimum.

cim, Pſeudo-pontifex autem Clemens, cui Franci potiſſimum & Hiſpani adhærebant, Avenione annos ſexdecim.

211. BONIFACIUS Nonus, Neapolitanus, de Nobili, licet paupere, Familia *Tomacella*, vir formoſus, cantu & manuſcriptione excellens, qui nihil præter Grammaticam, & parum in Rhetorica audierat: Clericus Vagabundus Fortunam, ut dicitur, tentaturus Romam ſe contulit: factuſque Protonotarius, tandem gratioſus pluribus, & ipſi Pontifici Urbano, a quo fit Cardinalis; eoque mortuo a Cardinalibus Romæ exiſtentibus eligitur Pontifex, annum tantummodo ter decimum vitæ agens: erat modeſtiſſimus, & juventutem cum ſenectute permutaſſe videbatur; oſtenditque etiam ſine magna doctrina magnas res poſſe geri. Mox Clementis Antipapæ Avenionenſis erupit in eum damnatio, & viciſſim Bonifacii in Clementem. auctor habetur Annatarum Sacerdotiis impoſitarum: ſtatuit enim nullos ad Epiſcopatum, Abbatiam, aut Sacerdotium aliquod promovendos fore, niſi dimidia parte primi anni reddituum Came-

Clericus vagabundus, juvenis, & parvi ſtudii fit Papa.

Annatæ.

meræ Apostolicæ persoluta, necessitati Ecclesiasticæ sublevandæ; idque priusquam gratiam Apostolicam consequerentur; unde ærario Ecclesiastico multum accessit. notatur nimii affectus erga propinquos: commendatur quod mori potius elegerit, quam ex suasione medicorum, calculo quo laborabat liberari, si cum fœmina rem haberet. hic S. Birgittam canonizavit. festum Visitationis B. Mariæ a decessore Urbano institutum omni studio fecit solemnizari: celebravit quartum Jubilæum anno sæculari 1400. sedit annis fere quindecim: annorum tantum 30. fuisse refertur, cum Pontifex crearetur: cum mortuus est, annorum 45.

Canonizatio S. Birgittæ.

Jubilæum 4. anno Christi 1400.

212. INNOCENTIUS Septimus, Italus Sulmonensis, *Melioratus*, mortuo Bonifacio omnium votis legitime electus, jurejurando adactus fuit, ut ad Ecclesiæ unitatem ineundam, etiam cum Pontificatus depositione operam daret. cum interea mortuo Clemente Antipapa, Petrus de Luna Hispanus Aragonius, Benedictus Decimustertius vocari volens, Avenione subrogatus est in Anti-

papatu, & pertinacissime contra Innocentium restitit; qui legitimus Pontifex, cum decretum fecisset de non dicendo *Credo* in festis S. Joannis Baptistæ, & S. Laurentii, nisi quando venerint in Dominica, subita apoplexia sublatus est, anno Pontificatus secundo.

Credo *non dicitur in Festis SS. Joannis Baptist. & Laurentii.*

213. GREGORIUS Duodecimus, Venetus, *Corerius*, antequam eligeretur, cum reliquis promiserat, se cessurum Papatui, si Petrus de Luna idem facere non recusaret: sed illo, relicta Avenione, in Hispaniam fugiente, revocavit promissum suum, & Pontificatum tenuit per annos octo cum dimidio: usque dum Concilio Pisis a Cardinalibus inito, uterque, & Gregorius, & Benedictus Pontificatu sunt depositi, & vacante, ut dicebatur, sede, ex duorum incertorum Pontificum dubio, œcumenice electus fuit sequens Alexander, vivente & gerente se Gregorio Arimini pro Papa, uti in Hispania faciebat Petrus de Luna.

Vacat Sedes ex duorum PP. incertorum dubio.

214. ALEXANDER Quintus, secundus ex Ordine Minorum Summus Pontifex, magnæ doctrinæ & sanctitatis vir. quem

Secundus ex Ordine Minorum Papa.

quem verum, & legitime electum fuisse, dubitare non licet: nam tempore Schismatis, cum non est certus Pontifex, perinde est ac si nullus esset; tumque Ecclesia, seu Concilium ex facultate sibi a Christo tradita Pontificem eligit. Laudatus fuit Alexander ex liberalitate in pauperes, ita ut nihil sibi reservaret, & in fine vitæ pauperrimus decesserit: unde per jocum dictitabat, *se fuisse divitem Episcopum, pauperem Cardinalem, mendicum Papam*; uti fuerat in prima ætate: nam de ejus extractione narratur, quod ortus ex Creta (Candia dicta modo) origine non tantum aliis, verum etiam sibi incognita, suos ipse parentes ignorabat, nihilque de se noverat, nisi quod in prima ætate pauper emendicato pane vixisset, & a Religioso Minoritano sibi occurrente pie exceptus, literis & lingua latina instructus, ac Franciscano habitu indutus, in Italiam traductus, studiisque altioribus admotus fuisset: in Ordine suo magnæ sanctitatis & doctrinæ vir evadens, per varias dignitates ad supremam hanc denique pervenit, quam decem tantum mensibus & octo diebus tenuit.

Dives Episcopus, pauper Cardinalis, mendicus Papa: uti fuerat in prima ætate.

Joannes 23. ultimus ex Joannibus.

215. JOANNES Vigesimustertius, dictus etiam Vigesimusquartus, Neapolitanus:

Ultimus ex multis Joannibus iste Joannes.

Cum in adolescentia Bononiæ aliquot annis juri operam dedisset, assumpta doctrinæ Laurea Romam iter instituit: interrogatus autem ab amicis quo proficisceretur, ad Pontificatum respondit. Romam itaque veniens, a Bonifacio Nono in cubiculum secretum recipitur: creatus deinde S. Eustachii Cardinalis, Legatus a Latere Bononiam mittitur; quam brevi conducto milite, una cum magna Flaminiæ parte, in potestatem Ecclesiæ redegit. cum vero post annos novem, longa pace, civitatem Bononiensem mirum in modum auxisset, ac grandem sibi pecuniam, & sic potestatem comparasset; cumque Alexander prædecessor Bononiæ existens in ægritudinem incidisset, convocatisque eo Cardinalibus, iisque ad pacem & concordiam commonitis, vita excessisset: Joannes hic, Balthasar *Cossa* tum dictus, ibi potius ut Dominus multo exercitu circumseptus, quam ut Legatus Apostolicus agens, Cardina-

dinalibus pro novo Pontifice eligendo ibidem congregatis multa interminatus est, nisi Papam sibi gratum eligerent; eaque de causa varii producti fuerunt: quorum neminem approbare voluit. cum autem obsecraretur, ut quem vellet, significare tandem dignaretur, date mihi, inquit, Petri Chlamydem: & ego dabo Pontifici futuro; quod cum factum fuisset, ipse Pallium suis humeris imponens, Papa, ait, sum ego. id cum pluribus displicuisset, consultius duxerunt eum permittere, quam hominem terribilem & armatum irritare. Coronavit hic Joannes Romæ anno 1412. Sigismundum Imperatorem Caroli Quarti filium. Sed cum interea ab omni Christianitate, quæ tres simul Pontifices, Gregorium XII. Benedictum XIII. & hunc Joannem ferre non poterat, magna fieret protestatio: quietis publicæ & tollendi Schismatis causa, indicitur Concilium in Civitate Constantiensi; quo etiam venerunt Nuntii Gregorii XII. sed Benedictus XIII. obstinatissimus permansit: cumque Joannes & Gregorius Papatui cessissent, & in Concilio depositi essent: & Joannes annis quinque Pontificem egisset, post

Cardinalis potens seipsum Papã creans.

Tres simul Pontifices.

CONCIL. GENERALE 16. CÕSTANTIENSE An. 1414.

quos adhuc fere quinque annis vixit, omnium votis legitime suffectus fuit in Pontificem Odo Cardinalis Columna.

216. MARTINUS Quintus, Romanus, Odo Cardinalis *Columna* ante dictus, qui in honorem sancti Martini Episcopi Turonensis, ejus festo 11. Novembris anno 1417. electus, Martinus dici voluit Quintus, relatis duobus Marinis inter Martinos, uti supra in Martino Quarto narratur. qua electione Schisma Ecclesiæ longissimum sublatum fuit: quamquam non omnino sublatum dici potuerit, quamdiu substitit Petrus de Luna, Benedictus Decimustertius, & successor ejus Ægidius de Munio, Clemens Octavus dictus: illе autem usque ad extremum Novembris anni 1424. dum mense Septembri anno 1394. male assumptus esset, ultra annum trigesimum in Pseudo-pontificatu vixit, & mortuus est; unde vel ideo quod transiverit annos Petri, pro illegitimo habendus esset: nullus enim Papa, etsi juvenis electus, illos hactenus vidit. Clemens autem ei succedens in schismate, usque ad annum 1428. in eo mansit:

Pseudo-Pontifex ultra annos Petri vivens.

ſit : quum ſuaſu Petri Cardinalis de Fuxo, ex Ordine Minorum, Legati de Latere a Martino miſſi, ſe Antipapatu abdicavit, & Epiſcopatu Majoricenſi remuneratus fuit. ſed aliter ſe geſſit Balthaſar Coſſa, Joannes 23. qui publice ad Martini pedes procumbens, lacrymabundus eum ut Pontificem verum & unicum profeſſus & veneratus eſt. ſub hoc Martino, anno 1226. a Joanne Duce Brabantiæ fundata eſt Univerſitas Lovanienſis; qui eam diplomatibus ſuis roboravit, ut videre eſt in libro Privilegiorum ejuſdem Academiæ. regnavit autem egregius hic Pontifex, *Temporum ſuorum felicitas* (ut in Epitaphio ejus legitur) annis tredecim, menſibus tribus. Notandum eſt quod Petrus ille de Luna, Pſeudo-pontifex Benedictus Decimustertius deceſſerit Peniſcholæ (latine Pen Inſula) oppido Regni Valentiæ munitiſſimo, Diœceſis Dertuſenſis, Epiſcopatus poſtea Adriani Sexti, octogenario major, uſque ad ultimum vitæ ſpiritum in ſua obſtinatione permanens: ejus cadaver ibi primo ſepultum, poſtea tranſlatum eſt Igluecam Aragoniæ oppidum, ibique intra arcem loco profano repoſitum, inte-

Fundatio Univerſit. Lovanienſis.

tegrum adhuc hodie perseverat.

Basileense CONCIL. 17. œcumenice inceptum ann. 1431. in Schisma desinens.

217. EUGENIUS Quartus, Venetus *Condulmerius*, Canonicus Regularis. contra hunc in Concilio Basileensi electus est Amadeus Dux Sabaudiæ, qui Ducatu in filium suum primogenitum translato, vitam Eremiticam sub Regula S. Augustini, cum decem ejusdem propositi Nobilibus, in Solitudine ducebat: unde a Concilii Patribus evocatus, Felicis Quinti nomen assumpsit. hincque Christiana Respublica trifariam divisa fuit: erant enim qui Felicem, & erant qui Eugenium sequebantur, & qui neutrum agnoscebant: tandem Felix post annos fere decem, quibus uti Pontificem se gesserat, cognito errore non sua culpa commisso, Nicolao Quinto Eugenii Successori Pontificatum cessit. Rationem istius contra Eugenium electionis vide apud Baronii continuatorem Spondanum. Papa hic, cum magni plane animi vir esset, cultusque divini, & Christianæ Religionis dilatandæ præcipuus Zelator, ut scribit sanctus Antoninus, multas præsumptiones, & insidias vitæ inflictas æquanimiter & excelso animo pertulit,

SCHISMA XXVI. & ultimũ.

cum-

cumque anno 1447. Principum Germaniæ Legatos, qui eum verum Pontificem, rejecto Felice, agnoſcebant, exciperet, diem clauſit extremum anno Pontificatus ſui decimoſexto (novem diebus minus) cum anno præcedenti 1446. Nicolaum Tolentinatem Sanctum declaraſſet. Epitaphium ipſius hic habes:

Memoriæ Eugenii Quarti Summi atque Optimi Pontificis: hic in pace gravis, in bello pro Christi Eccleſia impiger, in injuriis patiens, Religioſorum amator, ac in eruditos viros munificus: Concilii Baſileenſis inſolentiam adverſus Pontificiam Romanam poteſtatem, Concilio Florentino celebrato, refrænavit ac fregit; in quo Joannes Palæologus Græciæ Imperator, Romanum Caput agnoſcens, ejus pedibus ſe, multaſque externas & remotas Regiones humillime ſubſtravit. Congregatio Canonicorum S. Georgii in Alga Venet. Religioſiſſimo fundatori pietatis cauſa P. C.

CONCIL. 18. œcum. Florentinum anno 1438.

In quo Græci ſubjecerunt ſe Latinis, ſed ſimulate.

Nota, quod in Concilio Florentino ſub hoc Eugenio habito, tandem eo ventum ſit, ut Græci rationibus victi faterentur, Spiritum Sanctum a Patre Filioque procede-

 re,

re, Homoufionque iis esse; utque in azymo pane vere Corpus Christi consecrari; ac Purgatorii locum esse crederent: postremo ut faterentur, Romanum Pontificem verum Christi Vicarium, Petrique legitimum Successorem, primum in Orbe locum tenere; cui Orientalis & Occidentalis Ecclesia merito pareret. primusque inter Græcos veritatem Catholicam agnoscens Bessarion Archiepiscopus Nicænus, suorum pertinaciam condemnavit, atque ad Latinos concessit: quam ob causam donatus est Cardinalatu, & Titulo Patriarchæ Constantinopolitani. Sed simulatum Græcorum cum Latinis in gratiam reditum, & a Catholica fide defectionem, calamitates, quas amissa sub sequenti Pontifice Constantinopoli, a Turcis Christiani nominis hostibus Græci ipsi pertulerunt, ultæ sunt.

Bessarion Græcus, Cardinalis factus.

218. NICOLAUS Quintus, Italus Sarzanensis, Apostolico Solio imponitur reluctans, & meliorem suadens electionem; sed omnium votis expetitus & coronatus, victor fuit ultimi Ecclesiæ Schismatis: hic non originis, sed doctrinæ ac virtutum gradibus

(nam

(nam modicis ortus parentibus, patre medico chirurgo, matre annonaria) ad Pontificatus fastigium ascendit, uno eodem anno Episcopus, Cardinalis, Pontifex. cum scutum gentilitium proprium nesciret, sumpsit pro insignibus Claves Petri in scuto coccineo decussatas. Amadeum (Felicem Quintum) suasu Frederici Imperatoris, Maximiliani patris, Pontificatu se abdicantem remuneravit Cardinalatu, & Sedis Apostolicæ Vicariatu, ipsumque secundam in Ecclesia personam, ac perpetuum Sabaudiæ Legatum fecit, aliasque illi prærogativas contulit; sed is ad antiquam solitudinem se retrahens, sanctissime vixit, & mortuus est. sicque ultimo Ecclesiæ schismate extincto, dicebatur: *Finis ultimi Schismatis.*

Lux fulsit mundo, cessit Felix Nicolao.

Instaurator literarum, & conquisitor librorum commendatur Nicolaus; qui quinque millibus Ducatorum emerit autographum Euangelium S. Matthæi. Opera Quintiliani, Cælii Apicii, & Porphyrii in Horatium sub ipso inventa sunt. Jubilæum quintum anno 1450. cum magna populi affluentia Romæ celebravit, quod *Jubilæum Quintum an. 1450.*

ſequenti anno 1451. Mechliniæ publicatum & celebratum fuit, uti patet ex inſcriptione Flandrica abſidis Chori Sancti Rumoldi:

In't Jaer M. CCCC. L. *een, vvas*
d'jaer van Jubileen hier gemeen,
doen vverdt gheſloten deſen ſteen.

Canonizatio S. Bernardini Senenſis.

eodem anno Jubilæo 1450. Canonizavit Nicolaus S. Bernardinum Senenſem Franciſcanum: ac ſic de S. Antonino Florentino Dominicano tunc vivente locutus dicitur: non minus Archiepiſcopum Florentinorum Sanctorum Catalogo adhuc vivum adſcribendum putarem, quam Bernardinum mortuum. anno 1452. coronavit Romæ Fredericum Tertium Imperatorem cum uxore Eleonora Regis Luſitaniæ filia paulo ante Senis in Uxorem ducta. anno ſequenti 1453.

Conſtantinopolis amiſſa.

amiſſa Conſtantinopolis illum valde afflixit, unde morbum contrahens mortem obiit anno Pontificatus Octavo; ac deinceps Orientis Imperium Græcis juſtiſſima Dei vindicta ob perfidiam ereptum, penes Turcas Chriſtiani nominis hoſtes manſit.

219. CALLISTUS Tertius, tertii anni & menſis, uti Nominis Pontifex, Hiſpanus, Alphon-

phonsus *Borgia*, antea nominatus, eligitur per accessum scrutinio; eo quod Alanus Card. Avenionensis inclinantia in Bessarionem Cardin. suffragia avertit, hæc locutus: *Latinæ Ecclesiæ Papam Græcum dabimus? & in capite libri Neophytum collocabimus? nondum barbam rasit Bessarion, & nostrum caput erit? quæ indigentia Ecclesiæ Latinæ, quæ virum non reperit dignum, nisi ad Græcos recurrat, assumatque eum qui heri & nudius tertius Fidem Romanam impugnavit? & quoniam hodie conversus est, magister noster erit, & Christiani ductor exercitus? en paupertas Ecclesiæ latinæ, quæ virum non reperit summo Apostolatu dignum, nisi ad Græcos recurrat. sed agite Patres quod libet; ego, & qui mihi credent, in Græcum Præsulem nunquam consentiemus.* Moverunt ea verba plerosque adeo, ut duæ partes Collegii nulla amplius ratione ad Bessarionem accedere vellent: & sic Callistus electus fuit vir ætatis decrepitæ, annorum 77. qui etsi ante aliquot annos suum Papatum nonnullis prædixisset, nullius tamen opinionem ad se traxerat; quod delirare potius more senum existimaretur: sed fuit ejus vaticinium verax; quod a B. Vincentio Ferrerio

Recenter conversis non ita fidendum.

Prædictio Papatus per S. Vincent. Ferrer.

rio se habuisse narrabat, suæ nationis homine jam vita functo; quem & paulo post inter sanctos Christi Confessores retulit. Papa hic ob insignem victoriam, B. Joanne Capistrano Minorita Crucis vexillum Turcis inferente, obtentam, instituit solemniter celebrari Festum Transfigurationis Domini Nostri Jesu Christi; qua die, sexta Augusti, anno 1456. prælium commissum, & victoria reportata fuit: affirmatque Platina ab eodem esse compositum Ecclesiasticum ejus diei Officium, cum indulgentiis iisdem quæ concessæ sunt in Solemnitate Corporis Christi. ab ipso processit mos pulsandi Campanam sub meridiem; qui institutus est ut Fideles orationibus suis adjuvarent eos, qui contra Turcas dimicant: ejusque non infima laus fuit, quod cum Episcopus esset, beneficium aliud in Commendam, ut vocant, nunquam habere voluit, dicens se unica Sponsa sua, eaque virgine, Ecclesia Valentina contentum esse; uti jus Pontificium mandat. Callisti autem nomen ab ipso assumptum dicitur, ob memoriam Callisti Secundi de Hispania optime meriti.

Festum Transfigurationis, & Officium ejus.

Pulsus campanæ sub meridiem.

Epis. unica sponsa Eccles. sua contentus.

PIUS

220. PIUS Secundus, vocatus antea Æneas Silvius *Picolomineus*, in juventute nonnulla scripsit notæ non ita probæ, quæ postea Pontifex factus damnavit, dicendo inter alia: Æneam rejicite, Pium audite; quæ auctor Ephemeridum Gallicarum quarta Augusti ita refert: *Croyez plutot un ancien, qu'un jeune, & ne faites pas plus d'etat d'un homme privè, que d'un Pape: rejettez Æneas, recevez Pius &c.* Ipse quondam Secretarius Concilii Constantiensis, dein Papa pro Secretario habuit Flavium Blondum Historicum insignem; quem adeo æstimaverat, ut ante Pontificatum Blondi Historiam in epitomen redegerit. inter alia dicere solebat, Christianam nostram Religionem, etsi miraculis non esset approbata, honestate sua recipi debere; & dignitatibus homines, non dignitates hominibus dandas esse. ipse B. Catharinam Senensem concivem suam Sanctarum Virginum numero addidit. Caput sancti Andreæ Romam Amalphi allatum, ex Amalphitanis Ducibus ipse oriundus, in Basilica S. Petri, cum maxima Cleri ac populi veneratione, in Sacello ad id sum-

Papa quæ in juventute scripserat damnat.

Flav. Blondus historic.

Canonizat. S. Cathar. Senensis.

ſumptuoſe fabricato collocavit: fuit Italus Senenſis, annorum prope ſex, diebus quatuor minus, brevis Pontificatus, ſed ingentis gloriæ Pontifex.

221. PAULUS Secundus, ſtatuit Jubilæum, a Bonifacio Octavo centeſimo quoque anno primo inſtitutum, a Clemente Sexto ad quinquageſimum reductum, ab Urbano Sexto ad trigeſimum-tertium, a Nicolao Quinto iterum ad quinquageſimum; deinceps ſingulis vicenis quinis annis celebrari, incipiendo a proximo ſeptuageſimo-quinto, anno 1475. quod tamen ipſe morte præventus non celebravit, ſed ſucceſſor ejus Xyſtus. Cum margaritis rebuſque pretioſis, utpote Mercator ante Pontificatum, mirum in modum delectaretur, Regnum ſeu Mitram Pontificiam gemmis pretioſiſſimis exornavit. Cardinalibus præter veſtem coccineam, pannum ejuſdem coloris, quo equos ſternerent, aſſignavit. cumque Mercaturæ tantum deditus literis parum inſtructus eſſet, litteratos omnes Abbreviaturæ Officiales a Pio Deceſſore literatiſſimo Pontifice inſtitutos expunxit:

Jubilæum vigeſimo-quinto anno celebrandum.

Regnum ſeu mitra Pont.

Cardinales toti purpurati.

xit : ex quibus Platina Historiæ Pontificiæ & aliorum operum scriptor, apologia satis aculeata se defendens, ab ipso carceri mancipatur, unde non nisi post mortem a Xysto successore liberatus fuit : cui Historiam suam Pontificiam dedicavit, qui in vita Pauli hujus refert, eum studia humanitatis sic odisse, ut ejus studiosos uno nomine Hæreticos appellaret, parentibus suadere solitus (quod etiam Brevi Apostolico publicasse dicitur) satis esse liberos instruere, ut legere & scribere scirent, altiora studia non necessaria, nec utilia esse, nisi ad hæreses procreandas. nec mirum si literatos oderat, qui literis parum instructus esset; nam existens Mercator, cum audisset Avunculum suum Eugenium Quartum factum esse Pontificem, illico Romam venit, & assumpto præceptore, qui parvo tempore illum latine instruxit, factus Cardinalis, fit deinde Pontifex. fuit Venetus, uti Avunculus, Petrus *Barbus* antea dictus, annosque fere septem, etiam absque magna doctrina, non male regnavit.

Pontifex illiteratus, non mirum si literatos oderat.

XYSTUS

222. XYSTUS Quartus, Italus, *Rovereus*, humili loco natus in Liguriæ pago mari vicino, patre piscatore, quocum piscaturam aliquamdiu exercuit; factus deinde Minorita, ac Generalis eorum Minister; tandem Papa per annos tredecim, omnes Religiosos Mendicantes ad æmulationem evitandam, in gratiis & privilegiis censuit esse æquales. inter alia præclara opera, scripsit librum de Immaculata B. M. V. Conceptione, quod festum cum hinc inde ex devotione celebraretur, instituit universale per totam Ecclesiam: & Dominicanis, qui jurant in verba Magistri sui sancti Thomæ, de ea cum Franciscanis altercari interdixit. Officium Præsentationis ejusdem, SS. Joachim & Annæ, Josephi, item Francisci, Breviario inseruit. Constitutionem Paulinam de Jubilæi ad annum vigesimum-quintum reductione confirmavit, & anno 1475. solemniter celebravit. Regulam & Ordinem Minimorum S. Francisci de Paula approbavit. Sanctum Bonaventuram, qui ab annis ducentis obierat, quo tardius, eo gloriosius canonizavit. Artis Typographicæ paulo ante a quodam Bel-

Papa piscator, & piscatoris filius.

Mendicantes in privileg. æquales.

Festum Cõceptioni B. M. Virginis.

Officia Præsentationis ejusdẽ, SS. Joachim & Annæ ac Josephi & Fran. Brev. inserta.

Ordo Minimorum.

Canonizat. S. Bonav.

Ars Typographica.

Belga Hollando Harlemensi, Laurentio Costero inventæ specimen primi in Italia opifices Conradus Svvynhem, & Arnoldus Pannarts huic Xysto anno Pontificatus primo, Christi 1472. per libellum supplicem exhibuere: in quo inter alios typis excusos ab illis libros, sic narratur: *Donati pro Puerulis (ut inde principium dicendi sumamus, unde imprimendi initium sumpsimus) numero trecenti. Lactantii Firmiani Institutionum contra Gentiles volumina 825. Epistolarum familiarium Ciceronis volumina 550. & cæteri libri, qui typis excusi primum Romæ visi sunt.*

223. INNOCENTIUS Octavus, Novi Orbis (ut Epitaphium ipsius habet) suo ævo inventi gloria. Titulum Catholici, quondam Hispaniæ Regi Suintillæ ab Honorio Primo delatum, & propter Mauros, qui per octingentos fere annos Hispaniam occupaverant, intermissum, Ferdinando Castellæ Regi retribuit: qui Titulus, ut esset proprius & hæreditarius Hispaniæ Regibus Alexander successor decrevit. ad Innocentium hunc delatum est Ferrum Lanceæ, quo Christi Latus per-

Novus Orbis inventus.

Titulus Catholici Hispaniæ Regi retributus.

Ferrũ Lancea, & Titulus S. Crucis repertus.

perfossum fuit, dono Bajazetis Turcarum Imperatoris; ipsoque Pontifice inventus fuit Titulus S. Crucis Romæ in Basilica ejusdem S. Crucis, in parva fenestra, plumbea theca muro lateritio inclusus, in altiore parte testudinis. permisit Norvvegis Sacramentum conficere sub una specie Panis, propter vini in illis partibus penuriam; & quod, ubi eo advectum fuerit, mox acescat. D. Leopoldum Austriacum in Canonem Sanctorum retulit. fuit Italus Genuensis, *ex Ciborum domo*, annorum octo, uti nominis, Pontifex. Pontus Heuterus de Libera hominis nativitate, eum quartum inter Pontifices illegitimo thoro natum affert: deque ipsius incontinentia etiam orthodoxi auctores nonnihil scribunt.

ANNO CHRISTI 1500.

224. ALEXANDER Sextus, Jubilæum Septimum ab institutione Bonifacii Octavi, sed secundum vigintiquinque annorum celebravit anno sæculari 1500. quo deinceps spatio ordinaria Jubilæa celebrata fuerunt.

Jubilæum 7.

Præcones Euangelii in novum Orbẽ missi.

Præcones Euangelii in insulas Novi Orbis, a Christophoro Columbo detectas, mittendos curavit.

vit. instituit Hispanicam Inquisitionem hæreticæ pravitatis: de hoc Pontifice dicitur, quod vitia ipsius æquabant virtutes; de quibus tacere, quam multum loqui præstat: quomodo extinctus sit, videatur Auctarium Onuphrii ad Platinam: fuit ipse tertius & ultimus Pontifex Hispanus, Valentinus, *Lenzolius*, Callisti Tertii ex fratre nepos, annisque fere duodecim dominatus est. *Inquisitio Hispanica.*

225. PIUS Tertius Senensis; Pii Secundi ex Sorore Laodamia nepos, natus patre Nanno *Tudeschino*, opulentissimo homine Senensi; nomen & insignia avunculi semper usurpavit: cum consecraretur in Pontificem, flevisse dicitur ad hæc Coronationis verba, cum stuppa incensa depromi solita: *Sanctissime Pater sic transit gloria mundi*; quod reapse expertus est, nam vigesimo sexto Pontificatus die obiit. *Papa flens in Coronatione infra mensem mortuus.*

226. JULIUS Secundus Italus Savonensis, novem annorum generosissimus Pontifex, Xysti Quarti ex fratre nepos, olim Novitius Minoritanus. contra prædecessorum consuetudinem (uti

ti

Pontifices anteriores barba rasa, posteriores promissa.

ti in antiquis Pontificum Imaginibus apparet, qui barba rasa fere pinguntur) Barbam promissam alere cœpit, ad majorem intuentibus reverentiam incutiendam: idque successores passim imitati sunt; præter Leonem Decimum, qui juvenis electus, juvenili; & Adrianum Sextum, qui Belga, Belgico more se tonderi jusserunt. anno 1509. Maximilianum Imperatorem in Italiam invitavit, ad opem ferendam contra Venetos, cum quibus dein Julius fœdus iniens, bellum Imperatori indixit; ita ut Maximilianus coronatus nunquam fuerit. Vir fuit Julius excelsi animi, quasi alter Julius Cæsar quondam Romanæ, sic ipse Christianæ ditionis intrepidus assertor, bellicosus ultra morem prædecessorum,

Papa bellator.

quos clavibus Petri satis usos fuisse dicebat; jamq; sibi assumendum esse ensem Pauli; objicientibus autem dictum à Christo fuisse Petro: *Mitte gladium tuum in vaginam*; respondebat, id imperatum ipsi fuisse post factam percussionem: quod autem referatur claves Petri in Tiberim projecisse, id emblematice, per Pasquillam (ut vocant) de ipso, compositum esse existimo. Auctor quidam

Hispa-

Hispanus hoc modo narrat: *Este Julio saliendo una vez de Roma con su exercito, arrojò la llave de San Pedro en el rio Tiber, diziendo: pues que la llave de San Pedro ya no vale, valga la espada de San Paulo; y assi arrancò la espada de la vajjna; porque como buen Capitan, levava su espada al lado.*

227. LEO Decimus, Florentinus ex familia *Medicea*, annorum dumtaxat triginta, aliis 37. dum Pontifex eligeretur. Novi Pontificis electionem expectanti populo, Cardinalis de more ex Conclavis fenestra renuncians ait: Pontificem habemus Leonem Decimum, valeant vigeantque Juniores. anno 1513. Aprilis die 11. festo S. Leonis Papæ coronatur. sub ipso Lutherus contra Indulgentias Pontificias debacchari cœpit, cujus libros Papa Romæ comburi jussit. Lutherus autem, ut se ulcisceretur, Jus Pontificium, sive Canonicum publice in Germania cremari fecit. B. Franciscum de Paula Minimorum institutorem, qui ipsi adhuc puero Pontificatum prædixerat, Canoni Sanctorum adscripsit. sub ipso Concilium Generale 19. Lateranense

Libri Lutheri Romæ combusti.

Canonizatio S. Francisci de Paula.

5. an-

CONCIL. GENERAL. 19. LATERANENSE 5.

5. anno 1512. sub Julio Secundo paulo ante mortem incœptum anno 1517. absolutum est. obiisse dicitur Leo dumtaxat quadragenarius, cum annos octo, & menses fere novem sedisset; idque ex nimio concepto gaudio de Gallorum e Ducatu Mediolanensi expulsione. dedit hic titulum Defensoris Fidei Henrico Octavo Angliæ Regi, quia Lutherum gladio & calamo impugnaverat; qui postmodum fidei Catholicæ destructor, & auctor fuit Schismatis Anglicani hodie perdurantis. Ut populus Christianus ad majorem in dies Dei Matris cultum incitetur, mille dies Indulgentiarum iis concessit, qui singulis horis sonante horologio, Salutationem Angelicam semel in memoriam horæ mysteriique Incarnationis devote recitaverint: quod & Paulus Quintus nostro sæculo confirmavit. Ephemerides Gallicæ, decima Decemb. de ipso narrant: *Si ce Pape avoit des vertus, il avoit aussibien des vices: car il ne peut estre excusè de s' estre adonnè au Luxe, aux Banquetes, a la Musique, & a la chasse avec exces. un de ses flateurs l'at honorè de cet Epitaphe:*

Rex Angliæ Fidei defensor, post destructor.

Ave Maria sonante horologio.

Deli-

Deliciæ humani generis Leo Maxime tecum
Ut simul illuxere, interiere simul.

228. ADRIANUS Sextus, unicus inter Pontifices Belga, nomen suum Baptismale Adrianus, Pontifex factus, retinuit: natus Ultrajecti Patre Naupego, uti Bibliotheca Belgica narrat; Lovanii donatus Laurea Doctorali in Theologia, ejusdem dein Professor, ac Divi Petri Canonicus, Capituli suffragiis electus est Decanus, & Academiæ eo titulo Procancellarius, Collegium sub Adriani Florentii nomine, quo ipse tum vocabatur, fundavit, ipso dein Pontifice, Pontificium vocatum. non absimilis fuit Adriano, & Clementi Quartis, qui dicere solebant, se plus Deo quam carni & sanguini debere: & indignum Petri Successorem esse, qui plus cognationi quam Christo tribueret; sic Adrianus hic ædificare Sion in sanguinibus nolebat, hoc est in Sacris respicere necessitudinem naturæ, quæ ibi locum non haberet: hinc difficulter cognatos ad beneficia promovebat. unum dumtaxat eum-

Papa filius Naupegi.

Collegium Pontificium Lovanii.

Papa nolēs ædificare Siō in sanguinibus.

que non consanguineum, Cardinalem creavit, virum Belgam, in difficillimis negotiis olim probatum, Guilielmum ab Enckevoordt Campiniensem Brabantum; nullosque præterea Cardinales creasse memoratur. SS. Bennonem Episcopum Misniensem in Germania, & Antoninum Florentinum in Italia, Divorum albo inscripsit. Legatus a Ferdinando Caroli Quinti fratre ex Germania missus ad Papam, quod in apparandis auxiliaribus copiis adversus Solymannum, qui Insulam Rhodum primo Pontificatus anno, die Natalis Domini occupavit, & adversus Lutheranos multum increscentes tardius procederet; sic eum liberius affatus dicitur: Sanctissime Pater Fabius Maximus rem Romanam cunctando quondam restituit; tu cunctando perditurus nunc videris. Sed bonus Pontifex non habebat quibuscum ex animo consultaret, utpote novus Romæ hospes: hinc non mirum, si nihil in vita sibi infelicius duxit, quam quod regnavit: uti Epitaphium ipsius habet. regnum autem ipsius uno tantum anno, & octo mensibus duravit.

Canon. SS. Bennonis & Antonini.

CLE-

229. CLEMENS Septimus, anno 1525. celebravit Jubilæum octavum a prima institutione, & tertium annorum viginti quinque. Henricum Octavum Angliæ Regem, ob divortium, Pontifice non approbante, ab ipso factum, post diu frustra expectatam resipiscentiam, publice anathematizavit, Rexque contra Anglicanæ Ecclesiæ caput se constituit, pœna capitali in eos statuta, qui Pontificem Romanum agnoscerent; sibique eo titulo Sacerdotiorum Decimas & Annatas persolvi jussit: qui antea stricto adversus Lutherum gladio & calamo, a Leone Decimo insignem Defensoris Fidei Titulum meruerat. Carolus Quintus Imperator, rebus cum Clemente compositis, quas Borbonius in direptione Romæ multum turbaverat, Bononiæ in Italia a Pontifice solemniter introductus & coronatus fuit anno 1530. die festo S. Mathiæ Carolo natali; quæ solemnitas imaginibus Laminis æreis incisa extat: post quem nullus Imperator a Romano Pontifice coronatus legitur. fuit Clemens Florentinus ex domo *Medicea*, Juliani de Medicis filius

Jubilæum 8.

SCHISMA Anglicanū.

Coronatio Caroli V. Imperatoris.

naturalis, Leonis Decimi consobrinus. Ciaconius Patruelem vocat, sive cognatum germanum a parte patris; annosque fere undecim regnavit.

230. PAULUS Tertius Romanus, Alexander *Farnesius* antea nominatus, Patruus & Patrinus Alexandri Farnesii, Principis Parmensis, Belgii Gubernatoris: anno 1545. inchoavit Concilium Tridentinum, quod aliquoties intermissum, finem tandem cepit anno 1563. Confirmavit Societatem Jesu anno 1540; & 1544. Congregationem Ursulinarum, quæ similes fere sunt Jesuitis, in institutione juventutis fœmininæ: Carolum Quintum Maximum dixit, secundum hoc Distichon:

Inchoatio CONCIL. TRID. 20. œcum.

Confirmatio Jesuitarum, & Ursulinarum.

Cum fuerit Carolus Magnus; tu Carole Magnus
Esse nequis, Carolus Maximus, inquit, eris.

Morti proximus, jam spiritum extremum redditurus dicebat, maluisse se culinæ fratrum Capucinorum tota vita inserviisse, quam Papam fuisse: eamque dignitatem annis quindecim possedit.

JU-

231. JULIUS Tertius, Italus Aretinus, *de Monte*, Jubilæum, a prima Bonifacii Octavi institutione, Nonum celebravit anno 1550. seditque vitæ quietæ & hilaris æmulus annos quinque, dies 47. multa in utramque partem ipsi tribuuntur, quod liberalis, affabilis, facetusque foret, ad iram præceps, ad placabilitatem facilis: quod vero deposita graviorum rerum cura, nonnihil indormisceret, effusiusque voluptati se traderet, ac interdum dicacitati, quæ ad scurrilitatem pene declinaret, ejus gloriam nonnihil offuscat; dissimilis Julio Secundo, ille negotiosus, hic otiosus nimis: procul uterque a Julio Primo, qui otium suum contra Arianos aliter impendit. *Jubilæum 9.*

232. MARCELLUS Secundus, ex Monte Politiano, *Cervinus*, Roberti Cardinalis Bellarmini avunculus; nomen baptismale in Pontificatu retinuit, dictus antea Marcellus Cervinus: magnæ vir integritatis ac expectationis; qui Pontifex factus, mox Curiam Apost. consanguineis suis interdixit, duorumque Nepotum *Papa consanguineos*

Palatio Apost. excludens.

Romæ existentium visitationes congratulatorias admittere noluit, ipsosque a nemine adiri voluit; & rogatus ab amicis, ut illos in Palatium admitteret; quid illis cum Palatio, inquit? idne Patrimonium ipsorum esse judicatis? dum multa de ipso sibi promittit Ecclesia, vigesimo secundo Pontificatus sui die, sublatus est apoplexia; Sedesque Petri a morte ipsius totidem diebus vacavit.

233. PAULUS Quartus, Italus Neapolitanus, Joannes Petrus *Carafa* antea dictus: uti nominis, ita anni quarti, & mensis tertii Pontifex, instituit S. Inquisitionis Tribunal; & ne quis hæreticus error piorum mentibus obreperet, Indicem librorum prohibitorum publicavit. Judæos in locum singularem coegit, eorum usuras coercuit, eosque pileo croceo, quo a reliquis internosci possent, uti voluit (hinc Teutonice vocantur *de Roey Joden*). existens ante Pontificatum Episcopus Theatinus, Clericorum Theatinorum præcipuus auctor & alumnus fuit. Cum ipso S. Ignatius Societatis Jesu Fundator familiariter Venetiis egisse, & de sacro quem uterque in-

Tribunal S. Inquisitionis.

Index libr. prohibitorum.

De Roey Joden.

Theatinorum & Jesuitarum

instituerat Ordine interdum contulisse refertur: nec familiarem modo usum, sed & aliquid dissidii intercessisse; eo quod Theatinus hic Episcopus semper optaverit ex gemina hac congregatione, quæ ita invicem habitum referrent, unam confici: unde adhuc in Hispania & alibi Jesuitæ passim Theatini dicuntur. quo postmodum ad summum Pontificatum evecto, Ignatius cœptis suis moram injiciendam vehementer timuit; nec sine causa: nam quod ante Pontificatum fieri optaverat, ut ex utroque Ordine unus conflaretur, factus Pontifex ab ea mente deductus non erat; sed causæ cognitionem Cardinali Alexandrino (qui postea Pius Quintus fuit) demandavit: atque interea usus suprema in omnes Ordines auctoritate, Clericis Societatis Jesu psallendi in Choro consuetudinem graviter severeque injunxit; & parendum reverenter ab ipsis in præsens fuit summæ in terris potestati; ipsis quotidie ante cænam Litanias omnium Sanctorum (quod etiamnum faciunt) devote recitantibus, donec per mortem mandantis Pontificis ea jussio, Cardinalis Commissarii judicio, expiraret.

unus fere Ordo.

Novi in Belgio Episcopatus. Sub hoc Paulo Quarto anno 1559. Belgarum Urbes, in quibus sacræ novorum Antistitum Cathedræ figerentur, distinctæ sunt numero quatuordecim, additæque ad quatuor antiquas Cameracum, Ultrajectum, Tornacum, Atrebatum: ac tres earum Archiepiscopatus prærogativa exornatæ fuerunt, videlicet Cameracum, Ultrajectum, atque Mechlinia; hancque cæteris præferri placuit rogatu Regis, qui Urbem in media sitam Brabantia, Bruxellæque, atque adeo Principi proximam, destinavit Antonio Perenotto Granvellano, ex Atrebatensi Ecclesia idcirco ad eam translato, quod non procul a Regia hominem abesse e re publica videretur: primumque Mechliniæ Archiepiscopum Granvellanum Papa hic Cardinalatus titulo exornavit.

234. PIUS Quartus, Italus Mediolanensis, de Familia *Medicea*, Avunculus S. Caroli Borromæi: sub ipso Concilium Tridentinum per annos octodecim protractum, tandem finem, & ab ipso confirmationem accepit. Montes Pietatis nomine erexit, populo rebus in arctis pro solamine

Concilium Tridentinum absolutum.

Montes pietatis.

Præ-

Præcedentiam Legato, seu Oratori Regis Galliæ, non obstante publica obtestatione Hispani, adjudicavit: cum tamen Rex Hispaniæ Suintilla, prius Catholicus ab Honorio Primo, anno Christi 637. quam Carolus Martellus (non Rex, sed cui a Gallis Regnum Galliæ offerebatur) Christianissimus a Gregorio Tertio, anno 740. fuerit nominatus. fuit Pius Quartus annis quinque, & tribus fere mensibus Pontifex.

Legati Hisp. & Galli præcedentia.

235. PIUS Quintus, Italus in Lombardia sive Liguria, Boschi prope Alexandriam (unde Cardinalis Alexandrinus dictus fuit) stirpe quondam Senatoria Bononiensi, *Ghisleria* dicta, sed deinde minorata, patre Opilione nascitur anno 1505. die 17. Januarii, Divo Antonio sacra; unde Antonius in Baptismo, deinde in Ordine Prædicatorum Michael vocatus; tandem post præclara doctrinæ & virtutum documenta ad summum Pontificatum nolens & recusans assumptus, ait: factus primum Dominicanus cœpi de salute mea sperare, dein Cardinalis dubitare, nunc factus Papa plane desperare. cumque ab electione

Optimus Papa suam salutem vix sperans.

ſua timere Romanos ſubaudiviſſet, quod eſſet vir (ut Epitaphium ipſius habet). Religionis ac pudicitiæ vindex, recti ac juſti aſſertor, morumque & diſciplinæ reſtaurator: fidamus, inquit, Deo, quo auctore ita nos geremus, ut gravior Romanis noſtræ mortis, quam electionis ſit mœror: quare Pii nomen ſuadente maxime Sancto Carolo Borromæo aſſumpſit, cujus avunculus Deceſſor Pontifex idem nomen habuerat. inter alia ordinavit in fine Miſſæ, a Sacerdotibus dici Euangelium S. Joannis (quod antea, non ex mandato, hinc inde dicebatur) quia eſt veluti compendium Myſteriorum principalium Fidei noſtræ, Sanctiſſimæ Trinitatis, Creationis mundi, Incarnationis Chriſti; quæ profitetur tunc Sacerdos ſuo, & totius Eccleſiæ nomine: & ab illo tempore quo Euangelium hoc in uſu eſſe cœpit, Magi, & Sagæ, Incubi, & Lemures repreſſi multum ſunt. ſub hoc Pontifice contigit memorabilis illa victoria Joannis Auſtriaci contra Turcas 7. Octobris anno 1571. cujus memoria Dominica prima hujus menſis annuæ celebratur. Breviarium, & Miſſale Romanum, ac libros Ritua-

Euangelium S. Joannis in fine Miſſa bonum contra faſcinationes.

Victoria J. Auſtriaci cōtra Turc.

Emendatio Breviarii ac Miſſalis.

tuales ad Concilii Tridentini Ordinationem emendatos promulgavit. Calculi dolores patientissime sustinens, hac repetita sæpius voce, Domine adde dolorem, dummodo addas patientiam, sanctissime obiit Kalendis Maii 1572. Pontificatus anno sexto, mense fere quarto: Beatus dictus a Clemente Decimo anno 1672. eodem die, quo præcedenti seculo obierat; a Clemente deinde XI. Canonizatus.

236. GREGORIUS Decimus-tertius, Italus Bononiensis, annorum totidem quoti Nominis Pontifex, Jubilæum decimum, advenarum commodis luculenter apparatis, anno 1575. celebravit. Kalendarium variis erroribus obnoxium, ac labantem festorum rationem juxta veterem Nicænæ Synodi rationem restituit, demptis e Mense Octobri anno 1582. decem diebus, & æquinoctio verno deinceps vigesimo primo Martii assignato, Epactisque ad lunæ mutationes designandas, in Aurei Numeri locum substitutis; editis insuper hac de re regulis perpetuo duraturis. Notabile est quod Mimus quidam ad mensam Philippi Secundi Hispaniarum Re-

Jubilæum decimum

Kalendariũ reformatum Gregorianum dictum.

gis Divinum agere volens, atque contemplans, inter alios accumbentes, Hugonem Boncompagnum tunc Nuntium Apostolicum, & Minoritam Perretum, atque Protonotarium Sfondratum, ait Regi: Majestas vestra accumbit cum tribus Papis; & singulos demonstrabat secundum ordinem promotionis ad Papatum: nam *Boncompagnus* fuit hic Gregorius XIII. *Perretus* Xystus V. *Sfondratus* Gregorius XIV.

237. XYSTUS Quintus, Italus Picenus, annorum quinque, mensium quatuor Pontifex, humili parentela, patre villico manuum labore victitantè, imo subulco, sive porcario natus, diem Mercurii faustum habuit, quo ipse in lucem editus, Ordini Minorum adscriptus, Generalatu donatus, Episcopus consecratus, Purpura Cardinalitia adornatus, Pōtificatu tandem sublimatus fuit.

Biblia vulg. Vulgatam Bibliorum editionem incredibili studio ad nativam reduci puritatem, typisque Vaticanis edi jussit. *S. Didacus cananizatus.* B. Didacum Minoritam Hispanum in Canonem Sanctorum redegit: *Festa SS. Ant. Pa-* Festa SS. Antonii a Padua, & Nicolai de Tolentino duplicia vo-

voluit, quæ deinde semiduplicia, tandem a Clemente Decimo duplicia iterum facta sunt. utque Pius Quintus S. Thomam Aquinatem, ita Xystus hic S. Bonaventuram, Ecclesiæ Doctoribus addidit. Festum Præsentationis B. Mariæ a Græcis pridem observatum, uti patet ex eorum Menologio, a Pio & Paulo Secundis, vel, ut alii, a Xysto Quarto ad libitum indictum, & hinc inde tantum observatum, per totam Ecclesiam celebrari jussit. Fabricam S. Petri promovit; & tholum, qui vulgo Cupula dicitur, & nunquam absolvendus putabatur, desudantibus in eo quotidie sexcentis operariis absolvit. Obeliscum altitudinis 72. pedum in platea S. Petri erexit: erectaque ipsi fuit in Capitolio statua ærea hac inscriptione: *Xysto Quinto Pont. Max. ob quietem publicam, compressa sicariorum exulumque licentia, restitutam: Annonæ inopiam sublevatam, Urbem ædificiis, viis, aquæductu illustratam*, S. P. Q. R.

duæ, & Nicolai Tolet. dup.

Festũ Præsentat. B. M. de mandato.

Cupula S. Petri perfec.

238. URBANUS Septimus, Civis Romanus; ideoque Urbanus vocari volens, ut se in Urbe, & Urbis utilitati natum osten-

ostenderet: assumptionem ad Papatum ei Xystus antecessor prædixit; dum enim cum illo mensæ accumberet, & inter bellaria pyra inferrentur; ipse unum aut alterum divisit; quæ cum putrida comperiisset, jocabundus, *en*, ait, *posthac Pyra fastidio erunt, & Castaneæ in deliciis*; Pyrorum nomine seipsum, qui *Felix Perretus* ante vocabatur, per Castaneas Urbanum hunc, qui tunc Cardinalis *Castagneus* erat, designans. sed ante coronationem, duodecimo ab electione die, objit.

Papa ante coronationẽ mortuus.

239. GREGORIUS Decimus-quartus, Mediolanensis de familia *Sfondrata*, anno 1590. Decembris die octava, Immaculatæ Virginis Conceptioni sacra, coronatus fuit ab Andrea Cardinali Austriaco, Episcopo Constantiensi, S. R. E. Archidiacono, Belgii Gubernatore. Jubilæum extraordinarium pro felici sui Pontificatus inauguratione indixit. Purpureos pileos Cardinalibus, qui ex Regulari professione, sive Claustris assumpti erant, & nigris antehac utebantur, concessit: in Quadragesima esum carnis pauperibus in publica inopia, her-

Card. Andreas Austri.
Jub. extraordinarium, An. 1590.
Pilei rubri Cardinalibus Regularibus dati.

herbis more pecudum vescentibus indulsit. anathematizavit sponsiones quascunque de Pontificis morte aut electione. obiit mense & die sui Pontificatus decimo.

240. INNOCENTIUS Nonus, Bononiensis, *Fachinettus*, summæ integritatis & experientiæ vir, præcedenti electione acceptabilis, nunc extemplo acceptatur: ejusque electio brevior ac tranquillior fuit, quod jam antea in ipsa Gregorii Creatione non pauci ex Cardinalibus ei fuerant suffragati; etiam ab Andrea Cardinali Austriaco Pontificiæ dignitatis insignibus decoratur: mox ipse animum laxandæ annonæ adjiciens, rerum pretia imminuit; & quadraginta aureorum millia mutuo accepit; ne aurum quod in Adriani mole asservatur attingeret; quoniam Reipublicæ expedire dicebat, ut in ærario Pontificio magnum aliquod auri pondus ad graviora incommoda, & duriora tempora reconditum & intactum servaretur: sed alta mente res maximas meditatus, post duos menses, unumque diem obiit: ita ut spatio unius fere anni, Roma tres sibi legi-

Thesaurus in mole Adriani.

legitime succedentes Pontifices viderit.

241. CLEMENS Octavus, anno sæculari 1600. solemnissimum celebrans Jubileum, affluentibus undique peregrinis, liberalitatis & humilitatis opera impendit, pecuniis eos sublevando, pedes lavando, accumbentibus ministrando, Confessiones audiendo, Cardinales, aliosque Prælatos ad hujusmodi pietatis opera præstanda, verbo & exemplo egregie invitando: ita ut non pauci ex hæreticis, qui Romam spectatum venerant, hisce exemplis visis, Ecclesiæ Catholicæ se addixerint. duos ex Ordine Prædicatorum Hyacinthum Polonum, & Raymundum de Pennafort Sanctorum Albo inseruit. decreto expresso prohibuit ne in Ecclesiis, vel supplicationibus aliæ cantentur Litaniæ, quam omnium Sanctorum, & B. Virginis Lauretanæ. quod autem PP. Oratorii cantent publice Litanias Domini Jesu, & Infantiæ ejusdem; existimo illos specialem habere licentiam. fuit Clemens Italus Florentinus, Hippolytus *Aldrobrandinus* antea dictus, annis tredecim Pontifex, qui tanquam Janus finem

ANNO CHRISTI 1600. *Jubilæum undecimũ.*

SS. Raymundus & Hyacinthus canonizati.

Litaniæ omnium SS. & Lauretanæ tantum cantandæ.

præ-

præcedentis, & principium sequentis sæculi conspexit.

242. LEO Undecimus. huic Florentino *Mediceo*, Sancta Maria Magdalena de Pazzis Florentina Papatum prædixit: sed ex morbo in cæremoniis inaugurationis concepto, vigesimoquinto Papatus die obiit.

Pontifex 25. dierum.

243. PAULUS Quintus, Controversiam de gratia & libero arbitrio inter Dominicanos & Ignatianos compressit: sic, ut quisque a parte sua staret, sine damnatione adversæ sententiæ. Franciscam Romanam Nobilem Viduam, & Carolum Cardinalem Borromæum Sanctis adscripsit. Ignatium Lojolam Societatis Jesu Fundatorem Beatum, Gregorius successor Sanctum dixit: festum Impressionis Stigmatum in Corpore B. Francisci, ut Fidelium corda in Christi Crucifixi accenderentur amorem, inter Franciscanos prius celebratum, ad universam Ecclesiam pro libitu propagavit, & Clemens Decimus de mandato. Instituit Communionem Generalem, quæ singulis mensibus in Ecclesiis Societatis Jesu frequentatur.

Controv. de Gratia, & libero Arbit.

SS. Francisca Romana, & Caroli Borromei Canonizat.

Festum Stigmatum S. Francisci ab universa Ecclesia cultum.

Communio Generalis.

fuit

fuit Romanus, *Burghesius*, annis sedecim (sesquimense minus) Papa.

244. GREGORIUS Decimusquintus Italus Bononiensis, *Ludovisius*, annorum duorum Pontifex, quinque Sanctos, Isidorum, Ignatium, Xaverium, Teresiam, Hispanos quatuor, unum Italum, Philippum Nerium, Romæ eo die canonizavit, quo Bruxellæ fiebant solemnissimæ exequiæ Serenissimi Belgarum Principis Alberti Austriaci, 12. Martii 1622. Ad supprimenda dissidia Electioni Papali irrepentia, novam de forma, qua deinceps fieri debeat, constitutionem edidit; Missiones de Fide propaganda induxit: vetuit ne in privatis sermonibus & scriptis, Diva Virgo in peccato Originali asseratur concepta; & ne alio nomine in Officio & Missa, quam Conceptionis quis utatur. indixit festa Sanctorum Josephi, Joachim, & Annæ, a Xysto Quarto instituta, dein intermissa; item Brunonis, & Birgittæ.

Canoniz. 5. Sanctorum, 12. Martii 1622.

Missiones de fide propag. B. M. Virginis Conceptionem impugnare non licet.

245. URBANUS Octavus, anno 1625. Ordinarium celebravit Jubilæum duodecimum: anno autem 1628. extraordinarium in-

Jubilæũ 12. ordinarium 1625. extraordin. anno 1628.

indixit, ad res inter Principes Christianos componendas, qui dimicabant in diversis Europæ partibus. anno 1629. Andream Corsinum ex Carmelita Episcopum Fesulanum, Sanctum pronunciavit. exemit Regulares a facienda Confessione deputato a Superioribus dumtaxat Confessario. Vetuit exponi eorum Imagines, in locis sacris, quos Ecclesia Sanctos non edixit. Cardinales Eminentissimos vocavit, qui prius Illustrissimi (quomodo nunc Archiepiscopi, & Episcopi vocari incipiunt) & antea Amplissimi vocabantur; quomodo nunc Episcoporum Vicarii dicuntur. Hymnos Ecclesiasticos ad meliorem formam metricam reduxit; item Psalmorum versus, ad certam pausam in medio tenendam, asteriscis distinxit. Post Petrum non nisi tres Pontifices ipso diuturniores fuerunt, nempe S. Silvester, Adrianus Primus, & Alexander Tertius. fuit autem Urbanus Florentinus, Maphæus *Barberinus* antea dictus, Papa annis viginti uno, mense uno, diebus viginti quatuor.

S. Andreas Corsinus.

Regularium sub. Confess.

Imagines non nisi Sanctorum in locis sacris.

Cardinales Eminentissimi vocati.

Correctio Hymnorum & Pausæ Psalmorũ.

246. INNOCENTIUS Decimus, Romanus, Joannes Ba-

Baptista *Pamphilius* prius vocatus; anno 1650. celebravit ordinarium Jubileum decimumtertium. festa aliquot observari in populo solita, ab Urbano decessore Romæ abrogata, sub ipso anno 1654. in Belgio publicata, & non amplius servari cœpta sunt. Jansenismum late grassantem, edita constitutione anno 1655. Pontificatus sui anno nono extinxit: in fine vitæ per novem dies agonizavit; quod populus imputabat vindictæ Divinæ, propter nimiam in rerum administratione datam facultatem Gloriæ suæ. Sedens in Cathedra Petri numerum Nominis explevit, obiitque anno decimo, mense tertio, die vigesimosecundo.

Jubileū 13.

Expūnctio aliquot Festorum.

Jāsenismūs extinctus.

247. ALEXANDER Septimus, Italus, Senis natus anno 1599. dictus Fabius *Chisius*, ad pacem Monasteriensem Legatus Apostolicus; cum post mortem Innocentii Decimi anno 1655. a septima Januarii, usque ad 7. Aprilis per tres integros menses Sedes Apostolica vacasset, electus in Summum Pontificem, mox confirmavit Diploma Decessoris sui de Damnatione quinque Propositionum Jansenianarum; li-

cet

cet Jansenius ipse non sit damnatus, qui ejusdem S. Sedis judicio se submisit. Inter Septem nova Officia, quæ Breviario Romano inseruit, videlicet SS. Bernardini, Thomæ a Villanova, Francisci Xaverii, Petri Nolasci, Andreæ Corsini, Francisci Salesii, quem Divorum Fastis adscripsit, Festum Conceptionis B. M. Virginis cum Octava celebrari præcepit. Mors ipsius, quæ anno Pontificatus duodecimo contigit, hoc Chronographico exprimitur:

Septem nova Officia.

Octava Conception. B. M. Virg.

oreMVs pro pontIfICe nostro
aLeXanDro.

248. CLEMENS Nonus, Italus, Pistoriensis, Julius *Rospigliosius* ante dictus. cum primum esset electus, mox S. Malachiæ Hiberni Prophetia, quæ habet *Sidus Olorum*, ipsi per hoc Chronographicum fuit applicata:

Vere hIC est sIDVs oLorVM.

Electio ejus contigit 20. Junii 1667. sed amissa Candia, mors secuta est vix uno, & sesquianno post, nona Decembris 1669. de qua item hoc Chronographicum:

steLLa breVI regnans spatIo
fVIt Iste DoLorVM.

Et Epigramma:

Cur

Cur Papam hunc dicat Malachias Sidus Olorum?
Dum vixit potuit dicere nemo bene:
Sed Mors explicuit; cum (a) *Candia perdita Papæ*
Elicuit gemitum, nonne Olor ipse fuit?
Ut moriens modulatur Olor, sic Candia eidem
Non moduli, at gemitus causaque mortis erat.
Sic (b) *Hierosolymam lugens Urbanus obivit,*
(c) *Constantinopolim sic Nicolae gemis.*
Lucius (d) *Edessam sic luxerat ante Secundus:*
Planxisti amissam sic Adriane (e) *Rhodum.*
Nescio, cur fuerit vivens hic Sidus Olorum,
Hoc scio, quod moriens stella doloris erat.

(*a*) Sub hoc Clemente anno 1669. amissa est Candia, qua jactura afflictus Papa, eodem anno, nona Decembris, Pontificatus sui anno secundo, mense quinto, die decimaquarta obiit. (*b*) Sic anno Christiano 1187. Saladinus Babyloniæ Rex Hierosolymam cepit, octoginta octo annis a possessione Godefridi Bulonii; quo tristi nuntio per-

perculſus Urbanus Tertius obiit Pontificatus ſui anno ſecundo nondum expleto. (*c*) Ita Conſtantinopolis amiſſa fuit ſub Nicolao Quinto 1453. (*d*) Edeſſa ſub Lucio Secundo, anno 1144. (*e*) Et Rhodus ſub Adriano Sexto, ipſa die Natalis Domini anno 1522. Clemens hic Canoni Sanctorum inſcripſit Petrum de Alcantara, & Mariam Magdalenam de Pazzis.

249. CLEMENS Decimus Romanus, Æmilius Laurentius Cardinalis *Alterius* antea nominatus. ſi fas ſit dicere, hunc Patrem Patrum fecit diſcordia Fratrum: nam cum per quinque menſes Sedes vacaſſet, electus fuit hic junior dignitate Cardinalitia, ſed ſenior octogenaria ætate, cum nequidem in altioribus adhuc Ordinibus exiſteret: quibus omnibus rite ſuſceptis, primaque Miſſa apud Carthuſianos ſine murmure celebrata, Pontifex ordinatur vigeſimanona Aprilis 1670. Celebravit anno 1675. Jubilæum ordinarium decimumquartum, cum extraordinarium 1673. conceſſiſſet pro rebus in Polonia turbatis: anno autem Pontificatus primo, Chriſti 1671. Aprilis 12. Cajetanum Thie-

Jubileum 14.

Thienæum Ordinis Clericorum Regularium institutorem, quos Theatinos appellant, Franciscum Borgiam e Societate Jesu, Philippum Benitium Ordinis Servorum B. M. Virginis restauratorem, Ludovicum Bertrandum ex S. Dominici familia, & Rosam ejusdem instituti Monialem in Sanctorum Album retulit, & Pium Papam V. inter Beatos haberi voluit. Anno pariter Jubileo vertente mense Aprili Joannem a Cruce Beatis annumeravit, Albertum quoque Magnum Ordinis Prædicatorum Episcopum Ratisponensem, Franciscum Solanum Ordinis S. Francisci Beatorum diptychis adscripsit, eumdemque honorem Ludovicæ Albertoniæ Viduæ ex S. Francisci familia decrevit. Restaurationem Templi S. Mariæ Majoris Clementis IX. decessoris sui jussu cæptam absolvit. Cujus rei ut perenne aliquod extaret monumentum numos cudendos curavit, in quibus ea Basilica impressa conspicitur hac epigraphe, *Deus fundavit eam*. Postremo ut bellum, quo Christiana Respublica affictabatur, extingueret, Aloysium Bevilaquam Alexandrinum Patriarcham Nuncium suum ad Imperatorem misit, aliosque eo-

Restauratio Ædis S. Mariæ Majoris absoluta.

eodem munere & dignitate ornatos viros ad Galliarum, & Hispaniarum Reges legavit, ut eos ad pacem & concordiam hortarentur. Nec res improspere successit. De pace acturi Noviomagi convenere Principum Legati: sed postquam de ratione concordiæ ineundæ agi cæptum, anno 1676. XI. Cal. Augusti, cum annos sex, menses duos, dies vigintitres sedisset Clemens X. e vita cessit.

250. INNOCENTIUS XI. Italus, Comensis, antea Benedictus Cardinalis *Odeschalchius*, die 21. Septembris anno 1676. electus, & die 4. Octobris S. Francisco Assisinati sacra coronatus. Vita, & moribus fuit integerrimis, a suis omnino alienus, pauperibus addictissimus. Joanni Poloniæ Regi, Leopoldo Imperatori, & Reipublicæ Venetæ contra Turcas juncto fœdere bellum periculosissimum sustinentibus, Vindobona præsertim arcta obsidione cincta, ingenti pecuniæ vi præsto fuit. Pridie Idus Septembres, in quem diem Dominica infra octavam Nativitatis B. Mariæ Virginis anno 1683. incidit, singulari tantæ Patronæ ope ac præsidio obsidione

Officiũ SS. Nominis B. M. Virginis ad universam Ecclesiam propagatum.

N solu-

soluta, hostibus cęsis fugatisque ac insigni parta victoria, ut perennis aliqua tanti beneficii memoria extaret, Festum SS. Nominis Mariæ Virginis, quod jampridem in quibusdam Christiani Orbis partibus speciali ritu colebatur, ab Ecclesia universa quotannis eadem recurrente Dominica Officio duplici celebrari jussit. In magnam invidiam apud Ludovicum XIV. Galliæ Regem a turbulentis hominibus per summam injuriam adductus injustissimam ut visum est ejus a se alienationem fortitudine plane Apostolica tulit, armaque *Lavardinica* in ipsam Urbem invecta solo Crucis vexillo obtudit atque perfregit. Hoc Pontifice, quem Heterodoxi ipsi summa veneratione prosequebantur, Ecclesiam administrante, Hugonotti aut sectam ejurare, aut Gallia cedere jussi sunt, Nannetensi Edicto, quo freti pene innumera Templa obtinebant, anno 1685. penitus abrogato. Eodem tempore Nuncius Apostolicus, qui jam per integrum sæculum ab Anglica Aula exulaverat, eo missus Angliam totam in sui admirationem tamquam ad rei novæ conspectum excitavit. Christianissimo Regi

Festum SS. Nominis Mariæ Virginis.

Hugonotti e Gallia ejecti.

gi Jacobum II. Angliæ Regem regno profugum, quem jam Ille pro ea, qua erat animi magnitudine, benigniſſime & liberaliſſime una cum conjuge ſua exceperat, per literas Pontifex commendavit. Moralem diſciplinam expurgaturus, ſexaginta quinque propoſitiones ex variis libris excerptas damnavit. Michaelis *Molinos* Sacerdotis Hiſpani ſimulatoris poſt Gnoſticos, & Turlupinos obſceniſſimi, & Quietiſtarum Anteſignani errores diris devovit. Ad ſummam zelo fuit pro Chriſtiana Republica ferventiſſimo, ut poſſit dubitari, num magis laboraverit ad communes Catholicæ Fidei hoſtes exterminandos, quam ad Chriſtianos recte inſtituendos; cum illos fuſis ad Deum precibus, & opportunis miſſis ad bellum ſubſidiis profligaverit, hos verbo, & exemplo ad pie ſancteque vivendum excitaverit. Mortuus eſt IV. Idus Auguſti anno 1689. ſanctitate conſpicuus, cum annum decimum tertium regnaret.

Molinos damnatus.

251. ALEXANDER VIII. Italus in locum Innocentii XI. eſt ſuffectus pridie Nonas Octobris anno 1689. & die

16. ejusdem mensis Tiara Pontificia redimitus. Prius dicebatur Petrus Cardinalis *Ottobonus* Episcopus Brixiensis, Venetiis die 19. Aprilis anno 1620. natus. Venetæ Reipublicæ bellum cum Turcis gerenti nihil electione hac potuit accidere opportunius. Novus enim Pontifex Venetos missis pecuniæ, militum, ac triremium auxiliis juvit. Fidei, & Ecclesiasticæ disciplinæ defensor acerrimus omnes *Molinismi* reliquias nulla habita personarum ratione delere curavit. Peccatum *Philosophicum*, & triginta & unam propositiones anathemate confixit. Pridie Idus Octobris anno 1690. eodem nimirum, quo sacris infulis coronatus fuerat, recurrente die Laurentium Justinianum primum Venetiarum Patriarcham Canonicum Congregationis S. Georgii in *Alga* vulgo nuncupatæ Sanctis annumeravit. Joannem quoque de Capistrano Ordinis S. Francisci de Observantia, Paschalem Baylonem Laicum, ut vocant, Ordinis Minorum Discalceatorum S. Francisci, Joannem a S. Facundo Ordinis Eremitarum S. Augustini, & Joannem de Deo Ordinis Fratrum Hospitalitatis Fundatorem in Sanctorum diptycha retu-

Laurentius Justinianus Calitum albo inscriptus.

retulit. Cum Romanam Ecclesiam menses sexdecim administrasset, Calendis Februarii anno 1691. e vivis excessit. Pontifex maximi consilii, prudentiæ summæ, incredibilisque solertiæ.

252. INNOCENTIUS XII. Italus, Antonius Cardinalis *Pignatellius*, Neapolitanus Patricius, & Archiepiscopus 4. Idus Julii anno 1691. est Alexandro VIII. subrogatus, & pridie Idus ejusdem mensis coronatus. Facilem Romanis juxta, atque alienigenis audiendis, admittendisque se præbuit, & in pauperes misericordem. Qua de causa Lateranense Palatium in domum pauperibus curandis, & alendis accommodatam mutavit, annuisque reditibus locupletavit. Suos minime respiciens celebrem illam anno 1692. decimo Cal. Julii edidit Constitutionem, qua hæreticos ipsos in sui admirationem pertraxit. In ea siquidem Pontificum propinquos Ecclesiæ bonis ditari, interdixit, & cavit, ut ea tantum liberalitate & beneficentia in suos inopia laborantes uti Pontificibus liceret, quam cum ceteris nullo consanguinitatis aut cognationis vin-

Constitutio in Nepotismum, *ut vocant.*

vinculo junctis pauperibus uti fas est. Nec Innocentii personam duntaxat admirati sunt hæretici, sed ejus quoque doctrinam secuti. Augustus certe Saxoniæ Dux non minus Catholicæ fidei veritate compulsus & coactus, quam tanti Pontificis facilitate & exemplo invitatus & illectus, Lutheranam sectam coram Consobrino suo Christiano Augusto de Saxonia Javarini Episcopo ejuravit. Cujus rei uterque præmium tulit, alter a Polonis Rex constitutus, alter a Clemente XI. S. R. E. Cardinalis creatus. Anno 1693. congregationem Cardinalium instituit, ut celestes apparitiones, Prophetiæ spiritum, insignesque virtutes Beatæ Catharinæ Virginis Bononiensis excuterent. Ut jus commodius redderetur, tribunalia per Urbem dispersa in unum locum coegit coemptis ad id Ludovisiorum, aliisque conterminis ædibus. Centumcellas Urbis titulo donavit, ejusque portum omnibus sine ullo portorio patere jussit. Antium quoque portum reædificandum, & Cerviam restaurandam curavit. Celebravit anno 1700. Jubilæum ordinarium decimum quintum, & eodem anno, cum annos

Saxoniæ Dux Lutheranam sectam ejurat.

Centumcellæ Urbis titulo donata.

Jubilæū. 15.

nos novem, menses duos & dies quindecim in Petri Cathedra sedisset, pietate ac sanctitate insignis diem obiit supremum.

253. CLEMENS XI. Italus, Urbinas, Joannes Franciscus Cardinalis *Albanus* ante dictus, die 23. Novembris anno 1700. Pontifex creatus est. Multa hujus sunt præclare facta, sed hoc maxime illustre, quod præter omnem totius Apostolici Senatus expectationem Pontifex renunciatus, per tres integros dies delatum sibi honorem constantissime recusavit, se tanto muneri imparem dictitans, donec tandem divino utique afflatus spiritu acquievit. Nec in ullius fortasse Pontificis electione Sancti Spiritus numen magis eluxit. Nam toti Cardinalium conventui compertum erat, Cardinalem Albanum, statim ut Conclave ingressus est, *exclusivam*, uti vocant, humanis conatibus insuperabilem passum fuisse. Huic uno eodemque tempore cum omnibus Christianis Principibus negotia fuerunt. Decessorum suorum constitutiones contra quinque propositiones ac librum

Jansenii nova edita constitutione redintegravit, declaravitque obsequioso silentio minime satisfieri obedientiæ constitutionibus illis debitæ. Paschasii item Quesnelii Presbyteri Galli centum & unam Propositiones damnavit edita constitutione, cujus initium est, *Unigenitus Dei Filius*. Festum Conceptionis B. M. Virginis de præcepto colendum & celebrandum, edixit. Pium V. Pont. Max. B. Andream de Avellino, B. Felicem de Cantalice Confessores, & B. Catharinam Virginem Bononiensem Divorum Fastis anno 1712. adscripsit. Ad S. Joseph Beatæ Mariæ Virginis Sponsi cultum promovendum, novum ejus officium ab Ecclesia universa recitandum instituit. Officium item S. Joannis de Deo Ordinis Fratrum Hospitalitatis Fundatoris antea pro eodem tantum Ordine, ac pro Regnis Hispaniarum, & Lusitaniæ approbatum, pro toto Christiano Orbe ratum habuit. Solemnitatem SS. Rosarii B.V.M. ad universam Ecclesiam propagavit. Nec illud prætereundum, hoc regnante Pontifice, in Germaniæ partibus, ubi impensius Lutheri secta colitur, & obstinatius defenditur, Catholico

Propositiones 101. Paschasii Quesnelli execrata.

Festum Cōceptionis B. V. institutum.

Novum S. Joseph officium Breviario insertum.

Epi-

Episcopo Vicario Apostolico * potestatem factam, ut magnificam ædificaret Ecclesiam, & Episcopalia munera omnia palam Catholicorum more tutissime & honestissime obiret. Fuit Clemens græce, & latine doctus, & temporibus per totum fere Pontificatum difficillimis ac turbulentissimis sapienter usus est. Diem obiit XIV. Cal. Martii anno 1721. annos circiter septuaginta natus post annos viginti, menses tres, & dies vigintiquatuor, quam ad Pontificiam dignitatem evectus fuerat.

* Is est Augustinus Stefani Episcopus Cyzicenus.

254. INNOCENTIUS XIII. Italus Romanus, prius Michael Angelus Cardinalis *de Comitibus* ex veteri & illustri Signiæ Comitum familia pluribus Pontificibus conspicua die 13. Maji anno 1655. ortus, & die 8. ejusdem mensis anno 1721. Pontifex electus, & post decem dierum spatium coronatus. Seraphicæ familiæ rebus consulturus Generalia ejus comitia quinque temporum difficultate pene lustris intermissa in Urbe haberi jussit, & feliciter ipso præsente absoluta sunt. Festum Sanctissimi Nominis Jesu Dominica secunda post Epiphaniam ab universa Ecclesia per- pe-

Festũ SS. Nominis Jesu Dominicæ secundæ post Epi-

phaniā addictum. petuo celebrari jussit. Officium quoque S. Isidori Hispalensis Episcopi ad universam Ecclesiam extendit. Beati Andreæ de Comitibus viri pietate, ac prodigiis clarissimi Cultum a sæculo abhinc quarto repetitum, ac rite probatum Pontificia sanctione confirmavit. Sacræ Congregationi imperavit, ut in Venerabilis Viri *Gregorii Barbadici* Episcopi Patavini præclare facta, & sancte gesta inquireret. Julium Cardinalem *Alberonium* utriusque fortunæ vices perpessum ab criminibus ipsi objectis innocentem declaravit. Hoc anno 1724. illud inopinatum, atque mirabile contigit, ut Philippus V. Hispaniarum Rex raro exemplo se regno abdicaret, omnemque regni curam, & administrationem Filio Ludovico Arturiæ Principi annos circiter 16. nato demandaret. Hæc inter Innocentius cum ætatis annum nonum & sexagesimum ageret, & annos duos, menses novem, dies viginti octo Pontificatum gessisset, die 7. Martii anni prædicti 1724. ex hac vita migravit.

Philippus V. Hispaniæ regno se abdicat.

BENE-

255. BENEDICTUS XIII. seu XIV. Cardinalis Vincentius Maria *Ursinus* antea dictus, Archiepiscopus Beneventanus, Patricius Neapolitanus, ac Venetus. Hunc in Petri Sede concordibus suffragiis IV. Cal. Junii collocatum lætissimus nuntius attulit pridie, quam hæc pagina prælo committeretur. Natus est IV. Nonas Februarii anno 1649. ex præclarissima Ursinorum familia, quam duodeviginti Sanctitate præstantes viri, & quatuor summi Romanæ Ecclesiæ Antistites Stephanus III. S. Paulus I. Cœlestinus III. & Nicolaus III. illustrarunt. Cum ad eam pervenisset ætatem, quam ad religionis ingressum Ecclesiasticæ leges præfiniunt, obtentu Italiam lustrandi Venetias se contulit, ibique Prædicatorum Ordini in S. Dominici Cœnobio nomen dedit. Inter tyrones omnium virtutum splendore enituit. Emenso Philosophiæ, ac Theologiæ curriculo, sacris concionibus, prout suscepti instituti ratio postulabat, operam zelo plane Apostolico navavit. Hinc cum Bononiæ degeret, in ea diœcesi proximo Quadragesimali tempore sacras conciones habiturus

Quatuor summi Pontificis ex Ursinorum Domo.

rus, vigesimum tertium ætatis annum agens, S. R. E. Presbyter Cardinalis a Clemente X. factus est. Tantam dignitatem sibi nihil tale cogitanti ultro oblatam constanter recusavit, sed tandem Pontificis præcepto acquievit. Itaque Romam commigravit, eaque in Urbe varia, quæ penes Cardinales esse solent, munera summa cum laude gessit. Tres subinde Ecclesias administravit, Sipontinam, Cæsenatensem, & Beneventanam per annos 38. ac in singulis maxime illustria suæ probitatis exempla ad imitandum reliquit, acerrimumque ubique Ecclesiasticæ libertatis assertorem, ac vindicem se præbuit. Sex Comitiis Pontificiis interfuit, quorum postremo ipse Benedictus XIII. summus Ecclesiæ Pontifex creatus est, qui fu-
Jubileū 16. turo anno 1725. Jubilæum ordinarium decimum sextum, ingenti totius Christiani Orbis lætitia celebrabit. Agant vero Fideles prepotenti Deo grates quam possunt maximas, quod sacrosancto Cardinalium Collegio eam mentem dederit, ut hunc potissimum cooptarent; ac ferventissimas preces fundant, ut publico Ecclesiæ bono diu Pontifex vivat. Dubita-

bitare enim nullo modo licet, quin Ille, qui per totam ante actam vitam omnibus honoribus maximis ſe digniſſimum præbuit, ſummum tandem dignitatis faſtigium Divino conſilio adeptus, ſit pari virtutis acceſſione cumulaturus.

CHRO-

CHRONOLOGICA ROMANORUM PONTIFICUM SERIES

Cum ordine successionis, tempore Pontificatus, & anno Christi quo sedere cœperunt.

Ord. suc.		An. Chr.
	SÆCULUM I.	
1	Sanctus Petrus an. 24. men. 5. d. 10.	44
2.	S. Linus 11. 2. 23.	70
3.	S. Cletus. 12. 7. 2.	81
4.	S. Clemens I. 9. 6. 6.	93
	SÆCULUM II.	
5.	S. Anacletus 9. 3. 10.	103

6. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
6.	S. Evaristus.	112
	an. 9. men. 3. d. --.	
7.	S. Alexander I.	121
	10. 3. 20.	
8.	S. Xystus I.	132
	9. 10. 9.	
9.	S. Telesphorus.	142
	11. 9. --.	
10.	S. Hyginus.	154
	3. -- 28.	
11.	S. Pius I.	158
	9. 5. 27.	
12.	S. Anicetus.	167
	8. 8. 24.	
13.	S. Soter.	175
	3. 11. 18.	
14.	S. Eleutherius.	179
	15. --. 23.	
15.	S. Victor I.	194
	9. 1. 28.	

SÆCULUM III.

16.	S. Zephyrinus.	203
	18. --. 18.	
17.	S. Callistus I.	221
	5. 1. 12.	
18.	S. Urbanus I.	226
	6. 7. 4.	
19.	S. Pontianus.	233
	4. 4. 25.	
20.	S. Anterus.	237
	1. --. --.	

21. S.

Ord. ſuc.		*An. Chr.*
21.	S. Fabianus.	238
	an. 15. men. --. d. 4.	
22.	S. Cornelius.	254
	2. 2. 3.	
23.	S. Lucius I.	256
	1. 4. --.	
24.	S. Stephanus I.	257
	3. 3. 22.	
25.	S. Xyſtus II.	260
	--. 11. 12.	
26.	S. Dionyſius.	261
	12. 3. 14.	
27.	S. Felix I.	272
	2. 4. 29.	
28.	S. Eutychianus.	275
	8. 6. 4.	
29.	S. Cajus.	284
	12. 4. 5.	
30.	S. Marcellinus.	296
	7. 11. 23.	

SÆCULUM IV.

31.	S. Marcellus I.	304
	5. 1. 25.	
32.	S. Euſebius	309
	2. 7. 25.	
33.	S. Melchiades.	311
	2. 2. 7.	
34.	S. Silveſter I.	314
	21. 10. 1.	
35.	S. Marcus.	336
	--. men. 8.	

36. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
36.	S. Julius I.	336
	an. 15. men. 5. d. 17.	
37.	Liberius.	352
	15. 4. 2.	
38.	S. Felix II.	357
	1. 2. 3.	
39.	S. Damasus I.	367
	17. 2. 26.	
40.	Siricius.	385
	13. 1. 14.	
41.	S. Anastasius I.	398
	4. 1. 13.	

SÆCULUM V.

42.	S. Innocentius I.	402
	15. 2. 10.	
43.	S. Zosimus.	417
	1. 4. 7.	
44.	S. Bonifacius I.	418
	4. 9. 28.	
45.	S. Cœlestinus I.	423
	8. 5. 3.	
46.	S. Xystus III.	432
	7. 11. 2.	
47.	S. Leo I. Magnus.	440
	20. 10. 28.	
48.	S. Hilarius.	461
	5. 9. 29.	
49.	S. Simplicius.	467
	15. 5. 10.	
50.	S. Felix III.	483
	8. 11. 22.	

51. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
51.	S. Gelasius I.	492
	an. 4. men. 8. d. 19.	
52.	S. Anastasius II.	496
	1. 11. 23.	
53.	S. Symmachus.	498
	15. 7. 27.	

SÆCULUM VI.

54.	S. Hormisda.	514
	9. --. 10.	
55.	S. Joannes I.	523
	2. 9. 14.	
56.	S. Felix IV.	526
	4. 2. 18.	
57.	Bonifacius II.	530
	2. --. 2.	
58.	Joannes II.	532
	2. 8. --.	
59.	S. Agapetus I.	535
	2. --. --.	
60.	S. Silverius.	537
	3. --. --.	
61.	Vigilius	540
	15. 6. 10.	
2.	Pelagius I.	555
	4. 10. 18.	
63.	Joannes III.	559
	2. 11. 16.	
64.	Benedictus I.	573
	4. 2. 15.	
65.	Pelagius II.	577
	12. 2. 27.	

66. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
66.	S. Gregorius I. Magnus an. 13. men. 6. d. 10.	590

SÆCULUM VII.

67.	Sabinianus —. 5. 19.	604
68.	Bonifacius III. —. 8. 23.	606
69.	S. Bonifacius IV. 8. 8. 20.	607
70.	S. Deusdedit 2. 11. 26.	615
71.	Bonifacius V. 7. 10. 1.	618
72.	Honorius I. 12. 4. 27.	626
73.	Severinus. 1.	638
74.	Joannes IV. 1. 9. 6.	639
75.	Theodorus I. 7. 5. 20.	641
76.	S. Martinus I. 6. 1. 26.	649
77.	S. Eugenius I. 1. 6. —.	654
78.	S. Vitalianus. 14. 5. 27.	655
79.	Adeodatus. 7. 2. 17.	669
80	Donus I. 1. 5. 10.	676

81. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
81.	S. Agatho an. 4. men. 1. d. 15.	678
82.	S. Leo II. --. 10. 17.	683
83.	S. Benedictus. II. --. 10. 27.	684
84	Joannes V. 1. --. 11.	685
85.	Conon --. 11. 3.	686
86.	S. Sergius I. 13. 8. 14.	687

SÆCULUM VIII.

87.	Joannes VI. 3. 2. 12.	701
88.	Joannes VII. 2. 7. 17.	705
89.	Sisinius. --. --. 20.	708.
90.	Constantinus. 6. 1. 2.	708
91.	S. Gregorius II. 16. 8. 20.	714
92.	S. Gregorius III. 10. 9. 12.	731
93	S. Zacharias. 10. 3. 10	741
94	Stephanus II. --. --. 3.	752
95.	Stephanus III. 5. --. 28.	752

96. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
96.	S. Paulus I. an. 10. men. 1. d. 1.	757
97.	Stephanus IV. 3. 5. 28.	768
98.	Adrianus I. 23. 10. 18.	772
99.	Leo III. 20. 5. 17.	795

SÆCULUM IX.

100.	Stephanus V. --. 5. 3.	816
101.	S. Paſchalis I. 7. 3. 16.	817
102.	Eugenius II. 3. 6. --.	824
103.	Valentinus. --. 1. 30.	827
104.	Gregorius IV. 16. --. --.	827
105.	Sergius II. 3. 2. 3.	844
106.	S. Leo IV. 8. 3. 5.	847
107.	Benedictus III. 2. 6. 10.	855
108.	S. Nicolaus I. Mag. 9. 6. 20.	858
109.	Adrianus II. 4. 10. 17.	867
110.	Joannes VIII. 10. --. 1.	872

111. Mar-

Ord. suc.		*An. Chr.*
111.	Martinus II.	882
	an. 1. men. --. d. 20.	
112.	Adrianus III.	884
	1. 3. 19.	
113.	Stephanus VI.	885
	6. --. 9.	
114.	Formosus.	891
	5. 6. 10.	
115.	Bonifacius VI.	897
	dies 15.	
116.	Stephanus VII. Schis.	897
	3. --. --.	
117.	Romanus.	900
	men. 4.	

SÆCULUM X.

118.	Theodorus II.	901
	dies 20.	
119.	Joannes IX.	901
	4. --. 15.	
120.	Benedictus IV.	905
	3. 3. --.	
121.	Leo V.	907
	--. 1. 10.	
122.	Christophorus Schis.	907
	men. 8.	
123.	Sergius III.	908
	3. --. --.	
124.	Anastasius III.	910
	2. 2. --.	
125.	Lando.	912
	--. 6. 21.	

126. Joan-

Ord. ſuc.		*An. Chr.*
126.	Joannes X.	913
	an. 15. men. 2. d. 15.	
127.	Leo VI.	928
	--. 6. 15.	
128.	Stephanus VIII.	929
	2. 1. 15.	
129.	Joannes XI.	931
	4. 10. --.	
130.	Leo VII.	936
	3. 6. 10.	
131.	Stephanus IX.	939
	3. 4. 5.	
132.	Martinus III.	943
	3. 6. 13.	
133.	Agapetus II.	946
	9. 7. 10.	
134.	Joannes XII.	955
	an. 9.	
135.	Benedictus V.	964
	men. 6. dies 5.	
136.	Leo VIII. Schiſ.	964
	men. 9.	
137.	Joannes XIII.	965
	6. 11. 5.	
138.	Donus II.	972
	men. 3.	
139.	Benedictus VI.	972
	1. 2. --.	
140.	Bonifacius VII.	974
	--. 7. 15.	
141.	Benedictus VII.	975
	9. 1. 10.	

142. Joan-

Ord. suc.		*An. Chr.*
142.	Joannes XIV. an. --. men. 8. d. --.	984
143.	Joannes XV. 10. 4. 12.	985
144.	Joannes XVI. men. 4.	996
145.	Gregorius V. 3. 8. --.	996 *
146	Joannes XVII. Schis. men. 10.	996
147.	Silvester 2. an. 4.	999

SÆCULUM XI.

148.	Joannes XVIII. men. 5.	1003
149.	Joannes XIX. 5. 7. 28.	1003
150.	Sergius IV. 2. 8. 13.	1009
151.	Benedictus VIII. an. 12.	1012
152.	Joannes XX. 9. 8. 8.	1024
153.	Benedictus IX. 11. --. --.	1033
154.	Silvester III. Schis. --. 1. 19.	1045
155.	Gregorius VI. Schis. 1. 6. --.	1045
156.	Clemens II. --. 9. 15.	1046

157. Da-

Ord. suc.		*An. Chr.*
157.	Damasus II.	1048
	an. --. men. --. dies 23.	
158.	S. Leo IX.	1049
	5. 2. 7.	
159.	Victor II.	1054
	2. 3. 15.	
160.	Stephanus X.	1057
	--. 7. 8.	
161.	Benedictus X. Schis.	1058
	--. 9. 20.	
162.	Nicolaus II.	1059
	2. 6. --.	
163.	Alexander II.	1061
	11. 6. 22.	
164.	S. Gregorius VII.	1073
	12. 1. 3.	
165.	Victor III.	1086
	1. 3. 24.	
166.	Urbanus II.	1088
	11. 4. 18.	
167.	Paschalis II.	1099
	18. 5. 4.	

SÆCULUM XII.

168.	Gelasius II.	1118
	1. --. 4.	
169.	Callistus II.	1119
	5. 10. 13.	
170.	Honorius II.	1124
	5. 1. 17.	
171.	Innocentius II.	1130
	13. 7. 10.	

O 172. Cœ-

Ord. ſuc.		An. Chr.
172.	Cœleſtinus II. an. --. men. 5. d. 13.	1143
173.	Lucius II. --. 11. 14.	1144
174.	Eugenius III. 8. 4. 13.	1145
175.	Anaſtaſius IV. 1. 4. 24.	1153
176.	Adrianus IV. 4. 8. 24.	1154
177.	Alexander III. 21. 11. 23.	1159
178.	Lucius III. 4. 2. 18.	1181
179.	Urbanus III. 1. 10. 25.	1185
180.	Gregorius VIII. --. 1. 27.	1187
181.	Clemens III. 3. 3. 15.	1188
182.	Cleſtinus III. 6. 8. 28	1191
183.	Innocentius III. 18. 6. 9.	1198

SÆCULUM XIII.

184.	Honorius III. 10. 8. --.	1216
185.	Gregorius IX. 14. 5. 3.	1227
186.	Cœleſtinus IV. dies 17.	1241

187. In-

Ord. suc.		*An. Chr.*
187.	Innocentius IV. an. 11. men. 5. d. 14.	1243
188.	Alexander IV. 6. 5. 4.	1254
189.	Urbanus IV. 3. 1. 4.	1261
190.	Clemens IV. 3. 9. 25.	1265
191.	S. Gregorius X. 4. 4. 10.	1271
192.	Innocentius V. --. 5. 5.	1276
193.	Adrianus V. --. 1. 9.	1276
194.	Vicedominus dictus. Gregorius XI. aliquot horas.	1276
195.	Joannes XXI. --. 8. 8.	1276
196.	Nicolaus III. 2. 8. 27.	1277
197.	Martinus IV. 4. 1. 7.	1281
198.	Honorius IV. 2. --. 1.	1285
199.	Nicolaus IV. 4. 1. 14.	1287
200.	S. Cœlestinus V. --. 5. 8.	1294
201.	Bonifacius VIII. 8. 9. 18.	1294

Ord. suc. *An. Chr.*

SÆCULUM XIV.

202. Benedictus XI. 1303
an. --. men. 8. d. 6.
203. Clemens V. 1305
8. 10. 16.
204. Joannes XXII. 1316
18. 4. --.
205. Benedictus XII. 1334
7. 4. 6.
206. Clemens VI. 1342
10. 7. --.
207. Innocentius VI. 1352
9. 8. 20
208. Urbanus V. 1362
8. 3. --.
209. Gregorius XI. 1370
7. 2. 24.
210. Urbanus VI. 1378
11. 6. 8.
211. Bonifacius IX. 1389
14. 11. --.

SÆCULUM XV.

212. Innocentius VII. 1404
2. --. 22.
213. Gregorius XII. 1406
3. 7. 5.
214. Alexander V. 1409
--. 10. 8.

215. Joan-

Ord. suc.		*An. Chr.*
215.	Joannes XXIII.	1410
	an. 5. men. --. d. 16.	
216.	Martinus V.	1417
	13. 3. 12.	
217.	Eugenius IV.	1431
	15. 11. 21.	
218.	Nicolaus V.	1447
	8. --. 19.	
219.	Callistus III.	1455
	3. 3. 28.	
220.	Pius II.	1458
	5. 11. 27.	
221.	Paulus II.	1464
	6. 10. 26.	
222.	Xystus IV.	1471
	13. --. 5.	
223.	Innocentius VIII.	1484
	7. 10. 27.	
224.	Alexander VI.	1492
	11. --. 8.	

SÆCULUM XVI.

225	Pius III.	1503
	dies 26.	
226.	Julius II.	1503
	9. 3. 21.	
227.	Leo X.	1513
	8. 8. 20.	
228.	Adrianus VI.	1522
	1. 8. 6.	
229.	Clemens VII.	1523
	10. 10. 7.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
230.	Paulus III.	1534
	an. 15. men. –. d. 18.	
231.	Julius III.	1550
	5. 1. 16.	
232.	Marcellus II.	1555
	dies 22.	
233.	Paulus IV.	1555
	4. 2. 24.	
234.	Pius IV.	1560
	5. 11. 15.	
235.	S. Pius V.	1566
	6. 3. 24.	
236.	Gregorius XIII.	1572
	12. 10. 24.	
237.	Xystus V.	1585
	5. 4. 3.	
238.	Urbanus VII.	1590
	dies 12.	
239.	Gregorius XIV.	1590
	–. 10. 10.	
240.	Innocentius IX.	1591
	–. 2. 1.	
241.	Clemens VIII.	1592
	13. 1. 3.	

SÆCULUM XVII.

242.	Leo XI.	1605
	dies 25.	
243.	Paulus V.	1605
	15. 10. 15.	
244.	Gregorius XV.	1621
	2. 5. –.	

245. Ur-

Ord. suc.		*An. Chr.*
245.	Urbanus VIII. an. 21. men. 1. d. 24.	1623
246.	Innocentius X. 10. 3. 22.	1644
247.	Alexander VII. 12. 1. 15.	1655
248.	Clemens IX. 2. 5. 19.	1667
249.	Clemens X. 6. 2. 23.	1670
250.	Innocentius XI. 12. 10. 20.	1676
251.	Alexander VIII. 1. 3. 26.	1689
252.	Innocentius XII. 9. 2. 15.	1691
253	Clemens XI. 20. 3. 24.	1700

SÆCULUM XVIII.

254.	Innocentius XIII. 2. 9. 28.	1721
255.	Benedictus XIII. Pontificiam dignitatem obtinet.	1724

ALPHABETICA ROMANORUM PONTIFICUM SERIES

Cum ordine Successionis, & Anno Christi, quo sedere cœperunt.

Ord. suc.		*An. Chr.*
	A	
79.	A Deodatus	669
98.	Adrianus i.	772
109.	Adrianus ii.	867
112.	Adrianus iii.	884
176.	Adrianus iv.	1154
193.	Adrianus v.	1276
228.	Adrianus vi.	1522
59.	Agapetus i.	535
133.	Agapetus ii.	946
81.	Agatho.	678
7.	Alexander i.	121
163.	Alexander ii.	1061
177.	Alexander iii.	1159
188.	Alexander iv.	1254
214.	Alexander v.	1409
224.	Alexander vi.	1492

Ord. ſuc.		*An. Chr.*
247.	Alexander vii.	1655
251.	Alexander viii.	1689
5.	Anacletus.	103
41.	Anaſtaſius i.	398
52.	Anaſtaſius ii.	496
124.	Anaſtaſius iii.	910
175.	Anaſtaſius iv.	1153
12.	Anicetus.	167
20.	Anterus.	237

B

64.	BEnedictus i.	573
83.	Benedictus ii.	684
107.	Benedictus iii.	855
120.	Benedictus iv.	905
135.	Benedictus v.	964
139.	Benedictus vi.	972
141.	Benedictus vii.	975
151.	Benedictus viii.	1012
153.	Benedictus ix.	1033.
161.	Benedictus x.	1058
202.	Benedictus xi.	1303
205.	Benedictus xii.	1334
255.	Benedictus xiii.	1724
44.	Bonifacius i.	418
57.	Bonifacius ii.	530
68.	Bonifacius iii.	606
69.	Bonifacius iv.	607
71.	Bonifacius v.	618
115.	Bonifacius vi.	897
140.	Bonifacius vii.	974
201.	Bonifacius viii.	1294
211.	Bonifacius ix.	1389

Ord. suc.		*An. Chr.*
	C	
29.	CAjus.	284
17.	Callistus i.	221
169.	Callistus ii.	1119
219.	Callistus iii.	1455
45.	Cœlestinus i.	423
172.	Cœlestinus ii.	1143
182.	Cœlestinus iii.	1191
186.	Cœlestinus iv.	1241
200.	Cœlestinus v.	1294
122	Christophorus.	907
4.	Clemens i.	93
156.	Clemens ii.	1046
181.	Clemens iii.	1188
190.	Clemens iv.	1265
203.	Clemens v.	1305
206.	Clemens vi.	1342
229.	Clemens vii.	1523
241.	Clemens viii.	1592
248.	Clemens ix.	1667
249.	Clemens x.	1670
253.	Clemens xi.	1700
3.	Cletus.	81
85.	Conon.	686
90.	Constantinus.	708
22.	Cornelius.	254
	D	
39.	DAmasus i.	367
157.	Damasus ii.	1048
70.	Deusdedit.	614

26. Dio-

Ord. suc.		*An. Chr.*
26.	Dionysius.	261
80.	Donus i.	676
138.	Donus ii.	972

E

14.	ELeutherius.	179
6.	Euaristus.	112
77.	Eugenius i.	654
102.	Eugenius ii.	824
174.	Eugenius iii.	1145
217.	Eugenius iv.	1431
32.	Eusebius.	309
28.	Eutychianus.	275

F

21.	FAbianus.	238
27.	Felix i.	272
38.	Felix ii.	355
50.	Felix iii.	483
56.	Felix iv.	526
114.	Formosus.	891

G

51.	GElasius i.	492
168.	Gelasius ii.	1118
66.	Gregorius i.	590
91.	Gregorius ii.	714
92.	Gregorius iii.	731
104.	Gregorius iv.	827
145.	Gregorius v.	996
155.	Gregorius vi.	1045

Ord. suc.		An. Chr.
164.	Gregorius vii.	1073
180.	Gregorius viii.	1187
185.	Gregorius ix.	1227
191.	Gregorius x.	1271
209.	Gregorius xi.	1370
213.	Gregorius xii.	1406
236.	Gregorius xiii.	1572
239.	Gregorius xiv.	1590
244.	Gregorius xv.	1621

H

10.	HYginus.	154
48.	Hilarius.	461
72.	Honorius i.	626
170.	Honorius ii.	1124
184.	Honorius iii.	1216
198.	Honorius iv.	1285
54.	Hormisda.	514

I

42.	INnocentius i.	402
171.	Innocentius ii.	1130
183.	Innocentius iii.	1198
187.	Innocentius iv.	1243
192.	Innocentius v.	1276
207.	Innocentius vi.	1352
212.	Innocentius vii.	1404
223.	Innocentius viii.	1484
240.	Innocentius ix.	1591
246.	Innocentius x.	1644
250.	Innocentius xi.	1676
252.	Innocentius xii.	1691

253. In-

Ord. suc.		*An. Chri.*
254.	Innocentius xiii.	1721
55.	Joannes i.	523
58.	Joannes ii.	532
63.	Joannes iii.	559
74.	Joannes iv.	639
84.	Joannes v.	685
87.	Joannes vi.	701
88.	Joannes vii.	705
110.	Joannes viii.	872
119.	Joannes ix.	901
126.	Joannes x.	913
129.	Joannes xi.	931
134.	Joannes xii.	955
137.	Joannes xiii.	965
142.	Joannes xiv.	984
143.	Joannes xv.	985
144.	Joannes xvi.	996
146.	Joannes xvii.	996
148.	Joannes xviii.	1003
149.	Joannes xix.	1003
152.	Joannes xx.	1024.
195.	Joannes xxi.	1276
204.	Joannes xxii.	1316
215.	Joannes xxiii.	1410
36.	Julius i.	336
226.	Julius ii.	1503
231.	Julius iii.	1550

L

125.	Lando.	912
47.	Leo i.	440
82.	Leo ii.	683
99.	Leo iii.	795

Ord. suc.		*An. Chr.*
106.	Leo iv.	847
121.	Leo v.	907
127.	Leo vi.	928
130.	Leo vii.	936
136.	Leo viii.	964
158.	Leo ix.	1049
227.	Leo x.	1513
242.	Leo xi.	1605
37.	Liberius.	352
2.	Linus.	70
23.	Lucius i.	256
173.	Lucius ii.	1144
178.	Lucius iii.	1181

M

30.	MArcellinus.	296
31.	Marcellus i.	304
232.	Marcellus ii.	1555
35.	Marcus.	336
76.	Martinus i.	649
111.	Martinus ii.	882
132.	Martinus iii.	943
197.	Martinus iv.	1281
216.	Martinus v.	1417
33.	Melchiades.	311

N

108.	NIcolaus i.	858
162.	Nicolaus ii.	1059
196.	Nicolaus iii.	1277
199.	Nicolaus iv.	1287
218.	Nicolaus v.	1447

101. Pa-

Ord. suc.		*An. Chr.*
	P	
101.	PAschalis i.	817
167.	Paschalis ii.	1099
96.	Paulus i.	757
221.	Paulus ii.	1464
230.	Paulus iii.	1534
233.	Paulus iv.	1555
243.	Paulus v.	1605
62.	Pelagius i.	555
65.	Pelagius ii.	577
1.	PETRUS.	44
11.	Pius i.	158
220.	Pius ii.	1458
225.	Pius iii.	1503
234.	Pius iv.	1560
235.	Pius v.	1566
19.	Pontianus.	233
	R	
117.	ROmanus.	900
	S	
67.	SAbinianus.	604
86.	Sergius i.	687
105.	Sergius ii.	844
123.	Sergius iii.	908
150.	Sergius iv.	1009
73.	Severinus.	638
34.	Silvester i.	314
147.	Silvester ii.	999

154. Sil-

Ord. suc.		An. Chr.
154.	Silvester iii.	1045
60.	Silverius.	539
53.	Symmachus.	498
49.	Simplicius.	467
40.	Siricius.	385
89.	Sisinius.	708
13.	Soter.	175
24.	Stephanus i.	257
94.	Stephanus ii.	752
95.	Stephanus iii.	752
97.	Stephanus iv.	768
100.	Stephanus v.	816
113.	Stephanus vi.	885
116.	Stephanus vii.	897
128.	Stephanus viii.	929
131.	Stephanus ix.	939
160.	Stephanus x.	1057

T

9.	TElesphorus.	142
75.	Theodorus i.	641
118.	Theodorus ii.	901

V

103.	VAlentinus.	827
194.	Vicedominus, dictus aliquot horis Gregorius xi.	1276
15.	Victor i.	194
159.	Victor ii.	1054
165.	Victor iii.	1086
61.	Vigilius.	540
78.	Vitalianus.	655

Ord. suc.		*An. Chr.*
18.	Urbanus i.	226
166.	Urbanus ii.	1088
179.	Urbanus iii.	1185
189.	Urbanus iv.	1261
208.	Urbanus v.	1362
210.	Urbanus vi.	1378
238.	Urbanus vii.	1590
245.	Urbanus viii.	1623

X

8.	XYstus i.	132
25.	Xystus ii.	260
46.	Xystus iii.	432
222.	Xystus iv.	1471
237.	Xystus v.	1585

Z

93.	ZAcharias.	741
16.	Zephyrinus.	203
43.	Zosimus.	417

ELENCHUS NOTITIÆ ROMANORUM PONTIFICUM

In Sectiones triginta distributus,

E T

ONOMASTICON.

ELENCHUS NOTITIÆ ROMANORUM PONTIFICUM

In Sectiones triginta distributus.

SECTIO I.

Pontifices ab Ecclesia pro Sanctis habiti: qui Martyres, qui Confessores.

TRigintatres primi pP. sub decem primis Ecclesiæ persecutionibus, Martyrii honore omnes decorati sunt: quibus accedunt alii quatuor ab Hæreticis passi, nempe Felix 2. Joannes 1. Silverius, & Martinus 1. sicque trigintaseptem Martyres summos Pontifices colit Ecclesia. Confessores vero non pauciores; quorum primicerius S. Silvester, Papa trigesimusquartus; Marcus Papa 35. Julius 36. Liberius 37. Damasus 39. Anastasius 41. Innocentius 42. Zosimus 43. Bonifacius 44. Cœlestinus 45. Xystus

Tertius 46. Leo Magnus 47. Hilarius 48. Simplicius 49. Felix Tertius 50. Gelasius 51. Anastasius Secundus 52. Symmachus 53. Hormisda 54. Felix Quartus 56. Agapetus 59. Gregorius Magnus 66. Bonifacius Quartus 69. Deusdedit 70. Agatho 81. Leo Secundus 82. Benedictus Secundus 83. Sergius 86. Gregorius Secundus 91. & Tertius 92. Zacharias 93. Paulus 96. Paschalis Papa 101. Leo quartus 106. Nicolaus 108. Leo Nonus 158. Gregorius Septimus 164. Gregorius Decimus 191. Cœlestinus Quintus 200. & Pius Quintus 235. omnes numero quadraginta Confessores, & Martyres trigintaseptem faciunt simul numerum 77. Sanctorum Pontificum.

SECTIO II.

Decem primæ Ecclesiæ Persecutiones, sub quibus trigintatres primi Pontifices passi sunt.

PRima incœpit sub Nerone, anno Christiano 64. Passi sunt Petrus & Linus.

Secunda sub Domitiano, anno 92. passus est Cletus.

Tertia sub Trajano, & Adriano, an-

anno 100. passi sunt Clemens, Anacletus, Evaristus, Alexander, & Xystus.

Quarta sub M. Aurelio Antonino, & Commodo, anno 163. passi sunt Telesphorus, Hyginus, Pius, Anicetus, Soter, Eleutherius.

Quinta sub Severo, anno 202. passi sunt Victor, Zephyrinus, Callistus, Urbanus, Pontianus.

Sexta sub Maximino, anno 235. passus Anterus.

Septima sub Decio, anno 250. passus Fabianus, & continuata sub Gallo, & Volusiano filio; passusque est Cornelius anno 254.

Octava sub Valeriano, & filio Gallieno, anno 257. passi sunt Lucius, Stephanus, Xystus 2. & Dionysius.

Nona sub Aureliano, anno 272. passi Felix, & Eutychianus.

Decima eaque atrocissima, sub Diocletiano & Maximiano, circa annum 300. passi sunt Cajus, Marcellinus, Marcellus, Eusebius, Melchiades. Cessavit postea persecutio sub Constantino Magno Christi sacris imbuto: sed sub filio ejus Constantio hæresi Ariana infecto, & sub Juliano Apostata, Constantini ex fratre nepote, ac

Valente, iterum, licet non ita, in Pontifices Romanos desæviit: tandem Ariani, Vvandali, Persæ, Arabes, Hunni, & reliqui Ecclesiæ Catholicæ hostes, ipsos etiam Pontifices, Felicem Secundum, Joannem, Silverium, & Martinum afflixerunt.

SECTIO III.

Viginti Concilia Generalia, sive OEcumenica, sub quibus Pontificibus habita, & quæ hæreses condemnatæ.

I. NICÆNUM 318. Patrum, sub Silvestro, anno Christi 325. quando Arius condemnatus est, qui Christum, non ejusdem, sed similis cum Patre substantiæ, & sic minorem asserebat.

II. Constantinopolitanum 150. Patrum, sub Damaso anno 381. contra Macedonianos, Spiritum Sanctum non Deum, sed Creaturam esse contendentes.

III. Ephesinum 200. Patrum, sub Cœlestino, anno 431. quando Nestorius condemnatus est, qui Virginem Matrem Christum hominem tantum, & non Deum peperisse dicebat.

IV. Chal-

IV. Chalcedonense 630. Patrum, sub Leone Magno, anno 451. contra Eutychen Abbatem Constantinopolitanum, qui asserebat Christum post humanitatis assumptionem non ex duabus naturis, sed sola divina constitisse: & corpus ab ipso assumptum fuisse phantasticum. Quibus quatuor primis Conciliis S. Gregorius Papa tamquam quatuor Euangeliis honorem haberi voluit.

V. Constantinopolitanum Secundum, Patrum 165. sub Vigilio anno 553. contra Origenistas, quorum dogma erat, animas ante corpora extitisse, suppliciorum infernalium finem futurum, & Dæmones primam dignitatem recuperaturos.

VI. Constantinopolitanum Tertium, Patrum 170. sub Agathone, anno 681. contra Monothelitas unam tantummodo voluntatem & operationem in Christo prædicantes: cujus acta Leo 2. successor approbavit.

VII. Nicænum Secundum, Patrum 350. sub Adriano Primo, anno 787. contra Iconomachos, sive Imaginum impugnatores.

VIII. Constantinopolitanum Quartum Patrum 383. sub Adria-

no Secundo anno 869. indictum fuit ut prospiceretur lapsis, qui Photio sæpius excommunicato communicarant, & plenissime consuleretur statui Orientis Ecclesiæ. Et hæc quidem Concilia apud Græcos habita sunt, auctoritate Romanorum Pontificum. Apud Latinos autem Romæ habitum fuit œcumenicum Concilium

IX. Lateranense Primum sub Callisto Secundo, anno 1123. Prælatorum circiter mille; quando ab Imperatore facta est restitutio Investiturarum, & pax inter Pontificem Imperatoremque diu scissa coaluit.

X. Lateranense secundum sub Innocentio Secundo anno 1139. tot constans fere Patribus quot præcedens; in quo damnatus fuit Arnoldus de Brixia, qui Clericos, præter Decimas, possessiones habere posse negabat.

XI. Lateranense tertium sub Alexandro Tertio, anno 1179. Episcoporum 310. contra Vvaldenses, sive Pauperes de Lugduno, & Albigenses hæreticos.

XII. Lateranense quartum sub Innocentio Tertio anno 1215. numero Prælatorum vix comprehenso, contra hæreticos negantes

tran-

transsubstantiationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi.

XIII. Lugdunense primum sub Innocentio Quarto anno 1245. (de numero Prælatorum non constat) contra Fredericum Secundum Imperatorem, Ecclesiæ rebellem.

XIV. Lugdunense secundum sub Gregorio Decimo anno 1274. mille & amplius Patrum, contra errores Græcorum: quando opera S. Bonaventuræ unio facta est Ecclesiæ Latinæ cum Græca.

XV. Viennense in Gallia sub Clemente Quinto anno 1311. Episcoporum 300. præter Abbates, & Doctores, contra hæreses Fratricellorum, Dulcinistarum, & Beguinorum: & extincti sunt Templarii.

XVI. Constantiense sub Joanne Vigesimosecundo anno 1414. cum essent tres incerti Pontifices, & abdicantibus duobus, legitime electus fuit Martinus Quintus; in quo Concilio fuere Cardinales 29. Patriarchæ 4. Archiepiscopi 47. Episcopi 270. præter Abbates, & Priores.

XVII. Basileense sub Eugenio Quarto, anno 1431. quod œcume-

nice & legitime cœpit, sed in Schisma desiit; eo quod sustineretur Papam non esse supra Concilium.

XVIII. Florentinum sub eodem Eugenio, anno 1438. ad Schisma frænandum, & errores Græcorum tollendos.

XIX. Lateranense Quintum sub Julio Secundo, & Leone Decimo, ab anno Christi 1512. usque ad 1517. ad extirpationem Schismatis, quod Pisano Conciliabulo propagatum fuit, vide summam Conciliorum.

XX. Tridentinum sub Pontificibus Paulo Tertio, Julio Tertio, & Pio Quarto, ab anno Christi 1545. usque ad 1563. adversus hæreses Lutheranorum, aliorumque Novatorum; numerus, & nomina Prælatorum in editionibus hujus Concilii passim habentur.

SECTIO IV.

Ex Ordinibus Regularium ad summum Pontificatum assumpti.

INter primos Ecclesiæ Pontifices nonnulli fuerunt ex Monasteriis Orientalibus hic non ita notis assumpti, quales fuerunt, Te-

Telesphorus, Hyginus, Dionysius, &c.

Benedictini autem in Occidente notissimi facile triginta numerant; hi vero fuisse dicuntur: Pelagius secundus, & successor ejus Gregorius primus, 2. 3. 4. & 8. Bonifacius 4. Adeodatus, Agatho, Zacharias, Stephanus 4. & 10. Paschalis primus, Joannes 2. & 9. Leo 5. & 9. Sergius 4. Victor 3. Silvester 2. Gelasius 2. Alexander 4. Clemens 6.

Interque Benedictinos *Cluniacenses*: Gregorius Septimus, Paschalis 2. Urbanus 2. ex Canonico Regulari Lateranensi Monachus Cluniacensis, & Urbanus 5.

Cistercienses Benedictini (ut illorum narrat Martyrologium) fuerunt Eugenius 3. Alexander 3. Urbanus 4. Benedictus 12.

Cælestini item Benedictini Fundatorem habent Pontificem Maximum Cœlestinum Quintum.

Carthusiani duos sibi ascribere possunt, videlicet Urbanum 2. qui ex Canonico Regulari, dein Monacho Benedictino fuit sancti Brunonis discipulus, uti in lectionibus Breviarii 6. Octobris legitur; & Clementem Quartum, qui post obitum uxoris ad Carthusianos ses-

cesserat, sed rogatu Regis Franciæ S. Ludovici, Monasterio egressus, ipsi a consiliis factus erat; institutum eorum, in abstinendo carnibus, & gestando cilicio, etiam summus Pontifex semper observavit.

Canonici Aureliani, sive Augustiniani, qui addita interpretatione latina *Regulares* vocantur, plurimos numerant. videlicet: Leones Primum, Secundum, Tertium, Quartum, & Octavum: Gelasium 1. Felicem 3. Stephanum 4. ex Canonico Regulari Benedictinum factum: tres Priores Honorios: Primum, & secundum Sergios, totidem Paschales: Tertium, & Quartum Benedictos: Urbanum 2. dein Benedictinum: Formosum, Landum, Alexandros, & Innocentios 2. 3. Callistum, & Lucium 2. Eugenios 2. & 4. Anastasium 4. & immediatum successorem, Adrianum 4. & reliquos: imo plures quam Benedictini, utpote antiquiores, inter suos referunt; & inter utrosque de nonnullis est contentio. Cum enim Gothi Cassinum invasissent, fugientes Cassinates ad Canonicos Regulares Lateranenses se transtulerunt; nonnullique ex his Benedictinorum regulari obser-

ſervantia permoti, ſe illorum diſciplinæ tradiderunt: hinc utrique nonnullos eoſdem inter ſuos referunt.

Eremitæ Auguſtiniani ſuis aſcribunt S. Auguſtini diſcipulum Gelaſium Primum, & Amadeum e Duce Sabaudiæ humilem in ſolitudine eremitam factum; qui a Concilio Baſileenſi contra Eugenium 4. ſuffectus, & Felix 5. vocatus, per annos fere decem ſe pro Pontifice geſſit: ſed cognito errore non ſua culpa commiſſo Papatum ſponte depoſuit. vide ſupra in Eugenio 4. & Nicolao 5. item profeſſus eſt Regulam S. Auguſtini Clemens 7. antea vocatus Frater Julius de Medicis, Ordinis Militiæ Hieroſolymitanæ.

Carmelitæ, qui antiquiſſimam ſuam trahunt originem, duos quoque antiquiſſimos Pontifices, eoſque Monachos Græcos, Teleſphorum, & Dionyſium ſuos faciunt; item Benedictum Duodecimũ ex Carmelita Ciſtercienſem Abbatem factum.

Dominicani quatuor habuerunt: Innocentium Quintum, quinto, & Benedictum 11. octavo Pontificatus menſe defunctos, ac Pium 5. anno Pontificatus quinto. & Benedictum XIII. adhuc ſuperſtitem.

Fran-

Franciscani quatuor: duos Quartos, & duos Quintos Pontifices habuere, Nicolaum 4. & Alexandrum 5. Xystum 4. & Xystum 5.: duos insuper pro suis tenent in Epilogo Ordinis Seraphici, Gregorium 9. qui sanctum Franciscum canonizavit, multisque privilegiis Franciscanos affecit, & ex devotione eorum habitum in vita tulit, eoque sepultus fuit: & Martinum 4. qui in Franciscano habitu mori & sepeliri voluit. item Julius Secundus Nepos Xysti 4. dicitur fuisse Novitius Minoritanus: & Vicedominus, Gregorius Undecimus dictus, ipso electionis die mortuus, Minorita fuisse scribitur in Chronicis Minorum. Tempore quo Pontifices Avenione regnabant, electus fuit Romæ in Antipapam Frater Petrus de Corbario, qui relicta uxore, Ordinem Minorum professus fuerat, & Pseudo-pontifex factus Nicolaus Quintus dictus fuit. perstititque in schismate annos tres & menses totidem; donec transvectus Avenionem, in publico Consistorio abjecit se ad pedes veri Pontificis Joannis 22. vide supra in hoc Joanne. sic Minoritæ quatuor proprios, & quinque impro-

prios

prios Pontifices numerare possunt. Computatis itaque omnibus, qui ex Ordinibus Regularibus ad summum Pontificatum evecti fuere, numerantur facile septuaginta.

SECTIO V.

Qui & quot Pontifices variarum Nationum.

SYri fuerunt septem: S. Petrus, Anicetus, Joannes 5. Sergius 1. Sisinius, ejusque successor Constantinus, & Gregorius 3.

Græci quatuordecim: Anacletus, Euaristus, Telesphorus, Hyginus, Eleutherius, Anterus, Xystus 2. Dionysius, Eusebius, Zosimus, Theodorus 1. Joannes 6. Joannes 7. & Zacharias.

Itali Pontifices fuerunt circiter 192. inter quos ultra centum *Romani*. *Veneti* quatuor, Gregorius 12. Eugenius 4. Paulus 2. & Alexander 8. *Siculi* tres Agatho, & successor Leo 2. ac Stephanus 4.

Afri item tres: Victor, Melchiades, Gelasius 1.

Sardi duo: Hilarius, & Symmachus.

Dalmatæ duo: Cajus, & Joannes 4.

Thrax

Thrax unicus Conon.

Hispani quatuor: duo *Lusitani*, Damasus, & Joannes 21. duo *Valentini* ex familia Borgia: Callistus 3. & Alexander 6. Aliqui Melchiadem Hispanum, & Mantuæ Carpetanorum ortum scribunt. Alphonsus Ciaconius Hispanus, in Callisto 3. ait, mirandum Hispanos nationem, ut sibi videtur, natam imperio, ante hoc tempus nullum protulisse Pontificem Romanum, nisi Damasum, Joannem 21. & hunc Callistum 3. quibus dein accessit Alexander 6.

Galli quatuordecim: Martinus, Silvester, Urbanus, & Nicolaus, quatuor Secundi. Urbanus, Clemens, & Martinus, tres Quarti; & septem consequenter Avenione residentes, Clemens 5. Joannes 22. Benedictus 12. Clemens 6. Innocentius 6. Urbanus 5. Gregorius 11.

Burgundi duo: Callistus 2. & Innocentius 5.

Germani sex: Stephanus 8. Leo 9. inter quos

Saxones duo: Gregorius 5. Clemens 2. & duo

Bavari: Damasus, & Victor Secundi. Aliqui Bonifacium Septimum notæ non ita bonæ Ponti-
ficem,

ficem, plerisque ignotum, Germanum volunt, & Franconem antea vocatum.

Anglus: Adrianus 4.

Belga: Adrianus 6.

Ignoti fuerunt Dionysius, Sabinianus, Christophorus, Bonifacius 7. Joannes 18.

SECTIO VI.

Pontifices optimæ inter antiquos notæ.

POst tres & triginta primos, omnes Sanctos, eosque Martyres, sequitur Confessorum primicerius, Papa

34. *Silvester*, qui Ecclesiam annis fere 22. gubernans, eam optimis institutis adornavit.

39. *Damasus* Hispanus, vir egregius, & eruditus in Scripturis, scriptis clarus, & optimo per annos fere 18. regimine commendatissimus.

45. *Cælestinus* 1. a quo Nestorius damnatus, & Diva Virgo Theotòcos, id est Deipara, vocata fuit; eum vocat Nicolaus Primus sanctissimum Doctorem, & Romanæ Sedis Præsulem egregium.

47. *Leo* Primus, ob excellentissimum doctrinæ, & curæ Pastora-

lis

lis ſtudium, ut ſcripta probant, *Magnus* dictus: ejuſque ſucceſſor

48. *Hilarius* inter ſublimes PP. virtutum magnitudine effulſit.

59. *Agapetus*, vas Catholicum, Euangelii tuba, Præco Juſtitiæ &c. cujus ſanctitatem, & miracula S. Gregorius his & aliis verbis lib. 3. Dialogorum commemorat.

66. *Gregorius* magnis in Eccleſiam meritis, *Magnus* merito cognominatus.

82. *Leo* 2. Pontifex ſanctiſſimus, humanis & divinis literis Græce & Latine, ac Muſice doctus.

93. *Zacharias* vir Apoſtolicus, græco latinoque ſermone doctiſſimus, qui Eccleſiam ſumma vigilantia gubernavit, & nonnulla S. Gregorii opera, ut Græci fructum inde caperent, in eorum linguam tranſtulit.

98. *Adrianus* Primus magnitudine animi, conſilio, doctrina, & ſanctitate vitæ cum quovis optimo Pontifice comparandus, omnium poſt Petrum in Pontificatu per annos 24. diutiſſimus; ejuſque ſucceſſor

99. *Leo* 3. vir integer, pudicus, & facundus, doctorum virorum amator: qui primus ſolemnem ſanctorum Apotheoſim inſtituiſſe legitur,

gitur, diuturnus quoque usque ad primum & vigesimum annum Pontifex: duoque hi egregii Pontifices annos 45. in Pontificatu successive impleverunt.

108. *Nicolaus* Primus cognomento Magnus, Magno Gregorio æquiparandus, vigore apostolico præstans, Bulgarorum, uti Gregorius Anglorum, Apostolus.

158. *Leo* 9. virtutum & miraculorum gloria insignis, post nubila, circa sæculum nonum, Ecclesiæ tempora, quasi sol novus exoriens, & in Sanctorum Canonem relatus.

SECTIO VII.

Pontifices inviti, & renitentes electi.

Sanctus *Clemens* antiquus SS. Petri & Pauli discipulus, a Petro in Pontificatu ordinatus successor, ex humilitate recusavit; Lino, & dein Cleto, qui Coadiutores, sive Chorepiscopi Petri fuerant, locum cedens, quem iis defunctis tandem suscepit.

Bonifacius I. vetus Presbyter in lege doctissimus, invitus ac reluctans consecratur.

Gre-

Gregorius Magnus omnium consensu electus Pontifex, honorem hunc ne acciperet, quamdiu potuit, recusavit: nam alieno vestitu in spelunca delituit; ubi deprehensus indicio igneæ columnæ, ad sanctum Petrum consecratur.

Gregorius 4. apprime eruditus, invitus & latebras quærens in Romana Sede collocatur.

Benedictus 3. diu reluctans, plorans, & Deum ac Sanctos testes faciens se nequaquam dignum esse qui tantæ Sedi præficeretur, Pontificium tandem munus suscepit: ejusque successor

Nicolaus 1. quasi alter Gregorius, Magnus merito vocatus, latebris extractus initiatur; successorque ipsius

Adrianus 2. vir multarum virtutum, cum bis antehac ab omnibus ad Pontificatum expetitus, exquisitis excusationibus verecunde subterfugisset, tandem octogenarius, omnium votis perquisitus consecratur.

Gregorius 7. magno omnium consensu electus, invitus & reluctans, Henricum Germaniæ Regem per nuntios rogavit, ut electionem suam impediret: ejus successor

Victor 3. ingenti desiderio ab omni-

mnibus expetitus; cum quasi vi electus & consecratus fuisset, post quatuor dies Roma egressus, Pontificatus insignia dimisit, & ad Monasterium suum Cassinum se recipiens, rigidus in proposito, non potuit adduci, ut ea reciperet, nisi post annum.

Gelasius 2. summo Cardinalium, & aliorum consensu, invitus & renitens creatur.

Honorius 2. cum suam electionem minus Canonicam suspicaretur, post dies septem in præsentia omnium Cardinalium sponte Pontificatui renuntiavit: verum Cardinales perspecta ejus humili sinceritate, eum ut legitimum Papam adorantes, consuetam obedientiam exhibuerunt.

Innocentius 3. Junior Cardinalis Diaconus, ætatis anno tantum trigesimo renitens & lacrymans creatur.

Cælestinus 5. Eremo extractus, ægerrime Pontificatum admisit, & post quintum mensem omnino dimisit, aliusque ejus loco Pontifex electus fuit.

Nicolaus 5. Apostolico solio imponitur reluctans, & meliorem suadens electionem.

Pius 5. nolens & recusans assum-

sumptus, dixisse fertur: factus primum Religiosus, cœpi de salute mea sperare, dein Cardinalis dubitare, tandem Papa desperare.

Clemens XI. per tres integros dies delatum sibi Pontificatus honorem constantissime recusavit, donec tandem divino illo, qui semper Ecclesiæ Catholicæ præsto est, spiritu afflatus, totius Christiani orbis bono in electionem suam consensit.

Qui ultro ambiverunt, & intrusi sunt, vide in notæ non ita bonæ Pontificibus, & Pseudopontificibus.

SECTIO VIII.

Qui Consanguineos non respexerunt.

ADrianus 4. solus inter Pontifices Anglus, ne obolum quidem suis propinquis erogavit; Matremque pauperculam ali reliquit eleemosynis suæ Parochiæ.

Clemens 4. Nepoti habenti tria Beneficia duo detraxit, duas Filias ex legitimo prius Matrimonio habitas, tenui dote, unam in Monasterio, alteram suæ conditionis Marito elocavit, dicens se plus Deo, quam carni & sanguini debere.

Mar-

Martinus 4. cum germanus frater ad eum accessisset ut de tanto munere gratularetur, simulque multa recipere speraret; fratrem paucis muneribus donatum confestim domum redire jussit, affirmans bona Ecclesiæ, quæ sua non essent, nolle se sine ratione dissipare.

Nicolaus 4. primus ex Ordine Minorum ad Papatum evectus, probos & eruditos tantum Cognatorum loco habuit.

Benedictus 12. indignos & consanguineos a Beneficiis arcuit, dicens se nolle lutum exornare, & Papam non habere consanguineos: & illis qui eos commendabant, respondere solebat illud Davidicum: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*.

Adrianus 6. solus Belga inter Pontifices, ædificare Sion in Sanguinibus nolebat: unum dumtaxat virum probum, eumque sibi perspectum, non consanguineum, & præterea nullum, Cardinalem creavit.

Marcellus 2. Pontifex factus, mox consanguineis suis accessum ad Curiam interdixit, duorumque Nepotum Romæ existentium visitationes congratulatorias admittere,

tere, eosque ab aliis adiri noluit.

Innocentius 12. ita animo fuit suis non addicto, ut edita constitutione Pontificum propinquos Ecclesiæ bonis ditari prohibuerit, eaque tantum in suos uti liberalitate Romanis Pontificibus indulserit, quam erga alienos, & nulla cognatione, nulla affinitate, nulla amicitia conjunctos pauperes adhibere licitum est.

SECTIO IX.

Nobiliori inter antiquos Pontifices Prosapia orti.

CLemens 1. e genere Imperatorum, summo loco Romæ natus.

Urbanus 1. nobilis Romanus magnam Romanæ Nobilitatis partem ad Christum convertit.

Cajus Maximi, Diocletiani Imperatoris fratris filius.

Cælestinus 1. Valentiniani Imperatoris, amitæ suæ filii cognatus Germanus.

Felix 3. ex illustri Aniciorum prosapia, S. Gregorii Magni atavus.

Vigilius ex nobilissimo genere ortus, Joannis Consularis viri filius.

Joan-

Joannes 3. cognomento Catellinus, Anastasii viri illustris filius.

Gregorius M. Anicius, uti Felix 3. atavus.

Honorius 1. filius Petronii viri inter Consull. præcipui.

Adrianus 1. natus Romæ, Patre Theodoro summæ nobilitatis viro.

Sergius 3. Romanus ex Comitibus Tusculanis.

Joannes 10. Ravennas ex familia Cynthia.

Joannes 11. Sergii 3. filius, ex Comitibus Tusculanis.

Joannes 12. ex Comitibus Tusc.

Benedictus 7. laudatissimus Pontif. filius Comit. Tuscul.

Gregorius 5. Germanus, affinis Othonis Imperatoris.

Benedictus 8. ex Comitibus Tusculanis, frater Pontificis sequentis.

Joannes 20. frater præcedentis, ex iisdem Comitibus,

Benedictus 9. Alberici Comitis Tusculani, duorum præcedentium Pontificum fratris filius.

Leo 9. Nobilis Germanus, Comes d' Asbourgh.

Victor 2. Germano-Bavarus, Comes Calbensis, Henrici Tertii Imperatoris propinquus, & Consiliarius.

Stephanus 10. filius & hæres Gozelonis Ducis Lotharingiæ, factus Monachus, & Abbas Caſſinenſis.

Benedictus 10. ex Comitibus Tuſculanis, quæ familia ſeptem Pontifices numerat.

Gregorius 7. Tuſcus ex Comitibus Petilianis, & ipſe Comes Petiliani.

Victor 3. Beneventanus, & Principis Beneventi filius primogenitus; intacta nobili Sponſa, veluti alter Alexius, clam aufugiens, eremum petiit.

Calliſtus 2. Burgundus Guilielmi Burgundiæ Comitis filius, Imperialis & Regiæ celſitudinis derivata conſanguinitate generoſus.

Reliquorum Pontificum nobilitatis inſignia extant; ſequiturque Prophetia Malachiæ, ex cujus interpretatione colligi poteſt, quales reliqui fuerint.

SECTIO X.

Pontifices tenui parentela nati.

DE S. PETRO Apoſtolorum, ac Pontificum Principe, piſcatorio manuum labore quondam victitante, hic non eſt loquendum; ſatis cum Fratre ſuo Andrea,

drea, & filiis Zebedæi nobilitatus est, dum audirent a Christo: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* & ipse Petrus præ reliquis: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni Cælorum;* quæ Claves totius Pontificiæ Nobilitatis sunt insignia.

S. Dionysius origine obscura, quam auctor libri de Romanis Pontificibus inveniri posse negat: Pontus Heuterus de libera hominis nativitate eum spurium & illegitime natum scribit.

Joannes 18. Romanus scribitur fuisse ignobilissimus, Sicco antea vocatus.

Damasus 2. Popo Bagniarius dictus, ignobilis quidam Bavarus, vir alioquin ingeniosus & negotiis tractandis dexter.

Adrianus 4. Anglus, natus matre eleemosynis Ecclesiæ suæ Parochialis ali solita.

Urbanus 4. Gallus, is qui instituit festum Corporis Christi, natus fuit patre Cerdone.

Nicolaus 4. Ordinis Minorum Generalis, humili genere Asculi in Picentibus ortus.

Cælestinus 5. natus parentibus

 piis.

piis, sed arctis domi rebus, ipse filiorum undecimus.

Benedictus 11. Italus Ordinis Prædicatorum Matrem habuit pannorum lotricem: quam sericis ornatam vestibus agnoscere dissimulavit, in pannosis agnovit.

Joannes 22. Gallus natus patre scrutario; ejusque immediatus successor ex sorore Nepos.

Benedictus 12. Gallus patre molitore natus, eumq, in aliis quam molitoris vestibus agnoscere noluit; nihilque ei præter certam pecuniæ summam, quæ sufficeret ad molam coemendam, dedisse dicitur.

Bonifacius 9. de paupere (nobili quondam) familia ortus, Clericus vagabundus, fortunam experturus, Romam se conferens, fit Papa.

Alexander 5. natus in Candia, origine non tantum aliis, sed etiam sibi ignota: nam suos ipse parentes ignorans, nihil de sua extractione noverat, nisi quod puer pauper emendicato pane vixisset.

Nicolaus 5. Italus Medici filius, natus matre ovorum & pullorum institrice, sive annonaria.

Xystus 4. ortus in pago mari vicino, patre piscatore; cum quo

eam

eam artem aliquamdiu exercuit; deinde factus Minorita, fit tandem Papa.

Adrianus 6. Belga natus Ultrajecti, patre naupego, sive navium fabricatore.

Pius 5. de quo Genebrardus ait: ex Opilione Dominicanus, inde Cardinalis, demum summus Pontifex, cui illud psalmi 77. competebat: *Elegit David servum suum, & sustulit eum de gregibus ovium, de post fœtantes accepit eum, pascere Jacob servum suum, & Israel hæreditatem suam.*

Xystus 5. patrem habuit villicum, manuum labore victitantem, alii Bubulcum, sive Porcarium dicunt, ex Ordine Franciscano summus Pontifex.

SECTIO XI.

Pontifices notæ non ita bonæ.

PApa 67. *Sabinianus*, Magni Gregorii dissimilis successor, obscuro loco natus, moribus obscurior: licet bona nonnulla Ecclesiæ præstiterit, pessima tamen avaritiæ nota insignitus fuit, antecessoris sui in pauperes liberalitatem, ut suam tenacitatem excu-

ſaret, ſiniſtre interpretatus; ob annonæ caritatem ab ipſo adauctam, populo Romano inviſus, defunctus ſine funebri pompa ſepultus fuit.

116. *Stephanus* 7. ſacrilegus in deceſſorem Formoſum, cujus corpus exhumatum degradari, & in Tiberim projici juſſit, quod eum a Papatu prius obtinendo arcuiſſet, in carcere ſtrangulatus ambitionis & crudelitatis ſuæ pœnas dedit.

122. *Chriſtophorus* ignota origine, doloſus Sedis invaſor, ejuſque ſucceſſor

123. *Sergius* 3. etiam exiſtens Pontifex, famoſus ſcortator.

134. *Joannes* 12. electus decimoſeptimo ætatis anno nondum expleto, venationi magis, quam Dei venerationi vacavit; auditu indigna de illo narrantur.

140. *Bonifacius* 7. Pontificatum malis artibus adeptus male etiam amiſit: nam Urbem relinquere coactus, pretioſiſſima quæque ex Vaticana Baſilica ſubtrahens, Conſtantinopolim fugit fur ſacrilegus.

147. *Silveſter* 2. virulentis ante Papatum contra Sedem Apoſtolicam ſcriptis infamis, cum ob Simoniam dignitatibus Eccleſiaſticis legi-

legitime fuisset depositus, quibus nescio deinde artibus, fit Pontifex, tanta Sede, ut Spondanus ait, indignus: quam tamen non ita male rexit.

153. *Benedictus 9.* decem annorum puer, in Sede Petri positus, Pontifex dein malæ vitæ & mortis: vide Notitiam in Damaso 2.

201. *Bonifacius* 8. de eo refertur, quod Papatum ut vulpes intravit, ut lupus regnavit, ut canis expiravit. extant ipsius litteræ ad Philippum Pulchrum Regem Franciæ, Regisque ad ipsum; unde qualis habitus fuerit, colligi potest.

215 *Joannes 23.* ultimus Joannum, armatura magis corporali, quam spirituali instructus, a Concilio Constantiensi deponitur.

223. *Innocentius* 8. Pontus Heuterus Tractatu de libera hominis nativitate, eum illegitimo toro natum profert: deque ejus incontinentia nonnulli nonnihil scribunt, uti de successore ejus; qui fuit

224. *Alexander 6.* cujus vitia virtutes æquabant, vel etiam superabant: quomodo in vita dominatus, & in fine defunctus fue-

rit, legatur Platina & reliqui historiæ Pontificiæ Scriptores.

SECTIO XII.

Minus literati notantur.

BEnedictus Decimus nullius plane ingenii, quem Baronius Tomo 11. ad annum 1058. num. 10. tanquam illegitime electum, seu intrusum, & intra annum Sede expulsum fuisse narrat.

Cœlestinus 5. ad cujus coronationem ducenta hominum millia, propter rei novitatem confluxisse referuntur; quod homo Eremita, literarum rudis, & linguæ latinæ ignarus, uti ex Cardinali Sirleto Ciaconius narrat, sed sanctitate eximius, ad tantum dignitatis fastigium eveheretur.

Bonifacius 9. Grammaticam tantum, & parum in Rhetorica audierat, Clericus vagabundus fortunam tentans, Romam venit, & fit Papa ætatis suæ tantum 30. aut ad summum 34. annorum. Notatur nimii erga propinquos affectus: commendatur, quod mori potius elegerit, quam castitatis, ex medicorum contra calculum consilio, jacturam facere.

Pau-

Paulus 2. prius mercator, audiens Avunculum ſuum Eugenium 4. factum eſſe Papam, Romam ſe contulit, ubi adhibito præceptore, parum latine loqui didicit. factus ab Avunculo Cardinalis, tertius poſt illum fit Pontifex: mox literatos omnes ab aula ſua proſcripſit, eoſque ut hæreticos oderat; parentibus ſuadere ſolitus, ſatis eſſe liberos ſuos inſtruere, ut legere & ſcribere ſcirent, altiora ſtudia, quorum ipſemet ignarus erat, neceſſaria non eſſe.

Quia vero literatos, & qui ſcriptis claruerunt recenſere prolixum nimis foret: inſpici poterit *Bibliotheca Pontificia* edita a F. Ludovico a S. Carolo Carmelita.

SECTIO XIII.

Juvenes, & in ætate non provecta ad Papatum aſſumpti: quotq; annis ſederint.

ALexander 1. vir ætate juvenis (quot annorum, Auctores non narrant) ſed moribus, ſcientia, ac ſanctitate incomparabilis, ſedit annis 10. & menſibus fere ſex.

Joannes 11. Juvenis annorum

viginti cum assumeretur, sedit tantum annis 4. mensibus 10.

Joannes 12. annorum tantum sexdecim, inter annum Pontificatus nonum & decimum defunctus.

Benedictus 9. puer decem annorum, annis fere undecim, sed interpolate, regnavit.

Innocentius 3. vir annorum tantum triginta, laudabiliter sedit annos 18. menses 6. dies 9.

Gregorius 11. annorum 35. cum assumeretur, præfuit annis 7. & mensibus fere 3.

Bonifacius 9. annorum 30. aut 34. cum eligeretur, cum moreretur, 45.

Leo 10. annorum 30. aut paulo plus; quadragenarius tantum cum moreretur.

Sint licet assumpti Juvenes ad Pontificatum,
Petri annos potuit nemo videre tamen.

SECTIO XIV.

Pontifices aliquot dierum, qui mensem in Papatu non impleverunt.

SIsinius fuit Pontifex dierum viginti.

Ste-

Stephanus 2. dierum tantum trium.

Valentinus diebus triginta sedit.

Bonifacius Sextus quindecim.

Theodorus Secundus diebus viginti.

Damasus Secundus viginti tribus

Cælestinus Quartus septemdecim.

Vice-dominus Nepos Gregorii 10. dictus per aliquot horas Gregorius 11. sed propter exiguitatem temporis vix pro Pontifice habitus, ipso die electionis obiit.

Pius Tertius sedit diebus viginti sex.

Marcellus Secundus viginti duobus.

Urbanus septimus diebus duodecim.

Leo Undecimus diebus viginti quinque.

SECTIO XV.

Pontifices aliquot mensium, qui annum in ea dignitate non viderunt.

X*Ystus* 2. menses 11. dies 12.

Marcus menses 8.

Sabinianus menses quinque, dies 19.

Bonifacius Tertius menses octo, dies 23.

Leo 2. menses 10. dies 17.

Benedictus 2. menses 10. dies 27.

Conon menses 11. dies 3.

Stephanus 5. menses 5. dies 3.

Romanus menses fere 4.

Leo 5. mensem 1. dies 10.

Christophorus menses 8.

Lando menses 6. dies 21.

Leo 6. menses 6. dies 15.

Benedictus 5. mens. 6. dies 5.

Donus 2. menses 3.

Bonifacius 7. menses 7. dies 15.

Joannes 14. menses 8.

Joannes 16. m. 4. & dies aliquot.

Joannes 18. menses 5.

Silvester 3. mensem 1. dies 19.

Clemens 2. mens. 9. dies 15.

Stephanus 10. mens. 7. dies 8.

Benedictus 10. mens. 9. d. 20.

Cælestinus 2. m. 5. d. 13.

Lucius 2. m. 11. d. 14.

Gregorius 8. mens. 1. dies 27.

Innocentius 5. mens. 5. dies 5.

Adrianus 5. mens. 1. d. 9.

Joannes 21. mens. 8. dies 8.

Benedictus 11. mens. 8. d. 6.

Alexander 5. mens. 10. dies 8.

Gregorius 14. mens. 10. d. 10. Ejusque successor

Innocentius 9. menses tantum duos sedit.

SE-

SECTIO XVI.

Papæ eo Pontificatus anno, & interdum mense mortui, quem numerus Nominis denotabat.

ANterus solus nominis hujus Papa primo Pontificatus anno Martyr occubuit.

Felix 2. illegitime primum sedens; anno dein secundo legitimæ sessionis, Martyrio vitam finivit.

Zosimus unicus hujus nominis, unico anno Pontifex fuit.

Anastasius 2. anno Pontificatus secundo obiit.

Felix 4. anni & nominis quarti Papa.

Bonifacius 2. uti nomine, ita Pontificatus anno secundo obiit.

Sabinianus primus & solus ita dictus, intra primum annum mense sexto mortuus est.

Severinus unici nominis & anni Pontifex.

Conon primi anni mense duodecimo fere expleto decessit.

Sisinius unicus hoc nomine, primi mensis die vigesimo arthritide constrictus e vivis excessit.

Stephanus 4. quarto Pontificatus anno defunctus.

Ste-

Stephanus 5. quinque dumtaxat mensium Pontifex.

Valentinus unus, unius mensis Papa.

Benedictus 3. tertii anni Pontifex.

Martinus 2. (alii Marinum vocant) anni secundi mense secundo defunctus.

Stephanus 6. sex annorum Papa.

Romanus primus & solus, anni primi mense quarto interiit.

Benedictus 4. anno quarto.

Christophorus primus, anni primi mense octavo: ejusque successor

Sergius 3. anno tertio.

Lando 1. anni primi mense sexto.

Victor 2. annis duobus præfuit.

Nicolaus 2. inter secundum & tertium annum, &

Adrianus 4. inter quartum & quintum mortui.

Clemens 3. annorum & mensium trium Pontifex.

Urbanus 4. & *Clemens* 4. immediati successores quatuor prope annorum Pontifices.

Innocentius 5. mensium quinque ac totidem dierum Pontifex.

Nicolaus 3. triennio jam fere peracto sublatus.

Martinus 4. & *Nicolaus* 4. quatuor annorum Pontifices.

Ca-

Cælestinus 5. post mensem quintum Pontificatu se abdicavit.

Bonifacius 8. sedit annos octo, & aliquot menses.

Callistus 3. trium annorum & trium mensium.

Innocentius 8. annorum octo, uti nominis, Pontifex.

Paulus 4. anni quarti, & mensis tertii Papa.

Gregorius 13. annorum totidem quoti nominis Pontifex, ejusque Successor.

Xystus 5. annorum quinque & quatuor mensium.

Innocentius 10. decem annorum Pontifex.

SECTIO XVII.

Papatus præ reliquis diuturnus.

VIgesimum excedere annum notantur septem post Petrum Pontifices; qui primus Christi Vicarius annis fere 25 locum ejus Romæ tenuit; cujus annos nemo legitimorum Pontificum hactenus vidit: unus fuit Pseudo-pontifex Petrus de Luna Hispanus Arragonensis Benedictus 13. dici sustinens, qui in schismate ultra 30. annos obstinatissimus vixit & mortuus est: sed

ſed vel hoc ipſo ſuum Antipapatum ſatis probavit, quod annos Petri non tantum viderit, ſed exceſſerit. Diutiſſimus itaque poſt Petrum fuit

Adrianus Primus Pontifex annis viginti quatuor, ſeſquimenſe minus; cujus ſucceſſor

Leo Tertius per annos viginti, menſes 5. dies 17. Papa fuit: ita ut ſpatio annorum 45. Roma tantum duos Pontifices viderit.

Alexander Tertius ſedit annis 22. ſeptem diebus minus.

Silveſter Primus annis 21. menſibus 10. die uno.

Urbanus Octavus vixit in Pontificatu annos 21. menſem unum, dies 24.

Leo Primus, Magnus dictus, an. 20. menſ. 10. d. 28. Ad ſex iſtos, qui annum vigeſimum exceſſerunt proximè accedunt quatuor annorum octodecim Pontifices: *Innocentius* 3. qui annis 18. menſ. 8. *Paſchalis* 2. qui 18. annis, menſibus fere ſex; & *Joannes* 22. qui 18. annis & 4. menſibus, ac *Zephyrinus*, qui annis & diebus octodecim, in Pontificatu vixerunt.

Clemens XI. noſtro ſæculo Romanam Eccleſiam adminiſtravit annos 20. menſes 3. dies 24.

SE-

SECTIO XVIII.

Pontifices, qui Imperatores coronarunt, & Regibus ac Principibus Christianis nomen aliquod decusque addiderunt.

MOs coronandi Imperatorem Romanum a Carolo Magno consuetudinem cœpit: ante quem nullus Imperator coronatus legitur, præter Justinum Thracem, Seniorem dictum, qui licet ab Episcopo Constantinopolitano diadema accepisset, a Joanne tamen Primo, cum Theodoricus Rex Arianus vexaret Italiam, Constantinopolim profecto, coronari expetiit, & coronatus fuit anno 525. diu itaque post

Leo Tertius imminente anno 801. octavo Kalendas Januarii, hoc est die Nativitatis Christi 800. coronavit Romæ Carolum Magnum Imperatorem.

Stephanus 5. Ludovicum Pium Caroli Magni filium Rhemis 4. kalendas Novembris, anno 816.

Paschalis 1. festo Paschali Dominicæ Resurrectionis anno 823. coronavit Lotharium, Ludovici filium.

Ser-

Sergius 2. Ludovicum 2. Lotharii filium, vivente patre Monasterium Prumiacense ingresso coronavit Romæ anno 844.

Joannes 8. intra decem Pontificatus sui annos coronavit tres Franciæ Reges Imperatores: Carolum 2. Calvum, anno 876. Ludovicum 3. Balbum, anno 878. & Carolum 3. Crassum anno 881. quod nulli Rom. Pontificum contigit.

Formosus coronavit Arnulphum Carolomanni filium, an. 895.

Joannes 10. Berengarium, contra Arnulphum ab Italis electum, coronavit anno 914. deinde ob dissensiones, Imperatores tres, Ludovicus Quartus, Conradus, & Henricus cognomento Auceps (hic sibi satis esse ajebat: quod haberetur a suis pro Imperatore) a Pontificibus Romanis coronati non fuerunt; quibus successit Otho Magnus, primus ex Germanis Imperator, sub quo dissidium componi cœpit; quem tandem

Joannes 12. anno 962. coronavit Romæ ipso die Natalis Christi.

Joannes 13. Othonem juniorem præcedentis filium, cum uxore Theophania, Nicephori Græcorum Imperatoris filia, Romæ ipso die Natalis Domini an. 968.

Gre-

Gregorius 5. Othonem 3. præcedentis filium, ibidem in Pentecoste anno 998.

Benedictus 8. Henricum 2. sanctum, cum uxore sancta Cunegunde, Romæ die sancto Paschæ anno 1014.

Joannes 20. Benedicti præcedentis Papæ frater, & immediatus successor coronavit anno 1027. ipso die Paschæ Conradum 2.

Clemens 2. anno 1047. Henricum 3. cum uxore Agnete, Romæ, in Nativitate Domini.

Nicolaus 2. coronavit ibidem in die Paschæ Henricum 4. an. 1058.

Paschalis 2. Henricum 5. idibus Aprilis anno 1111. Romæ.

Innocentius 2. Lotharium 2. qui Papam ob Schisma Petri Leonis fugitivum cum exercitu magno Romam reduxit, ibique ab eo coronatus est pridie Nonas Julias anno 1134. eique, ceu legitimo Pontifici, Schismatis tempore fideliter adhæsit.

Eugenius 3. coronasset an. 1152. Conradum 3. nisi dum hic ad motus Italicos compescendos, & ad Coronam accipiendam, expeditionem in Italiam pararet, non sine veneni suspicione, extinctus fuisset.

Adria-

Adrianus 4. coronavit Romæ 14. Kalendas Julii anno 1155. Fredericum Primum, qui Ænobarbus, sive Barbarossa dicebatur.

Cœlestinus 3. Henricum 6. Barbarossæ filium, ibidem anno 1191. Feria secunda Paschatis, cum ipse pridie consecratus fuisset.

Innocentius 3. Idibus Octobris anno 1209. coronavit Romæ Othonem 4. Philippus vero Pseudo-Imperator Moguntiæ coronatus fuit.

Honorius 3. Decimo Kalendas Decembris anno 1220. coronavit Romæ Fredericum 2. Hic male se contra Ecclesiam gerens, Imperio privatus est ab Innocentio Quarto in Concilio Lugdunensi anno 1245. cui substitutus fuit Henricus Thuringus D. Elisabethæ filius, dein Guilielmus Hollandus, hinc Richardus Anglus, ac demum Alphonsus Castellæ Rex; qui coronati non fuerunt; sed tenetur post depositionem Frederici Imperium vacasse per annos 34. usque ad Rudolphum Hasburgicum.

Gregorius 10. cum Rudolphus Hasburgicus electus Imperator Aquisgrani coronatus fuisset, dein Losannam Helvetiorum ad Gregorium hunc se conferens, ab illo confir-

ma-

matus, ac Imperii insignibus decoratus fuit anno 1273. secundum antiquum hoc ibidem distichum:

Bis sexcenti, septuaginta tresque stetere
Anni, Losannæ cum Rex & Papa fuere.

In Italiam vero numquam venit ob factiones Guelphorum & Gibellinorum; uti duo sequentes Imperatores Adolphus Nassavius, & Albertus Austriacus, qui a Papa coronati non fuerunt: cumque Albertus Rudolphi Hasburgici filius contra Adolphum prætenderet Imperium, essetque inter illos summa contentio, *Bonifacius* 8. illud sibi ascribens stitit se in publico Romæ, primo die in habitu Pontificali Benedictionem populo impertiens, postridie in habitu Imperiali, Coronam Imperatoriam in capite gestans, prælatis sibi per Spatharium gladiis duobus; cumque sedisset in throno, alta voce clamavit: *Ecce duo gladii hic*; Pontificiæ nimirum & Imperatoriæ potestatis: sequenti vero anno cedens confirmavit electionem Alberti ea conditione, ut Imperator Regi Franciæ Philippo Pulchro, quem ob redditus Ecclesiasticos sibi negatos excommunicaverat, ar-

mis

mis se opponeret, eoque Regno privato, Regni titulum ipse Papa gestaret: unde maximæ dissensiones inter Bonifacium Papam, & Philippum Regem ortæ sunt.

Clemens 5. ea conditione Henrico 7. ratum fecit Imperium, uti primo quoque tempore in Italiam se conferret: quo cum tenderet, coronatus est primum Mediolani corona ferrea, deinde Romæ aurea per Cardinales eo destinatos a Pontifice Avenione se tenente anno 1312. tertio Kalendas Julii.

Nicolaus 5. Antipapa, alias Petrus de Corbario, procurante Ludovico 5. contra Joannem 22. Avenione residentem, Romæ electus, coronavit ibidem hunc Ludovicum, cum uxore anno 1327. Kalendis Junii festo Pentecostes; cujus depositionem Clemens Sextus fieri mandat ab Electoribus, nisi jus electionis velint amittere, itaque Joannis Bohemiæ Regis primogenitus eligitur, Carolus Quartus dictus.

Innocentius 6. Avenione residens Carolum Quartum per duos Cardinales Romæ coronari fecit die Paschatis anno 1355. cumque Papa ipse dein semel Romam venisset, Carolus Imperator eo mox

ad-

advolavit, exhibuitque Papæ ſtratoris officium, ac in ejus Miſſa ſolemni Diaconus cantavit Euangelium: hujus filius Vvenceslaus patri vita & moribus diſpar, Cæſarum ignaviſſimus Imperator electus, coronatus numquam fuit, ſed depoſitus, & ejus loco ſubſtitutus eſt Rupertus Bavarus, & confirmatus a *Bonifacio Nono*; qui Romam pro coronatione contendens a Vvenceslai factionariis in via impeditus fuit: ſuffectus deinde Judocus Moravię & Brandemburgi Dominus per medium tantum annum, etiam coronatus non fuit.

Eugenius 4. anno 1432. 15. Kalend. Junii, in Pentecoſte coronavit Romæ Sigiſmundum juniorem, Caroli 4. filium, Vvenceslai fratrem: dein Albertus Sigiſmundi gener, uno dumtaxat anno & decem menſibus Cæſar, coronatus non fuit.

Nicolaus 5. Fredericum 3. cum Uxore Eleonora Luſitana, recèns Senis in Bacchanalibus in uxorem ducta, in Quadrageſima 16. Kalendas Aprilis, ſive 27. Martii anno 1451. Romæ coronavit: qui abſtemius vinum non bibens, annos prope 54. imperavit.

Julius 2. anno 1590. Maximilia-
num

num Frederici filium in Italiam invitavit, eum postea coronaturus, ad opem sibi contra Venetos ferendam; cum quibus dein alternante belli fortuna, Julius fœdus iniens, Maximiliano ipsi bellum indixit; ita ut coronatus non fuerit.

Clemens 7. coronavit Carolum 5. Imperatorem, Bononiæ anno 1529. die festo S. Mathiæ, Carolo Natali: post quem nulli Imperatores a Pontificibus Romanis coronati fuerunt.

Nomen aliquod decusque sequentes Pontifices Christianis Principibus addiderunt.

Honorius 1. Suintillam Hispaniæ Regem *Catholicum* nominavit; quod nomen occupata per Mauros Hispania, per annos prope octingentos intermissum, *Innocentius* 8. Ferdinando Castellæ Regi retribuit; ejusque successor *Alexander* 6. decrevit, ut *Catholicus* proprius & hæreditarius Hispaniæ Regum esset Titulus.

Gregorius 3. Carolum Martellum Brabantiæ Ducem a Francis in Regem electum, *Christianissimum* appellavit.

Stephanus 3. Imperium Romanum a Græcis ad Latinos transtulit

lit

lit in Pipinum Brevem Galliæ Regem.

Leo 3. Instituit morem quod Pontifex Romanus coronet Romanorum Imperatorem.

Silvester 2. Sanctum Stephanum Hungarorum Ducem, qui Pannoniam ad Christi fidem perduxerat, Regis nomine, regioque diademate donavit, & non solum ipsi, quod virum Apostolicum decebat, sed etiam ejus successoribus Crucis preferendæ potestatem fecit.

Benedictus 8. Pomum Aureum inserta Cruce dedit S. Henrico Imperatori; qui Advocatus & Patronus, ac Defensor S. R. Ecclesiæ nominatus fuit: quod Imperii insigne & hodie gestant Imperatores.

Innocentius 4. Constituit septem Imperii Electores, tres Ecclesiasticos Præsules: Moguntinensem, Trevirensem, Coloniensem; quatuor Sæculares: Regem Bohemiæ, Ducem Saxoniæ, Marchionem Brandenburgicum, & Comitem Palatinum.

Clemens 5. indulsit Regibus Franciæ Communionem sumere sub utraque specie; quo privilegio adhuc utuntur in die quo sacrantur, & quo moriuntur.

Leo 10. Henricum 8. Angliæ Regem, Fidei Defensorem appellavit.

Paulus 3. Carolum 5. Imperatorem, Carolum Maximum dixit.

Pius 5. Cosmam Mediceum, Ducem Florentiæ, Senarum & Pisarum, Magni Ducis Etruriæ titulo cohonestavit, non sine aliqua aliorum Principum obtrectatione.

SECTIO XIX.

Pontifices qui primi leguntur Sanctum aliquem in Divorum Canonem retulisse, usque ad annum Christi 1000.

LEo 3. S. Suibertum Vvestphalorum Apostolum primus, solemni ritu, præsente Carolo Magno, canonizasse legitur anno Christi 800.

Joannes 15. anno 993. Synodum Romæ celebravit, in qua Udalricum Augustanum Episcopum in Sanctorum numerum retulit, ut constat ex diplomate canonizationis, quod extat apud Baronium ad annum citatum §. 2.

Leo 9. SS. Gerardum Tullensem in Lotharingia, & Vvolfangum Ratis-

tisbonensem in Germania Episcopos Divis ascripsit.

Benedictus 9. S. Simeonem Monachum Trevirensem; de quo Martyrologium Rom. Kalendis Junii.

Urbanus 2. S. Attillanum Episcopum Zamorensem; de quo idem 5. Octobris.

Antea moris erat, cum aliquis Martyrio occubuisset, ut Episcopus, sub cujus ditione id accidisset, rem gestam scriberet ad Primatem; a quo mature adhibitis in consilium Collegis Episcopis, an inter Martyres esset recipiendus, decernebatur: nam antiquitus tantum Martyres colendi proponebantur. vide Onomasticon in voce *Martyrologium*.

SECTIO XX.

Pontifices, qui annum Jubilæum celebrarunt.

BOnifacius *Octavus* Jubilæum primus instituit, centesimo quoque anno celebrandum: quod anno sæculari 1300. magno populi concursu Romæ celebravit.

Clemens 6. considerans paucissimos ad annum centesimum perve-

nire, Jubilæum, veteris legis exemplo, ad annum quinquagesimum reduxit, & anno 1350. Avenione celebravit.

Urbanus 6. Jubilæum anno trigesimotertio Romæ celebrandum indixit, intuitu paris numeri annorum vitæ Christi; ex quo omnes Indulgentiæ promanant: concessitque anno 1383.

Bonifacius 9. anno sæculari 1400. illud more ordinario celebravit.

Nicolaus 5. anno 1450. quintum Jubilæum promulgavit: quod Mechliniæ anno sequenti 1451. cum maximo Belgarum concursu celebratum fuit; uti patet ex inscriptione Flandrica in abside Chori S. Rumoldi.

In't Iaer M.CCCC. *vyftigh een, vvas d'Iaer van Jubileen hier ghemeen, doen vvert gesloten desen steen.*

Paulus II. statuit Jubilæum (a Bonifacio 8. centesimo quoque anno celebrari primo institutum, a Clemente 6. ad annum quinquagesimum, ab Urbano 5. ad trigesimumtertium reductum; a Nicolao 5. juxta Clementis constitutionem, quinquagesimo iterum anno celebratum) deinceps singulis vicenis quinis annis in perpetuum celebrari, incipiendo ab anno pro-

ximo

ximo 1475. quod morte præventus celebrare non potuit; sed successor ejus

Xystus 4. celebravit primum Jubilæum viginti quinque annorum anno 1475.

Alexander 6. secundum viginti quinque annorum anno 1500. & sic deinceps.

Clemens 7. anno 1525. *Julius* 3. anno 1550.

Gregorius 13. anno 1575. *Clemens* 8. an. sæculari 1600.

Urbanus 8. anno 1625. *Innocentius* 10. anno 1650.

Clemens 10. anno 1675. *Innocentius* 12. anno 1700.

Etiam extra consuetum 25. annorum terminum, pro publica Ecclesiæ necessitate Pontifices subinde Jubilæa concedunt, præsertim ubi primum sunt consecrati: uti *Clemens* 9. tempore obsidionis Candiæ, an. 1668. & *Clemens* 10. dum anno 1670. Pontificatum iniret, & sub finem anni 1672. contra Turcas Poloniam invadentes.

SECTIO XXI.

Avenione in Gallia Sedem tenuerunt septem Pontifices consequentes Galli.

CLemens 5. Vasco Burdigalensis, Sedem Apostolicam Roma Avenionem transtulit, anno 1305. ubi illa mansit ultra septuaginta annos; quam residentiam Gallicam Romani Judæorum captivitati Babylonicæ comparant. Secuti sunt ibi Clementem *Joannes* 22. Cadurcensis. *Benedictus* 12. Tolosanus. *Clemens* 6. Lemovix. *Innocentius* 6. Lemovix. *Urbanus* 5. Lemovix. *Gregorius* 11. etiam Lemovix; hic Sedem Petri Romam reduxit, Avenione discedens 13. Septembris anno 1376. & post varias in mari jactationes, tandem 17. Januarii 1377. Urbem ingressus est; unde paulo post Schisma omnium in Ecclesia longissimum, quinquaginta nempe annorum exortum est: nam eo defuncto, contra Urbanum 6. legitimum successorem Romæ electum, Avenione electus fuit Cardinalis Gebennensis, Clemens 7. vocatus, qui cum aliquot Cardinalibus ibi dominatus est; cui in Schis-

Schismate mortuo, suffectus fuit Petrus de Luna Hispanus, qui Benedictus 13. dici voluit: eoque post triginta annos in Schismate continuatos, obstinatissime defuncto, a Schismaticis electus fuit Ægidius de Munio, Clemens 8. dictus; qui tandem persuasu Petri Cardinalis de Fuxo, ex Ordine Minorum, Antipapatu se abdicavit; sicque cessavit longissimum illud Schisma.

SECTIO XXII.

Pseudo-Pontifices & Schismatici.

	ANNO CHRISTI.
PRimum in Ecclesia Schisma excitatum fuit adversus Cornelium a Novatiano.	254.
Secundum contra Liberium a Felice Secundo, qui defuncto Liberio legitime sedit.	354.
Tertium contra Damasum ab Ursicino.	367.
Quartum excitavit Eulalius contra Bonifacium.	420.
Quintum Laurentius contra Symmachum.	498.
Sextum Dioscorus contra Bonifacium Secundum.	530.
Septimum Vigilius contra Silverium, qui defuncto Silverio legitime electus fuit.	537.

687. Octavum Theodorus & Paschalis contra Sergium.

768. Nonum quidam Laicus Constantinus 2. dici volens, intrusus a fratre suo Totone Principe potenti, dum vacaret Sedes mensibus tredecim inter Paulum 1. & Stephanum 4.

824. Decimum Zinzinius contra Eugenium 2.

855. Undecimum Anastasius Presbyter contra Benedictum Tertium.

891. Duodecimum Sergius Diaconus contra Formosum.

907. Decimumtertium inter hos tres: Leonem 5. Christophorum, & Sergium 3.

964. Decimumquartum Leo Protoscriniarius contra Benedictum 5.

974. Decimumquintum Bonifacius 7. prius expulsus, denuo reversus contra Joannem 14.

996. Decimumsextum Joannes Episcopus Placentinus contra Gregorium 5.

1045. Decimumseptimum Silvester 3. & Gregorius 6. contra Benedictum 9. & sic tres simul Papæ Romæ residebant, contra quos quartus, Clemens 2. suffectus fuit.

1061. Decimum octavum Cadolus Episcopus Parmæ contra Alexand. 2.

1080. Decimumnonum Guibertus Episco-

ſcopus Ravennas, dictus Clemens 3. contra Gregorium 7.

Vigeſimum Albertus, Theodorus, & Silveſter conſequenter intruſi contra Paſchalem 2. 1101.

Vigeſimum primum Mauritius Burdinus contra Gelaſium 2. 1118.

Vigeſimumſecundum Petrus Leonis, dictus Anacletus 2. contra Innocentium 2. 1130.

Vigeſimumtertium quatuor ſchiſmatici: Octavianus de Monticello, dictus Victor 4. Guido Cremonenſis, Paſchalis 3. Joannes Strumenſis, Calliſtus 3. & Lando Innocentius 3. dici volentes; contra ſolum & verum Pontificem Alexandrum 3. poſt quas turbas per duo fere ſæcula ceſſarunt ſchiſmata. 1159.

Vigeſimumquartum, Petrus de Corbario Franciſcanus, dictus Nicolaus 5. contra Joannem 22. 1325.

Vigeſimumquintum omnium longiſſimum incœpit Robertus Cardinalis Gebennenſis contra Urbanum 6. dictus Clemens 7. decimoſexto Schiſmatis hujus anno mortuus: & conſequenter Petrus de Luna, Benedictus 13. dici volens; hocque Hiſpano in Hiſpania, trigeſimo Antipapatus ſui, ac quadrageſimoſexto ſchiſmatis incœpti anno obſtinatiſſime defuncto, ſuc- 1378.

cessit in schismate Ægidius de Munio, Clemens 8. vocatus, qui post annum sui Antipapatus quintum abdicavit: & sic Schisma quod per duos & quinquaginta annos duravit, extinctum fuit.

1439. Vigesimumsextum & ultimum Amadeus Sabaudiæ Dux, electus a Concilio Basileensi contra Eugenium 4. Felix 5. nominatus: qui post annos Schismatis fere decem, cognito errore non sua culpa commisso, concessit Nicolao 5. Eugenii successori; sicque ultimo extincto Schismate dicebatur:

Lux fulsit mundo, cessit Felix Nicolao.

A quo malorum omnium pessimo Deus Ecclesiam jam per annos ducentos & fere octogintaquatuor liberavit, & imposterum, uti rogamus & speramus, est liberaturus.

SECTIO XXIII.

Diuturnæ Sedis Apostolicæ vacationes.

OMnium longissima fuit circa annum 1270. post Clementem 4. dum Sedes vacavit per annos fere 3.

Huic diuturnitate proxima fuit anno

anno 1414. post depositionem Joannis 23. quando vacavit annis duobus, & fere dimidio.

Tertia, anno 1314. post Clementem Quintum annis duobus, & fere 4. mensibus.

Quarta, anno 1292. post Nicolaum Quartum annis duobus, mensibus 3. diebus 2.

Sic quatuor notabiliores fuere Sedis vacationes, singulæ ultra 2. annos: ut autem per seriem annorum referantur, notandum est, quod usque ad annum Christi 250. Sedes Apostolica nunquam per mensem integrum vacaverit: quum post Fabianum Papam 21. vacavit per medium fere annum; post quem tandem electus fuit Cornelius, sub quo primum in Ecclesia schisma exortum est: deinde fuere successores Lucius, & Julius, & post singulos ultra mensem vacavit: tandem post horum duorum successorem Xystum 2. propter immanissimam persecutionem, sine Pastore fuit Romana Ecclesia per integrum fere annum; quum anno 260. electus est Dionysius. hinc per tria fere sæcula nullæ notabiles fuere vacationes.

Anno 530. post Bonifacium 2. vacavit Sedes ultra menses tres.

An. 535. poſt Agapetum uſque ad electionem Silverii per duos, deinde uſque ad ejus ordinationem per ſeptem fere menſes, quo mortuo vacavit menſibus tribus, diebus quinque, hocque mortuo uſque ad electionem Joannis Tertii menſibus fere tribus; uſque ad ordinationem fere quinque: poſtque hunc Joannem 3. ultra menſes decem.

Circa annum 595. Poſt Pelagium 2. menſes 7. deinde poſt ejus ſucceſſorem Gregorium Magnum m. 6.

605. Poſt Bonifacium 4. Tertii ſucceſſorem ultra menſes quinque.

637. Poſt Honorium 1. per annum & 8. fere menſ. poſt ejus ſucceſſorem Severinum menſes fere 5.

654. Poſt Martinum primum per menſes fere 9.

Poſt Agathonem menſibus ſeptem.

684. poſt Leonem 2. per annum.

757. poſt Paulum 1. per annum & menſem, deinde duobus ſæculis tranſactis.

964. Poſt Leonem 8. per octo menſes & 22. dies.

965. Poſt Gregorium 5. per 8. menſes & 13. dies.

1047. Poſt Clementem 2. menſes 9. & 7. dies.

1054. Poſt Leonem 9. menſes 11. dies 24.

1085. Poſt Gregorium 7. per integrum annum.

Poſt Victorem 3. Gregorii ſucceſſorem per medium annum. dein poſt duo fere ſæcula.

1261. Poſt Alexandrum 4. menſes & dies tres.

Poſt Urbanum 3. Alexandri ſucceſſorem menſes quatuor, dies 2.

1270. Poſt Clementem 4. Urbani 4. ſucceſſorem fuit longiſſima omnium vacatio per annos ferme tres; nempe annis duobus, menſibus 9. diebus 2.

Poſt Joannem 21. per medium annum.

Poſt Honorium 4. menſes 10. dies 18.

1292. Poſt Nicolaum 4. Honorii ſucceſſorem longa vacatio annorum duorum, menſium trium, & duorum dierum.

1304. Poſt Benedictum undecimum vacavit Sedes fere per annum.

1314. Poſt Clementem 5. Benedicti ſucceſſorem, qui Sedem Avenionem tranſtulit, longa etiam fuit vacatio annorum duorum, menſium trium, dierum 17.

1415. Poſt Joannis 23. depoſitio-

tionem vacavit iterum Sedes per annos duos, menses 5. dies decem.

Postmodum nullæ fuere notabiles Sedis Apostolicæ vacationes, nisi forte anno 1559. post Paulum 4. per menses 4. diesque 7. & superiori sæculo, anno 1655. post Innocentium decimum per menses ipsos tres, a 7. Januarii usque ad 7. Aprilis, quum electus fuit Alexander Septimus, & anno 1670. post Clementem Nonum per menses quinque, & dies viginti, cum in Petri Sede collocatus est Clemens Decimus.

SECTIO XXIV.

Pontifices non ex Cardinalibus assumpti.

QUamquam decretum fuerit in Concilio Romano sub Stephano 4. anno 769. ut unus tantum de Cardinalibus Presbyteris, vel Diaconis ad summum Pontificatus culmen promoveretur; tamen nonnullos Cardinalatu non insignitos D. Petri solium ascendisse constat; quales fuerunt Germani plerique, cum inter Romanos essent dissensiones, ab Imperatoribus

ribus adducti. Gregorius Quintus Saxo, qui erat Capellanus Imperatoris Othonis 3. anno 996. Silvester 2. Gallus Aquitanus, Archiepiscopus Rhemensis anno 999. Clemens 2. Saxo Episcopus Bambergensis anno 1046. Damasus 2. Bavarus, Episcopus Brixiensis anno 1048. Leo Nonus Franco-germanus, Tulli Leucorum Episcopus anno 1049. Victor 2. item Germanus Episcopus Eistatensis an. 1054. Nicolaus 2. Allobrox, Episcopus Florentinus, anno 1058. Alexander 2. Mediolanensis, Episcopus Lucensis anno 1061. Callistus 2. Burgundus, Archiepiscopus Viennensis anno 1119. Urbanus 4. Gallus, Patriarcha Hierosolymitanus anno 1261. Gregorius 10. Italus, Archidiaconus Leodiensis, existens in Syria, absens creatus anno 1271. Cœlestinus 5. Italus Eremita anno 1294. Clemens 5. Gallus, Archiepiscopus Burdigalensis anno 1305. Urbanus 5. Gallus, Abbas S. Victoris Massiliæ anno 1362. Urbanus 6. Neapolitanus, Archiepiscopus Barensis, anno 1378. Omitto Amadeum Sabaudię Ducem in Schismate contra Eugenium 4. electum Antipapam, Felicem 5. nuncupatum, anno 1440. quorum nulli fuere Cardin.

SE-

SECTIO XXV.

Differentia in numero Pontificum plerumque oritur ex computatione Nominum, quoti quique fuerint.

PRima *Differentia* in computatione nominis occurrit inter Felices, propter Felicem Secundum, qui, quod vivente Liberio, Sedem occupasset, ab aliquibus prætermittitur: sed defuncto Liberio confirmatus legitime sedit, imo pro defensione Fidei Catholicæ fuit Martyrio coronatus, uti 29. Julii in Martyrologio ponitur; vide notas Baronii: ita ut post hunc Secundum, Tertius, & Quartus fuerint; ac diu post Felix Quintus dictus, qui non sua culpa schismaticus, Pontificatu se tandem abdicavit.

Secunda Differentia est in Stephanis, propter Stephanum Secundum, qui tertio Pontificatus die apoplexia sublatus, omittitur a pluribus in serie Pontificum; cum tamen, ut Baronius ait, vere sit numerandus: atque ita universim Stephani decem fuerunt.

Tertia Differentia est inter Martinos, propter duos Primum sequentes, qui Marini, una litera o-

miss-

missa, vocabantur: sed differentiam hanc parvam sustulit Martinus 5. qui positis duobus his Marinis inter Martinos, festo die S. Martini 11. Novembris anno 1419. Pontifex creatus, se Martinum Quintum vocavit (cum alioquin tantum tres Martini, & duo Marini essent) sicque fecit duos ex Marinis Martinos.

Quarta eaque maxima differentia est inter tot Joannes: aliqui enim viginti quatuor, imo viginti quinque numerant, cum tantum vigintiduo, aut ad summum vigintitres numerandi sint. a Joanne autem octavo numerus discrepare incipit; quod, qui hunc Papissam volunt, perperam ponunt post Leonem Quartum, cum tantum post tres Pontifices, nempe post Adrianum 2. verus Joannes Octavus ponendus sit; & quem illi Nonum vocant, Octavus dici debeat. Alius item Joannes ponitur ab aliquibus circa annum 930. inter Joannem 10. & Leonem 6. & sic vigintiquinque forent; sed quia hic male intraverat, statim ejectus fuit; ideoque in numero Pontificum ab omnibus prætermissus. propter istos duos vel tres, numerus in duobus vel tribus Joannibus differt;

fert: & ut computatio certior ineatur, observandum est, quod notat ad Platinam Onuphrius Panvinius hisce verbis: *Joannes 19. quem Platina 21. vocat, se ipse decimumnonum appellat in suis quæ apud me extant Diplomatibus; quare Joannes illi qui postea 21. 22. & 23. vocantur, 20. 21. & 22. vocandi sunt*. Post quos adhuc successit unus, qui rite 23. vocatur: sed duo illi post Leonem Quartum, & ante Leonem 6. omnino rejiciendi sunt; & sic tantum 23. numerantur.

Quinta Differentia est inter Benedictos, ob Benedictum Quintum, qui vivente Joanne 12. Pontifex suffectus fuit, idque ob pravissimos Joannis mores; utpote juvenis septemdecim dumtaxat annorum, per factionem Patris sui Alberici intrusi; qui Benedictus in Germaniam traductus, Hamburgi sancto fine quievit, atque e numero Pontificum ab aliquibus, sed immerito expungitur: & ob Benedictum 10. qui nefarie intrusus fuit, & aliquot menses Sedem Apostolicam per vim tenuit, ita ut duodecim Benedicti legitimi fuerint: & unus Schismaticus, Decimustertius vocatus, nomine proprio Petrus de Luna, inter Pontifices mi-

minime numerandus.

Sexta Differentia, ſed parva eſt inter Silveſtros, an tres, an vero tantum duo fuerint: quia Silveſter Tertius Benedicto Nono, decem annorum puero, tanta Sede indigno, ſubſtitutus fuerat, quem Silveſtrum poſt duos fere menſes Benedictus excuſſit; qui ſe omnibus inviſum cernens, Pontificatum ceſſit Gregorio Sexto; cujus ceſſionis illum paulo poſt pœnituit, & Pontificatum repetiit, anniſque decem, ſed interpolatis vicibus eum tenuit.

Septima Differentia eſt inter Bonifacios, an ſex, an vero 8. fuerint. Bonifacius quidem poſt Cœleſtinum 5. ab omnibus vocatur Octavus; ſed an Sextus, & Septimus Bonifacii, inter veros Pontifices numerandi ſint, videat ante in Notitia ſingulorum Pontificum curioſus Lector.

Itaque Papæ ejuſdem Nominis fuerunt

Joannes	23.
Gregorii	15.
Benedicti	13.
Innocentii	13.

Cle-

Clementes Leones	} 11.
Stephani	10.
Bonifacii	9.
Alexandri Urbani	} 8.
Adriani	6.
Cœleſtini Martini Nicolai Pauli Xyſti	} 5.
Anaſtaſii Eugenii Felices Honorii Sergii	} 4.
Calliſti Julii Lucii Silveſtri Victores	} 3.
Agapeti Doni	} 2.

Damasi }
Marcelli } 2.
Paschales }

Gelasii }
Pelagii } 2.
Theodori }

Reliqui sunt unici nominis Pontifices.

SECTIO XXVI.

Pontifices qui primi nomen mutarunt.

REfert Platina ex Martino Polono, quod *Sergius* 2. primo nominatus Os Porci, sive Bucca Porcina, ob turpitudinem hujus nominis, electus Pontifex nomen Sergii assumpserit; adeoque primus fuerit qui nomen mutavit: ad quem locum notat Onuphrius Panvinius, se apud neminem veterum Auctorum hoc invenisse; imo ex Anastasio Bibliothecario, qui Sergii hujus tempore vixit, & vitas Pontificum edidit, contrarium magis elici: Papam hunc, scilicet, ante Pontificatum etiam Sergium vocatum fuisse, *Os* vero *Porci* cognomen habuisse; & Pontificem, prænomine retento, cognomen omisisse: putatque idem

Onu-

Onuphrius Joannem 12. primum fuisse qui nativum nomen Papa creatus mutarit: rationem vide in Notitia. sed a Ciaconio ante hunc Joannem, & post Sergium 3. interseruntur alii duo, *Adrianus* 3. qui Agapetus, & successor ejus *Stephanus* 6. qui Basilius, ac postmodum *Joannes* 12. qui Octavianus ante vocati fuerint. quam nominis mutationem hincinde a paucis usitatam, Pontifices circa annum millesimum e Germanis assumpti, præ aliis usurpare cæperunt; idque fere propter nominum Germanorum quamdam barbariem: uti *Bonifacius* 7. Franco ante dictus, *Gregorius* 5. Bruno, *Silvester* 2. Gerebertus, *Clemens* 2. Suidegerus, *Damasus* 2. Popo, *Victor* 2. Berardus, *Joannes* 18. Sicco, ac demum *Sergius* 4. Petrus antea vocatus, ob respectum erga primum Christi Vicarium, se ipsius nomine indignum reputans, nomen Sergii assumpsit; post quem nomina sua mutare Pontificibus Romanis in consuetudinem, non in obligationem transiit: Nam Joannes 21. Lusitanus, Adrianus 6. Belga, & Marcellus 2. Italus, nomina in Baptismo indita in Pontificatu retinuisse leguntur. & mutatio hæc

non

non fit ſine exemplo & imitatione ipſius Chriſti Domini, qui Petro ad Pontificatum deſignato nomen novum impoſuit, dicens Joan. 1. *Tu es Simon filius Jonæ, tu vocaberis Cephas; quod interpretatur Petrus.* Nec iſtud eſt abrenuntiare Baptiſmo, in quo nomen ſolet Baptizato imponi, ut cavillantur Lutherani Centuriatores. nam nec Petrus Circumciſioni renuntiavit, quando loco Simonis nomen Petri, ſive Cephæ ſibi imponi paſſus eſt: nec Doctor Gentium Baptiſmo, quando neglecto veteri Sauli nomine, ſe Paulum dixit: quinimo S. Memoriæ Pius Quintus tertio nomen mutavit, in Baptiſmate vocatus Antonius, in Regulari Profeſſione, Michael, in Papatu Pius dictus.

SECTIO XXVII.

Ante Pontificatum legitimo juncti Matrimonio.

S*anctus Petrus*, cujus Socrus ante Pontificatum, cum teneretur magnis febribus, a Chriſto D. ſanata fuit.

Fabianus, coronata per Martyrium Uxore, Pontifex deſignatus in-

indicio Columbæ e ſublimi devolantis, ejuſque capiti inſidentis.

Hormiſda reliquit ex legitimo ante Papatum matrimonio filium Silverium nomine, qui dein ad Papatum, imo Martyrium pervenit.

Felix 3. S. Gregorii Atavus, dein Canonicus Auguſtinianus, ac per novem annos ſummus Pontifex.

Clemens 4. Regis Franciæ S. Ludovici Conſiliarius, duas ex legitimo matrimonio filias habuit; ejus ſanctitatem vide in Notitia.

Petrus de Corbario, Pſeudopontifex, qui relicta Uxore, Ordinem Minorum profeſſus, Nicolaus 5. per conventum ſchiſmaticorum a Ludovico Bavaro excitatum, vocatus fuit.

SECTIO XXVIII.

Pontificum Nepotes ad Pontificatum evecti.

SAnctus Gregorius Magnus refert, Felicem Tertium atavum ſuum fuiſſe.

Romanus Marini Primi, ſeu potius Martini Secundi ex fratre nepos.

Benedictus Nonus, puer decem an-

annorum dum Pontifex crearetur; duorum immediate præcedentium Pontificum Benedicti 8. & Joannis 20. nepos, Alberici utriusque fratris filius.

Gregorius Nonus Innocentii Tertii nepos, Franciscanis addictissimus, in eorum habitu sepultus.

Alexander Quartus, Innocentii Tertii, & Gregorii Noni consanguineus.

Adrianus Quintus, Nepos Innocentii Quarti.

Vicedominus, dictus per aliquot horas Gregorius Undecimus, ipso electionis die mortuus, Gregorii Decimi sororis filius, a pluribus in Pontificum Catalogo prætermissus.

Gregorius Undecimus Clementis Sexti fratris filius, annorum tantum 35. cum Pontifex crearetur.

Nota quod in Concilio Basileensi cautum fuerit, ne Cardinalium numerus 24. excederet, ac ne Pontificum, aut Cardinalium Nepotes ad Cardinalatum admitterentur: quæ cautio observata deinde non fuit: nam paulo post

Paulus Secundus, Eugenii Quarti sororis filius, prius mercator, quod in Italia Nobilitati non de-

rogat, fit Cardinalis, ac dein Pontifex.

Pius Tertius, Pii Secundi ex sorore Laodamia nepos.

Julius Secundus Xysti Quarti ex fratre nepos.

Clemens Septimus, Leonis Decimi Patruelis, sive cognatus Germanus: post quem, nulli Pontificum nepotes ad hæc usque tempora ad Pontificatum pervenerunt.

SECTIO XXIX.

Pontifices Musici fuere

GElasius 1. Gregorius Magnus, Vitalianus, duo Leones, Secundus, & Nonus. Leo Ostiensis lib. 3. cap. 7. Hist. Casin. narrat Victorem 3. fuisse musicæ & medicæ artis peritissimum.

Medici, aut Medicorum Filii.

SAnctus Eusebius, Medici filius, & ipse Medicus: S. Leo 2. Pauli Menii Medici, uti Bonifacius 4. Joannis Medici filius: Joannes 21. Medicus scriptis clarus: Nicolaus 5. Patris Medici, & Matris Annonariæ filius:

Fra-

Fratres sibi in Pontificatu succedentes.

RArissimo exemplo bis tantum visi fuerunt: semel Stephanus 3. & Paulus 1., semel Benedictus 8. & Joannes 20. Pontus Heuterus Auctor probatus, Tractatu de Libera hominis nativitate, narrat fuisse hos quinque Pontifices illegitime natos: Sanctum Dionysium, Joannem 11. Leonem 5. Innocentium 8. & Clementem 7.

SECTIO XXX.

Romani Pontifices Versibus 157. technicis descripti; in quibus non tantum uniuscujusque nomen, sed etiam numerus nominis exprimitur.

ANNO CHRISTI. *SI vis Pontifices Romanæ noscere Sedis, Quisque quotus fuerit, metris his scire valebis.*

34. *Primo Papatus* (1) Petrus *est in Sede locatus,*

Qui consederunt (2) Linus, (3) Cletusque *fuerunt;*

His (4) Clemens *junctus papali est munere functus:*

Disputat, hic, mundus sit quartus sitne secundus.

100. *Sedit* (5) Anacletus *post illum, mox* (6) Euaristus,

Prodit (7) Alexander, *succedit in ordine* (8) Xystus,

Non residetque minus (9) Telesphorus, *hinc stat* (10) Hyginus,

Inde sacri cætus (11) Pius *est dux, tunc* (12) Anicetus,

(13) Soter, (14) Eleutherus; *quibus est* (15) Victor *quoque mixtus;*

200. *Tum* (16) Zephyrinus *adest, comitatur Papa* (17) Calistus.

(18.) Urbanus *turbæ Christi præfertur in Urbe;*

En

En (19) Pontianus, *&* (20) Anterus; *post hos* (21) Fabianus,
(22) Cornelius, (23) Lucius, (24) Stephanus, (25) Xystusq; *Secũdus.*
Eminet in scriptis (26) Dionysius *inde profundus,*
(27) Felix *stat planus, conjungitur* (28) Eutychianus,
Præsul adest (29) Cajus, *tum* (30) Marcellinus *amatur,*
(31) Marcellus, *necnon* (32) Eusebius *associatur,* 300.
(33) Melchiades *etiam; post quem* (34) Silvester *haberi*
Primatem voluit te Christus in ordine Cleri.
(35) Marcus *ovat*, (36) Julius *stat*, (37) Liberiusque *triumphat*,
Tuque Secunde sede (38) Felix, (39) Damasoque *recede.*
Postea (40) Siricium *spectemus*, (41) Anastasiumque;
(42) In-*que*-nocentius *Albanus comitetur utrumque.* 400.
Tum (43) Zosimus *detur*, (44) Bonifacius *hinc numeretur:*
Mox (45) Cœlestinus, (46) Xysto *cum Tertio habetur.*
Papa (47) Leo *præstans quasi sidus se manifestans.*
(48) Hilarius, *dein* (49) Simplicius, *post Tertius extans*
(50) Felix, (51) Gelasiusq;, (52)

Anastasiusque *Secundus*;

500. (53) Symmachus *hinc*, (54) Hormisda *illinc*, *Primusque* (55) Joannes,

Tum (56) Felix *Quartus*: (57) Bonifacius *atque* (58) Joannes

Alter uterque; & (59) Agapetus, (60) Silverius *unus*,

(61) Vigilius *cum* (62) Pelagio *sequiturque* (63) Joannes

Tertius, & *Primus* (64) Benedictus *Nominis hujus*:

Illi (65) Pelagius *successit rite Secundus*.

Tandem majori fulges virtute (66) Gregori;

600. *En Volaterranum*, *aut Bleranum*, (67) Sabinianum.

(68) *Tertie cum Quarto* (69) Bonifaci *deinde notaris*,

Atque (70) Deusdedit, & (71) Bonifaci *Quinte vocaris*.

Prodit (72) Honorius, *hinc* (73) Severinus, & *inde* (74) Joannes

Quartus, *tum* (75) Theodorus *adest re & nomine Græcus*.

Ecce Tudertinus (76) Martinus *in ordine Primus*.

(77) Eugenium *explano*, *cum Præsule* (78) Vitaliano,

Teque (79) Adeodate, *cum* (80) Dono, *atque* (81) Agathone *patrona*.

Musi-

Musicus hinc facundus adest (82) Leo
Papa secundus,
Quem (83) Benedicte *Secunde subis*,
& *Quinte* (84) Joannes.
Tuque (85) Conon, (86) SergIque 700.
venis, *&* *Sexte* (87) Joannes,
(88) Septime *tuque etiam*. (89) Sisinius *inde videtur*.
Post (90) Constantinum, (91) Gregorius *alter habetur*,
Tertius huic etiam (92) Gregorius *associetur*;
(93) Zacharias, *alter* (94) Stephanus, (95) Stephanusque *notetur*
Tertius, *en* (96) Paulus, (97) Stephanus *tum Quartus ametur*.
Hinc (98) Adrianus *adest*, (99) Leo
Tertius inde feretur,
Post (100) Stephanum *Quintum* (101) 800.
Paschalis *Papa tenetur*:
Alter & (102) Eugenius *Papæ subscribitur isti*,
Cui tu successor vix (103) Valentine
fuisti.
(104) Gregori *tum Quarte sedes*, (105)
Sergique *Secunde*.
Quarte (106) Leo, (107) Benedicte
locum quoque Tertie sponde.
Mox (108) Nicolae *tuo tua gaudet Roma decore*,
Junior emicuit te post (109) Adrianus
honore.
(110) Joannem *Octavum affecit mala*

turba pudore:
Marine *hunc ſequeris*, *potius* (111) Martine *Secunde*.
Tertius huic (112) Adrianus *adeſt*, *Sextuſque deinde*
Stat (113) Stephanus, *tum* (114) Formoſus, (115) Bonifacius *inde*
900. *Sextus*, *Septimus & (116)* Stephanus. (117) Romane *ſubinde*
Unice ſtas, (118) Theodore, *Secunde*, *& None* (119) Joannes:
Quarte ſubi (120) Benedicte, (121) Leo *poſt Quinte vocaris*,
Unice (122) Chriſtophore, *& mox* (123) Sergi *Tertie faris*,
Tertie (124) Anaſtaſi, (125) Lando, *bis quinte* (126) Joannes;
Sexte (127) Leo *propera*, (128) Stephanus *bis Quartus adhæret:*
(129) Joanni *Undecimo propius* (130) Leo *ſeptimus hæret*.
Hinc (131) Stephanus *Nonus*, (132) Martinus *Tertius illinc*,
Alter (133) Agapetus, *Duodecimus inde* (134) Joannes;
Sufficitur Quintus nimis huic juveni (135) Benedictus,
Octavuſque (136) Leo, *Decimus tum tertius exit*
(137) Joannes, (138) Donus *quem Junior*, *&* (139) Benedictus
Subſequitur Sextus, (140) Bonifacius, *&* (141) Benedictus

Se-

Septimus. Hinc multi cernuntur adesse
Joannes,
Nam (142) *Decimusquartus,* (143) *Quintus,* (144) *Sextusque sequuntur;*
Tum post (145) Gregorium *Quintum, rursum ecce* (146) Joannem:
Alter adest (147) Silvester, *adest iterumque* (148) Joannes; 1000.
Huic etiam Decimum nonum subscribe (149) Joannem;
(150) Sergius *huic Quartus connectitur, &* (151) Benedictus
Octavus; prodit Vigesimus inde (152) Joannes,
Hinc (153) Benedictus *adest Nonus, puer ipse decennis;*
Tertius hunc (154) Silvester *agit: tu Sexte retunde*
(155) Gregori; (156) Clemens *ubi præstolare Secunde?*
Alter adest (157) Damasus, *Nonus* (158) Leo, (159) Victor *& alter,*
Stat (160) Stephanus *Decimus, nec non Decimus* (161) Benedictus.
Post (162) Nicolae *Secunde venis; post teque Secundus*
Surgit (163) Alexander: *tum Septimus est repetundus*
(164) Gregorius, (165) Victor *dein Tertius, inde Secundus*
Præsidet (166) Urbanus, (167) Paschalis *& ipse Secundus,* 1100.
(168) Gelasius, (169) Callistus,

(170) Honorius, *ecce Secundi;*
(171) In-*que*-nocenti *adstas*, *&* (172) Cœlestine *Secundi*,
Atque Secunde venis (173) Luci: *suntque octo Secundi*.
Tertius (174) Eugenius *post hos in honore tenetur*,
Quartus (175) Anastasius, *Quartusque* (176) Adrianus *habetur*,
Præsul (177) Alexander *tum Tertius esse videtur*,
(178) Lucius, (179) Urbanus *quoque Tertii adesse leguntur*:
Octavus post hos (180) Gregorius; *atque sequuntur*
Pontifices quatuor, qui terni rursus aguntur
1200. (181) Clemens, (182) Cœlestine *venis*, *&* *Terne* (183) Nocenti,
Ternus (184) Honorius; *hinc* (185) Gregorius *ordine Nonus*.
Pontifices quini succedunt nomine Quarti;
Sic (186) Cœlestinus, *sic* (187) In-*que*-nocentius *audit*,
Quartus (188) Alexander, *Quartusque* (189) Urbanus *obaudit*,
Et (190) Clemens *Quartus*: *Decimus* (191) Gregorius *intus*,
(192) In-*que*-nocentius *est Quintus*, *Quintusque* (193) Adrianus.
Unius sequitur (194) Vicedominus *Papa diei*,
Gregori iste Nepos Decimi, *Undecimusque vocatus*,

De-

Defunctusque die prima, vix est numeratus.
(195) Joannes *Primus-vigesimus, &* (196) Nicolaus
Tertius; hinc (197) Martinus, (198) Honorius, *&* (199) Nicolaus
Tres Quarti; Quintus dein (200) Cœlestinus *habetur,*
Post (201) Bonifacius *Octavus, Nonus* (202) Benedictus, 1300.
Qui tamen Undecimus dici ratione meretur.
Septem Pontifices stant Avenione sequentes:
Quintus ibi (203) Clemens, *Vigesimus atque secundus*
(204) Joannes, *post quem Duodecimus est* (205) Benedictus,
Cui (206) Clemens *Sextus, Sextusque* (207) Nocentius *adstant,*
(208) Urbanus *Quintus*, (209) Gregorius *Undecimusque*,
Qui Romam rediit: tu Sexte (210) Urbane *maneto,*
None (211) Bonifaci, *tu Septime ibique* (212) Nocenti, 1400.
(213) Gregori *bis Sexte sede. Sedem ecce prehendit*
Quintus (214) Alexander; *Vigesimus inde* (215) Joannes
Tertius, ex multis Joannibus ultimus hic est,
Nonnullis Quartus Vigesimus iste vocatur,

(216) Martinum *Papam Quintum*
Quartus comitatur
(217) Eugenius, *Quintus post hunc*
(218) Nicolaus *amatur.*
Tertius hinc (219) Callistus *adest*,
(220) Pius *inde Secundus*,
Atque Secundus ovat (221) Paulus,
(222) Xystus *quoque Quartus*,
(223) In-*que*-nocentius *Octavus*: *Dominatur in Urbe*
1500. *Sextus* (224) Alexander, (225) Pius
hinc se Tertius offert,
(226) Julius *inde Secundus adest*, *Decimusque* (227) Leonum,
Sexte subis (228) Adriane, *venis dein*
Septime (229) Clemens,
Tertius huic (230) Paulus, *quoque Tertius adstat* (231) Julus.
Tum (232) Marcelle *Secunde sedes*,
breve tempus at hæres.
(233) Paule *veni Quarte*, & (234)
Pie *Quarte, adsis* (235) Pie *Quinte.*
(236) Gregorius *Decimus-stat-Tertius*,
hunc prope (237) Xystus
Quintus, & (238) Urbanus *spatio vix*
septimus ullo.
(239) Gregorio *Decimo quarto instas*
None (240) Nocenti:
1600. (241) Clemens *Octavus subit*, *Undecimusque* (242) Leonum;
Post (243) Paulum *Quintum*, & *Quintum decimumque Patronum*
(244) Gregorium, *longo* (245) Urbanus

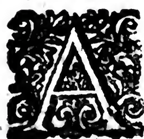
banus *nos tempore rexit*
Octavus, Decimus post (246) In-*que*-nocentius *exit*:
Prodit (247) Alexander *tum Septimus*; *inde notati*
Sunt duo Clementes, (248) *Nonus* (249) *Decimusque vocati*.
Clavibus assumptis regnat Venerabilis (250) Inno-
Centius *undecimus*: *post hunc octavus ovile*
Pascit (251) Alexander, *regnare* (252) Nocentius *inde*
Duodecimus cœpit, clavesque assumere (253) Clemens 1700.
Cogitur undecimus: *surgit dein Tertius* (254) Inno-
Centius *a decimo, sed nunc* (255) Benedictus *habenas*
Tertius a decimo sacro moderatur in Orbe.
Papa sequuturus metris finem hisce daturus.

ONOMASTICON ETYMOLOGICUM

VOCUM OBSCURIORUM

Quæ in Missali, Breviario, ac Martyrologio Romano continentur.

A.

BSOLUTIO (prout ea voce in Breviario Romano ad Matutinum utimur) dicta est, vel quia Nocturnum absolvitur, vel quia simul cum Oratione Dominica immediate præcedente petimus absolvi, & mundari corda, & corpora nostra, ad audiendum verbum Dei in Lectionibus quæ sequuntur. Gavantus putat Absolutiones denominari ab ultima & nobiliore tertii nocturni absolutione, quæ habet: *A vinculis peccatorum nostrorum absolvat nos omnipotens & misericors Dominus.* aliter hac voce utimur in fine Primæ *ad absolutionem Capituli*: de quo vide infra in voce *Capitulum*.

ABBYSSUS, latine sine fundo; ab

ab α privativo, & ὁ βυσσὸς fundus.

ACEDIA vitium est pigritiæ, ab α privat. & τὸ κῆδος cura, labor; quasi sine labore, & cura. sic

ACEPHALOS sine capite, Autocephalos sui capitis; ἡ κεφαλὴ caput. Liber acephalus sine principio, atelos sine fine; τὸ τέλος finis, τελέω finio.

ACERRA fuit quondam parva ara, ut Festus docet, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores boni accendebantur: Arculam thurariam, quam hodie Naviculam dicimus, Tertullianus Acerram vocat: pensilis autem acerra ipsum est thuribulum; quod Thymiaterion græce dicitur a θυμιάζω suffio, sive suffitum excito, unde thymiama suffimentum. τὸ θύμα est herba optimi odoris, latine thymus; qui alios in choro incensat, *suffitor* sive *fumigator* dicitur: & Teutonicum *Vvieroock* potius *Vveyroock* dici deberet, quia thus ad servitium divinum a Sacerdote benedicitur, quasi *gevveyden roock*; uti *vvey-vvater*, *gevveydt-vvater*. plena acerra, liberali manu sacrificare, proverbium est apud Martialem lib. 4. Epigr. 45.

Hac tibi pro nato plena dat lætus acerra

Phœbe

Phœbe Palatinus munera Parthenius.

ACOLYTUS a Græcis dicebatur qui nullis minis ab instituto poterat revocari: ita Stoici acolyti dicti sunt, quod impium putarent mutare sententiam. antiquitus a Christianis hoc nomine vocabantur ii sacrorum ministri, qui cum ipsi sacris non operarentur, ab illis tamen non excludebantur: dicti Acolyti, quasi non prohibiti, sive admissi; ab α privativo, & κωλύω, prohibeo: eorum ministerium erat diversum a Diaconorum, & Subdiaconorum, qui sacris communicabant: Acolyti ministrabant Episcopis & Presbyteris in his quæ ad sacra facienda pertinent, in parandis mappis, & altaribus, luminibusque accendendis, & in iis ferendis, quibus in sacris faciendis usus est. Acolyti hodie cum Ceroferariis confunduntur; cum tamen Acolyti vocandi sint qui præparant altaria ad sacrificium, uti in Choro Mechliniensi alumni Seminarii Theologi diebus festivis: Ceroferarii, qui cum cereis accensis celebrantem præcedunt; uti ejusdem Seminarii humanitatis studiosi faciunt. nota, quod *Ceroferarium* in neutro ge-

genere sit ipsum Candelabrum? vide Pontificale Rom.

ADONAI vox trium, non quatuor syllabarum, uti passim non bene Adonai pronuntiatur: Hebraicum hoc Latine Dominus sonat, quia Deus solus per excellentiam Dominus dicitur; quæ vox non sine Mysterio SS. Trinitatis trisyllaba est, non tetrasyllaba.

ACTIO (infra Actionem, prout habetur in Canone Missæ) vide in voce *Canon*.

ADVENTUS est principium anni Ecclesiastici. G. Durandus in Rationali l. 6. cap. 2. ait, quod S. Petrus instituit tempus Adventus Christi per tres hebdomadas integras & unam non integram annue observandum: quando autem incipiat, collige ex hoc versiculo:

Incipit Adventus Christi Sabb. post Catharinæ.

nam si festum S. Catharinæ in feriam sextam incidat, sequenti Sabbato in Vesperis; si vero in Sabbatum, octiduo post incipit Adventus.

ADVOCATUS ALICUJUS ECCLESIÆ. a multis retro sæculis magna atque eximia dignitas censetur esse advocatorum vel subadvoca-

vocatorum, hoc est protectorum alicujus Ecclesiæ; ita olim a Benedicto Octavo coronatus fuit Henricus Pius Imperator, prævia data responsione, in atrio Basilicæ Vaticanæ, quod advocatus, patronus & defensor foret Ecclesiæ Romanæ. sic Comites Lovanienses Ecclesiæ Nivellensis, Bertholdi Ecclesiæ Mechliniensis, Comites Durachenses Monasterii Trudonensis Advocati fuerunt, & Lipsius L. 2. Lovanii Cap. 6. *Comites Lovanienses scribebant se (& reipsa exhibebant, ac superbiebant in hoc titulo) advocatos aut defensores Ecclesiarum ac Cænobiorum.*

ADYTUM. ἄδυτον ab α privat. & δύω ingredior: locus est templi secretior, ad quem nullis est aditus nisi Sacerdotibus: nota quod adyton scribatur per *ypsilon*, aditus vero per jota; & hæc vox Latina est ab adeo.

ÆDITUUS, (Magister Fabricæ hodie) dicitur ab ædibus tuendis. Lipsius *Æditimus* dici mavult, quasi ædi intimus. vide A. Gellium L. 12. Cap. 10.

ÆGYPTUS nomen habet ab αἰγυπτάζω, quod est callide & astute ago; juxta Adagium antiquum

Nectunt stupẽdas Machinas Ægyptii.

uti

uti testantur eorum hieroglyphica.

ÆRA HISPANICA. modus computandi annos apud antiquos Hispanos: cæpit trigesimo octavo circiter anno ante Christi Nativitatem; cum, regiminis Romani facta divisione, Hispania regenda cessit Cæsari Augusto; a quo optime gubernati Hispani, annos suos ab ejus regimine computare cæperunt: & duravit hic annorum computus usque ad annum Christi 1383. quando jussum est, ut more Christiano a Nativitate Domini annos numerarent. Nomen *Æra* ex eo venit, quod a Notariis, Tabellionibus, aliisque Scriptoribus voces sint abbreviatæ; ut quod scribendum esset ad longum: *Annus erat Augusti Cæsaris*, illi brevitatis causa sic exararent; *A. ER. A. CÆS.* paulatimque omissis punctis, & ultima syllaba, remanserunt solæ istæ litteræ conjunctæ *Æ R A*; quod significat *Annus erat*. Modus computandi Græcorum *Epocha* dicitur ab ἐποχέω inneo: Latinorum *Æra*, uti dictum est.

ANNUS nomen habet a Græco νέ☉, quod derivatur ad ἀνανεόω, renovo, restauro. Servius ab annulo deducit (imo annulus ab anno di-

mi-

minutivum potius est) quod quasi annulus in se redeat, secundum illud Virgilii:

In sese sua per vestigia volvitur annus.

ANNIVERSARIUM, subintellige Officium: quod tantum fieri debet semel, elapso primo anno, ritu duplici: reliquis annis non item, quamvis sit Anniversaria dies: sed Officium fit simplex, & Missa ut in quotidianis Defunctorum; Oratio autem *Deus Indulgentiarum* tantum dicitur semel, idque elapso primo anno, quia Rubrica missalis habet in Anniversario, non in Anniversariis Defunctorum, & Rubr. Breviarii in Anniversario die, non diebus.

MENSIS a metior, mensus sum deducitur, quasi mensus dierum numerus. Cicero l. 2. de natura Deorum ait: *quia mensa dierum spatia conficiunt, menses nominantur.* Macrobius a Græco μλώη deducit, quod est Luna; nam Lunæ circulo Mensis conficitur: & quadrat vox Teutonica *Maent* quasi *Maentydt*, tempus sive spatium Lunæ.

SEPTIMANA Latine dicitur quasi per septem manans:

HEBDOMAS Græce ἑβδομάς est spatium septem dierum; quamvis etiam

etiam dicatur de annis, uti Hebdomades Danielis de Christo venturo. A. Gellius scribit se duodecimam annorum Hebdomadam ingressum, septuaginta quinque Librorum Hebdomadas scripsisse. Septem Miracula mundi vocantur Operum mirabilium Hebdomas. ita dicitur *Ogdoas* numerus octonarius, *Enneas* novenarius, *Decas* denarius: *Hendecas* undenarius, *Dodecas* duodenarius, & *Monas* numerus unicus, *Dias*, *Trias*, *Tetras*, *Pentas*, *Hexas*, *Heptas*; unde Hebdomas, & Hebdomada. *Hecatontas* est centuria, *Chilias* numerus millenarius, & *Myrias* sunt decem millia. Prisci Romani non utebantur septimanis, sed sicut annos in menses, ita menses in Kalendas, Nonas, & Idus dividebant: de quibus vide infra in voce Kalendæ. Judæi autem Hebdomadibus utebantur, quarum diem primam, quam nos Dominicam dicimus, Primam Sabbati vocabant, & sic secundam, tertiam, quartam, quintam, sextam Sabbati (quæ sexta Parasceve dicebatur) & ultimam sive septimam Sabbatum appellabant: Septimanam itaque Judæi a prima Sabbati, Ethnici a Die Solis, Christiani

habent enim in annulo Piſcatoris effigiem in navicula poſiti, & retia laxantis, id eſt Petri: nam is prius Piſcator quàm Epiſcopus fuit; imo Pontifex factus piſcari non deſiit errantes mortalium animos. P. F. Michael Gorgeu ex Ordine Minimorum, qui edidit *Remarques au ſujet de la Prophetie de S. Malachie ſur les Papes*, ait: *L'egliſe a ſi particulierement affectè le nom de Peſcheur, que toutes les lettres privees des Papes addreſſees a qui que ſoit, & les graces concedees en forme de Bref, qui portent pour ſeel l'image de S. Pierre jettant de ſa nacelle ſon retz en la mer, s'apellent expediees ſub Annullo Piſcatoris; qui veult autant dire, que de S. Pierre, ou de ſon image en tel figure*. habet autem Chriſtiana Pietas, ſecundum Pierium in Hieroglyphicis, feliciſſimi ſucceſſus ſui ſignum navem cum Piſcatore Petro in familiari ſummi Pontificis Annulo expreſſam. itaque Annulus Piſcatoris eſt Annulus Pontificius, habens in pala expreſſam imaginem Petri Piſcantis.

AGAPE dicebatur ſacrum Chriſtianorum Epulum, quod in Sanctorum Natalitiis mutua inter ſe charitate ſolebant celebrare, cum

pri-

pridie in eorum pervigiliis jejunia & vigilias servassent. ἀγάπη charitas, dilectio, benevolentia: hinc ἀγαπητὸς dilectus. Agape nunc vocari posset epulum quod datur ex pietate alicui Cænobio, quod Itali *Pietanza* dicunt, nos corrupte *Pitance*.

AGATHA, ἀγαθὴ latine bona, *Pantagathus* totus bonus.

AGIOS, ἅγιος sanctus: in hymno antiquo Adventus *Te deprecamur Agie*, id est Sancte. ita in Officio Parasceves; *Agios o Theos, Agios ischyros, Agios athanatos, eleison imas*. quod est: *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miserere nobis*. quod non dicatur Sancte Deus, Sancte fortis &c. uti apud Latinos in vocativo, ratio est, quod secundum Dialectum Atticam, quæ apud Græcos præcipua est, nominandi & vocandi casus sint similes.

AGNOITÆ erant hæretici, latine Ignorantes dicti, quia novissimum mundi diem Judicii Christo ignotum putabant secundum illud Marci 13. *Nemo scit, neque Angeli in Cælo, neque Filius, nisi Pater*. Quem negat se scire Christus ut homo, & ut Dei ad nos legatus: quia non ita sciebat, ut re-

ve-

velare hominibus posset; sive illum revelare non habebat a Patre in mandatis. γνόω nosco, ἀγνόω non nosco, ἀγνοήτης ignorans, non noscens.

ALBA subintelligitur vestis, Græce ποδήρης dicitur Apocalypsis 1. *vestitus Podère*, secunda producta, dicta Poderis, quasi pedalis sive talaris vestis, quia pedes tangit, πȣ̃ς, ποδὸς, pes pedis.

ALMUS Epithetum Dei, quod omnes alat; sicque salutatur D. Virgo: *O Mater alma Christi charissima*; quod Christum aluerit. sic dicitur alma parens Tellus, & alma Ceres, quod omnibus alimentum præbeat.

ALMUTIA & ALMUTIUM, Isidoro Armilausa dicitur, quasi in armis seu humeris clausa; quia Canonici quondam Almutias super armos sive humeros ferebant, sicut etiamnum faciunt Canonici qui se Regulares dicunt: imo etiam in capite portabant, uti adhuc fit in antiquis Gallicanis Ecclesiis, dum ad Missam solemnem Canonicus celebrans procedit: apud nos Apparitor, Virgarius dictus, Almutiam præferre solebat; quod jam desiit. Francis dicitur *Amucia*, & secundum Baysium de re vestiaria

Amicium, ab amicio, quod est tego. Vox autem Almutia a Teutonibus orta videtur, quasi *alde Mutse*, antiquum caputium; quia caput quondam tegebat: & ita Decanus S. Petri Lovanii, Radulphus Corsbaut anno 1380. legabat cuidam *duo Almutia*, *dicta Bonte Mutsen*; ea sunt verba Testamenti. Aliqui derivare volunt a voce Flandris usitata *Almoesse*, quia Clerici quondam stipe & eleemosynis piorum Fidelium alebantur, quas accipiebant in peris sive saccis, cujusmodi formam almutium in superiore parte refert; sed derivatio hæc peritioribus improbatur.

ALLELUJA vox hebraica est, significatque *laudate Dominum*. Loco *alleluja* a Septuagesima usque ad Pascha, ex decreto sancti Gregorii, dicitur latinum: *Laus tibi Domine Rex æternæ Gloriæ*; quod licet fere idem sonet, tamen idioma mutatur; quia tunc humiliori lingua uti convenit, qualis est latina respectu hebraicæ; neque decet vox lætitiæ, quando recolitur primi hominis lapsus in Officio Ecclesiastico; nam liber Genesis Dominica Septuagesimæ prælegi incipit. Hilarius ait, quod eo vocis signo *Alleluja* antiqui vocabantur

ad

ad collectam, id est ad congregationem pro oratione facienda.

ALTARE dicitur quasi altum aræ, sive alta ara, ἀράομαι oro, ἀρὰ oratio. itaque ara est supra quam oratur & sacrificatur, altare posterior elevata pars, pictura, vel imagine adornata.

AMBROSIUS latine immortalis reddi potest, ab alpha privativo, addito μ Euphoniæ gratia, & Βροτὸς mortalis. Ambrosia est cibus Deorum, quo qui vescuntur, immortales fiunt. Martialis lib. xi. ep. 58.

Jupiter Ambrosia satur est, & Nectare vivit.

Nectar est potus Deorum immortalium. Secunda syllaba in Ambrosius est natura brevis, quia per omicron scribitur; ita ut dicendum sit in vocativo: *O Doctor optime Ecclesiæ sanctæ Lumen Beate Ambrosi* (sicut Hilari, Gregori, Basili, Mercuri) non Ambròsi, Gregòri, Basìli, Mercùri.

AMA, & per aspirationem *hama*, genus est vasis, unde profluxit vox nostra teutonica *een aem bier oft wyn*: hinc amulam deduxit Columella de cultu hortorum.

Aut habilem lymphis amulam, Bacchive lagenam.

Amulæ vocantur vaſcula, de quibus in geſtis Pontificum legitur: Religioſos quoſque Imperatores atque Principes tantum numerum de amulis atque patinis, ſeu aliis vaſis, atque ornamentis eccleſiaſticis ad honorem Dei obtuliſſe illi, atque illi Eccleſiæ, quanta poſſibilitas fuit unicuique pro ſua devotione. & in vitis Pontificum per Bibliothecarium ſcriptis legitur frequenter, hamas argenteas, atq; aureas donatas eſſe miniſterio divino. Hamulæ vocantur ab Italis vaſcula vitrea ad uſum vini & aquæ in ſacrificio Miſſæ, quæ & *Ampullæ* dicuntur, quaſi parvæ amphoræ, & *Gemelliones*, quod geminæ adhibeantur, etiam *Urceoli*, quaſi parvi urcei.

AMBO, ab Eccleſiaſticis uſurpatur pro loco edito, in quo alta voce ſacra Lectio recitatur, uti Euangelium. ambonem aſcendere, idem eſt quod pulpitum ad concionandum: inde dictum, quod ambiat vel cingat declamantem. verius græca vox eſt ἄμβων genitivo ἄμβωνος, ſignificans locum editum, ab ἀμβαίνω, quod eſt aſcendo; quemadmodum in antiquis Eccleſiis adhuc fit, quod cantaturus Euangelium in feſtis ſolemnibus

bus aſcendat odæum: unde *Graduale* dictum eſt canticum, quod cantabatur dum Diaconus aſcenderet gradus Ambonis, ſive pulpiti: *Pulpitum* autem dicitur quaſi in publico ſtatutum. Græci *Dicaſterion* vocant, quod eſt locus, ubi ſtando aliquid recitatur: ςήειον enim eſt ſtatio, unde Monaſterium, & de Regularibus flandrice dicitur: *Hy ſtaet te Bruſſel, te Mechelen, &c.* *Acroaterion* ab ἀκροάομαι auſculto, eſt locus ubi ſtando auſcultatur: ἀκρόαμα auditio ſive auſcultatio.

AMICTUS ab amiciendo dicitur, aliter *Superhumerale*: græce *Anabollagium*, ab ἀναβάλλω ſuperinjicio.

ANATHEMA penultima longa per η, latine ſepoſitum, ſubintellige donarium, quod ad Dei honorem ſeponitur, & quod nefas inde amovere; ſicut Papa Alexander 7. miſit Tapetem inſignibus ſuis contextum ad D. Virginem Aſpricollenſem, quod anathèma inde quocumque modo amoveri vetuit. *Anathema* penultima brevi per ε ſignificat devotum, uti dicunt Poetæ: devotum diris caput, teutonice *vervloecKt*, hebraice *horma*. Anathema derivatur ab ἀναθεματίζω devoveo, deteſtor: Anathèma

ἀνάθημα, ab ἀνατίθημι sepono, suspendo: sic Thema (a τίθημι pono) positum, positio.

ANICIUS: Sanctus Gregorius, & atavus ejus Felix 3. dicuntur fuisse Anicii: Nomen hoc Aniciorum celebre fuit ob Anicium Julianum; qui, quemadmodum Flavius Constantinus primus Imperatorum, ita Anicius primus Consulum Romanorum, & Pudens pater SS. Pudentianæ & Praxedis primus Senatorum, Christianus factus fuit. de quo vide Baronium in notis ad Martyrologium 31. Maii, & Commentatores Boetii de consolatione Philosophiæ, qui vocabatur Anicius Manlius Severinus Boetius.

ANTICHRISTUS (non *Antechristus*) id est contrarius Christo ab ἀντὶ contra; in fine enim mundi quidam Pseudopropheta Christum se mentietur, veroque Christo adversabitur: posset etiam dici ante Christus; quod paulo ante, quam Christus ad judicandum veniet, ipse venturus sit, sed plane erit contra Christum. sic

ANTIPAS contra omnes, *Antiphrasis* contraria locutio.

ANTIPHONA, penultima brevi, latine sonus oppositus, sive reciprocus: quia Antiphonæ in

Cho-

Choro nunc ab uno, nunc ab altero latere reciproce, & ex opposito decantantur finitis Psalmis, quasi Psalmorum resonantia; quia constant versiculis ex ipsis Psalmis, quibus interseruntur, desumptis; & vocantur ab Asceticis Psalmorum accensoria, *Les allumettes des Psaumes.*

ANGARIARE. Angaria, dictio Persica, proprie servitus coacta. Persis moris erat, obvios homines, & equos ad cursum & onera portanda rapere persoluta mercede; unde angariare est cogere ad currendum vel ferendum, & *Angari* nuntii erant Regii apud Persas; apud nos *Posti* vocantur, quasi positi sive posti, collocatique in certis locis, & Angaria sumitur pro *Posterye.*

APORIARI. aporia, indigentia, facultatis inopia: ab α privativo, & πορία facultas, potentia. πορίζομαι rem facio, facultates augeo: ἀπορέω indigeo, impotens sum, consilii inops, & perplexus.

APOCRISIARIUS (latine Responsalis) ita vocabatur antiquitus summi Pontificis Legatus, quem hodie Nuntium Apostolicum dicimus: ab ἀποκρίνομαι, quod est

cum judicio respondeo: quia Legatus Pontificis pro ipso judicio se respondet: ita legitur de Sabiniano Papa, quod ex more Apocrisiarios seu Responsales suos misit ad Imperatorem, cum Synodica fidei confessione, quos Imperator benigne suscepit, confirmatisque privilegiis Ecclesiæ Romanæ per eosdem misit ad Papam Euangeliorum Codicem miræ magnitudinis gemmis exornatum. item sanctus Gregorius Sabinianum Diaconen suum, qui ipsi in Papatu successit, appellat Responsalem suum, quo munere se idem Gregorius functum fatetur lib. 3. Dialogorum: & Joannes Diaconus in vita ipsius narrat, quod Gregorius pro responsis Ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim a Pelagio Præsule destinatus fuerit: qui quanta auctoritate ministerium sui Apocrisiariatus impleverit, quantæque reverentiæ apud Augustos extiterit, vel quanta sollicitudine afflictæ per Longobardos Italiæ succurri sæpius fecerit, si quis plenius nosse desiderat, Epistolas antecessoris sui Papæ Pelagii ad eum percurrat. ita Joannes Diaconus.

APOCRYPHUS latine abjudicatus, flandrice *aff-gerresen*, *aff-gekeurt.*

Keurt. ἀπὸ ab, κρίνω judico.

APOSTOLUS latine missus, ἀποςέλλω mitto: hinc venit *Apostilla*, id est remisso; quia libellus supplex ordinarie ad aliquem remittitur.

ANGELUS Nuntius ab ἀγγέλλω nuntio: hinc Euangelium bonum nuntium. Apostoli fuerunt missi a Christo ad prædicandum bonum nuntium, quod est Euangelium.

ANDREAS nomen Græcum, latine virilis, ab ἀνὴρ vir, genit. ἀνδρὸς: vir autem a virtute, unde vis & vires: hinc

ALEXANDER virilis, vel virorum auxiliator: ἀλέξειν opitulari, ἀλέξιον remedium, juvamentum.

ALEXIUS remedians, *Alexipharmacum preservatief*, Pharmacum remedium afferens.

ANTONIUS an vero *Anthonius* scribendum? utrumque bene scribi existimo, secundum sequens Epigramma:

Contra asinum sonat Antonius; *quod nempe subacta*
Carne, velut presso tendat ad astra Asino.
Anthonius *florens vult dicere, nempe quod omnes*
Virtutum flores Anthonius referat.

Sive hunc Antonium, vis Anthoniumve vocare,
Conveniet vitæ nomen utrumque suæ.

ἀντὶ contra, ὄνος asinus: ἄνθος flos; Chrysanthus aureus flos.

APOLLO. *Ego sum Pauli, ego autem Apollo.* Cor. 1. loco Apollinis: est genitivus Græcus quartæ Declinationis Atticorum propriæ, sicut μενέλεως, τοῦ μενέλεω, ita Ἀπόλλως, τοῦ ἀπόλλω. Apollo dicitur ab ἀπαλλάττειν abigere, quia morbos abigit: hinc *Apollonia* abigens dolores dentium. ἀπολογέω respondeo, verbis me defendo. *Apologia* verbalis defensio.

APSIS ἀψὶς ponitur pro fornicis templi curvatura. flandrice *het wvelfsel vande KercK*: est autem apsis, sive absis proprie curvatura rotæ, sive ligneus circulus rotam ambiens: ordinarie absis per b scribitur euphoniæ gratia. aliud est

ASPIS latine scutum: unde aspilogia, sermo de scutis sive insignibus. Hyperaspistes lat. protector, ab ὑπερασπίζειν scuto protegere. est etiam Aspis serpentis genus, teutonice *Aeder*: Psalm. 90. *Super Aspidem & Basiliscum ambulabis: & venenum Aspidum insanabile.*

ARE-

ARETAS virtuosus, ἀρετὴ virtus: secunda brevi per ε: nisi more græco, propter ultimam longam, accentus ponatur in penultima.

AREOPAGUS ἄρειος πάγος Martis Pagus. ἄρης Mars, unde ἀρετὴ virtus. Areopagitæ erant severissimi Judices, qui nullo modo a virtute Justitiæ deflectebant.

ARGUMENTOSUS. Cęcilia quasi apis tibi argumentosa deservit, id est ingeniosa. argumentum operis ponitur pro opere ingenioso, flandrice *een fraey stucK vvercKx*! sic in Martyrologio 16. Septem. argumenta (id est acumina) rotarum ponuntur. Quintilianus ait: vulgo paulo numerosius opus dicitur argumentosum, id est nimia argumentorum mole refertum. Argumentum dicitur quasi mentem arguens, sive ostendens. Virgilius *Degeneres animos timor arguit*, id est ostendit: argumentari est mentem arguere, sive monstrare, flandrice *bevvysen*, argumentum fabulæ *corte Bevvysinge vande Comedie*. sic argutus, qui bene argumentatur, & mentem suam arguit, sive ostendit.

ARIMINENSIS CONVENTUS, quemadmodum nostro tempore ha-

bita fuit Synodus Dordracenſis à Calviniſtis in Hollandia; ita tempore Liberii Papæ, & Conſtantii Imperatoris Ariani, Conſtantini Magni filii, habitus fuit Conventus ſive Synodus Arimini in Italia ab Arianis, ubi multa callide diſputata fuerunt: quem Ariminenſem Conventum rejiciens Liberius Papa, actus eſt in exilium, agente præfato Imperatore Conſtantio: Liberiique loco intruſus fuit Felix Secundus, qui Arianis adverſatus, mortuo Liberio legitime a Clero Romano confirmatus, Conſtantium ut hæreticum damnavit: a quo ob Catholicæ fidei defenſionem (uti Martyrolog. 29. Julii) e Sede ſua dejectus, & Cæræ in Tuſcia occulte gladio necatus, glorioſe occubuit: quo tempore vixit S. Gaudentius, Ariminenſis Civitatis Epiſcopus: quando juſſu Conſtantii Imperatoris Ariani, in damnationem vocis *Conſubſtantialis*, coactum eſt Conciliabulum Ariminenſe (uti notat Baronius ad Martyrolog. 14. Octob.) cui Gaudentius pro viribus reſtitit, ejuſque acta, ſoluto jam Conventu, reſcidit: quam ob cauſam a Proconſulis Militibus trucidatus eſt; qui conſtrictus podagra incedere non

non valens, ad locum supplicii protractus fuit: hinc eum Arthritici pro Tutelari colere solent. *Arthritis* est morbus articularis in genere, quod τὰ ἄρθρα, hoc est articulos, & juncturas infestet. *Podagra* est infestans pedes: *Chiragra* manus: *Gynagra* genua, τὸ γόνυ genu. Felici huic Secundo successit Papa Damasus, qui Ariminensem Conventum, a Liberio ante rejectum, iterum condemnavit, uti narrat Breviar. Rom. 11. Decembris.

ASYLUM ἄσυλον est templum, aliusve locus a direptione tutus, ab α privat. & συλάω quod est rapio. secundum Canones etiam Sacerdotum domus sunt asyla, uti Cœnobia.

AUTHENTICUM Græce αὐθεντικὸν latine authoratum, quod certam & indubitatam habet fidem, αὐθεντία, authoritas.

AZYMUS ab α privat. & ζύμη fermentum. Panis azymus sine fermento. per translationem accipitur pro sincero & non elato; nam infermentata conspersio non attollitur: contra fermentati, sive in fermento dicuntur esse iracundia turgentes; uti Plautus in Mercatore: mea Uxor propter illum tota

ta in fermento jacet, id est inflata & irata est. idem in Casina: nunc in fermento tota est, ita turget mihi; ædepol ego illam mediam disruptam velim.

B

BASILICA latine Regia: Basilicæ prius vocabantur regum habitacula, unde & nomen habent ὁ Βασιλεὺς Rex (*Basiliscus* rex serpentum, latine Regulus): nunc vero divina templa ideo Basilicæ nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus & sacrificium offertur; ubi & ipse Deus habitare censetur. primaria nunc templa ita vocantur. Basilica antiquitus tribus constabat partibus: 1. atrio seu vestibulo, quod arcubus seu porticibus extructum erat. 2. aula, quæ navis templi, & gremium Basilicæ. 3. sacrario, seu secretario, sive adyto, & oraculo, & sanctuario, ubi Altare, Ciborium, & Sancta Sanctorum, nunc Venerabile Sacramentum tabernaculo inclusum. Regum libro 3. cap. 7. intulerunt Sacerdotes Arcam fœderis Domini in locum suum, in oraculum templi, in sanctum sanctorum subter alas Cherubim. & cap. 8. cum exissent

sent Sacerdotes de sanctuario. *Navis Templi* media pars vocatur ad ostendenda pericula, ventos, & tempestates, quæ Christianos circumstant; contra quæ ut muniamur, tenenda est unio in nave Petri.

BALDACHINUM vox Italica, latine umbraculum: uti *Balcona*, locus in quo statur ad prospiciendum.

BALLATIONES latine tripudia, a Græco βαλλίζω tripudio, lascivio, gallice *bailler*, hinc *balles & ballettes*. Zosimus Papa inter alia suppressit Ballationes ante Basilicas in festis Sanctorum exerceri solitas; quod initio simplex, & pius populus Christianus ante templa tripudiaret, exemplo Davidis ante Arcam, uti adhuc faciunt Hispani ante Venerabile Sacramentum: sed abusus postea venerunt.

BAPTISMUS & BAPTISMA. Βάπτω aquis tingo lavo. Βαπτίζω immergo. Baptisterium locus vel vas ad lavandum. Secundum antiquas Ecclesiæ constitutiones ponuntur Baptisteria ad latus dexterum in ingressu, prope navem Ecclesiæ. S. Gregorius ait: Baptisma græco eloquio dicitur, latine tinctio,

quod

quod ibi homo ſpiritu gratiæ in melius immutetur, & longe alius quam fuit efficitur; primum enim fœdi eramus deformitate peccatorum, in ipſa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum.

BENEDICTUS, Zachariæ Canticum quare dicatur in Officio matutino ad laudes? ideo eſt, quod loquatur ipſe de filio ſuo Joanne, qui erat aurora Solem Chriſtum præcedens; in eoque Cantico de illuminatione fit mentio, quod eſt matutini temporis proprium.

BENEDICTIO petitur & datur poſt Abſolutionem, ante lectiones Nocturnorum; eſtque licentia quam petit lector, ut poſſit bene dicere, ſive pronuntiare lectionem, hiſce verbis: *Jube Domne benedicere*; id eſt jube, ſive velis, benedicere, quod eſt benedictionem impendere: vel potius diviſim, jube me per tuam deprecationem bene dicere, ſive proferre lectionem ſequentem: quæ proprie legitur, non cantatur, ideoque lectio vocatur; per quam annuntiatur verbum Dei: quod quomodo prædicabunt, niſi mittantur? ideoque benedictio petitur a Lectore, ut poſſit bene dicere ſive prædicare verbum Dei. in fine lectionis

nis dicit Lector: *Tu autem Dominè miserere nobis*: quasi confitens culpam suam in lectione commissam, per distractionem, vanam gloriam, omissionem, malam recitationem. Chorus respondet *Deo gratias* pro pabulo spirituali, quod per lectionem accepit: quia prædicationis verbum securius auditur, quam dicitur, uti ait Hieronymus. per *Jube Domne* intelliguntur ad prædicationem euntes, per *Tu autem Domine*, inde revertentes. Ad Passiones quæ cantantur in hebdomada sancta, non petitur Benedictio; quia in illis narratur, quomodo fons & auctor omnis Benedictionis per ignominiosam mortem sit sublatus: & recitantur sine lumine; quia Christus lux mundi in Passione sua quasi extinctus fuit: vide infra in Cereo Paschali. Benedictiones hæ ad Officium Nocturnum fiunt a Sacerdote manibus junctis per modum deprecatorium: aliæ autem ordinariæ manu dextera formando Signum Crucis; idque eo, quod cum Jesus Christus mysterium nostræ Redemptionis & salutis per Crucem suam compleverit, omne Benedictionis genus per eam nobis promeruerit. vide Notitiam in Stephano 5.

BOC-

BOCCALE Italicum eſt, Teutonice *Kruÿcke*, Latine Gillo. in vitis & regulis Patrum legitur: ſiquis Gillonem, quem Baucalem nuncupant, caſu aliquo fregerit. *Barilia* ſunt parva vaſcula.

BOJA eſt torques aut compes, quo vincti tenentur, unde Teutonicum *Boeye*. Plautus Aſinaria: Carceres, numellas, pedicas, Bojas, tortoreſque acerrimos. (Boja, inquit Iſidorus, quaſi boum jugum dicitur.) idem Aulularia: Nervos, Catenas, Numellas, Pedicas, Bojas.

BLASPHEMIA. βλασφημέω, eſt verbis calumniantibus dignitati honorique alicujus detraho.

BREVIARIUM, Græce Epitome, latine Compendium, Summarium, ſeu conciſum opus. Breviarium Romanum definit Leſſius admirabile myſteriorum ſacræ Scripturæ compendium; continet enim Pſalmos, in quibus per modum laudis omnia myſteria clauduntur, tum ſelectiſſima antiqui & novi Teſtamenti arcana, tum Patrum monumenta nobiliora, & præcipua ſanctorum geſta, breves denique orationes ſeu collectas a ſummis Pontificibus ut plurimum compoſitas, atque indicat miro ordi-

ne

ne & varietate, quæ preces quotidie dicendæ. Romanum dicitur, quia continet preces istas juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ. ita Lessius.

BREVICULUM est breve scriptum sive elogium, quocum defuncti solebant sepeliri, sive cui consepeliebantur; ut posteri scire possent, quinam ibi essent sepulti; ita legitur in novis lectionibus Breviarii de S. Joanne Gualberto 12. Junii: *In breviculo, cui consepeliri voluit, jussit hæc scribi: Ego Joannes credo, & confiteor fidem, quam sancti Apostoli prædicaverunt, & sancti Patres in quatuor Conciliis confirmaverunt*. Concilia autem ista quatuor sunt Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense; quibus velut quatuor Euangeliis S. Gregorius Magnus honorem haberi voluit. nunc Brevicula vocantur elogia mortuorum quæ hinc inde mittuntur pro suffragiis & precibus ad solatium defunctorum, flandrice *Doot-briefKens*. a *Breve* (subintell. scriptum) venit Teutonicum *Brief*, Gallice *Bref*, cujus diminutivum est Breviculum; *BriefKen*, *Briefve*. vide in voce Epistola.

BRAVIUM βραβεῖον secunda producta

ducta propter diphthongum, est victoriæ præmium, quod ab agonothetis sive munerariis confertur; ἀγὼν certamen & locus certaminis. Brabeutæ, sunt Judices agonizantium sive certantium; & brabium non bravium dicendum.

BIRRUS, sive Birrum, sicut pileus & pileum. in vita sancti Augustini refertur, quod suos Clericos linea, & Birro ornaverit: id est tunica linea, & birro lacerno; quod mozzeta sive manteletum Italice dicitur. estque palliolum Prælatorum, quod supra rocchetum humeros tegit. Augustinus sermone 2. de vita Clericorum ait: nemo det birrum vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in communi: &, birrum pretiosum forte decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum. In Passione S. Cypriani legitur, quod cum esset gladio feriendus, expoliavit se birro, & tradidit carnificibus; dalmaticam vero tradidit Diaconibus, & stetit in lineis, expectans spiculatorem. Ambrosius Coriolanus, in Defensorio cap. 5. ait: Birrum est caputium illud fœderatum, pendens a collo per humeros ad brachia, quo adhuc in Ecclesiis Cathedralibus utuntur hyeme Canoni-

nonici sæculares, pellibus fultum: Regulares autem utuntur caputio sive birro non fœderato. Festum omnium Sanctorum vocatur Romæ *Festum Capparum*, quia Canonici a festo isto usque ad Pascha ferunt cappas; quæ antiquis birri, sive birra dicebantur. Lacernos autem sive lacernas describit Juvenalis Satyra 9.

Pingues aliquando lacernas
Munimenta togæ, duri crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli.

BIRRETUM est diminutivum a birro quasi parvum birrum: & hoc tegumentum est capitis tantum, sicut birrum simul humerorum & brachiorum. quando Canonici portant birrum, uti in hyeme, tunc omittunt birretum: in æstate autem propter calorem, non utentes birris, sive cappis, tunc portant birretum; quod & pileum birrum dicunt, Erasmus Pyrrum, & a πῦρ, quod est ignis, deducit, quasi coloris ignei, sive rubri; hinc forsan colore rubro adhuc intus contecta sunt Birreta. Notatur in imaginibus præcedentis sæculi, quod etiam Laici portabant birreta, sed rotunda; Clerici autem qua-

quadrata, superius in formam Crucis: quod autem aliqui ea ferant cum tribus tantum cornibus sive angulis est, quia sunt birreta portatilia, quæ complicantur, ita ut unum cornu intorqueatur, ut sic plicata commodius conferantur. Reddi posset etiam ratio mystica vel moralis, quare aliqui Prælati ea portent; ut nempe impleant, quæ desunt Passionibus Christi. nonnulli ad distinctionem trigona birreta gestant, ut internoscantur; uti Jesuitæ in Francia.

BRACCÆ, potius *Brachæ*, sunt brevia pudendorum subligacula, a græco βραχὺς brevis, unde tribrachys, pes tribus brevibus constans. Braccæ dicuntur ab aliquibus quasi breves raccæ, a græco ῥάκος quod pannum crassum & vilem significat, Teutonice *Paye*, raccoma *Paye sacK*. Incongrue vocantur *Bracchæ*, quas Magistri Academici in humeris portant; habent enim formam birrorum, quibus quondam caput & humeros tegebant, & birrati erant; uti apparet in antiquis Doctorum imaginibus; nunc autem birretati sunt: utque ostendant se birros quondam portasse, eos in humeris portant, uti a Canonicis gestantur almutia, quondam

dam in capite portata.

BULLÆ improprie litteræ Pontificiæ dictæ, proprie *Formatæ* vocantur, quod certis quibusdam formis fiant: vide infra in voce *Formatæ*. sed Bullæ sunt ipsa Sigilla litteris Pontificiis affixa, in formam Bullarum, quæ hodie puerorum collo dependent, quas Agnos Dei vocant. dictæ sunt antiquitus puerorum bullæ a βουλὴ Consilium, quod in tenera ætate pueri consilio seniorum indigeant: ab hac bullarum formæ similitudine, litteræ Pontificiæ, bullatæ dicuntur, non ipsæ litteræ Bullæ, nisi Synecdochice: quæ ab hæreticis per contemptum Bullæ vocantur, & æstimantur tanquam bullæ, quæ in aqua cito oriuntur & evanescunt. Tempore quo Papa tantum est electus, nondum coronatus, Bullæ plumbeæ litterarum Apostolicarum (quas prius cera sigillatas, Adrianus I. plumbo muniri jussit) ab una tantum parte imprimuntur Capitibus Apostolorum Petri & Pauli; ab alia parte, ubi Nomen Pontificis imprimi solet, nihil est impressum. vide Ceremoniale Roman.

BULLA CRUCIATÆ unde dicatur? vide supra in Urban. II.

BUL-

BULLA AUREA quondam vocatum est diploma Caroli Quarti Imperatoris, eo quod sigillo ex auro, sive bulla aurea esset roboratum: hic probus Princeps cernens superiores aliquot Imperatores propter insectationem Sedis Apostolicæ infelices fuisse, pacem cum Pontificibus Romanis perpetuam inivit, quæ Bulla aurea firmata fuit, in qua multa ad pacem publicam continentur: & nunc Imperium in ejus posteris adhuc feliciter perseverat; Deo ipsum in progenie felicitante: nam Vvenceslaus, deinde Sigismundus ejus filii diu imperarunt, donec Sigismundus, cum virili sobole careret, Albertum Austriæ Ducem filiæ maritum Imperii hæredem reliquit; a quo Imperium ad posteros derivatum per Fredericum 3. Maximilianum I. Carolum Quintum, & cæteros, in Austriacis perseverat.

C.

CABALISTA. Theologia Hebraice *Cabala* dicitur a verbo *Chibbel* quod est auditu accipere, auscultare: omnes enim scientiæ, quod voce traderentur, ab au-

auscultando dictæ sunt. Physiologicas Aristoteles scientias libris de mirabili Auscultatione tradidit: Sanctus Benedictus ethicas traditurus scientias ita incipit suam Regulam: Ausculta fili præcepta Magistri &c. hodie Cabalistæ vocantur, qui abstrusum aliquid docent.

CALUMNIA vide Kalumnia.

CALYBITA. sicut Simeon Stylita, a στύλος columna, super quam stabat, ita Joannes Calybita a καλύβη tugurium, quod inhabitabat, dicitur.

CAMERA. In vitis Pontificum Rom. de Basilicarum variarum Cameris fit frequens mentio, & 11. April. Breviarium Rom. refert de S. Leone Magno, quod in tribus Basilicis Petri, Pauli, & Constantiniana Cameras extruxit, quæ sunt Sacraria, sive Sacella Basilicis adjuncta: Cameræ dicuntur, quia superius camerantur sive fornicantur; fornicis autem curvatura Græce καμάρα, Latine Fornix dicitur. & Prudentius in hymno de SS. Petro & Paulo, camuros arcus templi vocat. Camurus, latine Curvus, gall. *Camus*. sic Camera habet Camuros arcus; & Camerati ab Italis dicuntur qui eadem Ca-

mera utuntur: hincque conjuges se invicem Cameratos vocant. de eodem S. Leone ibidem narratur, quod Sepulchris Apostolorum custodes adhibuerit, (ad custodiendum locum, ubi corpora Apostolorum cubabant; quia Sancti dormire in Domino dicuntur, unde Cœmeteria, latine Dormitoria dicta sunt) quos *Cubicularios* appellavit, qui modo sunt Capellani; quia oratoria sive sacella antiqui cubicula sive Cameras appellabant. ita Salvator Matthæi 6. v. 6. intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum. & David Psal. 5. *In Cubilibus vestris compungimini*, id est Oratoriis: vide notas Baronii ad Martyrologium 11. Julii, ad illa verba: Translatio S. Gregorii Nazianzeni in Capella &c.

CAPELLANI primitus apud Francos dicti sunt a Capa S. Martini, *la Chape de S. Martin*, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in præliis solebant secum ferre, eamque ferentes & custodientes Capellani vocati. Capa autem hæc erat pallium illud, cujus dimidiam partem gladio divisam pauperi dederat.

CAPELLA apud Gavantum deducitur a Caprarum pellibus, hisce

ſce verbis: Capella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex Caprarum pellibus fabricata; & a pellibus his Capellas, earumque cuſtodes Capellanos vocitabant. vide Joannem Jacobum Chiffletium in Lilio Francico capit. 13. & filium ejus Julium in Aula Sacra capite 1. Capella etiam ponitur pro ornamentis Miſſæ celebrandæ neceſſariis, uti habetur in vita S. Norberti cap. 13. quod in executione prædicandi neque peram, neque calceamenta, neque duas tunicas portaret, niſi virgam & Capellam ad Miſſam celebrandam. item cap. 10. ſola dumtaxat Capella retenta ad Miſſam celebrandam. ad quæ loca vide notas Chryſoſt. vanden Sterre editas Antv. an. 1656.

CAPPA apud nos ſumitur pro Pluviali, & vocatur *Choor-kap*. Ordo Romanus dat cappas Presbyteris aſſiſtentibus in Miſſis ſolemnibus Sacrificanti. Capa (non Cappa quod Italicum eſt) dici deberet; ſicut Hiſpani *Capa*: a capiendo, quod totum hominem capiat. vide Aulam ſacram Julii Chifſletii, ubi paſſim capa, non cappa ſcribitur. Capæ vocabantur antiquitus pallia, hiſpanice *Capas*,

flandrice *Cappen*, unde *Cap-stock*, & *Cap-dief*, Palliorum fur.

CAPUTIUM est quo caput tegitur. jam a multo tempore omissa fuerunt caputia, gall. *Chaperons*, fland. *Capruynen*, & in usu esse cœperunt primum Birreta, deinde Pilea.

CANDIDATI apud antiquos erant tyrones sive novi milites, qui cum albo sive candido scuto ad bellum procedebant. Juvenalis: *Scutoque ignobilis albo*. & hi generositate sua sperabant quod hoc scutum cum tempore *Melior fortuna notabit*, quum nempe aliquid heroicum & memoria dignum in Bello patrassent, quod in scuto isto depingi mereretur; unde picturæ insignium sive armorum originem trahunt. & ita canitur in Hymno te Deum laud. *Te Martyrum candidatus laudat Exercitus*: adeoque Martyres cœlestis gloriæ candidati heroicis suis actibus insignia, cum quibus pinguntur, promeriti sint.

CANON (latine Regula) MISSÆ, quæ & ideo dicitur ACTIO, (*infra Actionem*) quia in ea parte Missæ, quæ eadem semper est, continetur legitimus ordo, fixa regula, & quotidiana actio ad conficien-

ficiendum Euchariſtiæ Sacramentum. dicitur autem ſubmiſſa voce, quia iiſdem quotidie verbis conſtat, quæ facile a circumſtantibus memoriæ mandarentur ex frequenti auditione; ac ſic ſacris iſtis verbis ad res prophanas facile abuterentur. Canon quaſi centrum totius Miſſæ in medio libri Miſſalis ponitur.

CANONIZO, vox barbara, latine dicitur, in ordinem ſive canonem ſanctorum redigo. Petrus a Beeck in hiſtoria Aquiſgranenſi, cap. 5. agit de adlectu Caroli Magni in Canonem ſanctorum (quod cum contigerit per Paſchalem III. Papam ſchiſmaticum, de eo Martyrologium Romanum non meminit). Quando autem ſolemnis Apotheoſis ſive Canonizatio in Eccleſia Romana primum cœperit, vide Notitiam, ſupra in Leone III. & quomodo antiquitus fieret, Notas Baronii ad Martyrologium die 2. Aprilis.

CANONICUS vox nota, latine Regularis. Canonici Auguſtiniani ſunt, qui addita latina interpretatione ſe Regulares vocant: uti ait Eraſmus Roterodamus, ex quorum numero ipſe aliquando fuit.

CANOR idem quod cantus, uti

in Hymnis Breviarii habetur. *Canore jubilo*, *Nitore perpeti*. Ovid.

Vox est blanda canor, discant cantare puellæ;
Multis pro forma vox sua lena fuit.

CANTICUM. Distinctio inter Psalmum, Hymnum, & Canticum hæc est: Psalmus est cantus triumphalis operum Dei in generali; Canticum alicujus Divini operis extraordinarii encomium, sicut Canticum Moysis, Annæ, Ezechiæ, 3. Puerorum, B. Mariæ Simeonis &c. Hymnus est canticum laudis. Materia Hymni est laus Dei, vel Sancti alicujus; Cantici gratiarum actio, & gaudium spirituale: ideoque tractim, & solemniter Cantica decantantur.

CAMPANA idem ac *Nola*, nisi forte Campana major, & Nola minor sit: cujus auctor S. Paulinus Nolæ in Campania Episcopus fuisse dicitur.

TINTINNABULUM ex tinnitu, & *Clocha*, gallice *Cloche*: unde flandrice *Clock*. dicitur Æs campanum, quia æs optimum prope Nolam in Campania effoditur: etiam *Nola* substantive, *Campana* adjective sumitur. Campanæ benedicuntur, vide Notitiam in Joanne XIII. Papa 137. quod flandr. dicamus *de*

clo-

clocke kersten doen, & gallice *baptiser*: quidam autor gallicus hoc ita explicat: *Il faut remarquer que nos cloches ne sont point baptisees du Bapteme de remission, comme les ames humaines, mais du Bapteme de sanctification & dedication au service de Dieu.*

CAPITULUM est diminutivum a caput; ita Plautus: meum capitulum, meus ocellus! & Terentius, o lepidum capitulum! in significatione qua hodie ab Ecclesiasticis usurpatur, apud antiquos non reperitur; pro loco nempe ubi Canonici congregantur; quorum Collegium Capitulum vocatur: potius vocari posset *Capitolium*; qualis apud Romanos erat locus, sive Templum, quo Senatores solemniter conveniebant ad negotia Reipublicæ tractanda. Antiquitus autem apud Canonicos, & hodie adhuc apud Cœnobitas, tempus frequentandi Capitulum est sub finem Primæ, ad illam orationem: *Dirigere, sanctificare, regere &c.* qua petitur a Deo directio ad congregationem rite tenendam; quando sc. in loco capitulari conveniebant ad prædicationem sive lectionem convenientem officio festi quod celebrabatur, uti patet ex sermonibus sancti Bernardi, & aliorum

Patrum illo tempore habitis; vice cujus hodie adhuc legitur *Lectio Brevis*, sicut fit ante Completorium: quando etiam ad homiliam sive conferentiam solebant convenire, unde intelligi potest quid sibi velit Rubrica, *Ad absolutionem Capituli*. De Capitulis autem quæ ad singulas horas canonicas in Officio Ecclesiastico dicuntur, ita scripsit Papa Vigilius ad Eucherium: *Quoties Paschatis, aut Ascensionis Domini, vel Pentecostes, vel Epiphaniæ, Sanctorumque fuerit agenda festivitas singularis, Capitula diebus apta subjungimus, quibus commemorationem sanctæ solemnitatis, aut eorum facimus, quorum natalitia celebramus: cætera vero ordine consueto prosequimur.*

CARDINALIS sive *Cardinarius* a S. Gregorio in Registro definitur: Presbyter, vel Diaconus, qui certæ alicui Ecclesiæ, vel Diaconiæ proprius, & ad certi alicujus Tituli sive Ecclesiæ ministerium ordinatus, insertus, annexus, & incardinatus est: & Cardinalem constituere, dicit idem Gregorius aliquem alicui Ecclesiæ incardinare. Cardo autem est proprie ferrum illud, circa quod fores vertuntur: sic vocantur quatuor virtutes, & ven-

venti cardinales, id est principales. S. Cyprianus libellum de cardinalibus, id est principalibus Christi operibus conscripsit. sic Cardinales sunt viri in Ecclesia principales, circa quos totius rei christianæ cardo vertitur. Pius Secundus ad novos, quos creaverat Cardinales, ita loquitur: maxima inquit, Filii, & excellentissima dignitate donati estis; ad collegium Apostolicum vocati, consiliarii nostri & conjudices orbis terrarum eritis: inter causam & causam, inter sanguinem & sanguinem, inter lepram & lepram discernere vos oportet: successores Apostolorum circa thronum nostrum sedebitis, vos senatores urbis & orbis eritis, verique mundi cardines, super quibus militantis ostium Ecclesiæ volvendum ac regendum est; cogitate animo, quas vires, quæ ingenia, quam integritatem hæc dignitas requirat; humilitatem non superbiam, liberalitatem non avaritiam, abstinentiam non ebrietatem, continentiam non libidinem, scientiam non ignorantiam, virtutes omnes, nullum vitium hic honos exposcit. Plura qui requirit, legat Ciaconium inter Hyginum, & Pium Pontifices.

Nota quod Cardinalibus dederit Rubrum Galerum Innocentius IV. Rubram vestem Paulus II. eamque sæcularibus, non regularibus. tandem Gregorius XIV. omnes sine discrimine Purpureos fecit.

CASULA diminutivum a *Casa*, quasi parva casa, gallice *petite Casse, qui couvre tout le Prestre*. unde nostrum *Casack*. Græce cur *Planeta* dicatur? vide infra. initio Ecclesiæ etiam Diaconi cum Casulis ministrabant (sed S. Silvester illis attribuit Dalmaticam) in cujus memoriam, Ecclesiarum principalium Diaconi in Adventu & Quadragesima adhuc utuntur Casulis, sed ad distinctionem Presbyterorum, a parte anteriore complicatis.

CATABULUM, *καταβάλλω* conjicio, locus erat subterraneus, in quem alimenta pro bestiis conjiciebantur. 16. Januarii in lectionibus Breviarii narratur, quod Maxentius Tyrannus Marcellum Papam in catabulum miserit, ut bestiarum, quæ publice alebantur, curam sustineret: ubi loci fœditate, multisque ærumnis afflictus, obdormivit in Domino.

CATACUMBÆ. loquendi usus obtinuit, (uti notat Baronius ad Mar-

Martyrologium vigesima Januarii) ut *catacumbæ* pro *catatumbis* dicerentur: ex græca enim dictione κατὰ juxta, & latina *tumbas*, composita vox est: & in lectionibus Breviarii S. Damasi 11. Decembris, & S. Sebastiani 20. Januarii, ac S. Cornelii 16. Septembris catacumbæ scribitur. apud Gregorium vero in Registro lib. 3. cap. 20. ad catatumbas scriptum reperitur: non tamen errasse dixerim qui catacumbas legunt, nam κατυκωμβὴ locus est cavus atque profundus, qualia Romæ cœmeteria esse solent in arenariis, profundis cryptis exarata.

CATHARINA vox, uti ipsa erat, Græca, dicitur vel a καθαρὸς, quod est purus, καθαρίζω purifico: vel a καταῤῥέω defluo (unde catarrhus: defluxio) nam ab ore Catharinæ suavis simul & fortis defluebat oratio, qua tot Philosophos & Nobiles ad Christi Fidem perduxit. hinc Catharina non immerito Rhetorum præses habetur, & Rhetorica a ῥέω fluo dicitur.

CATASTA dicitur a κατυςάω expono: lignea erat machina, qua servi vincti tenebantur, & venum exponebantur.

CATECHESIS. in primitiva Ec-

clesia, qui ad Baptismum admittendi erant, prius fidei Christianæ mysteriis ab Apostolis viva voce imbuebantur, quod institutionis genus κατήχησις dicebatur a κατηχεῖν viva voce instruere; quod derivatur a voce ἦχος sonus, ἠχεῖν resonare. Pueri in catechismis, quod ab instructoribus audiunt, quasi Echones resonant. qui ad hunc modum sacris mysteriis imbuebantur, *Catechumeni* dicti sunt, κατὰ juxta, sive ad modum Echus, vel Echonis: itaque κατηχίζω est ad modum quo Echo resonat, aliquem respondere doceo.

CEREUS subintelligitur funis; quia candelæ sunt cerati funes, hinc *Ceroferarii* qui cereos, sive candelas ferunt; *Ceroferaria* sunt ipsa candelabra. *Candela* dicitur a candore luminis, sive ceræ albedine. Sanctus Hieronymus ad Marcellam ait: qui cereos accendunt, secundum fidem suam habent mercedem.

CEREUS PASCHALIS. quis auctor ejus sit, vide in Zosimo Papa 45. & adde quod Cereus iste referat Christum, in Passione a Judæis quodammodo extinctum, & in Resurrectione refulgentem: cujus corpus per ceram, anima per

ely-

elychnium, divinitas per flammam refertur: quinque grana incensi cereo infixa referunt quinque Christi vulnera in corpore glorioso reservata. Accenditur cereus paschalis, cum una ex tribus candelis in summitate arundinis distinctis: eo quod, quamvis tota Trinitas Resurrectioni Christi collaboraverit, ea tamen uni personæ Christi proprie ascribatur.

CIBORIUM κιβωτὸς capsa, arca, κιβώτιον sive κιβώριον capsula, arcula: fland. *den kop*, in quo servantur parvæ hostiæ consecratæ, passim *Ciborie*.

CHORUS deducitur a chorea; vel chorea a choro; a græco χαρὰ lætitia. S. Dionysius vocat cantum alternum, qui observatur in Ecclesia, quasi concordem & consonam sacrarum rerum choream. Franci dicunt: *Un cheur, c'est à dire une troupe des gens, qui chantent & qui dansent ensemble*: ita ut chorea sit actus, & chorus sit locus, ubi quasi choreæ vocibus exercentur. Antiquitus orabat & cantabat clerus circumstans altare, in modum coronæ: & antiquum est dictum: in choro clericus, extra chorum populus.

CLEPSYDRA non significat ut

passim

passim putatur, *Sandt-looper*, sed proprie *water-looper*: quo horologio aquatico antiqui utebantur, dicto a κλέπτω furor, & ὕδωρ aqua; quasi *water-stelder*: hinc proverbium antiquum: *hæret mihi aqua*, quando alicui *V. G.* Concionatori hora longior videtur. *Sandt-looper* autem deberet vocari horologium sciotericum.

CATALOGUS sine aspiratione scribendum est, a κατιλέγω recenseo, enumero.

CATHOLICUS cum aspiratione, a κατὰ circa, & ὅλον totum: debet hoc scribi per h. quia prima in ὅλον aspiratur, & eliditur ultima in κατὰ: uti holocaustum, id est totum combustum, & holosericum, totum sericum.

CAMERS genit. Camertis, est aliquis ex civitate, quæ Camerinum dicitur: sic Tuders genit. Tudertis, ex Tuderto; aliter Tudertinus, Camerinus.

CENODOXIA, inanis sive vana gloria. κενὸς inanis, δόξα gloria.

CENOTAPHIUM inane sepulcrum, τάφος sepulcrum. Epitaphium est quod inscribitur sepulcro.

COENOBIUM (κοινὸς βίος communis vita) locus ubi in communi

ni vivitur : hinc *Cœnobiarcha* qui præest sic viventibus, & *Cœna* ubi communitas comedit.

COENOMYIA. μυῖα musca, quasi communitas muscarum, latine *examen*, fland. *ghesvverm van vliegen, muggen*.

KENÒΣ inanis, uti cenotaphium, cenodoxia sine diphthongo.

KOINÒΣ communis, promiscuus, per œ. uti cœnobium, epicœni generis, idest promiscui.

KAINÒΣ novus, uti *Encænia* per Æ. festivitas dedicationis novi templi. hinc *Encæniare* dicitur, qui nova tunica induitur. Proverbium græcum ait : Τὰ μὲν κοινὰ καινῶς, & quidem communia noviter; Τὰ δὲ καινὰ κοινῶς, nova autem communiter.

CLERICUS κλῆρος, sors sive hereditas, quia clericus in sortem Domini vocatur, & dum ab Episcopo tonsuram accipit, illud ex Psalmo pronuntiat : *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei: tu es qui restitues hæreditatem meam mihi*.

COEMETERIUM κοιμητήριον, latine dormitorium, a κοιμάω dormio. cœmeteria sunt dormitoria mortuorum; qui ab Ecclesia ideo dormientes vocantur, quia excitan-

tandi, & resurrecturi non dubitantur. Cretenses olim in publicis civitatibus habebant ædes publicas ad excipiendos peregrinos, quæ appellabantur cœmeteria, sicut Bruxellæ sunt hospitalia SS. Juliani, Jacobi, Laurentii, Cornelii, quæ sunt dormitoria.

CHRISTUS, latine unctus, χρίω ungo; chrisis unctio; chrisma unguen sive unguentum. Sanctum Chrisma ex balsamo & oleo ab Episcopo consecratum adhibetur ad sacramenta Baptismi, & Confirmationis; sanctum Oleum consecratum sine balsamo ad extremam Unctionem.

CÆREMONIÆ, vox antiqua, Romanis usitata, cum Urbe a Gallis capta, Vestales Virgines simulacra Deorum hostibus erepta, transtulissent in oppidum Cære; ubi benigno hospitio, & multo honore ac reverentia a Cæritibus susceptæ fuerunt, donec a Gallis Urbs per Camillum liberata fuit: in cujus beneficii memoriam Romani omnem Divinum cultum, & quem potissimum a Cæritibus acceperant, Cæremonias vocarunt. Dicuntur cæremoniæ sive cærenomiæ quasi leges (νόμος lex) urbis Cæræ; unde Cærites cives hujus urbis,

bis, & proverbium: *Cærite cera dignus*.

COLOBIUM (κολοβὸς mutilus) est tunica sine manicis, sive mutilata. legitur de Eutychiano Papa, quod vetuerit, ne Martyres sine Dalmatica, aut colobio purpurato sepelirentur. Dalmatica est vestis Diaconalis apertis manicis, colobium est vestis similis, sed angustior, sine manicis. colobium bubalinum teutonice *Buffelsche kuelder*: colobium lineum, vestis linea sine manicis, quæ *subtilis* dicitur: in liturgia S. Jacobi ponitur colobium pro casula, quia est vestis sine manicis, quasi mutila, a κολοβόω mutilo.

COLLECTA adjectivum substantivatum, est oratio communitatis in unum collectæ, quæ a Græcis synaxis dicitur. Oratio Sacerdotis in Missa ideo collecta vocatur, quod ipse qui legatione fungitur pro populo ad Deum tanquam syndicus, omnium petitiones ea oratione colligat, atque in unum concludat. Surius in vita S. Paulini 22. Junii narrat: *Quod Sabbato lætus ad Ecclesiam processit, & ascenso tribunali, ex more populum salutavit, resalutatusque a populo orationem dedit, & collecta oratione, spi-*

ritum

ritum exhalavit, quorum verborum hic notatur a Baronio ſenſus : *ex more populum ſalutavit*, indicat illud, cum Epiſcopus ante orationem dicere conſuevit *Pax vobis*, cum ſubdit *reſalutatus a populo*, ſignificat quod populus reſpondere ſolet *& cum ſpiritu tuo*. cum addit *orationem dedit*, eſt illud quod ante orationem præmittitur *Oremus*. & quod ſequitur *collecta oratione*, id eſt *recitata*, ſpiritum exhalavit. collectam hanc, Græci Synaxim vocant, quaſi ſimul coactam a *συνάγειν* cogere, congregare. Aliqui orationes & collectas ita diſtinguunt, ubi plures in Miſſa orationes dicuntur ; quod primam vocent Orationem, reliquas, quæ ſub uno *Oremus*, & unico *Amen* includuntur, collectas appellent. Collecta etiam ipſa congregatio populi, Græcis Synaxis dicitur, Alcuinus ait : illæ orationes ſpeciatim collectæ vocantur, quæ ſuper collectam populi fiunt : & ſanctus Hilarius : dicto *Alleluja*, eo ſigno vocabantur ad collectam, id eſt ad concionem ; uti legitur de S. Joanne Euangeliſta, quod per ſingulas collectas nihil aliud proferre ſolebat, niſi Filioli diligite alterutrum. collecta etiam ponitur

tur pro collectione eleemosynarum, uti ad Corinthios primæ cap. 17. hinc collectores qui eas pro pauperibus colligunt.

COMMUNIO ideo ab antiquis dicta fuit, quia initio Ecclesiæ omnes in Missa præsentes de corpore Christi participabant, quod communicare dicitur: nec proprie communio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio communicent. vide infra: *Oratio super populum*. hæc communio Græcis Synaxis dicitur.

COMMENTARIENSIS est custos carceris, sive carcerarius, qui captivos in cippis detentos custodit (unde vox flandrica *Cippier*) & eorum nomina in commentariis descripta habet.

CONCILIA MARTYRUM loca sunt ubi multa sanctorum Martyrum corpora collecta continentur, qui Deum nobis suis meritis & precibus conciliant. & sicuti Episcoporum concilia dicuntur, ubi multi congregati sunt Episcopi; ita locus, ubi plura Martyrum corpora, concilium Martyrum dicitur.

CONFESSIO est locus ubi corpus S. Petri, vel alterius Sancti conditum est. Breviarium Roma-

num 18. Novembris, in lectionibus secundi nocturni vocat Confessionem sancti Petri, locum Principis Apostolorum sepulcro destinatum. Idem Martyrium græce, latine confessio dicitur: Legitur de Pelagio Secundo quod corpus Sancti Petri (confessionem videlicet, ubi corpus ejus jacet) tabulis argenteis deauratis vestiverit. vide infra in verbo *Memoria*. Aliud est confessio peccatorum, quæ græcis *Exomologesis* dicitur, ab ἐξομολογεῖν, ingenue eloqui, ὁμολογία confessio: qui confitetur, ingenue loquitur.

CONFESSOR latine, græce Martyr. Henricus Costerus in notis ad Vincentium Lirinensem ait: Confessoris nomen olim non nisi iis dabatur, qui ob Christi testimonium publicitus datum, publica aliqua pœna vel calamitate, non tamen morte, erant affecti: hinc apud Eusebium & alios legimus, nonnullos fuisse secundo, tertio, & quarto confessores: & in Martyrologio 13. Julii. *Qui tertio confessores effecti, gloriosæ in Christo perseverantiæ titulo illustrati sunt*. & aliqui vocantur Episcopi & Confessores, aliqui tantum Episcopi; de quo vide notas Baronii die 2. Januarii ad

ad illa verba : *B. Isidori Episcopi & Confessoris* , & *eodem die B. Isidori Episcopi*. item 17. Novembris : *Alexandriæ S. Dionysii Episcopi summæ eruditionis viri , qui multis confessionibus clarus , & pro passionum tormentorumque diversitate magnificus , plenus dierum confessor quievit*. Item 27. Decembris : *Alexandriæ S. Maximi Episcopi , qui satis clarus & insignis titulo Confessoris effectus est* . Invitatorium festi S. Martini 11. Novembris : Laudemus Deum nostrum *in Confessione Beati Martini* . & in secundis Vesperis , Antiphona ad Magnificat : *O sanctissima anima , quam etsi gladius persecutionis non abstulit , palmam tamen Martyrii non amisit* . Et ita Onuph. Panvinius sentit, Pontifices aliquot Martyres dici , quod etsi violenta morte non decesserint (uti Eleutherius, & Melchiades , & alii) multa tamen pro Christi confessione passi sint ; licet martyrium non consummarunt : hos tamen confessores Cyprianus vocat , qui græce Martyres dicuntur, uti etiam S. Felix Presbyter 14. Januarii pro Martyre colitur ; qui, cum Ecclesia Dei requiescere cœpisset , obdormivit in Domino . Hodie (licet Martyr idem significet quod confessor)

Mar-

Martyres per antonomasiam soli dicuntur, qui pro confessione Christi animas suas tradiderunt.

COMMEMORATIO S. PAULI APOSTOLI, 30. Junii. licet pridie hujus diei tam Petri quam Pauli acta sit solemnis celebritas, tamen hac potissimum die solius Pauli commemorationem fieri debere ex sancti Gregorii institutione, docet Micrologus, cap. 42. cujus rei gerendæ causa probatur ex hymno 12. Prudentii de SS. Petro & Paulo Apostolis, sub finem: consuevisse nimirum Romanum Pontificem una eademque die Pontificias functiones in utraque Basilica exercere: cum autem hoc propter nimiam locorum inter se distantiam, non sine nimio ac intolerabili labore perfici posse videretur, consultius visum est, sequenti die in Basilica S. Pauli sacra peragere, uberiusque persolvere quod pridie ea de causa ibidem loci fuisset omissum.

CORNICULARIUS. de Anastasio Corniculario Martyrologium 21. Augusti. corniculum (diminutivum a cornu) erat ornamenti genus, quo donabantur milites ab Imperatoribus pro re in bello bene gesta. Livius lib. 10. scribit,

Pa-

Papyrium consulem equites omnes ob insignem pluribus locis operam navatam, donasse corniculis armillisque argenteis. apud Valerium Maximum cornicularius idem est quod cornicen: inter hodiernos milites est idem quod *Adjudant*.

COPRONYMUS. Leoni Isaurico Imperatori anno 719. natus est filius Constantinus; is cum sacro lavacro ablueretur, aquam stercore forte infecit; qua re animadversa, Patriarcha Constantinopolitanus illum baptizans oraculum dedit, fore ut is aliquando sacra omnia pollueret; unde illi Copronymi nomen est additum (κόπρος stercus) quod impietate sua deinde ostendit. Filiam hic habuit piam & sanctam, Anthusam nomine. ipse adulatorie vocabatur Flavius Constantinus Porphyrogenitus, id est purpura natus.

CREDENCIA, Italice *Credenza, riposto, dove si servano li vasi, e altre cose appartenenti alla tavola*. Gallice *Credence, cabinet aux vases d' argent*. Græce ἄβαξ, latine vasarium, abacus. Credencia ad sacrificium posita dicitur ex eo quod vasa sacra Missæ in abaco isto collocata, ibi credantur, id est in

tuto

tuto ponantur; hujus custos, cujus fidei concredita sunt. *Credenciarius* (italice *Credenziero*) ponitur pro Magnatum cibi & potus prægustatore, & prægustatio *credencia* barbare dicitur.

CRYPTÆ sunt loca subterranea, in quibus absconsa jacebant Martyrum corpora, & ubi tempore persecutionis Pontifices Missas celebrabant: a κρύπτω abscondo. *Crypto porticus* (vox hybrida greco-latina) absconsa sive subterranea porticus. qualis est PP. Oratorii in Monte Acuto.

CUPA, κύπη, gal. *coupe*, fland. *Kop*, ponitur pro superiore parte calicis. Rub. dicit: *Sacerdos teneat nodum infra cuppam*. dicitur cuppa loco cupæ, sicut cappa loco capæ.

CYCLUS, κύκλος latine circus, cujus diminutivum circulus, sicut ab *annus* annulus.

CYRIACUS, idem quod latine Dominicus. κύριος dominus, Kyriacum Græci templum vocant, latini Dominicum; vide Martyrolog. 27. Decemb.

DIA-

D

DIACON, ita græce, latine Diaconus, quod eſt Miniſter: hac voce græca utimur die Paraſceves: Oremus pro Diaconibus &c. a διακονέω miniſtro.

DIACONIUM idem eſt quod ſacrarium, ſive ſecretarium. diſtinct. 23. cap. non oportet: *Non oportet ſubdiaconos licentiam habere in ſacrarium, quod Græci Diaconium appellant, ingredi, & contingere vaſa dominica*. Secretarium, inquit Gloſſa, eſt locus, ubi vaſa ſacra ponuntur: ubi eadem Gloſſa nomine ſecretarii etiam voluit ſignificari altare.

DIACONISSA. S. Ignatius Martyr facit mentionem Diaconiſſarum in Epiſtolis ſcribens: *Saluto cuſtodes ſacrorum veſtibulorum Diaconiſſas*. hæ cuſtodiebant locum ubi fœminæ ſeparatim a viris orabant: item quando illæ baptizabantur, Diaconiſſæ adhibebantur, ne viri fœminarum nuditate offenderentur, quia antiqui depoſitis veſtibus baptiſma accipiebant.

DIACONIA eſt locus ubi diaconi pauperum curam habentes habitabant; uti legimus in Fabiano

Papa. Baronius ait, quod Diaconiæ erant loca ſacra, ubi diaconi regionarii per ſingulas urbis regiones reſidentes ſtipem erogabant egentibus, & viduarum, ac pupillorum, aliarumque miſerabilium perſonarum neceſſitatibus conſulebant: erantque velut quædam eleemoſynarum promptuaria; ſicut hodie menſæ S. Spiritus in Parochiis.

DALMATICA eſt veſtis Diaconi, ita dicta, quod a Dalmatis primum reperta feratur. *Tunicella* eſt veſtis ſubdiaconi, ejuſdem formæ, ſed paulo minor, uti patet, quando induit eam ſub dalmatica Prælatus in Pontificalibus celebrans. Dalmaticæ debent eſſe laxis & apertis manicis: quia diaconi ad hoc primo inſtituti ſunt, ut pauperum curam haberent; & liberalitatis ſymbolum eſt larga manica. Innocentius 3. ait: *Manicarum latitudo largitatem datoris demonſtrat*. imo fere manicas non habent, ad liberius Sacerdoti inſerviendum; & quamvis habeant tænias, non conſtringuntur.

DAMASUS latine domans, vel domitus, δαμάζω domo; hinc *adamas* indomabilis; quia duriſſimus.

DEUS dicitur græce θεός, quaſi

δέος

δέ☉ timor: nam *Primus in orbe Deos fecit timor*, ait Papinius Statius.

DÆMON δαίμων latine sciens, a δαίειν scire. Dæmones dicuntur ob summam scientiam. Dæmon non semper in malam partem accipitur. ἀδαίμων bonus, κακοδαίμων est malus dæmon. ἄνθρωπ☉ ἀνθρώπῳ δαμόνιον Homo homini Deus. & *Dæmonium hominis*, cum alicujus ingenium laudamus.

DIABOLUS latine calumniator, διαβολή calumnia, διαβάλλω insidior, criminor.

SATANAS hebraicum est, latine adversarius, quo nomine appellatur Diabolus, quod Christo & Christianis adversetur.

DOMA domatis, superior pars domus, sive tectum: dogmata Græci tecta dicunt a δέμω extruo, ædifico: est autem Domus unius familiæ habitatio, sicut Urbs unius populi, & Orbis totius generis humani.

DOMINUS VOBISCUM, salutationis hujus divinissimæ efficacia est ab ipso Christo Domino, qui dixit Matthæi ultimo: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. cui subditur statim a circumstantibus: *Et cum spiritu tuo*. quasi

hi optent Sacerdoti quod ipse illis optavit. neque dicitur tecum, sed *cum spiritu tuo*, quia spiritualiter Officia Ecclesiastica fieri debent; nam Deus in spiritu & veritate adoratur. Petrus Damiani opusculum scripsit de *Dominus vobiscum*. Prohibetur a fœminis dici, quia vox Christi est, qui erat vir, & Sacerdos Sacerdotum: hinc tantum Sacerdotibus, & ad summum Diaconis ad Christi Euangelium enuntiandum permittitur.

DOMINICA, subintelligitur dies. sicut in mundi creatione, sexto die, homine jam plasmato, die 7. sabbato dicto ab omni opere quod patrarat, Deus requievit; ita in hominis refectione, Dominus noster Dei filius a passione sua quiescens, die propter hoc Dominica vocata, victor triumphans surrexit a mortuis; de qua prophetaverat David, & canit Ecclesia: *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea*. ideoque omnes Dominicæ sunt quasi commemorationes Resurrectionis Domini, in quarum Officio, uti fit toto tempore Paschali, a primis Vesperis non flectuntur genua. quomodo autem dies Jovis, sive feria quinta sit cognata Domini-

cæ,

cæ, vide Notitiam in Melchiade ; & Agapeto.

DOMINICA IN ALBIS. Bellarminus de Baptiſmo, lib. 1. cap. 27. ait: ſolebant Neophyti a die Sabbati ſancti, quo erant baptizati, uſque ad Dominicam in albis, manere in albis ſuis veſtibus, & poſt dominicam in albis ordinarias veſtes reſumebant. tamen ex lectione Auguſtini, quæ Dominica ipſa in albis legitur in Breviario, vocanda potius eſſet Dominica ſine albis, quia conſtat quod Neophyti per octo tantum dies in albis veſtibus manebant: nam baptizabantur Sabbato ſancto (quod ideo ſanctum dicebatur, quod tunc per baptiſmum ſanctificarentur) & per octo dies albas veſtes portabant, quas deponebant ſabbato in albis veſpere, & ſequenti Dominica Neophytorum habitus commutabantur, ut ait Auguſtinus; itaque ſabbatum in albis dicitur, quia erat ultima dies albarum veſtium: Dominica in albis ſubintelligi debet quaſi diceretur *Dominica poſt Sabbatum in albis*. Quare Sabbatum poſt Pentecoſten non vocatur in albis? ideo eſt, quod primitus tantum in Paſchate baptizarentur, & nomen *in albis* tunc or-

ortum est: cum autem etiam in Pentecoste id fieret, nomen in albis translatum non fuit, quia in Pentecoste propter ignem Spiritus sancti, omnia in rubris sunt.

DOMINICUM, græce Κυριακὸν, Κύριος Dominus: hinc Germanicum *Kirch*, & flandricum *Kerck*. Ad Dominicum convenire, subintellige Templum. vide notas Baronii ad Martyrologium 25. Decembris. intelligunt etiam aliqui, ad diem Dominicum celebrandum, uti 11. Februarii Martyrol. cum ad Dominicum celebrandum ex more convenissent; ubi flandricus interpres habet: *Om den Sondagh te vieren*. a Dominico venit vox teutonica *Dom* quod est templum Cathedrale, hinc *Bisdom*, id est *Bischops Dom*, Episcopale Dominicum, sive Dominium.

DOMNUS. Lector in Choro dicit *Jube Domne* (non *Domine*) *benedicere*, alloquens officium facientem, quia Dominus per antonomasiam solius Dei est titulus, præsertim in templo sive Dominico; uti in scripturis: *Hæc dicit Dominus. Tu solus Dominus*. Domnus est titulus viri præclari, sicut hodie vocantur cives qui sunt de Magistratu, *Her Ian*, *Her Peeter*, una

lit-

littera detracta, non *Heer Peeter*, *Heer Ian*, quemadmodum in voce Dominus littera una demitur, Domnus, non Dominus. Papa ipse respectu Dei, vocatur *Domnus Apostolicus*, solus autem Deus verus est Dominus: hinc Episcopus diebus solemnibus ultimam matutini Lectionem in Choro incipiens ait: *Jube Domine benedicere*, nullusque ei de Choro respondet; a Deo ipso non ab homine benedictionem petens; quam inclinato capite aliquandiu tacitus expectat. antiquus est versus:

Cœlestem Dominum, terrestrem dicito Domnum.

Tempore Sancti Hieronymi excellentiores vocabantur Domni, solus autem Deus Dominus.

DEO GRATIAS. Augustini sæculo solebant Monachi cum hominibus occurrerent, eos ad gratias pro beneficiis a Deo acceptis agendas excitare, dicendo *Deo Gratias*.

DEVOTUS FOEMINEUS SEXUS. Ecclesia oratione hac: *Sancta Maria succurre miseris &c.* orat primum pro afflictis in populo, quo utrumque sexum contineri nullus dubitat: deinde pro Clero, quo viri in sortem Domini voca-

 ti:

ti : postremum pro devoto fœmineo sexu, quo fœminæ per vota Deo devotæ continentur: extat hoc sensu Ambrosii libellus *Ad Virginem Devotam*, & Ausonius Poeta Christianus de Amita sua virgine Devota sic canit Parentali sept.

Fœminei sexus odium tibi semper; & inde
Crevit devotæ virginitatis amor.

Idem Parentali 27. de Matertera:

Innuba devotæ quæ virginitatis amorem
Parcaque anus coluit.

Et in Officio de S. Lucia habet Breviarium:

Soror mea Lucia Virgo Deo devota.

male itaque hoc flandrice translatum est: pro devoto fœmineo sexu: *Voor het devoot vrouwen geslacht.*

DIOECESIS Διοίκησις, latine gubernatio, administratio, jurisdictio. διοικέω guberno. quemadmodum territorium est Præsidis, ita diœcesis est Episcopi, quatenus administrandi sacra jus habet.

DIÆTA venit a Græco διαιτάω quod est victus ratione utor: hinc tenere bonam diætam, idest victus rationem. barbare ponitur pro itinere unius diei; nisi forte sine diph-

diphthongo ſcribatur, ut a die dicatur: ſed apud bonos auctores non reperitur.

DIONYSIUS latine Bacchicus, διονύσιος κισσός bacchica hedera. Διόνυσος Bacchus, Dionyſia ſacra Bacchi, ſive Bacchanalia, quæ celebrabantur apud antiquos, uti apud nos Antecineralia, deſinente hyeme.

DIPLOMA δίπλωμα duplum. diplomata dicuntur literæ Principum ſigillis obſignatæ, quas literas Patentes aut Bullas Pontificias vulgus vocat: ita dictæ, quia erant litteræ complicatæ, & lino trajecto obſignatæ. diplomata etiam vocari poſſent, quæ a Notariis ſive tabellionibus vocantur duplæ; quarum literarum ipſi tenentes minutam, ut vocant, contracte ſcriptam, tradunt duplam largius deſcriptam illis qui petunt & indigent. Diplomata etiam dicuntur duplicia opera vel itinera, quando quis uno die tantum operis vel itineris facit quantum alius duobus diebus.

DIPLOIS. *induantur Diploide*, id eſt veſte duplici, ſive ſuffulta; quod latini duplum, græci διπλόον dicunt.

DIPTYCHA ſunt duplicis plicæ

folia, πτὺξ, & πτυχὴ plica, ita triptycha, pentaptycha trium vel quinque plicarum. Diptycha erant complicati pugillares, sive tabulæ duplicatæ, una continebat vivorum, altera mortuorum nomina, translatione sumpta ab ostreorum diptychis sive duplicatis testulis. Heribertus Rosvveydus in Onomastico ad vitas Patrum ait: Diptycha nomen plurale neutrum, fit a masculino singulari δίπτυξ a verbo πτύσσω plico: erant sacra diptycha duplices tabulæ, quarum uni inscribebantur nomina Episcoporum pie defunctorum, alteri vivorum; vide Notitiam in Joanne 19. In Sacramentali Gregoriano habetur hæc oratio super diptycha: Memento etiam Domine famulorum tuorum, qui nos præcesserunt, & dormiunt in somno pacis. Et in Liturgia S. Marci Diaconus legit Diptycha defunctorum. permansit hujus rei tam pro vivis, quam pro mortuis orandi consuetudo in Canone Missæ per duplex *Memento*.

DRAMA latine actio, rei alicujus repræsentatio: δράω facio, ago, repræsento. Cantica dramatis sunt interludia comœdiarum sive actionum, stylus Poetarum (qui

a

a ποιέω facio nomen habent) dicitur dramaticus ; quia verus poeta non de se , nec pro se loquitur, sed repræsentat graphice quod ab aliis dictum & factum est.

DECANUS , græce Decarchus, quasi primus inter decem . δέκα decem , ἄρχος primus. in capitulis sive collegiis , cum numerus capitum sit diversus , & a numero subditorum denominari deberet qui præsidet ; sumptum est certum nomen Decimi sive Decani , quamvis sint plures quam decem , tamquam primarium : nam numerus decem omnes numeros comprehendit. *Decurio* inter milites dicitur , qui corpori decem militum præest, vulgo *Caporale* ; sic *Centurio* qui centum , *Capitaneus* dictus quasi caput totius corporis , & *Dux*, qui omnes præcedens ducit.

E.

ECCLESIA latine convocatio , concio , cœtus , ἐκκλησιάζω cætum congrego. *Ecclesiastes* , est Concionator , qui ad cætum , sive concionem (a concieo) sermonem habet: etiam ponitur pro eo qui sermonem audit. Ecclesiæ nomen , quod sui natura importat conven-

cum fidelium, pro loco ipſo, quo iidem conveniunt, accipi conſuevit. quid diſtet inter Eccleſiam & Synagogam, vide in voce Synagoga.

ELENCHUS ab ἐλέγχω inveſtigo; quia indicis adminiculo inveſtigatur quidquid toto opere continetur.

ENCÆNIA Feſtivitas eſt dedicationis novi Templi. ἐγκαινίζω renovo; quia hæc Feſtivitas ſingulis annis renovatur. vide hoc latius explicatum ſupra in voce KAINO'Σ.

EMBOLIS ſive EMBOLISMUS, latine intercalatio ſive inſertio. Februarius menſis Emboliſmalis dicitur; quod huic menſi ſingulis quadrienniis dies inſeratur: ſic annus emboliſmalis dicitur, quando completis 30. Epactarum diebus menſis unus poſt tres annos ſubtrahitur. & ut Joannes a Sacroboſco ait: eſt ſpatium decimum tertium lunationum conſtans ex 384. diebus, excedens annum lunarem commun. 30. diebus. Emboliſmata ſunt diverſi panni hinc inde conſuti. huic fere ſimile eſt quod ſequitur.

EPACTA, ſubauditur dies. ἐπακτὸς aliunde adſcitus, adventitius,

ἐπα-

ἐπακταὶ ἡμέραι intercalati dies.

EPACTÆ vocantur undecim illi dies, qui ſingulis annis adjiciuntur anno lunari, ut cum ſolari conveniat. vide præludia Breviarii de Epactis & Noviluniis.

EPOCHA eſt relatio annorum ad certum aliquem numerum, a quo anni numerari incipiunt, ab ἐποχεῖν inire, coire: quod principium latine *æra* dicitur, de quo vide ſupra in voce ÆRA.

ELEEMOSYNA, ἐλεημοσύνη, eſt quod alicui ex commiſeratione datur, ἐλεέω miſereor: hinc Elegia miſerabilis cantus.

EPICEDIUM (ἐπικήδειον cantus lugubris) quod ad funus, cadavere nondum humato, a Præficis lugubri voce canebatur.

EPINICIUM (νίκη victoria) cantus ſive carmen pro victoria obtenta. de utroque hoc cantu P. Guil. Stanihurſtus in Teſſera quotidiana Militis Chriſtiani 10. Maji ſic ait: Si tanta tibi eſt libido canendi, hic potius Præficarum inſtar flebili leſſu in valle lacrymarum, velut exul funebria cane *Epicedia*, ut poſtea in cælis velut victor jucunda canas *Epinicia*.

EPIPHANIA, dies Apparitionis Chriſti: antiquitus dies Epipha-

phaniarum appellabatur, propter triplicem Christi apparitionem, de qua hoc die fit mentio: *Epiphania* dicitur ab ἐπὶ supra, & φάνεια apparitio: quia scriptum est de stella quæ Magis apparuit, *usque dum veniens staret supra ubi erat puer*. *Theophania*, id est Dei apparitio, quia in Baptismo Christi Deus trinus apparuit, Pater in voce, Filius in amne, Spiritus S. in columba. *Betphania*. Bet, hebraïce dicitur domus: quia primum Christi miraculum apparuit in domo nuptiarum in Cana Galilææ. de quibus tribus apparitionibus in hac Festivitate canit Ecclesia, in 2. Vesperis ad Magnificat. *Tribus miraculis ornatum diem colimus: hodie stella Magos duxit ad præsepium: hodie vinum factum est ad nuptias: hodie in Jordane a Joanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos.* quas apparitiones tribus versibus leoninis expressas habe:

Stella Magis luxit, quos ad Cunabula duxit.
Mundus pro immundis modo Baptizatur in undis.
Nunc aqua divinum dedit ad Connubia vinum.

& quia uno die tot grandia mysteria pro dignitate recoli non possunt,

sunt, ecclesia ea celebrat quam primum potest; in Octava Epiphaniæ Christi Baptisma, & Dominica sequenti primum Christi aquam in vinum convertentis miraculum.

EPISCOPUS latine inspector ἐπισκοπεῖν inspicere. J. de Glen, en l'histoire Pontificale in Papa Dionysio ait: *Episcopus signifie autant, que Surveillant, Garde, Superintendent*: & Arcadius Jurisconsulte dit, *que ceux qui sont commis sur le pain & autres choses qui se vendent pour le vivre necessaire du peuple en chacune citè, se nomment* Episcopi; *pour denoter, que tout ainsique ces pourvoyeurs prennoyent egard sur ce qui servoit pour le sustien de la vie corporelle, ainsi la charge Episcopale est de procurer ce qui partient à la salut des ames*. & Sanctus Petrus vocat Christum Episcopum animarum nostrarum: uti Hispani dicunt *Veedor*, Franci *Superintendant*, *Survoyant*. hinc Episcoporum cathedræ sunt altiores cæteris, ut melius speculentur. Episcopi plus non habent Sacerdotibus, quam potestatem Hierarchicam in ecclesia necessariam: ne si eadem potestas passim penes omnes esset, obedientia solveretur; quod ostenditur quando

Episco-

Episcopus a se ordinatum Sacerdotem ad æqualitatem ordinis, non potestatis, recipit per Sacramentum amoris, oris ad os osculum: Diaconi tantum admittuntur ad osculum manus Episcopi, non faciei: quia non recipiuntur ad æqualitatem Ordinis, sed imitationem bonæ operationis, quæ per manus significatur. In lectionibus Breviarii de Summis Pontificibus legitur plerumque, quod plures Episcopos, quam Presbyteros & Diaconos consecrarint: quod idcirco est, quia Episcopos per diversa loca mittebant, qui istic poterant Presbyteros & Diaconos ordinare; Episcopi autem a solo Summo Pontifice, uti hodie adhuc Sedis Apostolicæ gratia ordinantur.

CHOREPISCOPUS. Idem de Glen in Damaso ait: *Chorepiscopus veult autant dire que Evesque de Village*, (χώρα regio, unde Chorographia, i. Regionis alicujus descriptio) *& qui n' a point d' Eglise propre, comme sont aujourdhuy les Evesques Titulaires nommez Suffragans*. inter Chorepiscopos erant etiam aliqui non habentes Ordinem sive Gradum Episcopalem, constituti in adjutorium Episcopo-

porum, & omnia faciebant, præter ordinationem: erantque tantum Presbyteri, ſicuti Valerianus Epiſcopus Hipponenſis S. Auguſtinum adjutorem adhibuit Epiſcopalis officii; quales modo ſunt Epiſcoporum Vicarii: qui Chorepiſcopi, cum ſe Epiſcopis comparare vellent, ob inflationem depoſiti ſunt a S. Damaſo. *Coepiſcopi* vocantur a Ciaconio Linus & Cletus, id eſt ſimul Epiſcopi. *Corepiſcopi* etiam aliqui ſcribunt ſine aſpiratione, (κόρος latine novellus, juvenis maſculus) quaſi juvenes ſive novelli Epiſcopi.

EPISCOPIUM eſt Palatium Epiſcopale. ſicut *Patriarchium* Palatium Summi Pontificis. legitur in Joanne Papa Nono, quod prohibuerit, ne decedente Papa (quæ mala conſuetudo irrepſerat) Patriarchium, quod eſt Papæ Palatium, expilaretur; etiam Epiſcopium Lateranenſe vocatur. *Preſbyterium* (hodie pro choro ponitur) antiquitus erat locus ubi Sacerdotes tenebant ſua comitia. legitur apud Cyprianum de Cornelio Papa, quod coacto Presbyterio (hoc enim nomine ſacra illa comitia dicebantur) electus fuerit.

EPI-

EPIGRAPHE, latine ſubſcriptio: *Epiconographia* imaginũ ſubſcriptio.

EPISTOLA, diminut. Epiſtolium ἐπιςέλλω mitto, latine Miſſiva, ſubintelligitur Charta. Pontifex Romanus vocat ſuas epiſtolas *Brevia*. *Breve Apoſtolicum*, ſubintelligitur ſcriptum, gall. *Bref*, fland. *Brief*: a Breve fit diminutivum Breviculum, *Briefken*, *Briefve*, etiam fæm. gen. *Brevis* dicitur, ſubintell. ſcriptura.

ERASMUS, ἐράω amo, cupio, ἔρως amor, ἐράσμιος amabilis, deſiderabilis; *Deſiderius* lat. *Geraerdt* teutonice, quaſi *Begeraerdt*, *van begeren* deſiderare.

ERGASTULUM, locus ubi a diſcolis coacte laboratur, flandr. *werk-huys*, *Tucht-huys*, *Raſp-huys*. ab ἔργον opus, ἐργάζομαι operor.

EQUULEUS diminutivum ab equo, *t' houtepeerdt*, cui milites diſcoli imponuntur; in Martyrologio ordinarie ponitur pro tortura, quam flandrice *Pyn-banck* dicimus, in qua corpora extenduntur. Ammianus Marcell. l. 7. *intendebantur equulei*, uncoſque parabat Carnifex.

ETHNICUS, id eſt gentilis, ab ἔθνος gens, vide infra in voce *Paganus*.

EUAN-

EUANGELIUM latine Bonum nuntium, ἄγγελος (γ ante γ sonat ut ν) angelus idem quod nuntius. Euangelizo vobis gaudium magnum, id est annuntio. nota quod debeat scribi prima syllaba per u vocalem, & dici Euangelium, non Evangelium, uti per abusum male pronuntiatur, & passim bene scribitur. sicut Euaristus, non Evaristus. εὖ bene, ἄριστος optimus. Evan Evoe per v consonantem sunt nomina profana Bacchi, uti apud Ovid. Metamorphos. 4.

Nictelensque, Elaleusque parens, & Iacchus, & Evan,
Evoe Bacche sonant.

EVOVAE. de hoc vide infra in voce *Pneuma*.

EUCHARISTIA, latine bona gratiarum actio, εὐχαριστεῖν gratias agere: ab ecclesia sic vocatur Venerabile Sacramentum, quod conficitur & offertur a Sacerdotibus in Sacrificio Missæ Patri æterno, in gratiarum actionem pro Filio suo ad nos misso: qui Sacramentum istud Deo Patri suo gratias agens instituit.

EUSTACHIUS. S. Bonaventura, vocatus in Baptismo Joannes, postea in Concilio Lugdunensi a Græ-

cis

cis Eustachius vocatus fuit: eo quod in omni disputatione, quam ibidem cum illis habuit, doctrinæ veritatem ac disciplinæ gravitatem perpetua constantia ac felicitate conservaverat: a Latinis vero Bonaventura dictus, ob eventus bonos. vide caput primum vitæ ejusdem, in historia Seraphica Henr. Sedulii.

EULOGIA vocabantur olim cibaria benedicta (vide supra in Melchiade) ea post Missæ sacrificium alicui dare vel transmittere, erat signum communionis & charitatis Christianæ. vide Joannem Molanum de Agnis Dei cap.2. Eulogius, latine Benedictus, εὖ bene, λόγος sermo, dictio; hinc *elogia* clarorum Virorum, potius *eulogia* dicenda sunt.

EUPHEMIA, latine Bonæ Famæ, φήμη, fama sicut *Polyphemus* multæ famæ, sive rumoris, famosus. *Eutimius* bene honorandus, honorabilis: *Eugenius* boni genii, *van goede imborst.*

EUTICHES sive *Eutichius*, latine bene munitus, bonis vallatus; τειχέω munio, muro cingo, τεῖχος murus: ponitur pro fortunato, qualis erat Job ante tentationem; uti Satan de ipso ajebat,

Cap.

Cap. I. *Nonne tu vallaſti eum, ac domum ejus, univerſamque ſubſtantiam per circuitum?*

EXARCHUS. tempore Joannis Tertii Papæ anno Chriſti 562. venit in Italiam Longinus cum titulo Exarchi, qui ſuſtulit Conſules Romanos: de quo narrat Onuph. Panvinius, quod mortuo Narſete Longinus Patricius reliquum Italiæ, quod Longobardi non occupaverant, Imperatoris Conſtantinopolitani nomine, Exarchi titulo, Ravennæ Sede locata, annis 15. obtinuerit. Dictionarium Hiſtoricum ait: Longinus ſucceſſit Narſeti Italiæ Principi; & novum Magiſtratum, Exarchatum in Italiam introduxit, & ſic novo modo præeſſe cœpit; ac titulum ex re, quam aggrediebatur ſumpſit: nam Exarchus ab ἐξάρχω incipio præeſſe, ſonat. etiam Exarcha ſcribitur, uti Tetrarcha, & Tetrarchus, qui quatuor Provinciis præeſt.

EXEQUIÆ ab exequendo dictæ ſunt, quia executioni mandanda eſt defuncti voluntas: initio enim ſui teſtamenti, ante alia ipſe ſibi proſpiciens mandat, quomodo velit ſepeliri: poſt alia narrat exequenda. ſic exequiæ, quaſi per

an-

antonomasiam dicuntur primarium Testatoris mandatum, quod ante omnia hæredes exequi debent.

EXORCIZO, latine adjuro, (flandr. *uytmanen*) aliquem religione obstringo, sive alicujus animo religionem injicio; & metu religionis percello. ὅρκος juramentum; hinc Orcus, per quem jurabant Dii antiqui, apud quos nullum juramentum firmius tenebatur, quam quod juraverant per Stygiam Paludem, aut per Orcum fluvium e Styge profluentem.

EXTASIS scribendum non Exstasis: quia litera X. una ex duplicibus pro duabus c. & s. servit; *Ecstasis* autem optime scribitur, uti græce ἔκστασις, quod qui hanc patitur, quasi extra se stet.

F

FALDISTORIUM. Italicum *Falda*, idem est quod latine plica, *distornar* est explicare: sic Faldistorium ponitur pro sede portatili complicata, quæ disjungitur, sive explicatur, & distenditur, dum usui servit: etiam pro tapete suppedaneo sumitur: nam tapetes complicantur, & explicantur: ita legitur apud Ciaconium in additi-

ditionibus ad Paulum 3. de Imperatore Carolo 5. ab ipso Maximo vocato: *Pontifex missali cultu indutus Cæsarem expectavit, qui cum venisset coram illo prope altare, detracta Corona, reverentiam flexo poplite exhibuit, tum in faldistorio ante Aram in genua procubuit, oravitque; & deinde post preces fusas ad paratam sedem accessit.*

FANONES vocantur ab Italis vexilla quæ in supplicationibus præferuntur, a Græco φανὸς laterna, fax; unde Epiphania apparitio, & vox teutonica *Vaenen*, dicuntur græce λάβαρα, latine vexilla quasi parva vela. a φαίνω, appareo venit *fanum*, quia fana sive templa supra alias domos apparent. hinc profanus, quasi procul a fano: sunt qui more græco prophanus, & phanum scribant.

FATUM, secundum Isidorum, dicitur esse quidquid Dii fantur, quasi Deorum effatum; quod mutari non potest. Priscianus fatum nihil aliud esse dicit, quam dictum & jussum divinum: hinc fatum pro morte ponitur; nam credebant veteres, quo temporis puncto quis nasceretur, eo ipso fataliter, sive per effatum Divinum constitui de morte atque interitu ipsius, juxta il-

lud

fub Job 15: *Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est; & posuisti terminos ejus qui præteriri non poterunt*. ac juxta Manilii versiculum

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Et illud Senecæ;

Primus dies dedit novissimum.

FERIA. feriari idem est quod ab opere vacare. in Officio Ecclesiastico dictæ sunt feriæ, quod vacantibus diebus ab aliis Sanctorum festis, officium fiat feriale, quod est de Deo: ut Clerici intelligant, se Deo deditos nulli rei nisi Deo vacare debere. hinc feriæ Quadragesimæ, quando paucissima sunt Officia de Sanctis, & nullæ Octavæ. cum horrerent fideles Christiani nominare dies a Diis gentium, uti Solis, Lunæ, Martis &c.; vel a Sabbato, more Judaico, dicendo primam, secundam, tertiam Sabbati; diem Dominicam quasi feriam primam supponendo, appellarunt sequentes dies feriam secundam, tertiam &c. retento tantum sabbato, ob reverentiam ejus diei, quem Deus ipse sub initium Mundi conditi instituit. in Lectionibus Breviarii de Sancto Silvestro habemus quod Sabbati & Domini-

ci

ci diei nomine retento, reliquos hebdomadæ dies feriarum nomine distinctos appellari voluit, quo significaretur quotidie Clericos abjecta cæterarum rerum cura uni Deo prorsus vacare debere.

FESTUM, Græce ἑορτὴ, hinc Heortologia sermo de festis. Festa, Solemnitates, Celebritates, & Natalitia Sanctorum eadem fere sunt: Festum dicitur, quod est gallice *Plaisant, joyeux, recreatif*, hinc *Festin* dies lætitiæ. Solemnitates ex eo dicuntur, quia solent singulis annis celebrari. Celebritates, quasi crebritates, quo crebri homines conveniunt. Natalitia, vide infra in lit. N. In majoribus festivitatibus antiqui precabantur invicem, uti adhuc hodie fit, felicia festa Paschalia, Natalitia &c. & vocabantur hæ festivæ precationes; & ad absentes per literas ejusmodi precationes mittebant, quales Theodoretus multas scripsit, & literæ festivæ vocabantur.

FORMATÆ, Apostolicæ, seu Pontificiæ sunt litteræ, quæ improprie passim Bullæ vocantur, de quibus vide in litera B. Formatæ autem dicuntur, quod certis quibusdam formis expediantur, mutatis tantum nominibus; hinc ex-

pediri dicuntur tali vel tali forma: *Dignum est*, *Rationi congruit &c.* secundum initia literarum.

FORNICATIO. Fornix græce camera dicitur: turpitudines carnales exercentur passim in locis tectis, fornicatis, sive cameratis, sub fornicibus in cameris.

G

GALILÆI, ita olim dicti per contemptum Christiani; quod nomen Christianum Juliano Apostatæ adeo erat exosum, ut Edicto sanciverit, nequis Christi sectatores Christianos, sed Galilæos nuncuparet. Hinc ipse moriens, ex inflicto vulnere sanguinem in auras spargens, blasphemando clamabat: *Vicisti Galilæe vicisti*: ita vocans Christum per contemptum, quia ex Galilææ civitate Nazareth secundum carnem oriundus erat.

GENTILES, idem quod Ethnici: ἔθνος gens, vide infra in voce Paganus.

GLORIA PATRI, ET FILIO &c. dicitur Papa Damasus, rogatu S. Hieronymi intercalarem hunc versiculum post singulos Psalmos ordinasse; ut si phantasia nostra inter

ter psallendum vagata fuerit, saltem in fine singulorum Psalmorum ad Deum convertatur. Incipit omitti Dominica Passionis *Gloria Patri* in Responsoriis; quia Judæi adhuc tantum voluntate, & lingua Christum occiderunt; sed in tribus ultimis diebus hebdomadæ sanctæ illum ipso facto pati fecerunt; & tunc omittitur in toto officio, quia SS. Trinitas patiente Christo dedecorata fuit: & fiunt istis diebus quasi exequiæ Christi pro nobis mortui, uti fit in Officio defunctorum, sine Gloria Patri, ad luctum testandum.

GRADUALE, subintellige Canticum, ita dictum quia cantabatur in Choro, dum Diaconus ad recitandum Euangelium ascenderet gradus ambonis sive pulpiti; quod adhuc fit secundum antiquas rubricas, in aliquibus Ecclesiis, ubi cantatur Euangelium in Odæo. Vide supra in voce Ambo.

GREGORIUS, latine Vigilius: γρηγορέω vigilo.

GUELPHI & GIBELLINI. Fredericus II. Imperator in Concilio Lugdunensi omni dignitate Imperiali privatus, post depositionem suam, se adhuc Imperatorem gerens, tantis malis Papam Inno-

centium IV. subjectosque illi populos afflixit, ut Pontificem vivere tæderet: maxima enim partialitas populorum in Italia subsecuta est Guelphorum & Gibellinorum, ad exterminium se prosequentium; quæ per annos 260. non sine multi sanguinis effusione duravit. Ita Tritemius. Nomina autem hæc originem cæperunt anno 1139. tempore Conradi III. Imperatoris ob differentiam inter Henricum ejus filium Gibellium dictum a loco Gibel, ubi natus erat; & VVelphum, sive Vvelphonem, ab Italis (qui teutonicam litteram VV. pronuntiare non possunt) Guelphum dictum, Bavariæ Ducem: cumque hic obsidione cingeret Urbem Imperatoriam Vvirtsburgum, qui foris erant clamabant: *vivant Guelphi*, & qui intus: *vivant Gibellini*: unde postea ortum est, quod Itali qui erant a parte Imperatoris vocarentur Gibellini, qui a parte Papæ, Guelphi; nam prædictus Guelphus bellabat sumptibus Papæ: quæ duæ factiones ita dein tempore Frederici II. Imperatoris invaluerunt, ut Italiam pessumdandam omnes timerent; nam una & altera factio diversis vestibus & linguis utebantur, & sin-

ſinguli norant qui erant ſui: qui vero cum neutra parte ſe tenebant, hinc ab una, inde ab altera occidebantur. Similes in Hollandia a duobus ſæculis erant factiones duæ: *de Cabeljauſche*, ita dicti ab Aſellis magnis piſcibus parvos vorantibus, qui teutonice *Cabeljau* dicuntur: & *Haeckesche* (non *Hoexkſche*) ab uncis *Haecken*, qui licet parvi magnos piſces capiunt. quæ duæ Italicæ factiones nomina poſtea mutarunt, Guelphi dicti ſunt Urſini, & Nigri: Gibellini, Columnenſes, & Albi: idque eo tempore, quo Sedes Avenionem translata erat: quas factiones S. Bernardinus Senenſis, circa annum 1440. prædicationibus, & miraculis ſuis tandem compreſſit.

H

HÆRESIS ab αἱρέω eligo, ſector, αἱρετίζω quod elegi, pertinaciter teneo. Cicero: *in ea eſt hæreſi*, id eſt *mentis electione*. *Secta*, latinum eſt a ſectando. *Schiſma*, χίζω ſcindo. *Superſtitio*, latinum a ſuperſtituendo; quod quis ab Eccleſia rite ſtatutis velit aliquid ſuperſtatuere. A. Gellius lib. 10. vocat ſuperſtitionem, im-

portunam & ineptam religionem. Virgilius lib. 12.

Vana superstitio superis quæ reddita Divis.

Ad quod Servius, dum volunt videri nimis religiosi, fiunt superstitiosi, & ita delirant. Quomodo sit intelligendum quod de B. Virgine cantet Ecclesia: *Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo*, cum adhuc pullulent infinitæ hæreses? ad hoc respondet G. Durandus, in Rationali lib. 7. cap. 7. quod diva Virgo hoc fecit, quantum in se fuit; quia ostendit eum visibilem, qui invisibilis erat: primo enim Deus non poterat inveniri, quia quidam ipsum quærebant in deliciis carnis, quidam in divitiis, quidam in libris Philosophorum, quę erant variæ hæreses; & non erat ibi. unde Canticorum 4. *Quæsivi eum, & non inveni*. modo autem non potest aliquis errare in via nisi velit: nam manifeste habetur in Isaia cap. 30. *Hæc erit via recta, ut etiam stultus non erret per viam*. quæ erat illa via? *Dabo in Sion salutem, & in Hierusalem gloriam meam*, *Isaiæ* 46. Vita Jesu Christi omnem spiritum ab Ecclesia segregatum confundit, ostenditque clare, quod

sint

ſint male conſulti, & pertinaces omnes qui eum non ſequuntur. ita Durandus; cui adde illud Cyrilli Alexandrini, ex lectionibus in die octava Nativitatis B. Mariæ: per te unigenitus Dei filius vera illa lux effulſit ſedentibus in umbra mortis, per te omnis creatura Idolorum errore detecta, converſa eſt ad agnitionem veritatis.

HIEROSOLYMA Urbs quondam Solyma dicta, hebraice Salem, hinc Hieruſalem, id eſt ſacra Salem, ἱερὸς ſacer; ſacra Solyma, ſive Hieroſolyma. ita dicitur *Hierarchia* ſacer Principatus, ſic *Hieronymus* ſacrum nomen ἱερὸν ὄνομα, alii ſacra lex interpretantur; νόμος lex.

HISTORIA proprie eſt [illegible] rerum narratio, quas qui narrat, ſpectavit & cognovit ab ἱϛορέω ſpecto, cognoſco; unde *Polyhiſtor* latine multiſcius, qui multa ſpectavit & cognovit.

HIPPOLYTUS, ἵππος equus, λυτὸς ſolutus, liber, indomitus: unde lytrum, pretium quod pro libertate datur. S. Hippolytus Martyr, 13. Auguſti indomitis equis raptatus, per loca tribulis & carduis conſita, lacerato corpore ſpiritum Deo reddidit.

HOMILIA, latine colloquium, confabulatio, collatio: est proprie sermo qui in cætu habetur: ὅμιλος cætus, sicuti nonnulli Regulares post refectionem convenientes ad colloquium, inter se aliquem casum vel quæstionem proponunt, ad dissolvendum; quod ipsi vocant ad conversationem venire: & quod alii dicunt ad collationem, ubi tractantur controversiæ contra hæreticos, non improprie dici possent hi cætus, homiliæ. & notandum quod ad Euangelium in tertio Nocturno dicatur *Homilia*; quia est collatio alicujus sancti Patris ad explicandum Euangelium; *Sermo* autem dicitur in secundo nocturno: quia nihil ibi [illegible] Euangelio explicatur, sed sermo tempori conveniens profertur. Genebrardus colligit ex homiliis Græcorum, quod antequam inciperent tractare materiam Concionis, solerent Dei gratiam invocare, per intercessionem Divi cujus festum colebant: idemque credit instituisse Urbanum Secundum, ut semper per intercessionem Deiparæ dicendo *Ave Maria* auxilium divinum invocaretur; quia hic Pontifex addictissimus erat cultui Beatæ Mariæ, cujus Officium indixit,

xit. Vide de ipſo Notitiam.

HOMOUSIOS (Martyrologium 15. Julii) latine conſubſtantialis. ὁμὸς unus, idem. ἐσία ſubſtantia, quaſi unius ſubſtantiæ: ſed addita litterula i. ὅμοιος ſimilis. quemadmodum Ariani Chriſtum volebant, non unius & ejuſdem, ſed ſimilis ſubſtantiæ homiouſion, Catholici autem homouſion dicebant: ſic una litterula tantum turbarum in Eccleſiam invexit.

HORA, Græce ὥρα terminus, ὁρίζω termino; unde horizon terminator; & ora maritima, ora veſtimenti, terminus maris, terminus veſtimenti.

HORÆ ſacri officii dicuntur, quia terminatis & diſtinctis intervallis, ex inſtituto Eccleſiæ recitantur.

CANONICÆ, id eſt regulares, quia juxta regulas ab Eccleſia præſcriptas cantari debent: & proprie Canonicorum Choro addictorum ſunt preces.

PRIMA cantatur *Jam lucis orto ſidere*, prima diei, ſive lucis hora.

TERTIA in memoriam Apoſtolorum, qui hora diei tertia orantes acceperunt Spiritum ſanctum. Hymnus Pentecoſtes: *Hora diei tertia repente mundus intonat*. & Hym-

nus quotidianus ad Tertiam, *Nunc Sancte nobis Spiritus*.

SEXTA, Actor. 10. hora sexta Petrus orabat.

NONA. Petrus & Joannes ascenderunt in Templum ad horam orationis nonam, Actorum 8. Hæ tres horæ notissimæ erant Apostolorum tempore ad preces fundendas. Septem autem horæ Canonicæ ab Ecclesia tam græca quam latina ad orandum quotidie observabantur: uti græcus Pater S. Basilius in Regulis suis ait: *Nobis hæc formula sit, septies per singulas dierum conversiones, laudes celebrare*. & latinus Pater Hieronymus in Psalmum 118. eas distincte nominat: *Videte quid dicat hora tertia, sexta, nona, lucernarium, media nocte, Gallicinium, mane primo*. cur autem septem precise horæ observentur idem docet, Comment. in Job: *Hostis ille antiquus septem spiritus assumit nequiores se, adversus quos prævalere non possumus, nisi septiformis sancti Spiritus gratia adjuti: itaque ad impetrandam septiformem gratiam, septies Deo sacrificium laudis offerri mandavit Ecclesia*. secundum illud Davidis: *Septies in die laudem dixi tibi*. Hora ab aliquibus deducitur ab orando, nam horare cum aspiratione

ne

ne idem est, quod orare; unde quidam Breviarium Horarium, sive Orarium vocaverunt, id est orationum librum.

HOSTIÆ dicebantur apud veteres sacrificia, quæ fiebant dum contra hostem pergerent: ita nostræ Hostiæ sacræ contra Diabolum humani generis hostem nos armant. *Victimæ* erant quæ post victoriam victis hostibus immolabantur. Hinc hymnus Ecclesiæ de Christo per Resurrectionem victore: *Victimæ Paschali laudes immolent Christiani.* & Ovidius:

Hostibus a victis Hostia nomen habet.

HOOGH-MISSE, ita Missa Conventualis sive summum sacrum a nobis vocatur, quia alte cantatur: potius secundum Kilianum in Etymologico *Heugh-misse*, quia cantatur cum musica & lætitia; præsertim in festivitatibus, quæ potius *Heugh-tyt*, quam *Hoogh-tyt* vocandæ essent, a teutonico *heughen*, quod est lætari: in talibus festis datur Regularibus lautior refectio, ut non tantum spiritu, sed corpore recreentur: ergo *Heugh-tyt* tempus lætitiæ.

HYMNUS apud Græcos sumitur pro carmine, aliave metrica ora-

tione in honorem & laudem Dei composita : qui talia scribunt Hymnographi vocantur ; Gregorio laus Dei modulata dicitur ; Augustinus in Psalm. 72. ait : *Si sit laus, & non sit Dei laus, non est hymnus : si sit & laus, & Dei laus, & non cantetur, non est hymnus ; Oportet ergo ut sit hymnus, habeat hæc tria, & laudem, & Dei laudem, & cantum.*

HYMNODIA est Laudatio Dei, quæ fit cantu. Distinctio inter Hymnum & Psalmum ea fere est, quod Psalmi vocentur, quos a Davide compositos accepimus, & nullo metro latino (uti nos cantamus) constant : Hymni vero a diversis sanctis Patribus compositi, suis metris includuntur : quod autem Psalmi fuerint metro hebræo a Davide quondam compositi, omnium Doctorum est sententia ; unde S. Hieronymus ad Paulinum ait. *David noster Simonides, Pindarus, Alcæus ; Flaccus quoque, Catullus, & Serenus, Christum lyra personat.* David simul & ludebat Cythara, & canebat in voce Psalmi, imo & saltabat, prout fecit ante Arcam ; & adhuc Hispani faciunt coram Venerabili Sacramento.

HYPAPANTE vocatur a Græcis

Festum Purificationis B. Mariæ. ἀπαντᾶν est obviam alicui ire officii gratia, ὑπαπαντᾶν est cum submissione obviare, ὑπὸ sub, uti Hypodiaconus Subdiaconus, Hypomagirus subcoquus, Archimagirus primus coquus, Archidiaconus primus Diaconus.

HYPOCRITA latine simulator, a Græco ὑποκρίνειν simulare, hypocrisis, simulatio, ὑπὸ sub, κρίσις judicium, quasi falsum sive subreptitium judicium; quia Hypocritæ falsum aliorum de se judicium aucupantur.

I

IDIOTA. ἰδιωτεύειν sibi vivere, privatam vitam agere: quia Idiotæ nullam rerum experientiam habentes, nihil fere norunt, præter maternum idioma. latini Idiotam vocant hominem illiteratum & imperitum, qualem describit I. Cats in Speculo antiqui, & novi temporis:

Die t'huys sijn jonckheyt heeft versleten,
En by den Brey-pot vast gheseten,
En daer geen letters heeft ghegeten:
Vvat kan de goede slocker vveten?

IDUS. vide sequentem literam in voce Kalendæ.

JE-

JESUITA. de hac voce Ludolphus de Saxonia Carthusianus circa annum 1333. *Nomen Christus est nomen gratiæ, sed nomen Jesus est nomen gloriæ. sicut enim per gratiam baptismalem a Christo dicimur Christiani, sic in cœlesti gloria a Jesu dicemur Jesuitæ, id est a Salvatore salvati: quo nomine in hoc sæculo vocari nemo potest, quamdiu nondum est salvatus.*

INDICTIO. sicut Græci per *Olympiades*, quæ dicebantur a ludis in honorem Jovis Olympii institutis, quos quinto quoque anno prope urbem in Achaia Olympiam, totius Græciæ concursu celebrabant; & Romani per *Lustra* (a lustrando, sive expiando dicta, unde apud nos aqua lustralis) qui singulis quinquenniis per certum sacrificium Urbem lustrabant, & expiabant: ita Christiani per Indictiones computabant, quæ ter quinque, vel 15. annis constant. Cœperunt autem Indictiones a tempore Constantini Magni, anno Christi 333. quum victo Maxentio, Religio Christiana in libertatem vindicata fuit; & Nicæni Concilii auctoritate institutum est, ut sublatis Olympiadibus, & lustris, annorum ratio ab eo tempore, per In-

Indictiones iniretur. antiquam autem & primam Indictionum periodum Cæsar Augustus primus excogitavit; nimirum ut subditis indicium esset, quando tributa, & qualia ab ipsis essent solvenda: nam primo quinquennio aurum, secundo argentum, tertio ferrum, ad reparanda arma solvebatur. ita quinque anni ter repetiti Indictio appellabatur: hinc apud Politicos Indictio est tributi vel exactionis genus, quod populo a Principibus indicitur.

INFRUNITUS. *animo irreverenti & infrunito ne tradas me*. ab antiquo fruniscor (id est perfruor) fit frunitus: sic homo frunitus, quo uti & perfrui licet: homo infrunitus, quo uti non possumus; fland. *Daer niet mede te doen en is.*

INTERPONTIFICIUM est, quando Sedes Apostolica vacat, & Papa non est: sicuti dicitur interregnum, quando Rex non est.

INVESTITURA est in possessionem inductio; ita dicimus aliquem tali officio, vel beneficio investire.

INCLYTUS, vide infra in voce Paracletus.

INTROITUS Principium Missæ dicitur, quando Sacerdos ad Altare

re accedit; paulo ante enim dixerat: *Introibo ad Altare Dei*. ab Ambrosianis vocatur *Ingressa*.

JUBILÆUS annus est remissionis, qui septenis annorum hebdomadibus, id est quadraginta novem annis texitur: in quo buccinatur tubis in signum lætitiæ. Dicitur ab hebræo Jobel, quod est buccina, (quæ per buccam inflatur) uti Josue cap. 6. *Sacerdotes tollent septem buccinas, quarum usus est in Jubilæo*. Et recte annus ille Jubilæus dicebatur: erat enim maximæ Jubilationis & lætitiæ, quem multi præsertim miseri vehementi desiderio expectabant: nam servi omnes eo anno libertate donabantur, debitores ad solvendum constringi non poterant, exules omnes ad patrium solum poterant redire. Jubilæum Christianorum ante annum 1300. nullum erat, donec Bonifacius Octavus illud centesimo quoque anno celebrandum indixit; quod & insculpsit tabulæ marmoreæ ad fores Vaticanas: sed mortalium commodo contrahere spatium hoc, vitæ brevitas suasit. itaque, quod mirere, ter uno sæculo Jubilæum variatum fuit: annus centesimus placuit Bonifacio more antiquo Romano,

cum

cum fierent ludi, *Quos ætas aspicit una semel*. quinquagesimus Clementi Sexto, veteris legis exemplo, ut vere esset re ac nomine Annus Jubilæus. Urbano Sexto trigesimustertius, ob mysterium annorum vitæ Christi, qui omnis lætitiæ, ac Jubili nobis origo est. cæteris dein Pontificibus hi anni minus probati; donec tandem Xystus Quartus, ex decreto Pauli II. prædecessoris sui (qui annum 1475. ordinarat, sed morte præventus non celebravit) vigintiquinque annorum spatio illud definivit, & primus celebravit: ut sic nulla ætas expers foret; imo & unius hominis vita eo frui posset sæpius; isque numerus communi dein approbatione receptus, etiamnum obtinet: & hoc anno 1724. ducenti & 49. sunt anni, ex quo singulis vigintiquinque annis celebrari cœptum est Jubilæum.

ITE MISSA EST quid significet, vide infra in voce Missa.

INFANTULI. die 13. Julii in Martyrologio narrantur Lectores & Infantuli cum universo Clero Carthaginiensi martyrio affecti. ad quem locum notat Baronius: *Dum infantulos puerulos legis, non eo sensu accipias, ut loqui nescirent;*

sed

sed iidem ad canendos modos Ecclesiasticos erant instructi: vetus enim mos fuit, & in præsens viget usus, ut impuberes pueri ob vocis elegantiam ad canendas res Ecclesiasticas modulis musicis imbuerentur, quos Galli vocant *Enfans du Cheur*. Cantus choralis concordem discordiam describit Venantius Fortunatus lib. 2. Carminum ad Clerum Parisiacum:

Hinc puer exiguis attemperat organa cannis,
Inde senex longam ructat ab ore tubam:
Cymbalicæ voces calamis miscentur acutis,
Disparibusque tropis fistula dulce sonat:
Tympana rauca senum puerilis fistula mulcet,
Atque hominum reparant verba canora lyram.

Et sub finem:

Pontificis monitu, Clerus, Plebs, psallit & Infans.

K

KALENDÆ sunt singulorum mensium primi dies, a Καλέω voco. solebat enim Pontifex apud antiquos Romanos, Kalato sive vocato populo, quæ sequenti

ti mense agendæ essent, eo die indicare; uti jam Christianis singulis diebus Dominicis a Parochis indicantur festa, jejunia, & cætera sequenti septimana observanda. hinc *Kalendarium*, liber qui continet ea quæ per singulos anni dies debent ab omnibus observari, Teutonice *Almanach*, quasi *alle mansacht*, uniuscujusque reflectio: alii interpretantur *allemaen-acht*, quasi omnis lunæ observatio; quia lunationes singulæ in eo annotantur.

NONÆ dictæ sunt, quia novem diebus ab Idibus sequentibus distant.

IDUS dicuntur ab antiquo verbo *iduare*, quod est dividere, quasi in duo dare; quia ipso die Iduum mensis dividitur, & incipit computatio a Kalendis mensis sequentis. A. Gellius viduam dictam putat, quasi iduatam, id est in duo datam. Kalendas, Nonas, & Idus Romani propter dies festos instituerunt, & propter officia Magistratuum; in iis enim diebus conveniebant in Urbibus, & de rebus publicis tractabant: & ipsi non utentes septimanis, annum in menses, & menses in Kalendas, Nonas, & Idus dividebant.

bant. S. Antoninus narrat, quod Romani ter in menſe celebrabant ſuas nundinas, nimirum Kalendis, Nonis, & Idibus; a quibus diebus, utpote celebrioribus, reliqui dies denominationem ſumebant: hinc dies poſt Kalendas, qui præcedebant Nonas, a Nonis numerabantur; ſimiliter dies poſt Nonas ab Idibus; & poſt Idus a Kalendis. Quod aliqui menſes habebant tantum quatuor dies ante Nonas, aliqui 6. dies; factum eſt quod dies iſti eſſent aliquo feſto impediti, quo non poterant fieri nundinæ.

KYRIE ELEISON Græcum latine ſonat *Domine miſerere*. Κύριος Dominus, ἐλεέω miſereor. poſt Apoſtolos Hebræos Hieroſolymæ, cœperunt Græci Miſſam celebrare Antiochiæ, deinde Latini Romæ: tres autem linguas nos latini in Miſſa adhibemus, ad honorandum Titulum Crucis Chriſti, hebraice, græce, & latine ſcriptum. Hebraicæ voces ſunt: *Alleluja*, *Hoſanna*, *Sabaoth*, *Amen*. Græcæ: *Kyrie Eleiſon*, *Evangelium*, *Epiſtola*, *Canon*. Latina lingua eſt poſtrema & humillima trium linguarum: ſed quamvis ultima, proxima tamen fuit Chriſto in Cruce pendenti.

KY-

KYRIACUS, latine Dominicus; Κυριακὸν Dominicum, idem quod Templum.

KALUMNIA, græce διαβολή, falsa accusatio, Diabolus calumniator, διαβάλλω calumnior. Lex 12. Tabul: *Kalumniator si convictus fuerit, idem patiatur quod reus*. apud Romanos qui Kalumniæ damnati erant, eorum fronti littera K. inurebatur: quoniam a priscis more græco Kalumnia scribebatur, præsertim dum A. sequeretur, uti in lapidibus antiquis: Kaput, Kalumnia, Karus, Kastitas, Parkarum, Evokatus, dedikavit. vide Lipsium de recta pronunt. ling.lat. cap.13.

L

LAICUS (λαὸς Populus) latine popularis: ab hoc diversus est Clericus, a κλῆρος sors; quasi sorte electus, & in sortem Domini vocatus.

LAMIÆ *Nudarunt Mammas suas*. in infima Africa feras quasdam esse scribunt, muliebri facie, uberibus, totoque pectore adeo specioso, ut nullo Pictoris ingenio similes effingi queant; quibus retectis homines in fraudem alliciant, raptosque lanient, ac devorent:

sic

ſic Lamiæ quaſi Laniæ a laniando dictæ.

LAUDES dicuntur, quod laudem aperte reſonent divinam, uti in Pſalmo *Jubilate*, & in Cantico trium puerorum, & ſequentibus tribus pſalmis: *Laudate Dominum de Cælis. Cantate Domino Canticum novum. Laudate Dominum in Sanctis ejus.* & in Cantico *Benedictus*. Nota, quando Laudes dividuntur a Matutino, præmittendum iis eſſe *Pater noſter*, uti fit in aliis horis: & ſcito initium illud *Deus in adjutorium* ideo laudibus datum eſſe, ut ex juſta cauſa Matutinum a Laudibus dividi poſſet: ſecus fit in Completorio, ubi nihil præmittitur, quia ſufficit poſt lectionem brevem, *Fratres ſobrii eſtote*, ante Confeſſionem, dici *Pater noſter*. Laudes vocabantur quondam Matutinum Officium, quando, quod jam vocamus Matutinum, dicebatur Nocturnum Officium.

LEVITA ſive Levites ſignificat aliquem de Tribu Levi, unde ſolummodo antiquitus ſumebantur Sacerdotes: hodie pro clerico Ordinibus initiato ponitur.

LEVIATHAN hebraicum, latine ſua ſocietas, vel ſibi commiſſus. *Beelzebub* Deus muſcarum, nomen Prin-

Principis Dœmoniorum. *Behemoth* animal. *Belial* sine jugo. *Beelphegor* idolum montis Phegor. *Bel* idolum: hebraica sunt nomina malorum Dæmoniorum.

LINOSTIMA PALLA. λίνον linum, ϛόμα os, linum ad os tergendum, quo ad lævam utebantur mystæ ad sacrificium, nunc Manipulus dicitur: latius explicatur littera M sequenti, in voce *Manipulus*.

LIMINA APOSTOLORUM. obtinuit usus antiquus, ut præ reverentia ac religiosa quadam observantia, ipsæ Basilicæ Apostolorum Limina vocarentur: moris enim erat eas adeuntibus, ante ingressum ad limina procumbere, postes deosculari, ac preces fundere: uti hodie adhuc fit a plebeiis, quando manibus ad altaria vel imagines admotis, eas deinde osculantur. Fortunatus Poeta Christianus:

Fusus humi supplex Sanctorum limina lambe.

Et Claudianus:

Per Cineres Pauli, per cani Limina Petri.

Chrysostomus Homilia 30. in Epist. 2. ad Corinthios: *An non cernis quot homines Templi vestibulis osculum figunt, partim inclinato capite, partim*

vim manu tenentes, atque ori manum admoventes?

LIMNIOTA. Martyrol. 23. Augusti, λίμνη lacus, ſtagnum: Limniotæ vocari poſſent hæretici Genevenſes, habitantes ad Lacum Lemanum.

LITANIÆ vox græca, latine Rogationes: *Majores* dicuntur in feſto S. Marci, quia in Urbe Roma, & a Papa Gregorio Magno inſtitutæ. quare autem iſto feſto ſint inſtitutæ, ratio eſt quod Papa Pelagius ejus Prædeceſſor, cum menſe Aprili peſtis valde graſſaretur, Litanias ſive Rogationes ordinavit fieri iſto die, per quas peſtis minuebatur per aliquod tempus: ſed poſtea ea aucta, ipſe Papa peſtilentia ſublatus eſt; ſucceſſor dein Gregorius eas ſingulis annis eo feſto fieri decrevit. *Minores* ante Aſcenſionem, a S. Mamerto Epiſcopo, in urbe Galliæ Vienna inceptæ, & ſub Hilario Primo ab univerſali Eccleſia receptæ ſunt: hæ *Rogationes* tantum dictæ voce latina, quæ minor eſt lingua græca, λιτανεῖαι dicuntur a precibus quas Græci λιτὰς vocant: unde *Litare*, quod eſt rogando impetrare; de quo Plautus in Pænulo: *Si hercule iſtud unquam factum eſt,*

est, tum me Jupiter faciat, ut semper sacrificem, neque unquam litem. hinc

LITURGIA quasi precationis opus, λιτὴ precatio, τὸ ἔργον opus.

LATRIA cultus, qui Deo debetur, λατρεύω Deum colo, & cum tremore ei servio; τρέω tremo. *Dulia* cultus communis Sanctorum, *Hyperdulia* cultus, qui exhibetur Deiparæ, quasi plus quam dulia, supra communem cultum.

LIPARITANUS IGNIS, aliter dictus Olla, sive Officina Vulcani, quæ est in Insula Lipari Vulcano sacra, propter igneam soli naturam, ubi cudere fulmina cum Cyclopibus refertur. Juvenalis Satyra 13. *Tergens brachia Vulcanus Liparea nigra taberna.*

M.

MARTYROLOGIUM latine reddi posset sermo de testibus: μάρτυρ enim significat testem, quia Martyres Christi Fidem sanguine suo testati sunt; quod & confessione sua alii Sancti fecerunt, quorum in Martyrologio etiam habetur memoria. sed a potiori parte sumitur denominatio Martyrologii, a Martyribus nempe, qui pro Christi Nomine passi sunt.

ſunt. Prætereundum non eſt, quod ex S. Hieronymo habetur in Breviario ſexta Maii in Lectionibus ſecundi Nocturni, quod S. Joannes Euangeliſta fuerit ob *Domini Martyrium* relegatus; & in tertio Nocturno, *Quæritur quomodo Calicem Martyrii Filii Zebedæi, Jacobus videlicet, & Joannes biberint, cum Scriptura narret Jacobum tantum Apoſtolum ab Herode capite truncatum; Joannes autem propria morte vitam finierit*. & poſt pauca: *Videmus Martyrio animum non defuiſſe, & bibiſſe Joannem calicem confeſſionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt, licet perſecutor non fuderit ſanguinem.* notandumque eſt, quod ſit triplex genus Martyrii: primum voluntatis & effectus, quale fuit S. Stephani; ſecundum voluntatis, quando effectus mortis ſecutus non eſt, quale fuit S. Joannis Euangeliſtæ; tertium ſolius effectus, non voluntatis, quale fuit SS. Innocentium, qui voluntate caruerunt. Initio Eccleſiæ tantum pro Chriſto paſſorum acta in Martyrologium referebantur, & feſtum omnium Sanctorum erat primo omnium Martyrum, ac Templum, Pantheon dictum, vocatum fuit ad Martyres: atque in nonnullis antiquis Eccle-

ſiis

ſiis celebratur hoc feſtum cum paramentis rubris, quaſi adhuc in honorem omnium Martyrum, ſicut Bonifacius Quartus illud primo inſtituerat: poſt vero Gregorius item Quartus in honorem omnium Sanctorum celebrari voluit; & hinc paramenta alba eo feſto paſſim adhibentur, quod ſint jam omnes glorioſi; ſed Officium adhuc fit quaſi de Martyribus, quod patet ex ſecundis Veſperis, in quibus ultimus Pſalmus eſt *Credidi*, uti cantatur pro Martyribus, & Reſponſoria brevia, ac Verſus ſunt de Martyribus. Triduo Hebdomadæ ſanctæ omittitur lectio Martyrologii, quia Chriſti Paſſioni jam nimis ſumus intenti, de Paſſione aliorum Sanctorum nihil cogitantes.

MENOLOGIUM (ſic Græci vocant ſuum Martyrologium) eſt ſermo menſium, ſive de Sanctis qui ſingulis menſibus recenſentur, μὴν menſis; ſic Chryſoſtomus Henriques edidit Menologium Ciſterciense, & Necrologium Viridis Vallis Marcus Maſtellyn, quod eſt ſermo de mortuis. νεκρὸς mortuus, νεκρόω neco, occido: Hagiologium ſermo de Sanctis.

MAJOR DOMUS. Apud antiquos

Franciæ Reges absoluta fortitudine & scientia de Regni potentia disponebatur per Majores domus, Regibus solo nomine regnantibus: quibus moris erat principari quidem secundum genus suum, sed nihil agere vel disponere, quam irrationabiliter edere, bibere, ludere, & semel in anno Kalendis Maii præsidere coram tota gente, & salutare ac salutari, obsequia & dona recipere ac rependere: ita Martinus Polonus in Adeodato Papa. Hinc non mirum quod Carolus Martellus sive Tudes, existens Major domus Regni Francici maluit Regibus dominari, quam Rex esse.

MAGUS μάγος: Isidorus a magnitudine scientiæ derivat. Persæ Magos vocant, quos Græci Philosophos, Latini Sapientes, Galli Druydas, Indi Gymnosophistas &c. Magi in Euangelio dicuntur flandr. *VVeysen* (secundum Prophetiam Regiam) Reges: *Tibi offerent Reges munera*.

MANIPULUS proprie est manualis herbarum fasciculus quantum quis manu apprehendit, & decerpit. sic pauci milites manipulus dicuntur, *Een handt-vol volckx*. In ritibus Ecclesiasticis ponitur pro

stro-

ſtrophiolo brachio ſiniſtro ſacrificantis Sacerdotis appendente, a Græcis dicto *Palla Linoſtima*, quaſi linum oris. Breviarium habet *Linoſtima*; de quo ita Gavantus: Linoſtima, quaſi Linoſtoma, conſtat ex duabus vocibus græcis, altera ſignificante linum, altera os. uſus Manipuli erat ad tergendum os, & oris pituitam: quo in primitiva Eccleſia utebantur Sacerdotes ad ſiccandas lacrymas, quas tempore ſacrificii ex devotione fundebant; quod, quia brachio prope manum ſiniſtram dependebat, manipulus dicebatur, quaſi manui applicatus; qualia Minoritarum ſudariola ſunt. vocatur diverſis nominibus: *Orarium*, *Mappula*, *Sudarium*, *Cingulum*, *Brachiale*, *Mantile*, *Linteum*, *Cincticulum*. antiquitus fiebat ex lino ad neceſſitatem, nunc fit ex eodem panno, unde conſtat Caſula; eſtque inſigne Subdiaconi, ſicut Stola Diaconi, & Caſula Sacerdotis.

MANUUM IMPOSITIO. meminerit Sacerdos quod poteſtatem quam habet, acceperit ab Epiſcopi manuum ſuper caput impoſitione; quam in Sacrificio Miſſæ adhibet, manus extendens ſuper oblata, dicens extenſis manibus:

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ &c. ut ostendat intendere se exercere suam potestatem super oblata, eam eodem gestu quo accepit adhibens.

MANSIONARIUS idem est quod Custos Templi, quia Custodes prope, vel in Ecclesiis manere semper debent: græce dicitur Naophylax, custos navis templi. Aliud est *Sacrista*, Sacristiam, sive Sacrarium custodiens, græce Mystagogus, & Hierophylax.

MANDATUM. Feria 5. in cœna Domini dicit Rubrica: post denudationem Altarium, hora competenti conveniunt Clerici ad faciendum Mandatum; quod est lotio pedum, & inde habet nomen quod Officium hoc incipiat a verbo hoc: *Mandatum novum do vobis &c.*

MARCUS latine limatus, fricatus, expolitus, μαρμαίρω rutilo resplendeo; unde Marmor, quod fricatum & expolitum resplendet.

MARTHA. sic vocatur flandrice Ancilla *Maerte* a Beata Martha sedula Christi ministra: sic strenuus, teutonice *Kaerel* a Carolo Magno; sic leprosus *Lazarus* ab Euangelico Lazaro ulceribus pleno: sic nequam *Radbaudt*, a quodam Frisiæ Principe Radboldo, Christum negan-

gan-

gante, qui cũ jam esset baptizandus, & peteret ubi Majores sui modo essent, ac responderet Episcopus, omnes, utpote infideles esse in inferno damnatos; respondit se malle cum pluribus damnari, quam solum salvari. Ita denominationes istæ per Antonomasiam ab ejusmodi virtuosis vel vitiosis originem trahunt.

MANE a mano Varro deducit, quia cum sole dies ab Oriente manat. Mane ordinarie adverbialiter sumitur; Cicero ad Atticum: bene mane hæc scripsi. etiam substantivaliter: Persius satyra 3. *clarum jam mane fenestras intrat*. Martialis lib. 1. Epig. 50. *& mane totum dormies*. Sic etiam *Vespere* sumitur; Hymnus ad Nonam: *Largire lumen vespere*.

MATUTINUM est adjectivum substantivatum, subaudi Officium, a Matuta Dea, alias Aurora dicta. Matutinum autem Officium proprie sunt laudes; quod præcedit, Nocturnum Officium dicitur, quia de nocte cantabatur per tres distinctos Nocturnos cantus; laudes autem sub tempus Matutinum. & observa quod omnes hymni Matutinales, Nocturnales potius, per omnes ferias faciant mentionem

noctis: hymni autem laudum auroræ, vel lucis orientis. nunc quia Officium utrumque consequenter passim mane cantatur, totum Matutinum Officium dicitur. vide sequentem litteram in voce *Nocturnus*. Quare Officium trium ultimorum dierum hebdomadæ sanctæ dicatur flandr. *Donckere Mettenen*? ratio est quia alias Officium Matutinum desinit adveniente luce diurna, tunc vero extinctis paulatim luminaribus, & ingruentibus noctis tenebris finitur.

MELODIS vocibus, id est dulcibus; μέλι græce idem quod mel latine: ῳδὴ cantus, quasi melleus sive dulcis cantus. Melodia suavis cantus, Melodæ voces per ω; Exodus autem per ο, egressio.

MELOTE μηλωτὴ pellis ovina cum lana, gallice *Toison*, teutonice *Vlies*, latine vellus a vellendo, quia ab ovis corpore pellis cum lana vellitur: & nos quondam in Choro in melotis & pellibus ambulavimus, dum superpelliceis indueremur, quæ antiquitus erant ex pellibus. vide infra *Superpelliceum*.

MEMORIA *V.G. Beati Petri, Pauli, &c.* uti legitur de sancto N. cum oraret ad memoriam B. Petri: id est ubi S. Petrus sepultus est. Memo-

mo-

morias has primus instituit S. Anacletus. Memoria, Martyrium, Confessio, synonyma sunt.

MESSIAS hebraice: Christus græce: Unctus latine.

METROPOLIS est Matrix civitas, sive primaria urbs: flandrice reddi posset *Moeder-stadt*; πόλις civitas, sive multitudo, μήτηρ mater per η: per ε autem scribitur τὸ μέτρον. unde

METRUM latine mensura: hinc carmen Pentametrum, & Hexametrum, quod est quinque & sex mensurarum.

MISSA: ab hebræo *Missah* aliqui derivant, quod est spontanea oblatio: quasi sit missio sive oblatio tum precum populi per Sacerdotem ad Deum, tum victimæ Christi, qui missus est a Patre ad nos, tum ejusdem Christi a nobis ad Deum Patrem pro placatione, & solutione inimicitiarum inter Deum & hominem. Sed vere vox *Missa* latina est, non hebræa, a vulgo introducta, & ab Ecclesia usu recepta, sumpto vocabulo a publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite Missa est*.. ad similitudinem antiquorum ex Apuleio lib. 11. Metam. sic scribente: Sacerdos Ethnicus, aut scriba, quem Grammatea

 di-

dicebant, peracto sacrificio conversus ad populum dicebat: λαοῖς ἄφεσις, Latine populis missio, scilicet est, vel datur; ut tunc demum omnibus abire fas sit. uti Remissa peccatorum apud Tertullianum & Cyprianum pro remissione, sic Missa hic pro missione ponitur. hinc Missa Catechumenorum, qui post Euangelium a Diacono dimittebantur, & Missa Fidelium qui toti sacrificio intererant, & in fine tantum dimittebantur. Baronius ad Martyrologium prima Octobris notat, apud Francos significare Missam festivitatem ipsam, de qua fit Missa: sicuti a nobis adhuc dicitur: *Bamisse*, *Kersmis*, *Lichtmisse*, *Sint Jansmis*. Vox hæc Missa sive Missah a Græcis nunquam usurpatur, sed *Liturgia* (publicum opus) *Hierurgia* (sacrum opus) *Mystagogia* (summum Mysterium). Peti posset quare in aliquibus Missis dicatur *Ite Missa est*, in aliis *Benedicamus Domino*? ad hoc respondetur: cum in festis dicimus *Ite Missa est*, ad populum convertimur, quem peracto Sacrificio discedere permittimus; utpote qui negotiis sæcularibus implicatus tantum diebus festis adesse solet: *Benedicamus Domino* non ad populum,

lum, ſed verſus altare quaſi ad Dominum converſi dicimus, ut nos ipſos, qui in ſortem Domini vocati ſumus, non ad diſcedendum, ſed perſeverandum in Officio Divino excitemus, qui quotidie Eccleſiam frequentare ſolemus. *Requieſcant in Pace* non ad præſentes dicimus, ſed ſermo eſt de abſentibus; ideo a præſentibus avertimur. *Miſſa Catechumenorum* durabat uſque poſt Euangelium: eo enim recitato, Catechumeni dimittebantur ſolemnibus verbis a Diacono prolatis: *Si quis Catechumenus eſt, procedat foras*. quoniam poſt Euangelium oblatio fit Sacrificii, & ſacra Myſteria incipiunt, quibus non niſi baptizatis intereſſe licet: nam non niſi baptizati de illis participant.

MISSA AUREA eſt miſſa votiva de Beata Maria tempore Adventus ſolemniter cantata. In Miſſali vel Breviario nulla Miſſæ aureæ fit mentio. Micrologus antiquus auctor de obſervationibus Eccleſiaſticis cap. 48. hujus meminiſſe videtur dum ait: *Sancti Patres in Concilio Toletano de Annuntiatione S. Mariæ conſtituerunt, ut de Quadrageſima, in 15. Kalendas Januarii (quod eſt 18. Decembris) transfer-*

vetur, ubi annuatim celebriter, & convenienter ante Natale Domini posset celebrari: ut puta, cum omnia istius temporis Officia de eadem resonant Annuntiatione. Sed quia dies illa decima octava Decembris interdum Dominica Adventus, vel alio modo impeditur, ideo certa dies, nempe feria quarta quatuor temporum Adventus assignata postmodum fuit, quando nimirum Romæ statio est ad S. Mariam Majorem. celebratur autem hæc Missa summo mane, ante omnes alias Missas, ob excellentiam primi mysterii nostræ Redemptionis, quod est Incarnatio Filii Dei: ideoque in Symbolo ad illa verba *Et incarnatus est* genuflectitur etiam a celebrante & Ministris, qui alias tantum caput inclinant: & cantatur hæc Missa in Ecclesiis Cathedralibus ab Archidiacono sive primo Episcopi Ministro, quia Archangelus sive primarius Nuntius a Deo ad hoc ad Mariam missus fuit. & hæc Missa non immerito vocatur *Aurea*, eo quod, sicut aurum inter metalla est præcipuum, ita Incarnatio Domini inter religionis nostræ solemnitates est prima, secundum hæc verba Athanasii: *Primum hoc memoriæ subjiciendum est*,

festum

festum hoc esse unum ex Dominicis festis, atque adeo primarium & prorsus venerandum; utpote quod pro ordine & digestione rerum, quæ in Euangeliis de Christo prædicantur, primum ac sacrosanctum habeatur; quippe in quo de Filii Dei de Cœlis descensu agitur. Ita Athanasius, vel ut Baronius vult, Cyrillus. & quemadmodum revolutio, seu cyclus lunaris novemdecim annorum appellatur *Numerus aureus* propter excellentem, seu quasi auream, quam continet utilitatem in elongationibus & conjunctionibus lunæ cum sole cognoscendis, quem numerum a Chaldæis accipientes Romani, propter ejus utilitatem & facilitatem in Kalendario suo aureis literis descripserunt; unde adhuc Aureus appellatur Numerus: ita hæc Missa dicitur Aurea propter summam utilitatem, quam genus humanum ex mysterio Incarnationis accepit: utque læta nuntia charta deaurata conscribuntur, ita Euangelium (quod lætum nuntium latine sonat) hujus missæ aureum vocari cumprimis potest, per quod nobis Filii Dei Incarnatio a tot sæculis expectata denuntiatur. cur autem mense Decembri, cum Martio contigerit, de ea agatur, responderi pot-

poteſt, præter ea quæ ſuperius ex Micrologo allata ſunt, uti ſanctus Thomas de Sacramento corporis Chriſti; quod etſi die Cœnæ Domini noſcatur inſtitutum, tamen quia circa Paſſionem Domini Eccleſia illo tempore occupatur, inſtitutionis hujus memoria prima quinta feria poſt octavam Pentecoſtes celebratur, quando Spiritus ſanctus corda Diſcipulorum edocuit ad plene cognoſcenda hujus myſteria Sacramenti: ita licet Chriſti Incarnatio menſe Martio, in quem Quadrageſima incidit, contigiſſe noſcatur; ejus tamen memoria menſe Decembri, feria quarta quatuor temporum Adventus, quando in Officio Euangelium hoc *Miſſus eſt* proponitur, non incongrue agitur; ad miſſam hanc concurrente paſſim populo, eamque ita non negligente, ut totius anni tum corporis tum animæ proſperitas hujus miſſæ auditioni accepta referatur: quod & confirmat Collecta Officii hujus diei rogans, *Ut Redemptionis noſtræ ſolemnitas & præſentis nobis vitæ ſubſidia conferat, & æternæ beatitudinis præmia largiatur.*

MIGMA (legitur in lectionibus Breviarii hebdomada tertia Adventus, ex Iſaiæ cap. 3. *commiſtum migma*

ma comedent) versio flandrica habet *mengh-voeder* : μῆγμα latine mistura. aliud est smegma σμῆγμα ; latine sapo, fland. *Seepe*, sordes abstergens.

MITRA a græco μίτος licium filum (unde tunica polymita Joseph, quæ erat variis filis contexta) est proprie mitra capitis tegmen, ex filis contextum, cui fæminæ capillos colligatos innectunt, fland. *Huyve*, *Nette*; cujus diminutivum est *Mitella*, *Huyfken*, *netteken*. Judith cap. 10. *Imposuit mitram super caput suum*. Sanctus Augustinus in regulis Monialium n. 6. retiolum vocat. paulatim Mitræ pretiosiores redditæ sunt, auro gemmisque ornatæ. Græci Sacerdotum ac Regum Diademata Mitras vocant. hodie *Mitra*, & *Mantus*, sive *Manteletum* & *Mozeta* sunt insignia Pontificalia. vide supra in voce Birrus. *Aurophrygiata Mitra*, fland. *met gout gheborduert* a Phrygio *Borduer vvercker*, quia Phryges eam artem primi invenerunt. primus Pontificum mitra usus est S. Silvester, simplici corona cincta, duas coronas adhibuit Bonifacius Octavus, tres Urbanus Quintus. Mitra Pontificia est rotunda instar galeæ sive metæ,

tæ, cui coronæ optime connectuntur. Episcoporum reliquorum bicornes sunt mitræ, quæ referunt duo cornua Moysi, quæ retulerat ex colloquio Dei. Variis nominibus vocatur Mitra, Apex, Sertum, Corona gloriæ, Galea, Tiara, Cidaris, Infula (quasi infilata) Vittæ sunt ligamina quæ ex mitra dependent. *Regnum* insuper vocatur mitra Romani Pontificis, de quo infra in ea voce. *Mitra phrygiata* utitur Episcopus in Officio solemni; *Mitra simplici* in Officio simplici, uti in Ordinationibus, Officio Defunctorum &c.

MONACHUS a Græco μοναχὸς solitarius, *Cænobita*, *Cænobium*, κοινὸς βίος communis vita. *Cænobiarcha* prior in communi viventium. *Anachoreta* est qui post Cœnobialem sive communem vitam desertum petit, ab ἀναχωρέω secedo. Anachoretæ Eliam & Joannem Baptistam, Cœnobitæ Apostolos imitantur. *Eremita* dicitur qui in loco deserto habitat, ἔρημος desertum.

MONASTERIUM (στήριον statio) Monachorum statio: unde flandrice dicitur de Regulari, *Hy staet te Brussel, t' Antwerpen &c.* male hodie Religiosi sive Regula-

res

res vocantur Monachi, quia soli non agunt, sed in communi vivunt: itaque Cœnobitæ potius vocentur, uti Canonici quondam omnes erant, ita dicti, quod sub certo Canone, sive Regula in communi viverent.

MONOTHELITÆ erant Hæretici unam tantum in Christo voluntatem prædicantes, a græco τὸ μόνον θέλημα, una voluntas: contra illos habitum fuit sextum Concilium œcumenicum, quod fuit Constantinopolitanum tertium, sub Agathone Papa anno 681.

MYSTERIUM venit a μῦς latine mus, & τηρέω abscondo; quia mus secreto se abscondit: melius a μυέω instituo in sacris: hinc *Mysta* Mysteriorum sive absconditorum peritus, & eorum custos *Mystagogus*, sicut *Pædagogus* puerorum dux sive custos, *Symmystæ* consacerdotes iisdem mysteriis initiati, *Mysticus* (barbare Mysteriosus) secreta continens. Mysteria interpretantur Hispani *Secretos del Sacrificio*: & nota hic aliquid mysterii quoad pronuntiationem hujus vocis; nonnulli enim μυστήρια græce pronuntiant *Mistiria*, cum mysteria, prout latine dicimus, sit

ſit dicendum: nam prima ſyllaba ſcribitur per *υ*, ſecunda per *η*, & tertia per *ι*. ſic tres diverſas literas eodem ſono exprimunt: quo etiam modo enuntiant *κοιμητήριον* cimitirion, cum koimeterion ſit dicendum. emendemus, aut vapulemus, ait Lipſius.

MUSIVUM opus, vox Italica, latine *Vermiculatum* dicitur, flandrice *ingeleyt vverck*, a verminibus quibuſdam coloris varii: aliud eſt *encauſticum*, flandr. *ghemailleert*. Encauſtice eſt ars igne pingendi. aliud eſt *Teſſelatum*, quod variis teſſulis diſtinguitur. Aliqui Muſivum & Muſaicum a Muſis dici putant, quod varia arte & coloribus, uti novem Muſæ vario habitu, diſtinctum ſit. vide Ludovicum Vivem ad lib. 16. cap. 8. Auguſt. de Civitate Dei.

N

NATHANAEL nomen hebraicum, latine donum Dei, græce Theodorus; prænomen Bartholomæi Apoſtoli, uti probat B. Gavantus in Com. ad Rubricas.

NATALE, NATALITIA, ſic appellatur Sancti alicujus ex hac vita

vita migrationis dies, quo nascitur cœlo, & ex hujus sæculi tenebris ad lucem venit viventium, victurus æternum.

NAZARÆUS & NAZARENUS vox hebraica, latine separatus, sanctificatus, floridus, coronatus. item Nazar hebræis oleum sonat, unde eorum Sacerdotes dicti Nazaræi, quod essent uncti sacro oleo.

NECROMANTIA est divinatio quæ fit per mortuos, evocatis ad cadavera eorum malis spiritibus: *a* νεκρὸς mortuus, μαντεία divinatio.

NEOPHYTUS, latine Novitius, νέον φυτὸν novum germen. S. Augustinus in Octava Paschatis ad Neophytos: *Vos alloquor novella germina sanctitatis.*

NEOMENIA, id est Novilunia, tuba. Judæi ad singula novilunia tubis buccinabant. μήνη luna.

NICODEMUS idem quod *Nicolaus*, latine victor populi: νικάω vinco, λαὸς & δῆμος populus.

NOCTURNUS, subauditur Cantus, *Nocturnum* subaudi Officium: Nocturni tres in Festis dicuntur ad ritum trium primarum noctis vigiliarum. Hieronymus ad Eustochium: *Noctibus bis terve*

sur-

surgendum. antiqui Christiani ter singulis noctibus ad canendum Deo surgebant: Laudes vero quartæ Vigiliæ reservabantur. hodie non dividuntur Nocturni; imo & Laudes iis junguntur, consuetudine vim legis habente: & significatur una Ecclesia justorum omnium, qui ante legem, sub lege, & post legem. etiam hodie antiquæ vigiliæ observantur a diversis Regularibus; nam nonnulli ad Officium surgunt sub initium noctis, uti Carmelitissæ Teresianæ hora nona: Carthusiani hora decima: media nocte plerique Ordines mendicantes: post mediam noctem Benedictini & Cistercienses: hora 4. Canonici Regulares: summo mane Canonici sæculares: ita ut Officium Divinum fiat tota nocte in illuminatione ignis. in feriis autem tantum est unum nocturnum, quia Officium fit cum minori solemnitate.

NONNA & NONNUS, per crasim, quasi non nuptus, non nupta. Hieron. ad Eustoch. Castæ vocantur, & Nonnæ, id est non nuptæ. ita passim Monachi & Moniales prænominantur.

NOSOCOMIUM, vide Xenodochium.

NO-

NONÆ, vide Kalendæ. NUMERUS AUREUS, vide Missa aurea.

O

OCTAVA. Radulphus propositione 19. ait: *Magnitudo festi a nobis exigit, ut & prius illud incipiamus, & tardius terminemus: prius autem dicimur incipere, quando vigiliæ officio festum prævenimus; tardiusque terminamus, cum ad Octavam diem festum protendimus. Quis autem digne satis unquam colat celebretque institutas pro meritis sanctorum Octavas? si non valemus eorum Natalitia digne venerari, quanto minus Octavas? præveniamus ergo & prorogemus, ut ardentius, quos debemus, recolamus; quæque uno die minus possumus, seu quem ipso die heu! negligimus, reliquis diebus compensemus*. Septem autem dies octavæ significant tempus hujus vitæ, quod septem quasi diebus constat, quæ resumuntur singulis septimanis; estq; continua septem dierum vita: Octava autem dies clarificabit nos in vita, & beatitudine æterna; quæ etiam clarificat Innocentes, quorum dies octava est lætitiæ, cum prima fuisset tristitiæ: nam *Te Deum* prima die non can-

cantatur, sed in octava. Cum infra octavas Paschatis, Pentecostes, &c. quæ sunt ipsius Dei ac Domini nostri festivitates, nullum celebretur sancti alicujus festum, cur infra octavam Nativitatis Christi tot sanctorum festa celebrentur, ratio est, quia Deus homo factus incœpit conversari cum hominibus, & docuit nos humilitatem. Quod octavæ sacram habeant originem, constat cum ex Testamento veteri de dedicatione Templi Salomonis, Paralipom. 2. capite septimo; tum ex novo Joannis 10. cum Filius Dei ad Encœnia, & Scenopegias ascendit, iis immorans usque ad novissimum, id est octavum diem: in novissimo quippe die magno festivitatis stabat Jesus & clamabat. *Novena* unde originem ducat nescio; nisi forte origo profana sit, & deducatur a novendio, sive novem dierum spatio; a quo Novendiale sacrum dicebatur, quod novem diebus continuis ad expiationem prodigiorum fieri solebat, secundum illud Livii, 1. ab urb. cond. *Romanis a quodam prodigio Novendiale sacrum publice susceptum est, seu voce cælesti, ex Albano monte missa (nam id quoque traditur) seu A-*

ruspi-

ruſpicum monitu: manſit certe ſolemne, ut quodcumque prodigioſum nunciaretur, feriæ novem dies agerentur. ita Livius. hodie in obitu ſummorum Pontificum fiunt *Novendialia*, hoc eſt per novem dies exequiæ. Et notandum quod feſtum Pentecoſtes non habeat octavam diem; ſed tota hæc Pentecoſtalis hebdomada eſt Octava Paſchatis, quod non tantum per dies octo, ſed & per octo ſeptimanas celebratur; ita ut Pentecoſte ſit Octava ſolemnitatis Paſchalis, non per octo dies, ſed per octo ſeptimanas celebratæ; nam in ſabbato poſt Pentecoſten, poſt Nonam celebrata Miſſa terminatur tempus Paſchale, ut ait Rubrica. cur quibuſdam Pſalmis *Pro Octava* titulus datur? ſi Ruperto credimus, Pſalmodica hæc modulatio præcepta eſt ab eo (Davide) qui inter filios Iſai octavus fuit; ab homine neglectus, a Deo, quia octavus, electus; & a Salomone, Eccleſ. 11. *Mandatum accipis, dare partem ſeptem, nec non & octo*. Quibuſnam? difficilis plane locus. Ambroſius dixit; *Fortaſſe Benedictionibus*, ſeu quod idem eſt, octo Beatitudinibus: ut ſcilicet partem demus vitæ noſtræ Paupertati exercendæ, quæ

eſt

est prima beatitudo: partem Mansuetudini, quæ est secunda beatitudo: Luctui, quæ est tertia, & pro octava, quæ est æterna beatitudo, multi sunt scripti psalmi: per septem autem dies præcedentes hæc vita designatur. de septenario numero septies multiplicato, qui est quadraginta novem, cui additur Octavus, ut quinquaginta compleantur, quod est Pentecoste; & de octo hisce beatitudinibus vide in Breviario nonam sive ultimam Lectionem S. Augustini 7. die Novembris.

ODÆUM ᾠδεῖον locus cantorum. ᾠδὴ cantus; sed Exodium postcantus, *Naer-sanck*, per *o* ab ἔξοδος Exitus, secunda brevi. Juvenalis Satyra 6. *Urbicus exodio risum movet*. idem, *redit ad pulpita notum exodium*. exodium vocari potest, quod vesperi post solemnes laudes, dum homines templo egrediuntur, luditur, vel cantatur. *Exodus* liber Exitus Israel de Ægypto. Odæum Barbare *Ocsale* dicitur a teutonico *Hooghsaele*, quod proprie

ORCHESTRA est locus Optimatibus ad spectandum destinatus: cantorum autem locus Odæum est.

OB-

OBLATIONARIUS est, qui oblationes populi recipit, fland. *Die ten aport sitt*.

OFFICIUM quasi Efficium; quia convenit unicuique suum efficere officium; *Divinum* dicitur, quia Deo fit: & est proprius actus eorum qui Deo sunt dicati, sive devoti. *Ambrosianum*, S. Ambrosius plura in Officio Divino constituit secundum usum Græcorum, quæ a Romanis abrogata sunt, & solis Ambrosianis, sive Mediolanensibus permissa. *Gregorianum* ab Ecclesia Romana usitatum, & omnibus permissum, imo mandatum. S. Gregorius Magnus Ecclesiam ornavit sanctissimis institutis & legibus (uti ait Breviarium 12. Martii)

ONAGER in deserto: asinus silvestris, ὄνος asinus, ἄγριος silvestris; hinc fit una vox Onager.

ORATIO ab ore dicitur; quia exterius fit ore quod apparet hominibus; interius autem fit corde, quod soli Deo paret.

ORATIO SUPER POPULUM in Quadragesima ideo frequentatur (ait Micrologus) quia cum majorem conflictum in jejuniis & orationibus contra spirituales nequitias sumamus, necessario nos instantius Deo commendare debe-

mus: nam oratio quæ *PostCommunio* dicitur, pro solis Communicantibus solet deprecari. Populus autem etsi quotidie in Quadragesima conveniat (tempore Micrologi ante sexcentos annos) non tamen quotidie uti deberet communicat: ne ergo populus ita oratione, ut communione careret, adjecta est Oratio super Populum: in qua non de Communione, sed pro populi protectione specialiter oratur: sic in locum Communionis hæc oratio super populum subrogata est. in Dominicis tamen diebus non dicitur, quia genuflexio vitatur, quæ ad hanc orationem a populo exigitur, dum proclamatur a Diacono: *Humiliate capita vestra Deo*; ut dum populus tempore tam sancto, quale est Quadragesima, non communicat, Benedictione superaddita non careat. hæc fere, & plura Micrologus, cap. 51. de observationibus Ecclesiasticis.

OREMUS vocatur indictio orationis. Sanctus Augustinus Epistola 106. ad Vitalem: *Oremus dicitur ante publicam orationem, ut invitentur omnes ad orandum.*

ORATORIUM substantive apud bonos latinos auctores non reperitur,

ritur, ſed adjective; uti digreſſio oratoria, pulpitum oratorium, quod eſt concionatoris ſuggeſtus.

ORACULUM autem pro loco orationis reperitur. Anaſtaſius bibliothecarius in Paulo I. *Noviter Oraculum in honorem Sanctæ Dei Genitricis conſtruxit*. ubi additio habet: Oraculum, id eſt Oratorium. Apud Ethnicos oracula ponebantur pro Deorum reſponſis. Virgil. lib. 2. Æneidos:

Suſpenſi Eurypylum ſcitatum Oracula Phœbi
Mittimus.

Quia his ineſſe putabant Deorum orationem ſive ſermonem.

ORARIUM antiquitus idem erat quod ſtola, (de qua vide in litera S.) abſque ſtola autem, ſive orario non oratur, id eſt prædicatur, quod ore fit; hinc orator idem & prædicator: nec ſine ſtola ſacrificatur, quod fit orando, ſive os movendo. *Adorare* eſt manum ad os movere, quod orantes & rogantes faciunt.

ORGANUM ὄργανον, quaſi ἔργανον quodlibet inſtrumentum; τὸ ἔργον opus: quia per inſtrumenta fiunt opera. Vitruv. lib. 10. cap. 1. inter machinas & organa id videtur eſſe diſcrimen quod machi-

næ pluribus operibus in majores coguntur effectus, ut ballistæ, torculariumque præla; organa autem unius operæ prudenti tractu & tactu perficiunt quod propositum est: per excellentiam autem organa dicuntur quævis musicorum instrumenta. De inventione Organorum vide Notitiam in Vitaliano Papa 78. Historia tripartita ait, quod Dæmon Arium organum suæ machinationis habuit.

ORTHODOXUS est qui recte opinatur: *Orthodoxia* recta opinio, *Cenodoxia* vana opinio, *orthographia* recta scriptio: ὀρθὸς rectus. *Heterodoxus* alterius sive alteratæ opinionis, ἑτερόω altero, turbo. *Paradoxon* præter opinionem: δόξα opinio, δοξάζω opinor.

OBRYZUM aurum, ὄβρυζον, hoc est sincerum purum, quod multipliciter igne probatum & excoctum non minuitur. Hieronymus Ophirisum dictum putat ab Insula Ophir, unde præstantissimum proveniebat aurum.

P

PAGANUS unde dicatur, vide notas Baronii ad Martyrologium 23. Januarii. Perottus autem

tem ita explicat: fons, græce πηγὴ dicitur, & plures domus rusticæ sive villæ Pagus vocantur, quia circa fontes sive puteos condi consueverunt: hinc Pagani dicti, quasi de eodem fonte potantes. metaphorice, ait Beda, Pagani a Pagis dicti sunt, eo quod longe absint a supernæ civitatis habitatione. & Paulus Orosius Præfatione in suam Historiam ad Aurel. Augustinum: alieni a Civitate Dei ex locorum agrestium compitis & pagis, *Pagani* vocantur, sive *Gentiles*, græce ἐθνικοὶ *Ethnici*: utque Judæi omnes vocabant Gentes qui verum Deum non agnoscebant, ita Christianis, qui eumdem Deum non norunt, Gentiles, Ethnici, & Pagani dicuntur. ἔθνος gens; *Gentiles*: ita viventes ut sunt geniti utque Pagani antiquitus a Romanis dicebantur, qui non erant eorum militiæ ascripti; ita a Christianis dicti sunt Pagani, qui milites Christi non erant; quia vita Christiana est militia super terram.

PALLIUM sunt qui a pellibus deducant, quasi Pellium; quia pellis est supremum animalis tegumentum. Fuerunt ex pellibus olim pallia confecta, uti pingitur Elias

pelle palliatus. hinc nostrum superpelliceum (subaudi vestimentum) quasi superpellium: quia primis vestibus homines tunicis pelliceis a Deo induti sunt, pellibus etiam antiquitus Canonici, non lineis vestiebantur: quo schemate majores nostri repræsentare voluerunt summam miseriam in quam per peccatum parentum primorum incidimus, propter quod ipsi, perdita innocentia, a Deo vestiti sunt tunicis pelliceis. vide infra *Superpelliceum*.

PALLIUM ARCHIEPISCOPALE, alias Stola Archiepiscopalis. Pallium vocatur, eo quod alia ornamenta Episcopalia palliat, id est tegit, non quidem integro pallio, sed signo sive parte aliqua pallii; sicut Stola Sacerdotis non est integra Stola, sive vestis, sed tantum pars aliqua utrinque dependens: prout etiam scapulare parvum lineum a Canonicis quibusdam Augustinianis adhibetur loco vestis lineæ integræ. Solus Papa in Missarum solemniis semper & ubique Pallio utitur ob plenitudinem universalis Ecclesiæ potestatis, quæ per Pallium significatur: alii vero Archiepiscopi nec semper, nec ubique; quoniam

vo-

vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis universalis. De Pallio vide curiosa in Marco Papa 35.

PALLIA proprie vocantur, quæ barbare *Antependia* altarium dicimus; eo quod altaria ab anteriori parte pallient sive tegant, dicta quasi ante Altare pendentia; non enim antiquitus ita erant, ut modo compagibus extensa, sed laxius dependebant, uti in antiquis Ecclesiis, præsertim ruralibus, adhuc videre est. *Palla* Calicis hinc etiam dicitur, quod calicem tegat sive palliet: & sicut Corporale lineum, ita Palla debet esse linea; vel si sit serica, lino a parte calicem tangente obduci, & a Laicis non tangi: unde perperam faciunt, qui Pallam præbent Ministro ad quærendam hostiam; vel si loco Tabellæ Pacis a Ministro accipiatur, ut eam porrigat Sacerdoti osculandam; quæ & parva Palla dicitur respectu Corporalis, quæ magna Palla est, quia ante usum hujus Pallæ, ipsum Corporale etiam Calicem palliabat.

PAPA quasi PAter PAtrum, vel PAstor PAstorum: unde primam syllabam in *Papa* commmuneni esse arbitror. Alii singulas literas hu-

jus vocis sic explicant, *P.* Petri; *A.* Apostoli, *P.* Potestatem, *A.* Accipiens. Pater & Pastor dicitur, quia verbo Euangelii in Christo Jesu ipse pater per suos nos genuit, & verbo pascit. hinc etiam Patres & Pastores dicuntur Sacerdotes curam ovium sive animarum habentes. Tempore Gregorii Papæ 7. anno 1073. collecta Romæ Synodo, constitutum fuit ut Papæ nomen soli Romano Pontifici tribueretur, cum antea Episcopi sic vocarentur, imo passim Sacerdotes; quo nomine *οἱ Πάππαι* adhuc a Græcis vocantur Presbyteri; hineque profluxit quod Sacerdotes Regulares passim Patres audiant, uti etiam more antiquo in *Confiteor* adhuc dicitur Sacerdoti cuique, *Et tibi Pater*, *καὶ σοὶ Πάππα*. jam per Antonomasiam hoc nomine *Papa* designatur solus Summus Pontifex, sicut apud Græcos Homerus, & apud Latinos Virgilius *Poeta* per excellentiam dicitur. Imo Scythæ & Bithynii Jovem *Πάππαν* vocabant, & Deus ipse nomine Patris vocari gaudet, uti Christus in Oratione Dominica nos docuit: *Pater noster qui es in cælis*.

PAPISTA, quo nomine Catholicos Hæretici per contemptum vocant,

cant: quam ſit titulus honorabilis, vide Notas Baronii ad 16. Octobris. Et l'*Auteur des Queſtions curieuſes* pag. 588. ait: *Le Pontifice Romain eſt appellè Pape, parce qu'il eſt Pere des Peres; & Pere univerſel, parce qu'il preſide à l'Egliſe univerſel & Apoſtolique; d'autant qu'il tient la place de Prince des Apoſtres: les heritiques ne peuvent ſouffrir ce nom de Pape; & comme il faut bien qu'ils en ont patience, ils le penſent tourner a confuſion aux fideles Catholiques, les appellant Papiſtes: mais nous ne nous offenſons pas, ainsì avoüons hardiment, que nous les ſommes, & bienheureux de l'eſtre, puis que cela ne veut dire autre choſe, que enfans ſpirituels du ſouverain Pere.*

PARACLETUS. Græci rationem habentes accentus, non quantitatis, dicunt in Nominativo παράκλητος, genitivo παρακλήτου. latine pronuntiari debet Paraclètus ſecunda longa, quia ſcribitur per η vocalem longam: quod aliqui Paràclitus ſcribant per ι vocalem brevem, fit ab illis, qui perperam *Ita* loco *Eta*, & *Vita* loco *Beta* pronuntiant. Paracletus latine Advocatus, a καλέω voco, unde Kalendæ: ſic Cletus vocatus, Anacletus revocatus. quod in

Hymno correcto de S. Spiritu positum sit, *Qui diceris Paraclitus*, necessitate metri factum puto: pejus faciunt qui Paraclytus scribunt, quod latine infamis & male audiens sonat; nam παρὰ in hujusmodi compositione præter, vel diminutionem significat, κλυτὸς vero celebris est: Inclytus autem pro famoso in bonam partem, Paraclytus, pro infami sumitur.

PARÆNESIS, penultima brevi, latine adhortatio, παραινέω adhortor. *Paraphrasis* est ejusdem sententiæ per alium sermonem explicatio, παραφράζω uberius explico, παράφρασις penultima correpta.

PROSPHONESIS penultima longa (licet a Græcis correpte pronuntietur προσφώνησις, propter accentum) latine præfatio: ponitur pro libri alicujus inscriptione, quia in ea auctor facit prælocutionem, προσφωνέω præloquor: ita E. Puteanus edidit Pompam Prosphoneticam, in qua colligit omnium suorum librorum inscriptiones, sive præfationes.

PARASCEVE latine preparatio, παρασκευάζω præparo; Judæi pridie Sabbati omnia præparabant, quibus in sabbato opus erat. Exod. cap. 17. *Die autem sexto parent quod*

in-

inferant, & sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. dies autem, quo Salvator noster pro salute generis humani mortem passus est, per Antonomasiam *Feria sexta in Parasceve* vocatur; *eo die non sacrificamus* (ut ait Rupertus) *dum nobis Hostia tollitur de manibus: non sacrificant amici, dum trucidant inimici.*

PASCHA, τὸ Πάσχα, hebr. *Phase*; quod est Transitus: hinc nomen accepit, quod exterminator Angelus videns postes Israelitarum sanguine Agni Paschalis tinctos, eos pertransiens non percusserit: Christianum autem Pascha est Christi Resurrectio, qui postquam per mare rubrum sanguinis sui transivit, mortem nostram moriendo destruxit, & sic per hoc novum Pascha novæ legis, Phase vetus terminat. Pascha Hebræorum in ipso semper plenilunio Martiali, Nostrum autem, ne cum Judæis conveniamus, Dominica sequenti celebratur; & propter ejus lunæ instabilitatem, per dies 35. differri potest, juxta hunc versiculum:

Non sequitur Marcum, nec pervenit ad Benedictum.

Pascha nempe in descensu non

pervenit ad Benedictum, cujus festum colitur 21. Martii; quo die nunquam celebratur, sed descendere ad imum potest usque ad 22. Martii, & ad summum ascendere usque ad 25. Aprilis, quod est festum S. Marci: Judæorum autem in 21. Martii incidere potest, quando tunc est plenilunium.

PENTECOSTE, πεντηκοστὴ ἡμέρα est quinquagesimus dies a Paschate: Augustinus ait: *Septenario numero septies multiplicato fiunt quadraginta novem, cui quasi octavus additur, ut quinquaginta compleantur, & tamquam ad caput redeatur, quo die missus est Spiritus sanctus*; utque Judæi quinquagesimo die postquam egressi sunt de Ægypto acceperunt Legem in fulgure & tonitru; ita Apostoli Spiritum sanctum in sono tamquam advenientis spiritus vehementis, quinquagesimo post Christi Resurrectionem die.

PARADISUS, Παράδεισος hortus, viridarium, pomarium; aliqui a voce Chaldaica *Pardes* hortus deflectunt: hebraice *Eden* dicitur, quod est voluptas, deliciæ, locus voluptatis.

PARALIPOMENA, παραλειπόμενα latine pretermissa, sed in genitivo παραλειπομένων Paralipomènon,

non, propter ultimam longam: Liber Paralipomènon continet ea, quæ in libris Regum prætermissa sunt, quasi liber prætermissorum.

PARANYMPHUS qui nuptiis præest: ita Gabriel Angelus Redemptionis nostræ (Desponsationis Dei cum natura humana) Paranymphus dicitur.

PAROCHUS dicitur a παρέχειν, id est præbere. *l'Histoire Pontificale De Glen* in Dionysio Papa ait: *Parochus c'est le non d'un certain Office entre les anciens Romains, lequel fournissoit aux Ambassadeurs venans du pais estangeres du bois & du sel, ainsi que Horace dit lib. 1. Satyr. 5.*

villula tectum
Præbuit, & Parochi quæ debent ligna salemque.

Et pourtant que les Hebreux ne presentoient aucun sacrifice, qui n'y eut du sel & du feu; par une certaine Analogie on a ordonnè à ceux qui ont charge des ames, & pourvoyent ce qui est necessaire au salut, le nom de Parochi, & aux subjects le nom de Parochiani.

PAROECIA, παροικεῖν accolere, vel juxta habitare, Parœci dicuntur ipsi accolæ: quare qui Ecclesiam aliquam accolunt, vel juxta ha-

habitant ſic vocantur, & Parœciæ ipſa ſacra vicinia: hinc Parochia & Parœcia utrumque ſuo ſenſu dicitur.

PASTOPHORIA *diruta*, Breviarium menſe Octobri ex lib. 1. Machabæorum: interpretatio flandrica habet *Eet-kameren der Prieſteren*, latine cœnacula ſacerdotum. παςοφόειον interpretatur Hieronymus Tabernaculum ſive thalamum, in quo habitat Templi Præpoſitus. παςὰς παςάδος cœnaculum, & locus ad aliquem paſcendum ſive tractandum. Paſtophorium appellatur a S. Clemente lib. 8. conſtit. Apoſtolicarum Tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti, quaſi thalamus comeſtionis ſacræ, ſive Cœnæ Dominicæ.

PATENA ſeu Patina, diminutive Patella, a pateo dicta; in Liturgia S. Jacobi *Diſcus* appellatur: forma nunc multo minor eſt quam antiquitus erat, cum omnes in Miſſa communicarent, ampla patena tunc adhibebatur pro Pixide, quæ nunc Ciborium vulgo dicitur: & hodie ubi pauci ſunt communicandi patena rite adhibetur.

PATRIARCHA, latine Patrum primus. quatuor in Chriſtianitate ſunt Patriarchæ præter Papam qui

œcumenicus, id est universalis Pater & Pastor est: primus Constantinopolitanus, 2. Alexandrinus, 3. Antiochenus, 4. Hierosolymitanus. Tandem cum Constantinopolitanus œcumenici titulum ambire non desisteret, ordinatum fuit, ut Episcopus Romanus esset œcumenicus Papa, iste vero œcumenicus Patriarcha. Vide Platinam in Bonifacio 3. & ad illum notas Panvinii.

PATRICIUS. constat ex Titi Livii libro 1. a Romulo creatos esse centum Senatores, quasi Seniores. Ovidius:

A Senibus nomen mite Senatus habet.

Et eosdem honoris gratia Patres esse appellatos, omnesque subinde qui ex illorum progenie orti essent, Patricios esse nuncupatos: hinc lunatos ferre calceos insigne hujus nobilitatis erat, quod semilunula C. centum designet. Erant autem Patricii originarii dicti, qui ab his centum originem trahebant, iidemque Patricii majorum Gentium dicebantur; alii autem minorum Gentium, iidemque Adlecti & Conscripti, qui ex Plebe in Senatum transierant.

PATRONUS est cujus patrocinio

nio & tutelæ aliquis committitur, unde etiam *Tutelaris* dicitur. Patronus ſive Tutelaris Mechlinienſium eſt D. Rumoldus; *Titularis* autem D. M. Magdalena, ſub cujus titulo ſive nomine Baſilica Mechlinienſis dedicata eſt: uti Bruxellæ D. Michael Titularis, D. Gudula Tutelaris. Patronus etiam dicitur qui Eccleſiam aliquam vel Sacerdotium fundavit; cui ideo *Jus Patronatus* competit, quod eſt jus nominandi & præſentandi aliquem clericum ad talem Eccleſiam ſeu beneficium. *Titulus* ſecundum Varronem a tueor dicitur, quaſi Tutelus (euphoniæ gratia Titulus) unde Tutela: hinc Titulus etiam ſignificat quam Franci *Saveguardiam* vocant, quę confertur a Principe alicui loco aut perſonæ contra incurſus militares. D. Auguſtinus in Pſalmum 21. *Ne domum ipſius invadat aliquis potens, ponit ibi Titulum Potentioris; ut cum Titulus fuerit lectus, conterritus quis potentia nominis abſtineat ab invaſione.*

PÆDAGOGUS, παρὰ τοῦ παιδὸς ἀγωγός, id eſt puerorum ductor, cuſtos, & inſtructor; ἄγω inſtruo, duco, *Iſagoge* inductio, inſtructio: *Pædagogium* locus ubi pueri inſtruuntur; ſic *Myſtagogus* ſecretorum,

rum, sive sacrorum custos.

PAULUS, inquit S. Augustinus in Psalmum 72. *Primo Saulus, postea Paulus; id est primo superbus, postea humilis: Saul enim, unde dictum est nomen Sauli, nostis quia Rex superbus & infrænis fuit. Non aliqua jactantia nomen sibi mutaverit Apostolus; sed ex Saulo factus est Paulus, ex superbo modicus; paulum enim modicum est*; derivatur a παύομαι quod est modico contentus sum. Et S. Hieronymus: *Uti Scipio subjecta Africa, Africani sibi nomen assumpsit, & Metellus Creta subjugata, Cretici cognomentum reportavit: ita & Saulus ad prædicationem gentium missus, a primo Ecclesiæ spolio Proconsule Sergio Paulo, victoriæ suæ trophæum retulit, erexitque vexillum, ut Paulus diceretur e Saulo.*

PHARISÆI dicti sunt quasi separati, ab hebraico *Pharas*, latine separo; quia non erant sicut cæteri hominum.

PHYLACTERIA (in flandrica Euangelii translatione habetur *Memorie-brieven*) erant membranę, in quibus descripta erat Lex Divina; quas Pharisæi in capite & brachio portabant, ut Legem Dei custodire & in oculis habere viderentur, a φυλάττω custodio: chartæ

qui-

quibus utuntur Libitinarii dum ad funus comitandum invitant, Phylacteria vocari possunt, quia illis serviunt pro memoria. Phylacteria etiam sunt chartulæ incantationum diabolicarum, quibus tutos sive duros, ut vocant, se homines perversi putant contra ictus hostiles. in decretis Gregorii II. inter alia habetur: *Si quis Ariolos, Aruspices, vel incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit, anathema sit*.

PERIODUS, latine circuitus. Periodi Pauli & Theclæ inter apocrypha scripta numerantur, in quibus narratur quomodo illa cum Apostolo itinerata sit, docuerit, & baptizaverit, quod fœminis permissum non est.

PITANCIA, vide supra in voce *Agape*. Itali *Pietanza* dicunt, quia ex pietate datur.

PINNACULUM, est locus frequentibus pinnis circumseptus: Templum Hierosolymitanum erat superius planum, & circumquaque pinnis septum; pinnæ autem sunt dentes in superioribus murorum partibus eminentes; quos & flandrice *Tanden* dicimus, gallice *Palissades*.

PLANETA Astrologis est stella erra-

erratica, Ecclesiasticis vero vestis Presbyteri sacrificantis, quæ hodie Casula dicitur, ἀπὸ τῆ πλανᾶν errare, quia quondam erat laxior, quam modo est, & errabat canalibus sive plicis suis per totum Sacerdotis corpus; uti apparet in antiquis picturis S. Gregorium, & alios Pontifices sacrificantes exprimentibus; ideoque Diaconus debebat Sacerdotem juvare, Planetam levando præsertim dum elevaret sacram hostiam; unde mos inolevit levandi Casulam ad Elevationem: quæ vestis jam contractior est, & *Casula* dicitur, quasi parva casa, quæ quod cava sit, nomen accepisse videtur.

PLUVIALE (subaudi vestimentum) est capa pluvialis totum hominem capiens, contra pluviam ab antiquis viatoribus ad necessitatem adhibita, sed jam in Officio Divino ad ornatum & splendorem adhibetur, a tergo habens adhuc formam amiculi antiqui pallii, quod *Schoef* flandrice dicitur a *schuyven*, quia contra tempestates poterat super caput attolli, & inde removeri, atque *Caputium* dicebatur, quod caperet, sive tegeret caput.

PLATONIA. Anastasius Biblio-

thecarius in vita S. Damasi Papæ ait: *Hic dedicavit Platoniam in Catatumbis, ubi Corpora sanctorum Apostolorum Petri & Pauli jacuerunt, & versibus exornavit.* Et Damasus ipse (quisquis hic fuit) in Vitis Pontificum: *Liberius Papa ornavit de platoniis marmoreis sanctæ Agnetis sepulchrum:* Hinc saxa sive laminæ marmoreæ antiquas inscriptiones continentes Platoniæ vocantur, & locus ipse marmoreis laminis contectus Platonia dicitur. Beda in ratione temporum scribit, quod *Xystus Tertius fecit Platoniam in Cæmeterio Callisti via Appia, ubi nomina Episcoporum & Martyrum scripsit.* & in Historia Tripartita Socrates: *Pax ipsa in marmorea Platonia cognoscitur esse conscripta.* πλάτος latine latitudo, unde platea, flandr. *Pleyte.* & vox teutonica *Plaets.* Philosophus *Plato* ab humerorum planitie, sive latitudine nomen habuit: & *Platanus* arbor late spargens ramos, umbræ tantum gratia expetita, ἀπὸ τοῦ πλάτεος, hoc est a latitudine dicta fuit.

PLUMBATIS cædi, subaudi flagellis, Teutonice *Gheloode vveepen*; & hæc dicuntur Plumbata: Plumbatæ autem sunt pilæ plumbeæ *loode kogels*, quæ bombardis infe-

run-

runtur: hujusmodi pilis flagellorum extremitatibus affixis cædebantur Martyres.

PLUMBETA, quę distribuuntur in Choro, Plumbei latine dicendi essent, sicut Aurei, & Argentei passim dicuntur, & subintelliguntur nummi. Martialis libr. 10. Epig. 74.

Centum merebor plumbeos die toto.
ita in Choro Mechliniensi nos tres meremur Plumbeos die toto.

PNEUMA (latine spiritus, flatus, ventus) vox hęc ponitur in cantu Gregoriano, & exprimitur per hasce literas: EVOVAE, superscriptis Notis Musicis, ad sciendum quo spiritu seu pneumate, & quoto tono (octo autem sunt toni) cantus debeat pausari.

PODERIS, ποδήρης vestis talaris: πȣ̃ς ποδὸς pes pedis; apud Ecclesiasticos pro Alba ponitur, quæ ad pedes usque dependet. penultima producta.

POLYCARPUS, latine fructuosus; πολὺς multus, καρπὸς fructus. *Polypus* multipes. *Carpophorus* fructum ferens.

PONTIFEX dicitur a posse, & facere, quasi potens ad faciendum: facere autem etiam sacrificare significat.

POS-

POSSESSIO dicitur quasi pedum positio, quæ est rerum immobilium; quia ad immobilia pedibus itur: mobilium vero dicitur *Mancupium*, quia res mobiles manu capiuntur.

POSTCOMMUNIO vide supra in voce *Oratio*.

PRÆFATIO sive prælocutio fit ante Actionem & Canonem seu Regulam Missæ; & secundum tempora & officia præfationes variantur, quarum decem priorum auctor est Gelasius I. Papa circa annum Christi 508. undecimam præfationem de B. Virgine Maria, ejusdemque Officium edidit Urbanus II. circa annum millesimum. Canon vero semper est idem, nisi quod in sex festivitatibus Domini, Nativitate, Epiphania, Cœna, Paschate, Ascensione, & Pentecoste, aliquot verba festo cuique congrua inserantur. Micrologus cap. 11. ait: *Presbyter post finitam Secretam orditur Præfationem in Canonem, in qua Supernorum Civium Ordines merito connumerantur, quia iisdem mysteriis, quæ ibi conficiuntur, juxta attestationem Sanctorum Patrum interesse creduntur: unde & Angelicum Trisagium Sanctus, Sanctus, Sanctus subjungitur, uti S. Xystus in ordine*

ne

ne quondam octavus Papa instituit. ita Micrologus, qui vivebat circa annum 1085.

PRÆPUTIUM a præputando dicitur: glans est summa pars colis, sive membri virilis, præputium est pellis glandem tegens, quæ Judæis in Circumcisione præputatur. Paulus ad Rom. 4. *Non in Circumcisione tantum* (id est in Judæis qui circumcisi sunt) *sed in præputio* (id est non Judæis, sive gentilibus, qui præputium habent): Circumcisio dicitur, quia pellis circum glandem cæditur sive scinditur, & præputatur.

PRESBYTERI vocantur Sacerdotes (vide Notitiam in Cleto) id est Seniores, non propter decrepitam ætatem, sed ob sapientiam, quæ in senioribus plus quam in junioribus exigitur, & esse supponitur. S. Augustinus ait: *Sane etiam grandioris ætatis (& sicut Scriptura loquitur) plenum dierum posse dici Seniorem, hoc est Presbyterum: proinde omnis senex etiam presbyter; non omnis presbyter etiam senex.* Episcopi superiores Sacerdotibus loco Apostolorum successerunt, Presbyteri vero 72. Discipulorum locum tenent. πρεσβυς etiam significat legatum; quasi presbyteri legatione

pro

pro nobis apud Deum fungantur.

PRESBYTERIUM late sumptum, est chorus sive locus ubi presbyteri quotidie ad Officium Divinum conveniunt: sumptum stricte est locus Chori summo Altari proximus, uti patet ex consecratione Chrismatis in Cœna Domini, quando presbyteri cum Episcopo sedent in presbyterio. Olim locus erat in Patriarchio Lateranensi, in quo Pontifex Romanus prisco instituto *Presbyterium* elargiebatur: Presbyterium autem hoc, si Panvinium audias, est quædam pecuniæ summa, quam Papa diebus quibusdam festis præcipuis Cardinalibus, Clero, Senatui, Populoque Romano dare consueverat: hujus doni non semel in Anastasio Bibliothecario fit mentio: inter alia de Bonifacio V. *Hic*, ait, *Clerum amavit, & Rogam integram eidem dedit*. in Eugenio I. *Rogam solitam Clero tribuit* (Rogam Longobardicam vocem existimat Sigonius, & stipendium significare) & in Zacharia: *Clerum suum dilexit, & presbyteria annua in duplo, & amplius omnibus tribuit*. & Ciaconius in Clemente Tertio: *Romanus Pontifex Senatoribus, Judicibus, Advocatis, Scriniariis, & Senatus*

mini-

ministris consuetas largitiones, & donativa, quæ presbyteria vocantur, statis temporibus tribuit.

PRÆBENDA (adjectivum substantivatum) est quæ alicui præbetur in beneficium, quod illi præbet unde sustentetur, & sibi benefacere possit; proprie Sacerdotium dicitur.

PROTOCOLON, latine primum membrum, est prima charta sive membrana, in quam tabelliones & scribæ acta breviter referunt, accuratius & nitidius ea, ubi opus erit, descripturi, *Minuta* passim dicitur.

PRÆSIDES dicuntur qui maximum in Provincia ipsis commissa post Principem habent imperium; quales hodie Gubernatores dicimus: ita Præses sive Gubernator Judææ erat Pontius Pilatus, & in Martyrologio frequens fit mentio: sub Præside Maximo, Rictovaro &c. hoc est Gubernatore.

PRIMAS est qui habet Archiepiscopos sub se, uti Archiepiscopus Episcopos: huic præfertur crux simplex, illi duplex, uti Papæ triplex; qui est Primas Italiæ, & totius Christianitatis: Hispaniæ Primas est Toletanus, Galliæ Lugdunensis, Germaniæ Magdeburgen-

fis, Cantuarienfis Angliæ.

PRIMICERIUS eft primus in ordine five catalogo, quafi primus in cera: antiqui enim in ceratis tabulis ftylo ferreo aut ligneo literas pingebant. *Secundicerius* etiam dicitur. Benedictus Tertius, in Epiftola de rebus Corbejenfis Abbatiæ in fine: *Actum per manum Theophilacti Secundicerii Sanctæ Sedis Apoftolicæ.*

PRIMISCRINIUS primus cuftos Scriniorum, quod eft primus Secretarius; quia fecreta in fcriniis cuftodiuntur. in Epiftola ejufdem Benedicti: *Scriptum per manum Theodorici Notarii & Scriniarii S. R. E. Protofcriniarius* etiam dicitur.

PROTONOTARIUS. legitur in Papa Julio I. quod mandavit omnia ad Ecclefiam pertinentia per Notarios, qui poft Protonotarii dicti fuerunt, exacte confcribi. Clemens quidem primum feptem inftituerat, qui gefta Martyrum literis commendarent, fed Julius plures inftituit. Inter Protonotarios, prius feptem, nunc duodecim, funt qui Participantes vocantur, eo quod de redditibus affignatis participent: reliqui titulares tantum, facile creantur.

PISCINA eft proprie lacus pi-

fces

ſces continens, quod vivarium dicimus. *Probatica*, id eſt ovilis, πρόβατον ovis. in hac Piſcina probatica ſive ovili lavabantur oves quæ ad ſacrificium offerebantur. In Lectione 4. feſto Præſentationis B. Mariæ 21. Novembris habetur: *In Domo Probaticæ Joachim*, antiqua lectio habet, *In Domo Ovilis Joachim*; quod ipſe abundaret ovibus & dives eſſet: nam antiquorum divitiæ in pecudibus præcipue conſiſtebant; unde & pecunia nomen habet.

PROPHETA. quos Gentiles Vates, eos Prophetas nos vocamus, quaſi præfatores, quia porro fantur, & futura prædicant ſive prædicunt: προφητεύω prædico. *Prophetia* in nocte Nativitatis Domini legitur ſine titulo, quia non amplius prophetæ, ſed ipſe Dominus, qui jam venit, nobis loquitur: & ideo ad primum reſponſorium canitur Gloria Patri, ut Deo dicamus gratias pro filio nobis dato.

PROSELYTI, latine advenæ a προσελεύθω advenio: ita vocabantur qui ex gentilitate ad Judaiſmum acceſſerant.

PROSEUCHA locus ubi mendici ad ſtipem rogandam conſident.

προσαύχεσθαι est contentiose orare. Juvenalis Satyra 3. *Ede ubi consistas, in qua te quæro prosencha.* id est in quo ponte, vel atrio stipem roges.

PSALLERE ψάλλειν est canere & simul instrumentis ludere, imo & saltare, uti quondam David ante Arcam, & etiamnum Hispani ante Venerabile Sacramentum canunt, ludunt, & saltant. vide supra in voce *Hymnus*.

PSALMI GRADUALES sic dicti, quod in Arcæ delatione, in singulis Templi gradibus illa subsistente, decantarentur singuli: erant enim quindecim Templi gradus, quot sunt *Psalmi graduales*: jam ab Ecclesia ita ordinati sunt, ut cantentur quinque primi pro defunctis, uti patet ex conclusione, *Requiem æternam dona eis Domine*: medii pro nobis ipsis, & amicis: quinque postremi pro omnibus fidelibus tam vivis, quam defunctis.

PSALMI POENITENTIALES, quod scilicet ad pœnitentiam nos excitent, numero septem contra septem peccata capitalia, ex quibus veluti capitibus ac fontibus omnia alia peccata proficiscuntur: quos S. Augustinus, cum discessum sibi e vita instare intelligeret,

ret, in conspectu positos profusis lacrymis legebat; unde antiquitas & utilitas horum psalmorum apparet.

PURPURA, quasi pura puta, sive bis pura, imo ignea. πῦρ enim idem quod ignis, qui est purus & omnia purificans. Argentum igne examinatum, id est purissimum. vide Ericium Puteanum in Purpura Austriaca, pag. 7. & Cl. Paradinum Symbolo Heroico 111.

PORPHYROGENITI sunt Regum sive Magnatum filii in purpura nati.

PSEUDOPROPHETA, Pseudopontifex, est falsus Propheta, & falsus Pontifex. ψευδόλογος falsa loquens, τὸ ψεῦδος mendacium: Pseudolus falsus servus.

PROCESSIO a procedendo, latine Supplicatio dicitur. Agapetus Primus instituit fieri processiones singulis diebus Dominicis; quod & hodie servatur.

Q.

QUADRAGESIMA, *Quinquagesima*, *Sexagesima*, *&* *Septuagesima*, sunt adjectiva substantivata, qualia multa sunt in usu Ecclesiastico: & subintelligitur dies se-

ptuagesima, sexagesima, vel quinquagesima ante Pascha. Septuagesima instituta est in similitudinem septuaginta annorum Babylonicæ captivitatis Judæorum. Dominica Sept. incipit prælegi in officio Ecclesiastico historia captivitatis generis humani, ex initio libri Genesis. Notandum est autem quod Dominica Septuagesimæ, vel in Septuagesima, non sit proprie septuagesima ante pascha dies, sed feria secunda præcedens, & ipsa est tantum dies sexagesima quarta: nec Dominica in Sexagesima est dies sexagesima, sed feria quarta præcedens, & ipsa est dies quinquagesima sexta: neque Dominica in Quinquagesima est dies quinquagesima, sed sabbatum præcedens, & ipsa est quadragesima nona ante pascha dies. sicut Dominica prima post Pascha, Dominica in Albis proprie non est, sed Dominica post Sabbatum in Albis; quia albæ vestes pridie deponebantur. *Quadragesima* vero vocatur antonomastice jejunium quadraginta dierum, quod incipit quatriduo ante Dominicam primam Quadragesimæ, cujus sequentes Dominicæ dicuntur secunda, tertia, & quarta Quadragesimæ sive in Quadragesima:

ma: quia inhæremus numero quadragenario, quem Salvator noster suo jejunio sanctificavit; ut per totidem dies a nobis observatos, mente & corpore per jejunium purificati ad diem Paschæ, quæ est solemnitas solemnitatum, pervenire mereamur. Sic *Dominica in Septuagesima* intelligi debet, quod sit Dominica infra septuagesimam diem ante pascha: & eadem *Dominica Septuagesimæ* vocata, quasi sit Dominica septuagesimæ ante pascha diei. Solemne quadraginta dierum jejunium incipiebat antiquitus a Septuagesima; neque erat continuum, sed interpolabatur tribus per hebdomadam diebus, feria quinta, Sabbato, & die Dominica, quæ non jejunabantur; quibus sublatis, incipiendo a die septuagesima ante Pascha, non a Dominica ipsa Septuagesimæ, numerus quadragenarius recte superat: & quemadmodum quadragesimale jejunium continuum jam non incipit a Dominica Quadragesimæ, sed feria quarta præcedente, sic tunc feria secunda ante Dominicam Septuagesimæ incipiebat: qui quadraginta dies ut consequenter ab omnibus jejunarentur ordinavit S. Gregorius Magnus.

QUATUOR TEMPORA unde nominentur ſatis liquet: vide Notitiam in Calliſto Primo. Quando obſervanda ſint, Diſtichon hoc ſecundum ordinem indicat.

Poſt Luciam, Cineres, poſt ſanctum Pneuma, Crucemque,
Tempora dat quatuor feria quarta ſequens.

R

REGNUM ponitur pro Mitra ſummi Pontificis; ita narratur de Paulo Secundo, quod Regnum ſeu Mitram Pontificiā gemmis pretioſiſſimis exornaverit: Regnum vocatur, quia Regale Sacerdotium, & Papa non tantum ſedere, ſed etiam regnare dicitur, cujus inſigne eſt Mitra ſive Regnum. Notandum eſt quod Cæremoniale Romanum dicat: Diaconus a ſiniſtris deponit Mitram conſuetam (bicornem nempe) e capite Pontificis, & Diaconus a dexteris Tiaram unicornem, quæ Regnum appellatur, triplici corona ornatam Pontificis capiti imponit. Innocentius Tertius ſermone de S. Silveſtro: *Romanus*, inquit, *Pontifex in ſignum Imperii utitur Regno, id eſt corona, & in ſignum Pontificii utitur* Mi-

Mitra. Idem alibi de ſe: *Eccleſia in ſignum ſpiritualium contulit mihi mitram, in ſignum temporalium dedit mihi coronam: Mitram pro Sacerdotio, Coronam pro Regno: illius me conſtituens Vicarium, qui habet in veſtimento & femore ſcriptum, Rex Regum & Dominus Dominantium*. Primus Pontificum uſus eſt Mitra cum ſimplici corona S. Silveſter, duplici Bonifacius Octavus, triplici Urbanus Quartus.

RESPONSORIUM, ſubintellige Canticum. Reſponſoria in Officio Nocturno ita vocantur, quia reſpondent lectionibus ſingulorum Nocturnorum, triſtia triſtibus, læta lætis: ſeu quia uno vel duobus cantoribus incipientibus, chorus concinens reſpondet.

Reſponſoria brevia dicuntur quia breviora ſunt prioribus, & poſt lectiones breves in minoribus horis alternatim canuntur. Reſponſorii pars repetitur ad fatendam noſtram imperfectionem: in aliquibus feſtis majoribus totum repetitur, ad oſtendendum deſiderium, quod habemus ad celebrandum illud in cœlo, quod hic celebratur in terra.

ROCHETUM latine ſupparus dicitur, quod ſuper alias veſtes ab

Episcopis, & Prælatis portetur: uti subucula, quod subtus induatur. aliqui putant quod hæc vox Gallica *Rocquet*, Avenione, dum degerent ibi Summi Pontifices, introducta fuerit. Nonnulli a græco ῥῶ & χιτὼν deducunt: particula ῥῶ molle & delicatum significat, χιτὼν tunicam; ita ut Rochetum sit tunica mollis & delicata.

ROGATIONES Majores & Minores, vide supra in voce *Litania*.

RUBRICA secunda producta, Persius Satyr. 1.

Non secus ac si oculo Rubricam dirigat uno,

est species quædam terræ rubri coloris, fland. *Root kreyt*. hac librorum tituli, & legum capita prænotabantur; Juvenalis Satyra 5.

Perlege rubras Majorum leges.

Prudentius libro secundo contra Symmachum:

Dicant cur condita lex sit
Bissex in Tabulis, aut cur Rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos?

Omnia fere Legum capita minio scripta erant; unde Rubricæ dictæ; id quod tum Majestatis tum terroris causa factum esse ait Herm. Hugo de Orig. scribend.

ROTÆ AUDITORES inde di-

cti sunt, quod in circulo circumsedentes, controversias audiant: prout practici nostri vocant sedere in *Rolla*.

S

SABAOTH, Hebraice, latine Deus Exercituum habens Angelos, Archangelos, Principatus, Potestates, variosque cælestis militiæ ordines. Teutonice *Godt der Heyr-crachten.*

SABBATUM est hebraicum, latinum requies, sabbatizare requiescere. Deus septimo die post mundi creationem quievit, & illum diem Sabbatum vocavit, ita & nos die Dominico cessantes ab omni opere sabbatizamus. Sabbato tantum conferuntur Ordines sacri, quia a Deo illud est sanctificatum, & præcipitur a Deo: *Memento ut diem Sabbati sanctifices*. Sabbatum sanctum vocatur a nobis Vigilia Paschæ, quia eo die Catechumeni solemniter baptizati sanctificabantur. apud Judæos omnes dies a Sabbato numerabantur: hinc prima, secunda, tertia sabbati, erat prima, secunda, tertia dies octavæ sabbati.

SACRUM, subintellige Templum

vel Altare : D. O. M. S. id est Deo Optimo Maximo Sacrum , vel sacratum. Ovid. Fastorum 1.

Sacra vocant Augusta Patres , &
Sacra vocantur
Templa Sacerdotum rite dicata manu.

SACELLUM diminutivum a Sacrum , uti scabellum a scamno. *Sacellanus*, qui Sacello præest: *Sacellarius* autem sive *Saccularius* est Ecclesiæ alicujus Thesaurarius a sacco dictus, unde sacculus, & sacellus diminutiva : quia thesauri in saccis custodiuntur . vide Notitiam in Leone Tertio de Paschali Primicerio , & Campulo Sacellario.

SACERDOS vox profana, & odiosa primis Christianis, cujus loco dicebatur Presbyter : nam inter Judæos erant Sacerdotes , & Principes Sacerdotum , & inter Ethnicos Idolorum Sacerdotes , imo etiam fœminæ erant Sacerdotes . hinc in Martyrologio nunquam reperitur v. g. sancti Valentini Sacerdotis , sed Presbyteri , vide plura in voce Presbyter . Etymologia vocis *Sacerdos* secundum S. Antoninum hæc est:

Dans sacra , sacra docens , sacra
dos, sacer esto Sacerdos.

SAL-

SALVATOR. de hac voce S. Augustinus lib. 3. cap. 10. de Trinitate hæc habet: *Quod hebraice Jesus, Græce Soter, nostra locutione Salvator est; quod verbum latina lingua antea non habebat, sed habere poterat, sicut potuit quando voluit*: aliqui vocem hanc non tam probe latinam putant, quia Cicero actione 4. in Verrem ita dixit: *Non solum Patronum istius insulæ, sed etiam Sotera inscriptum vidi; hoc quantum est, ita magnum est, ut latine uno verbo exprimi non possit: is est nimirum Soter, qui salutem dedit*. Henricus Stephanus in Dictionario suo dicit: *Salvatoris vocem tanquam parum probam eruditiores religiose fugiunt, quemadmodum & verbum salvo, quod nec ipsum satis latinum judicant*. Sed acceptis ab Ecclesia Catholica vocibus uti non erubescamus.

SARCOPHAGUS & Sarcophagum, σάρξ σαρκὸς caro, φάγω comedo. Plinius libro 13. cap. 17. *Sarcophagus lapis fissili vena scinditur, corpora defunctorum condita in eo absumi constat intra quadragesimum diem*. Sanctus Augustinus de Civitate Dei lib. 18. *Arcam in qua mortuus ponitur, omnes jam Sarcophagum vocant*. convenienter pro sepulcro ponitur. Juvenalis satyr. 10.

Sar-

Sarcophago contentus erit.

SALARIUM. quemadmodum nullum olim ſacrificium ſine mola ſalſa, ita etiam nullum munus probe adminiſtrari poteſt, niſi aliquid ſalis admiſceatur: hoc eſt niſi ſpes ſalarii laboris amaritiem temperet; hinc a ſale ſalarium dicitur.

SALICA LEX. antiqui Franci in Germania habitabant juxta fluvium qui dicebatur Sala: unde Salici vocati, & eorum leges Salicæ dictæ; ipſi autem ſe Francos vocabant, id eſt liberos.

SCHISMA, τὸ σχίσμα, a χίζω, quod eſt ſcindo. diviſionem Eccleſiæ ſchiſma dicimus, cum ejus membra diviſa diverſa ſequuntur capita. *Schiſma Meletianum* Breviar. 26. Novembris, feſto S. Petri Alexandrini. Meletius Epiſcopus Ægyptius, Arianæ hæreſis ſectator, qui ſub Diocletiano in exilium pulſus eſt, quod præter opinionem, fidem Catholicam defendiſſet, cum tamen Arianam vellet tutari; fuerat primo orthodoxus, & in opinione maximæ ſanctitatis, dein factus Arianus ſchiſmatis in Eccleſia Alexandrina auctor fuit. vide Hiſt. Tripartitam.

SCHOLA. Diogenes Cynicus Eucli-

clidis ſchola, quod arguta quidem, ſed ad recte vivendum parum utilia doceret, argute dicebat quod eſſet χολὴ, id eſt bilis ac moleſtia; cum σχολὴ ſchola Græcis ſonet otium, σχολάζω vaco; quod cæteris rebus omiſſis, hic ſolis ſtudiis vacemus; quodque vacationes & laxamenta interdum pueris danda ſint a laboriferis Muſis. ita explicat Auſonius Burdigalenſis:

Grato ſchola eſt nomine dicta,
Juſta laboriferis tribuantur ut otia Muſis.

SCHOLASTICUS. hujuſmodi nomine dicti ſunt declamatores litium fictarum in ſcholis, qui deinde tranſibant in forum ad lites veras tractandas. In Martyrio S. Dorotheæ fit mentio Theophili Scholaſtici, qui erat Præſidis Advocatus. ſcholaſtice dicere, eſt rem per controverſiam diſputare, unde & *Theologi ſcholaſtici* dicti ſunt, qui res divinas logice diſputando perquirunt. Scholaſticus inter Canonicos dignitatis nomen fuit; ita vocabatur Canonicus qui aliis Theologiam prælegebat, hodie dicitur Canonicus Theologus, abſque dignitate tamen apud nos. Et Scholaſticus ſive Scholaſter vocatur,

tur, qui trivialibus puerorum ſcholis præeſt.

SEBASTIANUS, σεβαςός venerabilis, σεβάζομαι veneror. Græci Sebaſtos vocant Imperatores, quos latine Auguſtos dicimus.

SECRETARIUM idem quod *Sacrarium*, & *Sanctuarium*, locus in quo SS. Euchariſtię Sacramentum ſervabatur, etiam Adytum dictum. vide ſupra in vocibus Baſilica, & Diaconium. Sanctuaria ſunt etiam Regum & Principum ſecretaria. Plinius lib. 3. cap. 8. *In ſanctuariis Mithridatis repertum eſt Antidotum*. quę etiam *ſcrinia* a ſecernendo dicuntur; nam ſcrinium eſt arca qua ſervantur pretioſa & ſecreta: unde lignum ſcriniarium quod talibus arcis ſecernitur. hinc *Scriniarius* cuſtos ſcriniorum ſive ſecretarius, qui & *Silentiarius*, & *Chartularius*, gręce *Chartophylax* a chartis cuſtodiendis, φυλάττω cuſtodio. Concilium Laodicenſe capite 21. *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in ſanctuarium ſeu ſacrarium, quod Græci Diaconium vocant, ingredi, & contingere vaſa Dominica*. ἱεϱατεῖον latine *Sacrarium*. Secretarium a Francis pro ſacrario ſive ſacriſtia ſumitur. unde *Secreta* Sacriſta. Euſebius lib. 3. cap. 4. ita de-

ſcri-

ſcribit Sanctuarium ſive chorum: *Sanctuario hoc modo abſoluto & perfecto, ſtelliſque quibuſdam in altiſſimo loco, ad Præſidum Eccleſiæ honorem collocatis, & ſubſelliis præterea undique ordine diſpoſitis, decore eximieque ornato, Altarique tanquam Sancto Sanctorum in medio ſanctuarii ſito, iſta rurſum, ut a Plebe & multitudine non poſſet accedi, cancellis circumdedit.* Etiam Secretarium a S. Gregorio pro choro ponitur, dum ait: *In Secretario, loco nimirum conſueto, ubi in ſuo throno, ſub aſpide collocato, ſedere ſolet Epiſcopus, & cum eo Presbyteri, Diaconi nunquam; nam Diaconis inter Presbyteros ſedere non licet.*

SEQUENTIA, Secreta, Collecta, Offerenda pro oblatione, & ſimilia, ſunt adjectiva quæ longo uſu pro ſubſtantivis ſumuntur. Sequentia dicitur quia ſequitur poſt Graduale: *Proſa* etiam vocatur, quia ſyllabæ non aſtringuntur ad metrorum pedes, quamvis plerumque ſit Rhythmus. antiquitus ſumebantur hæc nomina plurali numero, nunc ſingulari; ita ut paſſim dicatur: cane iſtam Sequentiam, ſta ad Offerendam; loco horum: ſta ad offerenda, cane ſequentia. Sic Libri ſacri, qui per

per excellentiam græce dicuntur Biblia numero neutro plurali, ab aliquibus numero singulari fœminino efferuntur: uti Thomas a Kempis lib. 1. de Imit. Christi cap. 1. *Si scires totam Bibliam exterius*.

SERVILIBUS NOTIS COMPUNGI, uti habetur in lect. de S. Bibiana 2. Decemb. tales notæ Inscriptiones frontis, & qui portabant Stigmatici, Literati, & Inusti dicebantur: stigmata enim, quæ hodie malefactorum tergo, tunc faciei inurebantur. vide Lipsium Elect. cap. 15. & Baronium ad Martyrologium 22. Decembris de sancto Flaviano Patre S. Bibianæ Inscriptione damnato.

SPADO, a σπάω evello, cui testes evulsi; *Eunuchus*, εὐνὴ cubile, & ἔχω custodio; hic ita natus, ille sic factus: adhibebantur Eunuchi ad custodiendas Virgines Magnatum Filias, ipsisque erant a cubilibus. *Castratus* dicitur ab animali Castore, qui ne a venatoribus ob medicatos testiculos capiatur, eos sibi demordet: hinc vox castus, quasi castratus, per syncopen. Juvenal. satyra 12.

Imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno

Te-

Testiculorum: *adeo medicatum intelligit inguen*.

SPURIUS, idem quod græce *Nothus*, non legitimus, hebraice *Mamzer*. antiqui aliquem incerto patre de scorto natum significabant hisce literi, *S. P.* quod est Sine Patre, cujus pater ignoratur. ex quibus literis *S. P.* orta vox est *spurius*, qualiter inter Romanos nonnulli prænominati fuere. *Gnesii* autem legitimi Græcis dicuntur.

SPATHARIUS Armiger, gallice *Escuyer*. Spatha est gladius major, σπάθη Italice *Spada*, hispanice *Espada*, gallice *Espee*, a σπάζειν scindere, vel σπᾶν stringere. minor gladius semispatha dicitur. a spatha diminutivum est *Spathula* instrumentum quo utuntur Pharmacopei. *Framea* est ensis qui projicitur. *Romphæa* ensis oblongus.

STADIUM continet octavam mille passuum partem, quod est 125. passus; quæ mensura octies sumpta efficit mille passus. sic mons Olivarum distat Hierosolyma sex stadiis; hoc est tribus horæ quadrantibus: dicitur autem stadium quasi statio, quia post singulos milliarii quadrantes itinerantes solebant consistere & pausare.

STO-

STOLA. ſicut Canonici quidam Auguſtiniani pro integro Rocheto, tantum faſciam aliquam lineam portant inſtar parvi ſcapularis; ita modo ſtola, quæ quondam integra erat veſtis, tantum eſt aliqua faſcia e collo ſacerdotis hinc inde dependens, data Preſbyteris & Diaconis, quorum munus eſt prædicare verbum Dei: quare etiam ſtola *Orarium* dicitur ab orando, ſive orationem ad populum habendo. Ad diſtinctionem Sacerdotum qui utroque humero portant, a Diaconis fertur ſtola uno tantum humero ſiniſtro ſub axillam dexteram connexa, ut illam manum habeant liberam ad miniſtrandum in altari; portatur vero a ſacerdotibus dum celebrant e collo ante pectus in modum crucis cingulo conjuncta: Epiſcopi ſtolam in modum crucis non complicant, quod crucem e collo dependentem ante pectus ſemper geſtent. quod ſi ſtola adhibeatur a ſacerdotibus una cum ſuperpelliceo, ſoluta pendebit hinc inde; quia in modum crucis ligari ſine cingulo non poteſt. apud Græcos quodlibet indumentum dicitur ϛολὴ, ſtola.

STROMA, latine ſtragulum. Peri-

riſtromata ſunt aulæa, ſive tapetia circum aulam pendentia. Clemens Alexandrinus dicitur Stromaticus, ſive ſtromatum ſcriptor: quia edidit opus miſcellaneum variis ornamentis quaſi ſtromatibus, ſive aulæis diſtinctum.

SYCOMORUS, σῦκον ficus, μῶρος fatuus, unde moria ſtultitia: ſycomorus latine ficus fatua, fructum non ferens.

SYMBOLUM. συμβάλλω confero, ſimul fero. *Symbolum Apoſtolorum* dicitur, quod ſinguli Apoſtoli, antequam dividerentur, dictante Spiritu ſancto, in unum de Fide Chriſtiana contulere. *Symbolum Nicænum*, juſſu Marci Papæ ſucceſſoris Silveſtri, ſub quo recens habitum fuerat, cantatur in Miſſa poſt Euangelium; ut quod per auditionem corde creditur ad juſtitiam, ore confeſſio fiat ad ſalutem: ſymbolum illud recitari inſtitutum fuit contra Arianos, qui Chriſtum conſubſtantialem Patri negabant. cur autem in nonnullis ſanctorum feſtis prætermittatur, ratio eſt quod de illis in ſymbolo nulla fiat mentio, uti de ſancto Joanne Baptiſta, qui ante Chriſtum obiit: in feſto S. Laurentii etiam non dicitur, quia de Martyribus nihil me-

mo-

moratur, uti neque de Confessoribus: sed in festis Doctorum dicitur, quia illi nobis illud explicarunt: quod dicatur in festo sancti Stephani, est propter Octavam Nativitatis Christi; uti in die octava ejusdem propter octavam sancti Joannis Euangelistæ adhuc durantem: in festis autem Apostolorum dicitur; quia ipsi nobis veram fidem, quæ hoc symbolo continetur, prædicaverunt: & Angelorum, quia de ipsis fit mentio in voce *invisibilium*. Deus enim creavit Angelos invisibiles. *Symbolum Athanasii* eodem fere tempore, contra Arianos Sanctissimam Trinitatem impugnantes a S. Athanasio compositum, & ab eodem Romæ profugo propter Arianos Julio Papæ Marci successori oblatum & approbatum fuit: per quod ipse se Athanasium, id est immortalem omnibus orthodoxæ fidei cultoribus reddidit. Nota quod ubi celebratur per Octavam festum Sanctissimæ Trinitatis, Symbolum Athanasii dicatur prima Dominica & ultima, ad Primam: aliis diebus infra octavam non dicitur; quia hoc symbolum est affixum diei Dominicæ.

SYNAGOGA, latine congregatio,

tio, *συνάγω* congrego; *Ecclesia* sonat convocatio: greges pecorum proprie congregari dicuntur; convocari autem magis est utentium ratione, quales sunt homines. hinc Apostoli nunquam Synagogam dixerunt, sed Ecclesiam, discernendi causa; quod Christus abnegata synagoga Ecclesiam instituisset.

SYNODUS, latine conventus, *σύνοδος* congressus, concilium.

SYNAXIS idem quod Synagoga; imo Greci Synaxes vocant orationes, quas nos collectas dicimus. *Sacra Synaxis* dicitur Communio Sanctissime Eucharistie, quia omnes simul de uno pane vivo, qui est Christus, communicant.

STATIO quid sit cape ex constitutione Xysti V. edita 13. Feb. anno 1586. *Vetus admodum ab Apostolicis usque temporibus ducta sacrarum Stationum consuetudo; in quibus fidelium multitudo ad Apostolorum sepulchra & fortissimorum Martyrum memorias conveniens, hymnis & canticis spiritualibus Deum in sanctis suis mirabilem laudabat, & salutaribus Immaculatæ Hostiæ sacrificiis placabat, & adversus multiplices antiqui hostis oppugnationes, tamquam in castris Dei statione tutissima consistebat.*

& Onu-

& Onuphrius Panvinius de Cœmeteriis cap. 11. *Legimus Romanos Pontifices inter Martyrum tumulos, Stationes, id est omnes actus publicos Pontificales celebrare consuevisse.* Statio etiam protemporali mansione & quiete, sive consistentia ponitur: hinc nos in diebus Rogationum, cum supplicatione ad alias Ecclesias procedentes, in iis Missam celebrando, & alias preces fundendo, Stationes celebramus, & a procedendo pausamus & consistimus.

STUDITA. Martyrologium Romanum 11. Novembris meminit sancti Theodori Studitæ. fuit hic Abbas dictus ἡγέμενος τȣ̃ Στȣδίȣ, id est præfectus Studii, ἡγέομαι præsum. Primus Monasterii hujus Fundator Studius dicebatur: hic Theodorus pro sanctarum imaginum cultu multa passus Martyr occubuit 11. Novembris anno 826. Monasterium *Studium*, Monachi *Studitæ* dicebantur, uti Minoritæ, Jesuitæ &c.

SUPERPELLICEUM, subaudi vestimentum. antiqui Canonici vestiebantur pellibus, in memoriam primorum Parentum a Deo post peccatum tunicis pelliceis indutorum; quod pelliceum indumentum ob incommoditatem, maxime

me in æstate, in lineum fuit mutatum, sed nomen non mutavit: in cujus signum Canonici induti Superpelliceo simul gestant in brachio sinistro (ad Officium minus impedito) pelliceum quoddam tegumentum; ab aliquibus in capite (nam caputium habet) & a Regularibus in humeris gestatum, quod Almutium, voce teutonica quasi *Adde mutse* dicitur; sed proprie amicium ab amiciendo vocari deberet. vide plura in voce *Almutia*. etiam Superpelliceum inde nomen habere potest, quod super antiquas pelliceas vestes portaretur: quia primo post peccatum Adami humanæ vestes erant Pelliceæ; & si hodie non sint ex pellibus, constant ex lana pellibus detracta.

SUBTILE, indumentum lineum sine manicis, sic vocatum, quod subter alias vestes chorales, quales sunt cappa, & caputium, tempore hiemali portetur a Canonicis Collegiatis sine manicis, a Cathedralibus autem cum manicis; & tunc Rochetum vocatur. Subtile hoc (potius *supparus*) dicebatur antiquitus *Lebiton*, & Colobium lineum, quæ est vestis sine manicis, de quo vide in vo-

cibus Colobium & Rochetum.

SOTTANA vox Italica est, *sotto* subter, ita dicta, quod subter togam induatur: de Toga & Sottana memini me legisse in statutis Canonicalibus: *Vestimenta nostra terram tangant, non verrant:*

T.

TABERNACULUM diminutivum a taberna, aliter *AEdicula*, ita vocatur passim repositorium Ven. Sacramenti. Tabernaculum etiam dicitur locus ubi multæ sunt tabernæ, sicut Habitaculum ubi multæ sunt habitationes, & Pinnaculum ubi multæ sunt pinnæ.

TALIO. S. Damasus pœnam talionis constituit iis, qui alterum falsi criminis accusassent; quod disticho hoc expressum habetur:

Qualia fecisti, patiaris Talia, jus est:
Hinc sibi conveniens Talio nomen habet.

TARINCHÆ. Martyrologium 11. Decembris: *In quorum naribus & auribus jussit Præses immitti tarinchas, & clavis ardentibus tempora transfigi*. ad quem locum Baronius: Tarinchæ erant tenuia ferri te-

tela, ad incendendum Martyrem comparata. Erasmus in versione Josephi succensoria vocat, & sudes ferreas, uti Virgilius:

Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis.

τυεκχδω liquefatio, & ferrum dum accenditur, liquefit.

TECHNICI VERSUS, id est, artificiosi, τέχνη techna, artificium; sumitur sæpius pro dolo, & astutia, uti fland. dicimus *Dieperye*: τεχνάζω dolos excogito, solerter invenio, τεχνολογία dolosa dissertatio. sic Ausonius (vide ipsius Idyllium 12.) scripsit Technopægnion, sive artificiosum Lusum metricum, τὸ παίγνιον lusus. *Versus Leonini* sunt Rhythmici, a quodam Monacho Benedictino Joanne Leonio, qui in Rhythmicis metris excelluit, ita dicti. *Versus Ropalici*, id est fustibus digni: τὸ ῥόπαλον clava, fustis, baculus. ῥοπαλίζω fustibus cædo.

TEMPLUM a templando sive tuendo dicitur, quod est undequaque circumspicere. Templa paganorum erant rotunda; quæ facile contemplari poterant. Consyderator est proprie syderum contemplator; sydus autem dicitur a

συνειδεῖν simul videre; quia plures stellæ simul videntur: contemplor a *Templo*, id est a loco qui ab omni parte simul aspici potest, quem locum Augures Templum vocant. Cicero pro Deiotaro: *Id animo contemplare, quod oculis non potes*. Idem primo Academicarum Quæstionum: *Est animorum quasi quoddam pabulum consideratio contemplatioque naturæ*. quando aliquod templum intramus, illud primo intuitu undique contemplamur, & intuemur: sic *Templum* dicitur *quasi Tuemplum*. etiam contemplo dicitur; Plautus in Asinaria. *Hem meum caput contempla me*. Et hæc quidem de templis prophanis. Christianorum autem templum dicitur Κυριακὸν, id est Dominicum: unde Germanicum *Kirch*, & Fland. *Kerck*. vide in voce *Dominicum*. Fanum autem dicitur templum exterius a φαίνω appareo, quia super alias domus apparet.

THERESTUS, Martyrologium 24. Junii, idem quod messor, θερίζω meto.

TENOR in cantu est, qui inter Bassum (Basem sive fundamentum totius cantus) & Superiorem qui *Fausset*, quasi parva faux dicitur, me-

medius canit. Erasmus tenorem rei progressum vocat; unde quæ sui similia, sibique velut perpetua quadam succedunt serie, horum eumdem esse tenorem dicimus. Cicero de Oratore: *Is uno tenore, ut ajunt, in dicendo fluit, nihil afferens præter æqualitatem & æquabilitatem*. loquitur de æqualitate dictionis: sic per similitudinem, qui nec nimis basse, nec alte nimis canit, eodem tenore cantare dicitur, idque a tenendo, quod inter utrumque teneat.

TITULUS. Martyrologium 26. Julii: *Romæ Sancti Pastoris Presbyteri, cujus nomine Titulus extat in Viminali apud sanctam Pudentianam.* Fuit hic Pastor frater sancti Pii Papæ, alio nomine Hermes dictus, quem primum præfecit isti Titulo; qui Pastoris propterea Titulus dictus est: uti Titulus Equitii, Pammachii, Julii, a Fundatoribus; item a Fundatricibus Eudoxiæ, Fasciolæ, Vestinæ. hinc antiquitus Ecclesiæ vocati fuere Tituli, & qui eis Presbyteri ascribebantur, inde Nomen Titulumque recipiebant; in qua significatione & hodie dicitur quemquam ad Titulum sive Beneficii sive Patrimonii ordinari, hoc est ad redditus qui ex benefi-

cio, vel patrimonio percipiuntur in sustentationem ordinandi. Titulus item Ecclesiæ hinc dicitur, quod in loco, ubi Templum esset erigendum, Crux poneretur in Titulum ad exemplum Jacobi, Genesis 28. qui erexit lapidem in Titulum.

TITULARIS vide in voce *Patronus*.

THEOTOCOS. a Cœlestino Papa damnatus est Nestorius, & D. Virgo Θεοτόκος id est Deipara dicta; qui illam dicebat tantum Christotocon. Nota quod Θεοτόκος accentu in penultima sit *Deum pariens*, Θεότοκος accentu in antepenultima *ex Deo natus*.

THYINA ligna sunt boni odoris. Θύα Thya arbor odorifera, vulgo Cedrus dicta.

THRENUS, latine lamentatio, θρηνέω lamentor. Threni compositi sunt ab Hieremia Propheta. *Threnodia* lamentabilis cantus, ᾠδὴ cantus.

THRICHINAS secunda brevi, genit. Trichinatis, sicut Malinas Malinatis, Martyrologium 20. Aprilis: sanctus Theodorus cognomento Trichinas, ab aspera cilicii veste qua tegebatur, τείχινος σάκκος, pilosus saccus, sive cilicium

(quod

(quod a Cilicibus dicitur, qui illud primo texuerunt) θρὶξ, genit. τριχὸς pilus.

TRACTUS a trahendo, eo quod in gemitibus vitam trahamus ob lapsum primi parentis Adami; de quo in Officio Septuagesimæ legi incipit, & Tractus in Missa ante Euangelium cani incipiunt: atque in luctu funebri Tractus adhibetur, uti Flandrice dicimus *den sleyp, ofte treyn vanden Rouvv*.

TRISAGION, latine ter sanctum; ita vocatur canticum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth* in Missa cani institutum a Xysto Primo.

TRISTEGA, stega est proprie tabulatum navis in quo nautæ ambulant. Plautus in Bacchid. *Forte ut assedi in stega.* in Arca Noe erant tria talia tabulata, quæ tristega vocantur.

TROCHLEA a trocho denominata, quæ fune in altum subducto, & subito demisso vertitur celerrime instar trochi; uti modo fit supplicium quod dicitur *Stropelacorde*.

TOBALEA est mappa altaris, sindonem figurans, quo Christi corpus in monumento fuit involutum. Vox Tobalea videtur Teuto-

nica, dicta *dvvaele*, quæ venit a *dvvaelen*, quod est errare: quia linteum amplum est, quod quasi per totum Altare errat.

TORNEAMENTA fland. *Tornoy-spelen*. Alexander III. vetuit detestabiles Nundinas, quas vulgo Torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & temere congredi; unde cædes hominum & animarum sæpe proveniunt. Incœpta autem fuerant hæc Torneamenta in Germania circa annum 938.

TOGA dicitur quasi tega, quod totum hominem tegat: est vestis virilis; uti *Tunica* muliebris, quæ a tuendo dicitur, quod fœminam tueatur, quæ vestis ad imos defluit usque pedes.

TUNICELLA vocatur vestis Subdiaconi, uti *Dalmatica* Diaconi; quarum non est usus in Adventu, nisi Dominica *Gaudete*, & in Quadragesima, Dominica *Lætare*: quæ Dominicæ denominatæ sunt a primo verbo Introitus Missæ; in quibus tantum organa pulsantur, reliquo tempore Adventus, & Quadragesimæ non item: sed diebus ferialibus canitur in albis Epistola & Euangelium, reliquis diebus Dominicis cum casulis minoribus

ab

ab anteriori parte, ad diſtinctionem ſacerdotis celebrantis, ſemiplicatis.

TORCULAR quamvis ab omnibus fere ſecunda producta pronuntietur, tamen corripiendam eſſe indicat verſus: *Non bene Torcular, ſed dicere Torcular aude.* nam a torqueo fit torculum, & torcular, ſicut ſpeculum, & ſpecular, non ſpecùlar, a ſpeculor.

TYPUS, latine figura, uti cum dicimus quod Jonas in ventre Ceti fuerit typus Chriſti in ſepulchro.

TYPHUS, latine fumus, a τύφομαι superbio, quaſi fumus elevor. Gregorius ait in Lect. 2. Noctur. Dominica tertia poſt Pentecoſten: *Aliud eſt quod agitur typho ſuperbiæ, aliud zelo diſciplinæ.* uti vetus editio habet; in nova poſitum eſt *Typo*, ſed perperam. Galli dicunt: *Il at la fumèe dedans ſa teſte.* a Typho nomen habet Typhœus, ſive Typhon Gigas: qui, ut fabulantur Poetæ, typho ſuperbiæ inflatus, Jovem Cœli poſſeſſione dejicere conatus, ab eo fulmine ictus interiit.

V

VESPERÆ dicuntur a Sidere quod Vesper nominatur, quodque decedente sole oritur. Lucernarium (officium nempe) ab Hieronymo, & Lucernaris Hora a Cassiano vocatur; quod cum tenebræ ingruerent, & lucernæ accenderentur, preces istæ vespertinæ persolvi solerent: etiam vocabatur duodecima hora, quæ erat ultima diei. Judæi incipiebant diem vespere, secundum illud Genesis 1. *Et factum est vespere, & mane dies tertius.* non dicitur mane, & vespere; quod Ecclesia Catholica adhuc imitatur, incipiendo dies festos a primis vesperis. dicitur vesper, ablativo vespere, vel vesperi; item vesperus, vespera & vesperum, vespertinum, & vespernum. Vespere quoque uti mane substantivaliter sumitur: Hymn. *Largire clarum vespere, & mane illud ultimum, quod præstolamur cernui.* Vesperæ in Quadragesima dicuntur ante refectionem, eo quod antiqui tantum semel in diebus jejunii comedebant, idque post Vesperas, quæ serius ingruentibus tenebris dicebantur: quia nunc, propter fragilitatem humanam, tam

tam diu non jejunatur, Vesperæ in hujus rei memoriam præmittuntur refectioni. *Vesperæ Siculæ* unde dictæ sint, vide Notitiam in Martino IV.

VERSUS a vertendo dicitur: unde Versum cantantes se versus Altare vertunt; ut, si forte mens nostra evagata fuerit, dum Versum audimus, ad Deum excitemur: hinc finitis Psalmis Nocturnorum, ante Lectiones dicuntur; ut si ex sessione inter canendum pigri facti simus, excitemur, & ad Deum per Versum corpore & animo convertamur. Versus a Græcis τρόποι & a Durando Tropi vocantur, τρέπειν vertere. canuntur versiculi ab Infantibus Chori, ut per illorum tenuem & distinctam in communi cantu vocem, melius ad conversionem excitemur.

VIGILIÆ. vide notas Baronii ad Martyrologium in Vigilia Epiphaniæ, & S. Laurentii; ubi inter alia ex Ambrosio hæc affert: *Jejunavimus sabbato, vigilias celebravimus, orationibus pernoctantes institimus &c.* cur autem retento solo nomine, sublatæ sint ipsæ vigiliæ, servatis jejuniis, accipe ex sancto Augustino: *Istum tam sanctum locum, ubi jacet sancti Martyris corpus, in-*

vaserat pestilentia & petulantia, per totam noctem cantabantur nefaria, & a cantantibus saltabatur &c. vide in voce *Nocturnus*. Vigiliæ Clericorum fiebant singulis noctibus, quando faciebant Officium Nocturnum; Laicorum vero noctibus ante Festa solemnia; quando ipsi ad Ecclesiam etiam de nocte conveniebant, & pridie jejunaverant, sicut fit nunc in nocte Nativitatis Domini. *Vigiliæ* item vocatur Officium Defunctorum, quod pro defunctis in Christo dormientibus a vivis vigilantibus lugubri voce decantatur: & circa cadaver, quamdiu non est humatum, in cubili lumen & vigilias adhibere solemus: quod flandrice dicimus *Den dooden vvaecken*.

VVITTEN-DONDERDAGH ita vocatur apud nos Flandros Feria Quinta Cœnæ Domini: eo quod illo die, cum hactenus a Septuagesima in Officio de tempore adhibitus fuerit color tristis violaceus, & jam ob institutionem SS. Sacramenti omnia niteant; color lætus candidus adhibeatur. Locus in quo hodie usque in crastinum reponitur Christi Corpus, abusive a vulgo sacrum sepulchrum appellatur, & non bene pannis nigris adorna-

na-

natur: quia Christus nondum mortuus repræsentatur; sed quasi thronus ipsi erigitur, in quo tota sequenti nocte a Christianis adoratur & honoratur, quando a Judæis maximis opprobriis est affectus: sequenti autem feria sexta cum mortuus repræsentatur, color niger rite adhibetur.

X

XENODOCHIUM (δοχεῖον receptaculum, ξένος hospes) latine hospitum receptaculum: sic *Ergodochium*, flandrice *VVerck-huys*, ἔργον opus. *Nosocomium* ubi ægri curantur, νόσος morbus. *Gerontocomium* ubi senes impotentes sustentantur, γέρων senex, κομίζω curo.

XENIA sunt munera quæ dantur hospitibus, qui qualitate nobis sunt similes: *Exenia* quæ dantur potioribus; Flandri vocant *Vereeringhen*, qualia magnorum Principum Legatis offeruntur.

Z

ZETARIUS. Zeta, cujus diminutivum est Zetula, locus est ubi commode vivitur, sive habitatur, a græco ζῆν, ita 26.

Mar-

Martii Martyrologium de sancto Castulo: *Qui cum esset Zetarius Palatii, & Hospes Sanctorum*, id est, uti ordinarie dicitur, *Fourier*, latine designator Hospitiorum. *Diæta* est idem fere quod *Zeta*, nisi quod Diæta ad refectionem, Zeta ad habitationem referatur. Diæta venit a διαιτάομαι, quod est victus ratione utor: hinc tenere bonam Diætam; & Medicina Diætetica, quæ victus ratione curat morbos. Diæta barbare ponitur pro itinere unius diei: nisi forte sine diphthongo scribatur; ut Dieta a die dicatur; sed apud bonos Auctores non reperitur.

FINIS.

IN-

INDEX RERUM.

A

Arme-

Bi-

D

E

Apo-

F

Hora-

I

L

M

N

O

P

Polo-

Pres-

Q

Red-

R.

S.

Sta-

V

Z

FINIS.

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P. *F. Ambrosio Lisotti Inquisitore di Padoa* nel Libro Intitolato: *Romomanorum Pontificum brevis notitia ec. Auctore Guilielmo Burio Bruxellensi, con l'aggiunta degli altri Pontefici sino a Benedetto XIII.* non v' esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per Attestato del Secretario Nostro, niente contro Prencipi, e buoni costumi: concedemo Licenza a *Gio. Manfrè Stampatore*, che possi esser Stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Publiche Librarie di Venetia, e di Padoa.

Dat. 23. Marzo 1724.

(Alvise Pisani K.r Proc. Rif.
(Zan P.o Pasqualigo Rif.

Registrata.

Agostino Gadaldini Segr.

